

شۆرەشا ئیلونئ ل دەقەرە بەهدینان 1975 – 1961

قەکوئینه کا میژووی

هوژین مسعود سەرنی

شورهشا ئیلونى

ل دهقەرا بهەدینان 1961 – 1975

قەكۆلینەكا میژوویى

سەنتەری زاخۆ بۆ قەسکۆلینین کوردی

شورمشا ئیلونی ل دەقەرا بەھدینان
1975 – 1961
قەسکۆلینەکا مێژووویی

پەرتوووک

ھوژین مسعود سەرنی

نقشەسەر

ئیکئ / 2018

چاپ

وارھیل عبدالباقی

دیزاین و بەرک

دیار عەبەدوئەلا

978-9933-9265-0-2

ISBN

D- / 2148 / 18

ژمارا سپاردنی

© مافی چاپی ین پاراستیە بۆ
سەنتەری زاخۆ بۆ قەسکۆلینین کوردی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ قەسکۆلینین کوردی

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964 750 471 0863

📍 Iraq- Kurdistan region, Zakho- University of zakho

شورهشا ئیلونى ل دهقەرا بهەدینان 1961 – 1975 قەكۆلینهكا میژووی

هوژین مسعود سهەرنی

پیشہ کی

بابهتی شۆرهشا ئیلونی ل دهقەرا بهەدینان (1961 - 1975) قەکولینی
 لسهەر ماوهیهکی گرنگ دمیژوویا کوردستانی ب گشتی و دهقەرا بهەدینان کو
 لدویف سنوری لهشکهری ئیک (دهۆک، زاخۆ، ئامیدی، شیخان وئاگری) ب تایهتی
 دکەت. کو ل سالا 1961 دەستپیکا شۆرهشا ئیلونی چریسکا ئیکی یا شۆرهشی ل
 دهقەرا بهەدینان دەست پیکریه، و ل سالا 1975 ب ریککهفتنامهکا نیف دهولەتی یا
 ب نافی ریککهفتنامه جهزائیر(عیراق -ئیران) شۆرمش ب دوماهیك هاتیه. راسته نه
 بابهتهکی نویه لی پیدقیه گرنگی ب روویدانین نه راسته خو ژی بهیته دان ژبو
 پاراستنا میژوویا دهقەری د وی ماوهی دا ژ نه مان و بهرزە کرنی.

گرنگیا بابهتی قەدگهریت بو دیارکرنا روویدانین دماوهیهکی گرنگ
 کو کوردستانا عیراقی تیدا بوری، ههەرچهنده زۆر قەکولین لسهەر قی بابهتی
 هاتینه نغیسین لی چ قەکولینین ئەکادیمی یین سهربهخۆ وتایهت ل سهەر
 روویدانین هویر وتایهت ب شۆرهشی قە لسهەر دهقەرا بهەدینان بشیوهکی گشتی
 نههاتینه ئەنجامدان ب تایهت وهک ناماژه پی هاتیه دان کو شۆرمش ل دهقەرا
 بهەدینان دەست پی کرییه و پشتی دەست پیکرنا وی روویدانین گرنگ بدریژاهیا
 سالین شیستان ل سهدهیا بوریدا تاکو سالا 1975 روویدایینه، و بهەدینان دههمی
 قوناغ و پیشقهچوونین شۆرهشا ئیلونی دا بوویه .

قەکولین ژ چوار بهشان و ئەنجام و پاشکو ولیستا ژیدهران دگهل
 کورتیهکی پیک دهیّت، ههەر بهشهک لسهەر چهندنین خال و تهوهران دابهشدبیت،
 بهشی ئیکی: کو بهشی دەستپیکیه تایهته ب دهقەرا بهەدینان ل دەستپیکا
 دەستهلاتا عهبدولکهريم قاسمی (1958 - 1961) وقەکولینی لسهەر ههلوستی
 دهقەری ژ شۆرهشا 14 تیرمهها 1958 و پشکداریا خه لکی بهەدینان د پیشوازیا مهلا

مستهفا بارزانی دا دزقرینه فهیا وی ژ ئیکهتیا سوڤیهت، و رولی خه لکی دهقهری د بزاقین یاخیبوونی دا ئهوین ل عیراقی روویداین دکهت، و ههروهسا باس ل هه لویستی وان ژ تیكچوونا په یوهندیی دناقبهرا پارتي دیموكراتی كوردستان و عهبدولكهیم قاسم دا دهیته كرن .

بهشی دوویی: ژ فهكولینی پیک دهیت ژ سی تهومران ب ناقی بهریابوونا شورهشا ئیلونی ل دهقهرا بههدینان (1961- 1963) و تیدا باس ل ئامادهکاریین شورهشی و بهریابوونا وی و هاتنا مهلا مستهفا بارزانی بو دهقهری دکهت ولگه ل دیاركرنا گرنگترین شهرو پیکدادانین د وی ماوهیدا روویداین.

بهشی سیی: دابهش بوویه سه ر دوو تهومران ب ناقی بارودوخین شورهشی ل دهقهری ل 8 شواتا 1963- 17ی تیرمهها 1968 فهكولینی لسه ر هاتنا دستههلاتا بهعس ونهتهوه خوازین عه رهب بو سه ر حوكمی عیراقی ل 8 شواتا 1963 وکارتیکرناوی ل سه ر شورهشی ل دهقهری و کریاریت وی ییت لهشکهری بو سه ر کوردستانی و هاتنا لهشکهری سوری بو دهقهری و دروستکرنا لهشکهرهکی ژ ئه نسا رین پارتا کومونیستا عیراقی، و ههروهسا کارتیکرنا ریکهفتنا 10ی شواتا 1964 لسه ر شورهشی ل دهقهری ب تایهت لسه ر ژیکهه بونا دریزیت پارتي دا روویدایی، و باس ل جقاتا سه ر کردایهتیا شورهشی ل کوردستانی و دروستکرنا هیزا هه لگورد هاتیه كرن.

بهشی چواری: ب ناقی شورش ل دهقهرا بههدینان دماوی دستههلاتا حکومهتا بهعسی دا ل (1968- 1975) و ژ دوو تهومران پیک دهیت وتیدا باس ل لسه ر شورهشی ل دهقهرا بههدینان دقئ ماوهییدا هاتیه كرن، ولگه ل باسی شهرو ئارامیا سالیین (1968- 1970) و کوشتاریین دهکان و سوړیا هاتیه كرن، و ههروهسا باس ل ریکهفتنا 11 ئادارا 1975 و ئاقه دانکرنا ل دهقهری هاتینه ئه نجام دان، و باسی شه رین 1974 تاكو گریدانا ریکهفتنا ما جهزائیر ل 6 ئادارا 1975 دناقبهرا (عیراق و ئیران) دا و نه مانا شورهشی. وژیهر هه بوونا زوړیا دهقهران مه

نەخشەیی دەقەرا بەھیدینان (باریزگەھا دەوک) دپاشکۆییدا دانایە ژبو دپارکنا
جھێ ھەر دەقەرەکی.

پیزانینین قەکولینن مفا ژ گەلەک ژیدمران و مرگرتیە ژوان بەلگەنامەیین
نە بەلاڤکری و بەلاڤکری ییت گریدای ب بابەتی قە، ئەوین ل سەنتەریین بەلگەنامان
ھاتینە بەلاڤکرن ژوان (سەنتەری قەکولینا و پاراستنا بەلگەنامان - دەوک)، و
بەلگەنامەیین حکومی یین جودا جودا ل دەق چەند کەسەکان، ھەرچەندە ھندەک
ژ ئەقان بەلگەنامان یا راست نانقیسن، لی قەکولەری مفا ژئ و مرگرتیە وەک
دپارکنا بۆچوونا لایەکی ژروویدانی، و ھەرۆسە مفا ژ پەرتوکین بەلگەنامەیی
و مرگرتیە وەک (وئانق عن الحركة القومية الكردية التحررية و الحركة القومية
التحررية دراسات ووثائق) یین دەقەدولفەتاج عەلی یەحیا بوتانی کو بەشی دوویی
زۆر مفا ژئ ھاتیە و مرگرتن، و ھەرۆسە ژمارەک ژ بەلگەنامەیین نە بەلاڤکری و
پارستینە ژلاین چەند کەسان و ئەرشیفی مەکتەبا سیاسی یا پارتی دیموکراتی
کوردستان.

و ھەرۆسە مفا ژ بیرھاتن و یاداشتین کەسین بەشداربوی دروویدانان دا
ھاتیە و مرگرتن و ھاتینە بەراوردکرن دگەل دیدارین کەسایەتی یین قەکولەری
ئەنجام داین ژبو و مرگرتنا پتر راستیی، ژوان بیرھاتنن نە بەلاڤکری (ئەسەد
عەدو) (ئەوانەیی تەنیا بۆ کورد و کوردستان ژیاون بیرومیریەکانی عومەر ئاغا
دولومەری) بۆ بەشی دوویی بشیوہکی بەرفرە مفا ژئ ھاتیە و مرگرتن ژبەرکو
عومەر ئاغا دولومەری کەسەکی نیزیکی روویدانان بوو و ل گەل مەلا مستەفا
بارزانی دەھیتە دەقەری، و (مذکرات ملا أحمد دوتازا) پیزانینین گرنگ و ھویر
تیدانە کو بۆ جارا ئیکییە دەینە ئاشکرا کرن، و (مذکرات جلال بالته)
سەرھەنگ بوو د لەشکەری عیراقی دا و ل شواتا 1963 حکومەتا بەعسی بریارا
دەستەسەرکنا وی دەردئێخن ژبەرکو ئەندام بوو د لژنا دیشچونن ل دادگەھا
گەلدا کو تەومری ئیکیی ژ بەشی سیی مفا ژئ ھاتیە دیتن ب تابیەتی بۆ پشت

راستكرن ژ ميژوويا روويدانيڻ دوى دهمى دا ژبهركو نقيسهري دوى ماوهيدا روژانه بيرهاتنيڻ خو نقيسيه، و هندهكين دى، و ژ بهرهاتنيڻ به لافكرى مفا ژ (شعبان سعيد نهز و ههفركى و پيليت خهما)، (شهوكت مهلا اسماعيل حسن) (روژانى له ميژووى شوهرشى نهيلول 1961 - 1975)، (ئيسقى سهعدويى نه مين پيشمهركى بى سنور) مفا ژقان بيرهاتنا هاتينه و مرگرتن وهك كادرين پارتى ديموكراتى كوردستان و پيشمهركه كو دبهشداربوون د روويدانيڻ وى سهردهمى، وههروهسا (سعيد حمو) (مذكرات امر لواء مشاة) نقيسهري قان بيرهاتنا سهركردى لهشكهري بوو د حكومهتا عيراقى دا و باس ل هيرشين روژانه بو سهركوردستانى كرينه ژوان بو سهردهفرا بههدينان و راسته پالپشت بوو بو لايهكى لى قهكولهرى ب هويرى دير ژ ههستين وى بكار ئيناييه، ههروهسا (مذكرات توما توماس) د قهكولينى دا ب شيوهكى بهرفهه مفا ژى هاتيه و مرگرتن ژبهركو نقيسهري روويدانيڻ زور گرنگ دياركرينه و راسته د هندهك دهمين شوهرشى دژى هزرهويڻ سهركرداتيا شوهرشى بوويه لى بى كارلينكرنا ههستين خو روويدان نقيسيه، و هژمارهكا ديبا بيرهاتنا.

ژبو هندى كو بابتهتى قهكولينى لسهر ميژوويا ههقهرخه و ژمارهكا زورا بهشداربووين وان روويدانان د ساخ و سهلامهتن قهكولهرى ژمارهكا چاڤيكهفتنا دگهل وان يان كهسانين نيژيكى وان نه انجام داينه و مفا ژ پيزانينين وان هاتيه و مرگرتن هندهك ژوان پيزانينان بو جارا ئيكه دهينه ئاشكرا كرن.

قهكولينى مفا ژ ژمارهكا پهرتوكان بين ب زمانى عهههه و كوردى و فارسى و مرگرتيه و قان پهرتوكا رول ههبوو د زهنگينكرنا قهكولينى دا، ژوان پهرتوكان، وهك (مسعود بارزاني) (بارزاني و بزوتنهوهى رزگاربخوازي كورد) ژبهركو نقيسهه كهسهكى نيژيكى جهى دمركرنا ههه بريارهكا گريدايى ب شوهرشى قه بوو، (رجب جميل حبيب "ئاميدى" العماديه 1925-1975) نقيسهري بشيوهكى بهرفهه لسه لايهنى سياسى يا قهزا ئاميدى نقيسيه شيرزاد زكريا محمد (الحركة القومية الكوردية في كوردستان العراق 8 شباط 1963- 17 تموز 1968) نهف

په‌رتوکه بشیوه‌کی زانستی فه‌کولین ل سهر وی ماوهی کرییه، (فه‌ره‌یدوون عه‌بدول ره‌حیم عه‌بدو‌للاً بارودوخی سیاسی کوردستان -عیراق 11 مارتی 1970 - 11 مارتی 1974) ژبه‌رکو په‌رتوکی زانستی بشیوه‌کی کیم ل سهر وی ماوهی هاتینه نشیسین فه‌کوله‌ری مفا ژئی وهرگرتیه، و هه‌روه‌سا بشیوه‌کی گشتی مفا ژ په‌رتوکی زانستی و هه‌سه‌ن ردینی هاتینه وهرگرتن کو ناقه‌بری د په‌رتوکی، خودا چه‌ندین چافیکه‌فتن دگه‌ل به‌شداربوویین شوره‌شا نیلونی کرینه.

و هه‌روه‌سامفا ژ روژنامه و گو‌فارین وی سه‌رده‌می هاتیه وهرگرتن ژبو پشت راستکرن لسه‌ر پی‌زانینی روویدانا ب تاییه‌ت می‌ژووین وان، و هه‌روه‌سا مفا ژ کوتار و به‌لا‌فوکین د گو‌فاراندا ژوان روژنامه و گو‌فارا (الجمهیر، الثورة، الوقائع العراقية، التآخي، روژناما ده‌نگی پيشمه‌رگه، گو‌فارا ده‌نگی پيشمه‌رگه، په‌یامی نه‌یلوول)هاتیه وهرگرتن، و گه‌له‌کین دی.

بی گومان دنشیسینا می‌ژوویا هه‌فه‌چهرخ دا فه‌کوله‌ر توشی چه‌ندین ناسته‌نگان دبیت ژوان فه‌کوله‌ری چه‌ندین پیکول کرینه ژماره‌کا پتريا به‌لگه‌نامان ده‌ست بکه‌فیت ب تاییه‌ت بین حکومی بین په‌یوه‌ندی ب بابته‌تی فه‌ه‌ی کو پتريا وان ل باژیری میسل بوون لی ژبه‌ر نه ئارامیا بارودوخی باژیری فه‌کوله‌ر نه‌شیا بده‌ست بیخیت، هه‌روه‌سا ژبه‌ر نه‌مانا به‌لگه‌نامه و گو‌فارین گری‌دایی ب شوره‌شا کوردی فه‌ کو پتريا وان ل سالا 1975 سوتن دا نه‌که‌فنه ده‌ستی حکومه‌تا عیراقی دا چه‌ندین راستی و پی‌زانینی می‌ژووین روویدانا هاتینه به‌رزه‌کرن، سه‌ره‌رای هندی فه‌کولینی پیدقی ب نه‌نجام دانا ژماره‌کا زورا دیدارایه بو دیارکرن پتريا راستیان لی فه‌کوله‌ر دق‌ی کاری دا تووشی چه‌ندین ناسته‌نگان بوویه ژوان چه‌ندین که‌سایه‌تین سیاسی و له‌شکه‌ری بین لایی شوره‌شی و حکومه‌تا عیراقی کاردکرن ری‌ک نه دایی دیداری دگه‌ل وان بکه‌ت، و نه‌قین دیدار لگه‌ل نه‌نجام داین ژماره‌ک ژوان هنده‌ک راستین روویدانا د فه‌شارتن و دیارنه‌دکرن ژبه‌ر هنده‌ک نه‌گه‌رین سیاسی.

ول دوماهیئ سوپاسیا هه‌رکه‌سه‌کی دکهم کو شین ده‌ستی‌ت وی د
قه‌کولینئ دا هه‌بن کو دبنه‌رتدا ناما ماسته‌رییه و بی گومان چ نئیسین د بی
خه‌له‌تی نینن لی هیقی دکهم من خزمه‌تا میژوویا کوردی یا هه قچه‌رخ کریت .

بهشی ئیگی

بههدینان ل دهستیگا دهسته لاتا عهبدولکههیم

قاسم 1958 - 1961

- تهومری ئیگی؛ هه لویستی دهقهره بههدینان ژ شورهشا 14 ی تیرمهها 1958
- تهومری دووی؛ پشکداریا خه لکی بههدینان د پیشوازییا مه لا مستهفا بارزانی
- تهومری سییی؛ روولی بههدینان ژناقبرنا بزاقین یاخیوونی دا
- تهومری چواری؛ تیکچوونا پهیههندییان دناقبهرا حکومهتا عیراقی و پارتی دیموکراتی کوردستان و کارتیکرنا وی لسه دهقهری

تهوهری ئیکێ

هه‌لوێستی ده‌ق‌ه‌را به‌ه‌دینان ژ شوره‌شا 14 ی تیرمه‌ها 1958

ئیکه‌م کومارا عیراقی ل 14 ی تیرمه‌ها 1958 ب به‌یانناما ژماره ئیک ل ئیزگه‌یا به‌غدا ژلایی سه‌رکردایه‌تیا شوره‌شی فه‌هاته‌هاندن هوسا له‌رزینه‌ک ژلایی سیاسی وئابووری وچشاکێ وره‌شه‌نبیری د کومه‌لگه‌هی عیراقی دابه‌یداو، ب مه‌رما ژناقبرنا سیسته‌می پاشایه‌تی رابوو⁽¹⁾، چه‌ندین بریارین سیاسی دان ژوان حکومه‌ت ب سه‌روکاتیا عه‌بدو‌لکه‌ریم قاسم (1958-1963) هاتیه‌ پیک ئینان، وئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی هاته‌ دامه‌زراندن کو خالد نه‌قشه‌به‌ندی⁽²⁾ وه‌ک نوئه‌ری کوردان هاته‌ دانان⁽³⁾.

پشتی دروستبوونا شوره‌شی پارتی دیموکراتی کوردستان⁽⁴⁾ هه‌لوێستی پشته‌فانیی بو سه‌رکردایه‌تیا شوره‌شی دیارکر و ل 16 ی تیرمه‌هی به‌یاننامه‌ک ده‌رکر وجه‌خت لسه‌ر پشته‌فانیا بزافا رزگاربخوازا عه‌ره‌بی کرن ژبو ب ده‌ست فه‌ ئینانا مافین کوردان⁽⁵⁾ ب قی چه‌ندی ل 27 ی تیرمه‌هی دستوری وه‌ختی هاته‌ راگه‌هاندن⁽⁶⁾ ول ماده‌یا سی یا دستوری دیارکر کو “العرب والاکراد شرکاء فی هذا الوطن ویقر هذا الدستور حقوقهم القومية ضمن الوحدة العراقية”⁽⁷⁾.

ژلایهکی دیتر فه پارتا شیوعیا عیراقی⁽⁸⁾ ب دوو رۆژان بهری بهریابوونا شورەشی بهیاننامهک بهلاق کر و ب شیوهکی نه راستهوخو دیار کر دی گوهورینهکا مهزن روویدت ولگهه بهریابوونا شورەشی بروسکا پیروزبایهیی بو سهرکردایهتیا شورەشی هئارد، ههژییه دیاریکهین ژمارهکا مهزن ژ نهنامین وی پارتی کوردبوون⁽⁹⁾ هوسا ل دهقەرا بههدینان ههردوو پارتان بشیوهکی بهرچاڤ لایهنگیرییا شورەشی کرن، ههچهنده وی دهمی دهوک باژیهرکی بجیک بوو لی دهنگی خو ههبوو ب کهیف و خوشی و ئاههنگ گیرانی پشتگیرییا شورەشی دکر⁽¹⁰⁾، ههژی گوتنییه کو نهنامین پارتا شیوعی شاندهک ب سهروکاتیا محهمهد سیاری و محهمهد ستیی هئارده بهغدا ژبوو پیروزبایهیا سهرکرداتیا شورەشی بکهن و وهسفی تاهر(1918- 1963) بهپرستی ئیداری یی نئیسینگهها عهبدوکههیم قاسم پیشوازی ل وان کر⁽¹¹⁾ شیوعیا روولهکی مهزن د ئاههنگین باژیهری دا ههبوون و ل سهرتهخا خاندەقان و فهزمانبهرین باژیهری زالبوون لی پارتا دیموکرات پتر جهی خو ل دهق هیزا عهشائیری و کهسانیت ئایینی یین بهرنیاس ههبوو⁽¹²⁾.

و ل دهقهرین دی ل بههدینان ژوان ل ئامیدی خهلکی لایهنگریا شورەشی کرن و ب گیرانا ئاههنگا کهیف خوش بوون و ئەق ههلوسته بو ئەگهری پهیدابونا ئازاوی ل دهقهری⁽¹³⁾، ل 27 تیرمهها 1958 شاندهک ل دهقهری کو پیک دهاتن ژ لایهنگرین پارتی دیموکراتی کوردستان ب سهروکاتیا سهعید حهجی شهعبان، ومهلا ئەنومر مایی⁽¹⁴⁾ حهجی تهها ئامیدی ژبو پیروزبایهیا سهرکردایهتیا شورەشی بهرهق بهغدا چوون⁽¹⁵⁾، ول 29 تیرمههی مهلا ئەنومر مایی ژ پیش خهلکی دهقەرا ئامیدی گوتارهکا پیروزبایه ل ئیزگی کوردی ل بهغدا پیش کیش کر⁽¹⁶⁾، و نهرازیبون ژرابوونا شورەشی ژلایئ کهلحی ئاغا ریکانی مهزنی عهشیرهتا ریکان پهیدابوو⁽¹⁷⁾ کو محهمهد کهلحی ئاغا دیارکر ئەقه دهسپیکا کیشهیان بو وان ژیهر بهیزکهفتنا پارتان کیشهیین عهشائیری زیدهکر⁽¹⁸⁾.

و هه‌مان هه‌لویست لده‌ف مه‌زنه عه‌شیره‌تیت ده‌قه‌را ئاکری په‌یدا‌بوو ژوان عه‌شیره‌تا ژێ زیباری و هه‌رکی و سورجی، کو ده‌سته‌ه‌لاتا وان یا زال بو لسه‌ر دهورو به‌ریت باژیری ئاکری⁽¹⁹⁾، به‌رامبه‌ری هندێ دنا‌ف باژیری دا چالاکی بیت پارتی دیموکراتی کوردستان دزال بون، و ریک نه‌دا چ لایه‌نا ب تایه‌ت شیوعیان کو چالاکی بین خو به‌رفره‌ه بکه‌ن⁽²⁰⁾، مام عه‌لی سه‌لیم لهور قی چه‌ندی دیار دکه‌ت کو پارتی دیموکراتی کوردستان پارتا ئیکانه بو ل نا‌ف باژیری ئاکری ژ لای ریک‌خستنی فه⁽²¹⁾، ژبه‌ر هندێ خه‌لکی باژیری ئاکری هه‌لویسته‌کی ئه‌رینی به‌رامبه‌ر شوره‌شا 14 تیرمه‌هی هه‌بوو و رابون ب گیرانا ئاهه‌نگا ل گوره‌پانا قشلی⁽²²⁾.

راسته لناف باژیری زاخو ریک‌خستنی پارتیا شوعی یا عیراقی به‌یزبوون و به‌رامبه‌ری هندێ کونترولا عه‌شاییرا د لاواز بوون و ل دهوروبه‌رین باژیری دا به‌یزبوون⁽²³⁾ ئی خه‌لکی باژیری و دوروبه‌را ب سینگه‌گی به‌رفره‌ه پيشوازییا ده‌نگ و باسی شوره‌شا 14 تیرمه‌هی کرن⁽²⁴⁾ و هه‌ر به‌ی هه‌لکه‌فتنی خه‌لکی زاخو و دوروبه‌را ئاهه‌نگ گیران و به‌شداری د ئاهه‌نگیت باژیری میسل دا کرن⁽²⁵⁾، بی گومان نه‌رازیبوون ل ده‌قه‌ری هه‌مبه‌ر شوره‌شی لده‌ف مه‌زنی‌ت عه‌شیره‌تیت ده‌قه‌ری په‌یدا‌بوو و لایه‌نه‌ک ژ ته‌خا ئایندار⁽²⁶⁾ ژبه‌ر کوشتنا ئه‌ندامیت بنه‌مالا شاهی کو دکه‌نه‌ه پیغه‌مبه‌ری (س.خ) ژلای سهرکردایه‌تییا شوره‌شی فه.

لایه‌نگیرییا حوکمی پاشایه‌تی و نه‌رازیبوون ژ شوره‌شا 14 ی تیرمه‌هی ل ده‌قه‌را شیخان ژێ هه‌بوون ژوان عه‌بدو‌ل‌ئاغا شه‌ره‌فانی⁽²⁷⁾ کو نوینه‌ر بوو د ئه‌نجومه‌نی نوینه‌راتییا عیراقی ب قی چه‌ندی موحه‌مه‌د عه‌بدو‌ل‌ئاغا شه‌ره‌فانی دیار دکه‌ت وان پشته‌فانییا شوره‌شی و رژیما کوماری یا ده‌ستپیکی نه‌کرن، چونکی ل دویف به‌رژموه‌ندیی بنه‌مالا وان نه‌ دگونجان ب تایه‌ت پشتی حکومه‌تی پشته‌فانییا پارتا شیوعی دکران و دژی ئاغا و دهره‌به‌گا دپال‌دان⁽²⁸⁾.

به‌ئێ پتیریا خه‌لکێ شیخان پشتگیریا شوره‌شی و ده‌ستکه‌فتیبێن وی کرن و ژبوو پێشوازی کرنی رابوون ب گێرانا ئاهه‌نگان ل شیخان و دوروو به‌ران⁽²⁹⁾، و به‌رده‌وام خویشاندانین پشتگیری ئه‌نجام ددان ب تایبته‌ ژلایی ته‌خا قوتابی و سیاسییان و دروشمین "عه‌بولکه‌ریم بابی مه‌یه نانی جه‌هی خوارنا مه‌یه"، "ماکو زعیم إلا کریم"⁽³⁰⁾ و شیوعییان رۆله‌کی به‌ر فره‌ه د ریکه‌ستنا فان ئاهه‌نگان و دارشتنا دروشمان بو خویشاندانان هه‌بوو ب تایبته‌ عه‌لی ئه‌لجه‌مه‌ل کو به‌رپرسی ریکه‌ستنی پارتا شیوعی بوو ل شیخان⁽³¹⁾.

ریکه‌ستنی پارتی ل ده‌قه‌را شیخان لاوازیوون هه‌تا سه‌رکه‌ردایه‌تییا شوره‌شی بریارا فه‌گه‌راندنا مه‌لا مسته‌فا بارزانی و هه‌قالین وی دا، کو ژ ئیکه‌تییا سوکیه‌ت یا به‌ری بو عیراقی بزقن (دی د لاپه‌رین به‌یت دا هینه‌ باسکرن) ریکه‌ستنی وان خورتر دبن⁽³²⁾، و پشتی بریارا لیبورینی و فه‌گه‌راندنا هنده‌ک که‌سایه‌تیین ده‌قه‌ری داین ژوان مشیر ئاغا گوران⁽³³⁾ و که‌سانین دگه‌لدا⁽³⁴⁾.

تهومری دووی

پشکداریا خه لکی به هدینان د پیشوازییا مه لا مستهفا بارزانی

ئیک ژ دهستکهفتیین شوهرشا 14 ی تیرمه هی لیبوردن و فه گهراندنا مه لا مستهفا بارزانی وهه فالیت وی بوو کو پشتی نه مانا کومارا کوردستان (کانونا دووی - کانونا ئیکی 1946) ⁽³⁵⁾ به رهف ئیکهتیا سوڤیهت چوون ⁽³⁶⁾، هوسا ل ریکهفتی 21 ی تهباخا 1958 ئیکه کاروانی فه گهریانا مه لا مستهفای دهستپیکر ودگه ل میرحاج نه حمهد ⁽³⁷⁾ و نه سعه د خوشه فی ⁽³⁸⁾ به رهف کومارا رومانیا چوون و ژلایی سهروکی ویشه پیشوازی ل وان هاته کرن ⁽³⁹⁾، وپاشی به رهف وه لاتی چیکوسلواکیا چوون و ل ریکهفتی 29 ی تهباخی مه لا مستهفا نامه ک بو عه بدولکه ریم قاسم هناد وداخوازا فه گهریانی لی کر ⁽⁴⁰⁾ و قاسمی ب فه شیوه ی به رسف دا " هه موومان به خیره اتنی گهرانه وه تان ده کهین " ⁽⁴¹⁾ و ئامازه ب ناقی مه لا مستهفا بارزانی و میرحاج نه حمهد و نه سعه د خوشه فی و چاوانیا فه گهریانا وان دایه ⁽⁴²⁾.

پارتی دیموکراتی کوردستان شانده ک ب سهروکاتیا ئیبراهیم نه حمهد ⁽⁴³⁾ ب مه به ستا ریکه خستنا فه گهریانا بارزانی هنادنه پراک (پایته ختی کومارا چیک)، ویشی چه ندی ل دو ماهیا ئیلونی به رهف قاهره چوون ⁽⁴⁴⁾ و بو دیتنا سهروکی مسری جه مال عه بدولناسر (1954 - 1970) بو ماوهیه کی کیم دمیننه لویری ⁽⁴⁵⁾،

هەر چهوا بیت مه‌لا مسته‌فا و میرحاج ئەحمەد و ئەسەد خوشه‌فی و شاندىن پارتى ديموكراتى كوردستان ل 6ى چريا ئىكى 1958 گه‌هسته به‌غدا⁽⁴⁶⁾، و پيشوازيه‌كا گهرم نه بتنى ژلايى حكومه‌تى به‌لكو ژلايى جه‌ماومرى عيراقى فه ژ كورد و عه‌رمبان و زورينه‌يا پارتين سياسى فه ل وان هاتنه كرن⁽⁴⁷⁾، و ل 7ى چريا ئىكى بارزاني سه‌ره‌دانا عه‌بدولكه‌ريم قاسمى كر و ب سوپاسداريشه بو دياركر كو " ئەو خو ژ سه‌ربازه‌كى شوره‌شا تيره‌مه‌ى و لئير فه‌رمانا زه‌عيمي دبيني⁽⁴⁸⁾، بشى هه‌لكه‌فتى ئاهه‌نگ هاتنه كيران و روژانه ده‌سته ژ هه‌مى باژيرين عيراقى دچوونه به‌غدا بو پيشوازيا بارزاني⁽⁴⁹⁾ ب گه‌هسته مه‌لا مسته‌فا بارزاني بو عيراقى قوناغه‌كا دى يا په‌يوه‌نديين كورد و عه‌رمب ل عيراقى ده‌ستپكرن⁽⁵⁰⁾ .

ژوان ده‌سته‌يين ل به‌هدينان به‌ره‌ف به‌غدا چووين نوينه‌راتيا پارتين سياسى و عه‌شيره‌تان دكرن كو لژنا ناوچه‌يين پارتى ديموكراتى كوردستان له‌مى ده‌قه‌رين به‌هدينان ئاماده دبوون⁽⁵¹⁾، مه‌لا عه‌لى ئيسماعيل به‌روشكى⁽⁵²⁾ سه‌ركرداتيا شاندى لژنا ناوچا ده‌وكى دكر⁽⁵³⁾ و دگه‌ل فه‌يسه‌ل هه‌سه‌ن نزاركى و هه‌سه‌ن محمود به‌زاز و ئەحمەد عه‌بدوولابره‌ف به‌غدا چوون⁽⁵⁴⁾ شاندى لژنا ناوچا زاخو بسه‌روكاتيا مه‌لا سالح بالقوسى بوو⁽⁵⁵⁾، وشاندى لژنا ناوچا ئاكرى ب سه‌روكاتيا هاشم هه‌سه‌ن ئاكره‌ى⁽⁵⁶⁾ بوو و ئەف شانده ژ ژمام عه‌لى سه‌ليم، زه‌كى كامل ئاكره‌ى، شه‌وكه‌ت تاھر، سادق مسته‌فا و عزيز مه‌لا فازل پيك ده‌اتن⁽⁵⁷⁾، و هه‌روه‌سا شاندى لژنا ناوچا شيخان ب سه‌روكاتيا مه‌مه‌د خزر و ژحه‌جى ئەنوه‌ر گر فه‌قىرى و شيخ هه‌يدەر و چه‌ند كه‌سين دى يين ده‌قه‌رى پيك هاتبون، ئەف كه‌سانه بو ماوه‌كى دريژتر ژ شاندىن دى د ديدارا مه‌لا مسته‌فايدا مان ژبو نوى كرنا ري‌كخستين پارتى ل ده‌قه‌را شيخان⁽⁵⁸⁾ . و پترىا عه‌شيره‌تيت ده‌قه‌را به‌هدينان چونه پيشوازيا مه‌لا مسته‌فاى، و عه‌بدولعه‌زيز حه‌جى مه‌لو⁽⁵⁹⁾ به‌رپرس بوو ژ ري‌كخستنا شانديت عه‌شيره‌تا وچوونا وان بو به‌غدا⁽⁶⁰⁾ .

ل 16 چريا ئىكى 1958 مه‌لا مسته‌فا دوماهى ب ئاهه‌نگيت پيشوازيى ئينا و سه‌ره‌دانا ده‌قه‌را بارزان كر، و ل 17 چريا ئىكى ميرحاج ئەحمەد سه‌ره‌دانا ده‌قه‌را

ئاكرى دكهت⁽⁶¹⁾ و ژلايى خهلكى ئاكرى و لژنا ناوچا پارتي ديموكراتى قه هاته
پيشوازي كرن⁽⁶²⁾ وئسهعد خوشهقى بو سهردانا كهس و كارين خو دچيته
كوندى سيلكى ل دهقرا مزيرى ژوورى⁽⁶³⁾.

مه لا مستهفا بارزاني كاردكر بو قه گهراندنا ههقنيشتيمانين كورد ژ
ئيكهتيا سوقيهت، و حكومهتا عيراقى ژفراندنا وان ب ستويى خو قه دگرت⁽⁶⁴⁾
وميرحاج ئه حمهد وئسهعد خوشهقى هনারدنه موسكو ژبو سه رپهرشتى كرنى ل سهر
ژفرينا وان⁽⁶⁵⁾، ول 25ى ئادارا 1959 ژ باژير وجهيت لى ئاكنجى دهر كهفتن⁽⁶⁶⁾ ول
1ى نيسانى ژ دهر يا رمش ب گهشتا گروزييا بهره ق عيراقى هاتن⁽⁶⁷⁾ و 16ى نيسانى
گهشتنه پاريزگهها به سرا و ژلايى عيراقيان قه هاتنه پيشوازي كرن، ل 17ى
نيسانى گهشتنه پاريزگهها ههوليرى⁽⁶⁸⁾، و ژلايى خهلكى ههوليرى وشيخ
ئه حمهد بارزاني⁽⁶⁹⁾ قه هاتنه پيشوازي كرن⁽⁸⁾، ههژى ئاماژيه ئه و مشهختييت
ژفرين لديد پسرورى و باوهرنامين وان ژلايى حكومهتا عيراقى قه هاتنه
دامه زراندن⁽⁷⁰⁾.

تهوهري سيبی

رولی بهه‌دینان د ژناقبرنا بزاقین یاخیبوونی

دماوهیی دهسته‌لاتا عه‌بدولکه‌ریم قاسم دا چهن‌دین بزاقین یاخیبوونی هه‌لگیرسان ژوان بزاقا شه‌واف⁽⁷¹⁾ لباژی‌ری میسل ل 8 ئادارا 1959⁽⁷²⁾ ئەوا هاتیه ریکخستن ژلایی ئەفسه‌رین ئازادیخواز ونه‌ته‌وه‌میا ژوان عه‌بدولوه‌هاب شه‌واف⁽⁷³⁾ و نازم ته‌به‌قچه‌لی فه‌رماندی سوپایی دوو ل که‌رکوکێ و رفعت حاج سری ریشه‌به‌ری هه‌والگیریا له‌شکه‌ری⁽⁷⁴⁾ وپیشکار عه‌لی ته‌وفیق فه‌رماندی سه‌ربازگه‌ها ئاکری بوو⁽⁷⁵⁾ وه‌روه‌سا فه‌رماندی سه‌ربازگه‌ها ئامیدی⁽⁷⁶⁾ و فه‌رماندی سه‌ربازگه‌ها شیخان لایه‌نگیربوون⁽⁷⁷⁾، ولگه‌ل لایه‌نگرو ئەندامین (اخوان المسلمین)⁽⁷⁸⁾ و چهن‌دین مه‌زنه‌ عه‌شیره‌تا بتایه‌ت ئەوین دژی یاسایا چاکسازیا چاندنی⁽⁷⁹⁾ و هنده‌ک ژ بازرگان و که‌سایه‌تی وبنه‌مالیت ناقدار بی‌ت باژی‌ری میسل⁽⁸⁰⁾ کو ژلایی (حزب البعث العربی الاشتراکی)⁽⁸¹⁾ و حکومه‌تا کومارا عه‌ره‌بی یا ئیک گرتی (میسر و سوریا) (1958- 1961) دهاتنه پالدان⁽⁸²⁾ کو ئەق‌روویدانه ئیک ژ ئەنجامین وان ناکوکیا بوون یا دناقبه‌را عه‌بدولکه‌ریم قاسم و عه‌بدولسه‌لام عارف⁽⁸³⁾ ژلایه‌کی، وشیعوی و نه‌ته‌وه‌میا ژلایه‌کی دی قه‌⁽⁸⁴⁾.

و لده‌قه‌را بهه‌دینان ژماره‌کا سه‌روک عه‌شیره‌تین دژی مه‌لا مسته‌فای لایه‌نگیریا بزاقی کرن وه‌ک ئەحمه‌د ئاغا زینباری، سیده‌خان هه‌رکی⁽⁸⁵⁾، محه‌مه‌د

فارس ئاغا زیباری، کهلحی ریکانی، محیهددین ههرکی، کو پیشوخت لسهه هه‌بونا بزاقی د ئاگادار بون و په‌یوهندی دگهل عه‌لی ته‌وفیق فه‌رماندی سه‌ریازگه‌ها ئاکری هه‌بوو⁽⁸⁶⁾.

پشتی خواندنا به‌یانا شوره‌شی ژلایی عه‌بدو لوه‌هاب شه‌واف قه‌ل سپیده‌هیا 8 ئاداری⁽⁸⁷⁾، د باژی‌ری میسل دا شهر و پیکدادان دن‌اقبه‌را نه‌ته‌وه خوازین عه‌ره‌ب و شیوعیان رویدان و بو نه‌گه‌ری گرتنا 60 ژ لایه‌نگریت شیوعیا⁽⁸⁸⁾ و پارتیا و دگهل 14 نه‌فسه‌را ژه‌ه‌ردوو لایان⁽⁸⁹⁾، و بو ماوی 24 ده‌مژمی‌را بزاق ده‌یته ژناقبرن⁽⁹⁰⁾، بقی چهندی هی‌زیت به‌رگیا مللی⁽⁹¹⁾ ئەوا بسه‌روکاتیا سه‌ره‌نگ ته‌ها بامه‌رنی⁽⁹²⁾ رابون ب تولشه‌کرنی و کارین توندوتیژ د باژی‌ری دا⁽⁹³⁾، د لاپه‌رین بوری دا هاتبو دیارکرن کو فه‌رماندی سه‌ریازگه‌ها ئاکری ئیک ژ لایه‌نگر و به‌شداربو‌یین بزاقی بو د ده‌مه‌کی دا کو پتیا نه‌فسه‌ریت سه‌ریازگه‌ها پشته‌قانی‌ت فه‌رماندی بون⁽⁹⁴⁾ و دژی سه‌رکردایه‌تیا کوماری بون و به‌رامبه‌ر هندی هنده‌ک ژوان په‌یوهندی یین نه‌ینی دگهل سه‌روک عه‌شیره‌تی‌ت ده‌قه‌را ئاکری هه‌بون و هنده‌کین دی بشیوه‌یه‌کی ئاشکرا دژی پارتی دیموکراتی کوردستان و مه‌لا مسته‌فا بارزانی راوستیان⁽⁹⁵⁾.

سه‌ریازگه‌ها ئاکری پیلانا فریکرنا کومه‌کا نه‌فسه‌ران بو باژی‌ری میسل دارشت ب به‌هانه‌یا پاراستنا باژی‌ری ژ ئاژاوی ژبه‌ر ریپیشانا بزاقا لایه‌نگرین ناشتی⁽⁹⁶⁾، ئەوا ب روژه‌کی به‌ری بزاقی ل میسل هاتینه نه‌نجام دان⁽⁹⁷⁾، بقی چهندی پشتی نه‌ندامین پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتا شیوعیا عیراقی ب جلو به‌رگین کوردی به‌شداری د ریپیشانا لایه‌نگرین ناشتی دا کرین⁽⁹⁸⁾، دگهل ژفرینا وان بو ئاکری سه‌ریازگه‌هی بریارا گرتنا وان دهرکرد⁽⁹⁹⁾، و ژ هه‌قده ژوان که‌سان ژ نه‌فسه‌ریت سه‌ریازگه‌هی بوون و دوازه که‌سانین دی یین سقیل بوون ژ نه‌ندامیت هه‌ردوو پارتا⁽¹⁰⁰⁾ کو پیک ده‌اتن ژ (مام عه‌لی سه‌لیم، سه‌لاحه‌دین ره‌شید، عه‌لانه‌دین سه‌عید، سادق مسته‌فا، مه‌سه‌عود تاهر⁽¹⁰¹⁾، عه‌زیز مه‌لا شاکر، شاکر عه‌زیز، سالح حافز، حه‌مید میرزا، عه‌بدو لکه‌ریم نازو، سروب یوسف)⁽¹⁰²⁾

گرتن و بهرەف سەربازگەهێ بێرێ ئەفسەرەك بناقی هاشم دەبونی حوكمی سێدارەدانێ دانا سەر گرتیان و ئاگەهدار كرن دگەل روویدانا هەر بزافهكی ل ئاكری حوكمی دی جی بهجی كەن⁽¹⁰³⁾، دگەل هندی دا خەلكی ئاكری ب تاییەت ئەندامین پارتی دیموكراتی كوردستان و پارتا شیوعیا عیراقی هیرش بره سەر نافەندا سەربازگەها ئاكری و دگەل هندی دا ئەفسەریین لایەنگرین پارتی دناق سەربازگەهێ دا هەبون پیکشه هیرش برنه سەر سەربازگەهێ و د ئەنجام دا دوو كەس بریندار بون⁽¹⁰⁴⁾، دوی وەختی دا گرتیین لەشكەری یین سقیل بەرەف میسل بێر⁽¹⁰⁵⁾ و ل (ثكنة الحجرية) ئاسی كرن و ل سپیدەهیا 9 ئاداری فروكین لەشكەری یین حكومەتی دەست ب توپ بارانكرنی ل سەر فەرماندەیا پینچ كرو و هوسا گرتی ییت باژیری ئاكری بونە دیدەفان ل سەر رویدانی بزاڤا شهوافی كو وان روویدانی شەری د پەنجەرا گرتیخانێ دا دیت بون⁽¹⁰⁶⁾ هوسا ئەو ل دادگەها گەل⁽¹⁰⁷⁾ هاتنە داخاز كرن بو دیدەفانی⁽¹⁰⁸⁾، دەمی بزاڤ ژناڤ چوی ئەفسەریین سەربازگەهێ ئەوین لایەنگرین بزاڤی بەرەف میسل چون د ریکی دا دەینە گرتن بشی چەندی پیلانا بزاڤا نەتەوهیی ل ئاكری سەر كەفتن نە ئینا⁽¹⁰⁹⁾.

ل باژیری دەوكی جوهره دەنگودۆرەك بە لاق بوو كو كورد ل میسل ب دەستین كەسین نەتەوهخوایین عەرەب دەینە كوشتن⁽¹¹⁰⁾، بشی چەندی خەلكی باژیری ب خویشاندانەكی چوونە بەر دەری قائمقامی⁽¹¹¹⁾، كو وی دەمی پتیریا فەرمانبەرین دەوكی خەلكی میسل بون وەك كاردانەوهیهك ژوی دەنگودۆری بە لاق بوی رابون ب كوشتنا قائمقام عەبدوڵا جبوری و نوژدار سەعدی چەلەبی⁽¹¹²⁾ و مەئموری بنگەهێ قاسم خەشاب⁽¹¹³⁾، هەژی گوتنیە كو خەلكی دەوكی نەوهیا قی رویدانی كرن⁽¹¹⁴⁾، و رابون ب شیشتن و قەشارتتا تەرمین وان⁽¹¹⁵⁾، و ئەو كەسین ب كوشتنا وان هاتینە تومەتبار كرن پشتی هاتنا بە عسیا بو سەر دەستەلاتی ل 1963 برنه بەردەم دادگەهێ و سی ژوان سێدارەدان⁽¹¹⁶⁾.

دلایەریین بوویدنا لایەنگیرییا قائمقامی شیخان رهشید جەعەفری ژبزاڤا شهواف هاتە دیار كرن، و چەندین فەرمانبەریین عەرەب وەکی هاریكاری بزیشکی

موحه مههه سالح و دادومر سالح قه له ندهر لایه نگیڕ بوون، وهك نه رازیبوو نهك ژقی هه لویستی خه لکی باژیڕی خو پیشانانان کرن و پیكشه دگوتن "یسقط رشید الجعفری" ⁽¹¹⁷⁾ دگه له هندی بابه شیخی ئیزیدیا هه جی سماییل رابوو ب پاراستنا قائمقامی وخیزانای ⁽¹¹⁸⁾ و وان بخو پشته قانیا پیشانانای کرن، هوسا ج زیان نه گه هاندنه قائمقامی و دادومری به لئی هاریکاری پزیشکی دهیته ئیشانان ⁽¹¹⁹⁾ .

خه لکی ئامیدی رابوون ب گرتنا قائمقامی ئامیدی ورا دهستی جهین شوله ژئی کرن ل میسل ⁽¹²⁰⁾، ول زاخو ئه ندانم و لایه نگیڕن پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتا شیوعی یا عیراقی ب سه ریه رشتیا سالح یوسقی کومبوون ⁽¹²¹⁾ و به ره ق قائمقامی چوون بوو ماوه کی ئابلوقه دانا سه ر و فهرانبه ر و پولیسین کورد به رگری ئا که ن، ب تنی قائمقام و هاریکاری وی و ماموری بنگه هه دمینه بنگه هه قه لی بی زیان بگه هه هه ردوو ئالیا بارودوخ ئارام دبیت ⁽¹²²⁾ .

دقان روویدانا دا ئاژاوه ل میسل په یاد دبیت ژیه ر ئه گه ری دابه شبو نا له شکه ری وه اتنا هیژن کوردان ب تاییه ت یی دمرو به ری میسل (ده قه را به هدینان) ژبوو ژناقبرنا بزاقی ⁽¹²³⁾ کو ل دیف بانگه وازا مه لا مسته فا و عه بدولکه رییم قاسم چبوون ⁽¹²⁴⁾، کو خسرو توفیق به رپرسی لقا ئیک یا پارتی دیموکراتی کوردستان ل میسل نامه ک بوو لژنا ناوچا دهوک هنارت وتیدا داخاز ژیکر لژنا ناوچیت زاخو و ئامیدی ژی رابگه هینن کو هه ر که سی خودان چه ک بیت به ره ق میسل بچن ⁽¹²⁵⁾ به رامبه ر هندی جه مال حه یده ری ئه ندانی نقیسینگه ها سیاسی یا پارتا شیوعیا عیراقی داخاز ژ کوردان کر ب توندی دژی بزاقی براوستن هوسا شیوعیین به هدینان شی به شدار بوون کو ل ئامیدی ب سه روکاتیا نه عمان ئه مین ⁽¹²⁶⁾، و ل زاخو ب سه روکاتیا محه مهه عه زو به ره ق میسل چوون ⁽¹²⁷⁾ هه رچه نده به فره کا زور که تبو ئه ردی به لئی خه لکی به هدینان ب هه می ته خ و چینا قه ب سه روکاتیا عه بدولعه زیز هه جی مه لو و مه زنه عه شیره تین به شداربووین به ره ق میسل چوون ⁽¹²⁸⁾ کو ژماره کا زور یا چه کداریت کورد چووینه د میسلدا ⁽¹²⁹⁾، هوسا ئاژاوه کا مه زن دباژیڕیدا به لاق دبیت وکوشتاره کا مه زن دهیته کرن کو شه وکه ت ئاقده ل

نیرویی دیاردکەت بو ماوی سێ روژا ئەدشیان خاڕنی بخون شەبەر بیھنا تەرمان کەتبونە سەرئێک⁽¹³⁰⁾، داکو عەرەبیت میسل خو ب پاریزن جلیکن کوردی ل بەرخوکرن قەشە پولس حەنا ھوژی دیاردکەت کە دەستی جلیکن کوردی یین زەلاما گەھشتنە دەھ دینار کو وی دەمی کوژمەکی زۆر بوو⁽¹³¹⁾، و ھندەک بنەمالین عەرەب خو ب ریکا کوردان پاراستن بو نموونە محەمەد ئەلکاتب⁽¹³²⁾ و کەس وکارین وی خو ل مالا عەبدولا ئاغا شەرەفانی پاراستن⁽¹³³⁾.

پشتی دوماھیک ھاتنا رویدانیت کەرکوکی⁽¹³⁴⁾ ئەوا ل 14 ی تیرمەھا\ 1959 روویدای ژلایی شیوعیان فە⁽¹³⁵⁾ عەبدولکەریم قاسم بریارەک دمرکەر کو ھەرکەسی ل رویدانیت میسل (شەواف) وکەرکوکی ھاتیە ئیشاندن مافی ھە ی سکالا ل سەر گونەھبارا ل دادگەھان توماریکەن، بقی چەندی ئەوین ل ئاکری دژی مەلا مستەفا وپارتی چ بەلگە نەبوون ژبوو تومەتا ئەندامین پارتی بکەن سکالا ل سەر وان ب تومەتا جودابوون ژ عیراقی ب سەرکاتیا مەلا مستەفا کرن⁽¹³⁶⁾، بەلگەنامین حکومەتی دیاردکەن کو فەرمانبەرەکی ریشەبەریا قائمقامیا شنگال ژخەلکی ئاکری ھاتیە گرتن ب ناخی مام عەلی سەلیم و بریە میسل⁽¹³⁷⁾ کو ھاشم حەسەن ئاکری، سلیم مام عەلی، سەلاحەدین رەشید و عەلانەدین رەشید دگەلدا بوون⁽¹³⁸⁾، و بەلگەناما ریشەبەریا پولیسیت لیوا میسل دیاردکەت کو مام عەلی سەلیم⁽¹³⁹⁾ و کەسانیت دگەلدا ب تومەتا (الدعاية الانفصالية في عقرة) ھاتیە گرتن⁽¹⁴⁰⁾، بەلی مام عەلی سەلیم دیاردکەت کو چ راستی بو فی چەندی نینە ب تنی ئەفە کاردانەوھیک بوو ژدەف کەسانیت دژی پارتی پەیدا بوو⁽¹⁴¹⁾.

ھەژی گوتنیە دیاریکەین کو بەرفرەھبوونا دەستەھلاتا شیوعیا ویاسایا چاکسازیا چاندنی ترس ل دەف ھندەک مەزنە عەشیرەتیت کوردا پەیدا کریە⁽¹⁴²⁾ ب فی چەندی و بہاریکاری و پشتەفانیا حکومەتیت تورکیا وئیران⁽¹⁴³⁾ رەشید لولان⁽¹⁴⁴⁾ سەرکوکی روحی یی عەشیرەتا برادوست ل دەفەرا سیدەکان⁽¹⁴⁵⁾ ل دەسپیکا مەھا گولانا 1959 ب بزافەکی دژی سیاسەتا عەبدولکەریم قاسم رابوو⁽¹⁴⁶⁾، عەبدولکەریم قاسم داخاز ژ مەلا مستەفا کر رابیت بو ژناقبرنا بزافی ژبو ھندی

سهروكاتيا كومهكا بارزانين كر و شيا بو ماوى دوو روژان كونترولئ ل سهر دهقهرئ بكهت⁽¹⁴⁷⁾، ل دهقهرا بههدينان كومهكا خهلكئ باژيرئ ئاكرئ ب سهروكاتيا زهكى كامل ئاكرهئ بهرهق دهقهرا سيدهكان چوون ژبو هاريكاريا مهلا مستهفای بكهن⁽¹⁴⁸⁾ .

ل چريا ئيكي 1959 حزبا بهعس ههولدا نا كوشتنا عهبدولكهريم قاسم ل جادا رهشيد ل بهغدا كرن⁽¹⁴⁹⁾، مهلا مستهفا و ههروهسا پتريا گهلي كورد دژئ قئ ههولدانئ راوستيان⁽¹⁵⁰⁾ وخهلكئ بههدينان ل ههمن دهقهرا بشيوهكي توند دژئ وي روويدانئ راوستيان⁽¹⁵¹⁾ .

تهومری چواری

تیکچوونا پهیوهندیان دناقبهرا حکومهتا عیراقی و پارتی دیموکراتی کوردستان و کارتیکرنا وی لسهر دهقهری

تیکچوونا پهیوهندیان دناقبهرا حکومهتا عیراقی و پارتی دیموکراتی کوردستان دزقریت بو چرییا دووی 1959 د ئیک ژ سهردانیین مهلا مستهفا بو نه خوشخانی دهمی عهبدو لکههیریم هاتیه بریندار کرن، مهلا مستهفا دقئ سهردانی دا کوشتنا نه حمهه موحه مههه موستهفا ناغا زیباری ل باژییری میسل کو ئیک ژ مهز نه عه شیرهتا زیباریا بوو د ئیخته ستوی خو نهوژی دزقریت بو کریاریین دوژمنکاری یین نه حمهه ناغا زیباری دژی بارزانان د وی دهمی مهلا مستهفا و بارزانان ل ئیکهتیا سوقیهت (1947 - 1958)⁽¹⁵²⁾ و کریار ژلایی عیسا سوار سیلکی⁽¹⁵³⁾ و مهلا حهسهن بارزانان و حاجک موحه مههه شیروانی و سهعید مهلا عهبدو للاً مزیری ژوووری دهیته نه انجامدان و دهینه گونه هبار کرن و دهسته سهر کرن⁽¹⁵⁴⁾ و ب قئ چهندی عهبدو لکههیریم قاسم نهرازیبونا خو بهرامبهری کریاری دیار دکهت⁽¹⁵⁵⁾، ئی تیکچوونا پهیوهندی دناقبهرا وان پتر دیار دبیت دهمی ل 9 کانونا دووی 1960 مهلا مستهفا داخازنامهیهک ب ئیمزاییت دهستهیهک ژ نهندامین پارتی دیموکراتی کوردستان ناراسته و مزارهتا نافخوی کر ژبوو دهستویردانی بو پارتی دیموکراتی

كوردستان ب شیوهكی ئاشكرا⁽¹⁵⁶⁾، دگهل وهرگرتنا روخسه تا پارتی رابوون ب گریدانا گونگریمی پینجی⁽¹⁵⁷⁾ وریكخستن و چالاكیین پارتی ب شیوهكی ئاشكرا ب ریقه چوون⁽¹⁵⁸⁾، قی گوهرینی كارتیكرنا خو ل سهر دهقرا بههدینان ژی ههبوو بهرفره می كهفته د چالاكیین پارتی دا ل باژیر وقهزا وناحیه وگوندین دهقهری، ول بارهگایی خهبات ئهوی بووژناما خهبات ل نیسانا 1959 ل ههر پینج باژیرین بههدینان قهكرین ب شیوهكی ئاشكرا چالاکی وریكخستین خو ب ریقهبرن⁽¹⁵⁹⁾.

بارودوخ ب قی شیوهی نهمان و پهیوهندی دناقبهرا سهركردایهتیا كوردی و عهبدولكهريم قاسم تیكچوو⁽¹⁶⁰⁾ و حكومهتی دهست ب ههویا دهسته سهركرنا ئهندامین پارتی دیموكراتی كوردستان كر كو ئیکهم كهس هاتیه گرتن ل دو ماهیا سالا 1960 ئهندامی لژنا ناوهندی یا پارتی سالح یوسفی بوو وی ده می بهرپرسی لقا ئیک یا پارتی بوو ل میسل⁽¹⁶¹⁾. ئهق ههویه ل مهها شوات وئادرا 1961 برفره دبن وبریارا گرتنا سكرتیری پارتی ئیبراهیم ئهحمهد دهركرن⁽¹⁶²⁾ ب تومهتا كوشتنا دوستهكی نیزیک بو عهبدولكهريم قاسم ب ناقی سهدیق میران كو دوژمنی پارتی بوو⁽¹⁶³⁾ ب قی چهندی كاودان نهخوشر ل دهین و پارتی ناچار دبیت بهرهق کاری نهینی بجیت و روژنامه و بارهگاییت وی ل هه می جها دهینه گرتن⁽¹⁶⁴⁾.

دگهل تیكچوونا پهیوهندیان دناقبهرا ههردوو لایان عهبدولكهريم قاسمی خو نیزیک سهروك عهشیرهتیت كوردان یین دژی پارتی و بارزانیا كر⁽¹⁶⁵⁾ و ل بهغدا پینشوازییا سهروك عهشیرهتیت ههرکی وسورچیا كرن، و ل دو ماهیا سالا 1960 ب شیوهكی ئاشكرا ژلایی چهك و پاره ی پشتهقانیان وان كر⁽¹⁶⁶⁾ و پاریزگاری ههولیری و ریقهبهری پولیسیت میسل پشتهقانیان عهشیرهتا كر كو هیرش بیه نه سهر دهقرا بارزان⁽¹⁶⁷⁾ ژوان عهشیرهتا زیباری و ههرکی و برادوستی بوون⁽¹⁶⁸⁾ وهیرش برنه سهر دهقرا ئامیدی⁽¹⁶⁹⁾ كو ب پیلانین كهلحی ئاغا ریکانی و رهشید تاله بان ی ریقهبهری ناحیا نیروه ریکان هیرشهك برنه سهر گوندیت عهشیرهتا دوسکی ژوری ل

دهقهری د ئه‌نجام دا نهه گوند هاتنه سوتن و شهش كهس ژ دوسكى ژوریا هاتنه كوشتن⁽¹⁷⁰⁾.

ب قی هی‌رشى کاردانهوه ل دهق بارزانيا پهیدا دبیت ببریارا شیخ ئه‌حممه بارزانی بارزانيا هی‌رشهك بره سهر دهقهرا ریكانیا وشهر بو ماوی سى روزان دناقبهرا هه‌ردوو لایان به‌ردهوام بوو⁽¹⁷¹⁾ هه‌رچه‌نده زیباریا هه‌ولدا هاریکارییا ریكانیا بکه‌ن ژبه‌ر خزماتی دناقبهرا وان هه‌بوو به‌لى قی‌را نه‌گه‌هشتن⁽¹⁷²⁾، بقی چه‌ندی ریكانی ناچاربوون به‌رهق سنوریّت ولاتی ترکیا بچن⁽¹⁷³⁾. پشتی قی رویدانى بارزانی و نیره‌ومی و دوسكى ژووری و چه‌کدارین پارتیا ژیتریا دهقهرا به‌هدینان⁽¹⁷⁴⁾، و ژ ئامیدیان مالا حه‌جی شه‌عبان ئامیدی هی‌رشهك به‌رهق دهقهرا زیباریا برن⁽¹⁷⁵⁾، دقى هی‌رشى دا ل گوندی سه‌رو کانى ل دهقهرا زیباریان فارس کورى فارس ئاغا زیبارى دگه‌ل سى كه‌سین دی هاتنه كوشتن⁽¹⁷⁶⁾، ژلایى چه‌کدارین ئامیدی و نیره‌ومیا و فه‌رمانا گرتنا وان ژلایى حکومه‌تى دمرده‌ک‌ه‌فیت⁽¹⁷⁷⁾، بکوشتنا فان كه‌سان زیباریان بسه‌روکاتیا زیبر مه‌حمود ئاغا زیبارى هی‌رشهك به‌رهق دهقهرا نیره‌ومیا گوندی سینیا برن⁽¹⁷⁸⁾، هوسا په‌یوه‌ندیین دناقبهرا وا ب قی شیوه‌ی دمین بو ماوی دوو سالان دا به‌ردهوام دبیت هه‌تا زیبارى دهقهرا خو ب بجه دهیلن و به‌رهق باژیری میسل فه‌ چوون⁽¹⁷⁹⁾.

پهراویزین پشکا ئیکئ

- (1) جلال الطالبانی، کردستان والحركة القومية الكردية، بيروت، 1971، ص 285؛ مسعود بارزانی، بارزانی و بزوتنهوهی رزگاربخوازی کورد 1958-1961، بهشی یهکهم، ههولئیر، 2012، ل23؛ شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية الكردية في كردستان العراق 8 شباط 1963-17 تموز 1968، دهوک، 2006، ص 22-23.
- (2) خالد عهبدولغهمفار نهقشهبهندی ژدایک بوویئ سالا 1916 ل ناحیا بامهرئئ سهر ب قهزا ئامیدیئ فه، خاندنا خو ل میسل تهمام کریبه و ل سالا 1937 ل کولیژا لهشکههری دهرچوویه ول سالا 1945 ل کولیژا ئهکرانی دهرچوویه و ل سالا 1950 ل کولیژا یاسا، و ل پلا پئشکار خانهنشین دبیت، و دهمی شورهشا 14 تیرمههی رابووی پارئزگارئ ههولئیرئ بوو، ل سالا 1961 دمريت، بنیره نوري عبدالحمید العاني واخرون، تاریخ الوزارات العراقية في العهد الجمهوري 14تموز 1958-7 شباط 1963، ج1، بغداد، 2000، ص32؛ عبداللطيف الشواف، عبدالکریم قاسم وعراقيون آخرون: ذکریات وانطباعات، بیروت، 2004، ص50؛ مصطفى نوري بامه رني، ئهقهیه بامهرئئ، دهوک، 2004، ل181.
- (3) کاظم حبيب، لمحات من تاريخ عراق القرن العشرين العراق في العهد الجمهوري نهوض وسقوط الجمهورية الاولى في العراق 1958-1963، الكتاب السادس، اربيل، 2013، ص 47.
- (4) بو پتر پئزانين بنیره، شیرکو فتح الله عمر، الحزب الديمقراطي الكوردستاني و الحركة التحررية الكوردية في العراق 1946-1975، السليمانية، 2004؛ فاضل میرانی، قراءة في فكر الحزب الديمقراطي الكوردستاني الاختلاف والبناء، بیروت، 2014.
- (5) غانم محمد الحفو و عبدالفتاح علي البوتاني، الكورد والاحداث الوطنية في العراق خلال العهد الملكي 1921-1958، دهوک، 2005، ص 109، 110.

(6) محمد حسين الزبيدي، ثورة 14 تموز 1958 في العراق: اسبابها و مقدماتها و مسيرتها و تنظيمات الضباط الاحرار، بغداد، 1983، ص 226.

(7) الدستور المؤقت لسنة 1958، عبر الموقع www.iraqja.iq.view.85

(8) بوّ پتر پيترانين بنيّره، حنا بطاطو، العراق: الشيوعيون والبعثيون والضباط الاحرار، ترجمة: عفيف الرزاز، الكتاب الثالث، بغداد، 2006؛ عزيز سباهي، عقود من تاريخ الحزب الشيوعي العراقي، الجزء الاول والثاني والثالث، دمشق، 2003؛ مؤيد شاكر كاظم الطائي، الحزب الشيوعي العراقي 1935 - 1949: دراسة تاريخية، دمشق، 2013؛ عبدالفتاح علي البوتاني، من ارشيف جمهورية العراق الاولى الحركة الشيوعية في تقارير مديرية الامن العامة 1958 - 1962: دراسة تاريخية، اربيل، 2010.

(9) ديدارا كهسايتي ب ريبا بهيوهنديا تهلهفونى دگهل عهزيز محهمهد ل 22\نيسان\ 2015، ژدايك بوويى 1924 ل گوندئى بيړكوت نيزيك باژيرى ههولير، بوويه ئەندام د پارتا هيو دا، و ل سالا 1945 بوويه ئەندام د پارتا شيوعيا عيراقى و ل سالا 1958 بوو ئەندامى كوميتا ناوهندى يا پارتى و ل 1959 دببته ئەندامى مهكتها سياسى يا پارتى و ل سالىن 1964 - 1993 دببته سكرتيرى پارتى، ونوكه ئاكنجيه ل ههولير.

(10) ديدارا كهسايتي دگهل خالد تهها عهلى دهوكى، ل 4\نيسان\ 2015 ل دهوكى، ژدايك بوويى سالا 1945 ل دهوكى و خاندنا سهرهتايى و ئافنجى لى تهمام كريبه، دهرجوويى خاندنگهها پيشهيا ئاسمانى - بهشى بيتل، ل سالا 1962 كههشتيه ريزيت شورهشا ئيلونى، و د شورهشا گولانيدا هاريكارى هيزا دوو بوو، ونوكه ئاكنجيه ل دهوك.

(11) ديدارا كهسايتي دگهل محهمهد تاهر عهلى مبارك (ابو باومر) ل 19\شواتا\ 2015 ل دهوكى، ژدايك بوويى سالا 1938 ل دهوكى، خاندنا سهرهتايى و دوانافنجى لى دهوكى تهمام كريبه، ل نيڤا سالىن پينجيان بوويه ريڤخستينى پارتا شيوعيا عيراقى، نوكه ئاكنجى دهوكه.

(12) خالد احمد سندورى، كورد و خه بات، بحث غير منشور بحوزه كاتبه، 4، 5؛ ديدارا كهسايتي دگهل ئەحمهد عهبدوللا زهرو ل 2\شواتا\ 2015 ل دهوكى، ژدايك بوويى سالا 1944 يه ل باژيرى زاخو، دهرجوويى بهشى كوردييه ل

کولێژا ئادابیی ل زانکویا به‌غدا، ل ده‌سپیکا سالی حه‌فتییا ببو ئه‌ندام د سه‌ندیکا نفیسه‌ری کورد ل ده‌وکی، خودانی په‌رتوکخانا ده‌وکه ل ده‌وکی و ل هه‌مان باژیر ئاکنجیه.

(13) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مسته‌فا حسین باپیر ئامیدی ل 3\ کانونا دووی\ 2015 ل ده‌وکی، ژ دایک بویی 1939 دهرجویی خولا پیشه‌یی ل به‌غدا، و ل سالا 1959 بویه پارتی به‌پرسی هه‌والگیری له‌شکه‌ری ئیک 1961 - 1975، و ل شوره‌شا گولانی ریقه‌به‌ری هه‌والگیریا گشتی بوو تاكو سالا 1991 خانه نشین بوویه، نوکه ئاکنجیه ل ده‌وکی.

(14) مه‌لا ئه‌نومر مایی، ل قه‌زا ئامیدی ل سالا 1913 ی هاتیه سه‌ر دنیایی و ل سالا 1936 ی باومرناما زانایی ئاینی (دوازه علم) و مرگرتیه و لده‌سپیکا سالیین چلان دبواری سیاسی دا کارکریه و ئه‌ندامی پارتا هیوا بو و باش بوویه ئه‌ندامی پارتی دیموکراتی کوردستان و پشتی شوره‌شا چواردی تیرمه‌هی دبیته نویه‌ری هه‌مان پارت د ئیکه‌تیا روشه‌نبیریا عیراقی دا، و د شوره‌شا ئیلونی دا دبیته دادومری له‌شکه‌ری ئیک تاكو 22 ی خزیرانا 1963 لسه‌ر ده‌ستی حکومتا به‌عسا عیراقی ده‌یته کوشتن. بنیره: انور مایی، محاضرة فی الصین عن الکورد، الطبعة الثانية، ده‌وک، 1995، ص 1، 2؛ عاصم مایی، گوندی مایی ل ده‌قهره‌ به‌رواری بالا، ده‌وک، 2014، ل 111، 113 - 114.

(15) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ئه‌کره‌م عه‌بدو له‌رحمان محه‌مه‌د سالح ئامیدی ل 8\ نیسان\ 2015 ل ده‌وکی، ناڤبری ژ دایک بویی سالا 1947 ل ئامیدی، باومرناما ناڤنجی ل ئامیدی و مرگرتیه و یا ئاماده‌یی ل میسل و لده‌سپیکا شوره‌شا ئیلونی دگه‌هیته هیزین پیشمه‌رگه‌ی، و نوکه ئاکنجیه ل ده‌وکی؛ عاصم مایی، ژیدهری به‌ری، ل 140.

(16) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ئه‌کره‌م عه‌بدو له‌رحمان محه‌مه‌د سالح ئامیدی ل 8\ نیسان\ 2015 ل ده‌وکی.

(17) رجب جمیل حبیب، ئامیدی (العمادية) 1921 - 1975: دراسة فی التاريخ السياسي، ده‌وک، 2012، ص 151.

(18) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل محه‌مه‌د که‌لحی تاهر ئاغا ریکانی، ل 29\ نیسان\ 2015 ل ده‌وکی، ژ دایک بویی 1940 ل گوندی رمزگه ل ده‌قهره

نێروه و رێکان، خاندنا سه‌ره‌تایی ل دهوکی بدوماهی ئینایه، نوکه ئاکنجیه ل دهوکی.

(19) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل مام عه‌لی سه‌لیم ئاکره‌ی ل 20 شواتا 2015 ل دهوکی، نافه‌بری ژدایک بویئ سالا 1934 ل ئاکری ل سالا 1953 چویه ریزیت پارتی دیموکراتی کوردستان، ل سالیئ 1961 - 1968 ژبه‌ر چالاکی بیئ وی بیئ پارتایه‌تی دهیته گرتن ژلایه‌نی حکومه‌تا عیراقی فه، 1971 دهیته سه‌روکی باژیرفانیا ئاکری و نوکه ئاکنجیه ل هه‌ولیری.

(20) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عه‌لی شنگالی ل 17\کانونا دووی\2015 ل دهوکی، ژ دایک بویئ 1932، ل نیفا سالیئ پینجیا کههشتیه پارتی دیموکراتی کوردستان و چه‌ندین پوستیت به‌پرسایه‌تی دناف پارتی دا وه‌رگرتینه ژوان ل 1970 - 1975 به‌پرسی لقی ئیک بو، و نوکه ئاکنجیه ل دهوکی.

(21) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل مام عه‌لی سه‌لیم ئاکره‌یی ل 20 شواتا 2015 ل دهوکی.

(22) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل تارق کامل ئاکره‌یی ل 23 شواتا 2015 ل هه‌ولیری، ژدایک بویئ 1942 ل ئاکری باومرناما ئاماده‌یی ل 1960 بده‌ستفه ئینایه، و باومرناما ماجستیر ل نه‌ندازیاریا وزا کههره‌بی ل 1967، ل زانکویا براك بده‌ستفه ئینایه و بویه سه‌روکی کومه‌لا خانده‌شانیئ کورد ل ئه‌وروپا وبه‌پرسی لقا ئه‌وروپا یا پارتی دیموکراتی کوردستان و ل سالا 2004 بویه بالویژی حکومه‌تا عیراقی ل نه‌مسا، و نوکه بی خانه‌نشینکریه و ئاکنجیه ل هه‌ولیری.

(23) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عه‌لی شنگالی ل 17\کانونا دووی\2015 ل دهوکی.

(24) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل پولس هه‌نا هوزی (قه‌شه پولس)، ل 9\کانونا ئیکئ ل زاخو، ژدایک بوویئ 1937 ل کوردستانا تورکیا، ول سالا 1940 لقه‌زا زاخو ئاکنجی بویه ،و ل سالا 1960 چویه دناف ریزیت پارتی دیموکراتی کوردستان، ول سالا 1973 بویه قه‌شه، و نوکه مه‌ترانه و ئاکنجیه ل زاخو.

(25) وصفیه محمد شیخو السندي، زاخو فی العهد الملكي 1921 - 1958:دراسة تاريخية فی اوضاعها العامة، دهوك، 2014،، ص 476 - 477.

(26) دیدارا کهسایهتی دگه‌ل سالح حسین عیسی (سالح حجی حسین) ل 27 ی چریا دووی 2015 ل دهوکی، ناقبری ژدایک بووی 1945 ل باتیفا سه‌ری قه‌زا زاخو قه، خاندنا سه‌رماتی ل باتیفا ته‌مام کرییه و ناقنجی ل زاخو و ل 1959 بوویه نه‌ندام د پارتا دیموکراتا کوردستان، قوتابی ئاماده‌یی بوو ل 1961 گه‌هسته ریزیت شوره‌شا ئیلونی، د شوره‌شا گولانی داجیگری ریکخراوا گو‌قه‌ند یا پارتی بوو و چه‌ندین پوستین دی تا خانه‌نشین دبیت وهک کارگیری لقا ئیک یا پارتی، نوکه ئاکنجییه ل دهوکی، که‌ریم سوله‌یمان نه‌حمه‌د کواشی، ل 28 نیسانا 2015 ل سیمیلی، ژدایک بووی 1953 ل مقبلی ل قه‌زا زاخو نوکه فه‌رمانبه‌ره و ئاکنجییه ل سیمیلی.

(27) ژدایک بووی 1892 ل گوندی مریبا سه‌ر ب قه‌زا شیخان قه، به‌شداری د کوده‌تایا به‌کر سدقی 1936 کرییه، و و سه‌ره‌لدانا 1941 ژ نه‌جامی وی ده‌یته دیرکرن بو باشوری عیراقی، ل 1949 دبیته نه‌ندام د پارتا ئیکگرتنا دستوری، نه‌ندامی جقاتا نینه‌ران ل سه‌رده‌می ده‌سته‌لاتا پاشایه‌تی ل عیراقی، ل 1999 مرییه. بنیره: حکیم لقمان، شه‌ره‌فانی، دهوک، 2009، ل 52،9.

(28) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل موحه‌مه‌د عه‌بدو‌ل‌ئاغا شه‌ره‌فانی، ل 7 گولانا 2015 ل مریبا، ژدایک بووی 1950 ییه ل مریبا، خاندنا سه‌رماتی ل میسل ته‌مام کرییه، که‌سه‌کی ئیزیکی بابی خو بوو، و دشورشا گولانی‌دا دبیته پیشمه‌رگه، نوکه ئاکنجییه ل مریبا.

(29) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل خرتو حه‌جی سماویل (بابه شیخ)، ل 7 گولانا 2015 ل شیخان. ناقبری ژدایک بووی 1933 ل گوندی ئیسیا ل ده‌ق‌ه‌را شیخان، و ل 1995 بوویه بابه شیخ (بابی روحی ئایینی ئیزدییا) و تانوک‌ه به‌رده‌وامه، و ئاکنجییه ل شیخان.

(30) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل جه‌میل شه‌هاب عوسمان شه‌ره‌فانی، ل 22 ی شواتا 2015 ل شیخان، ناقبری ژدایک بووی 1941 ل شیخان، هه‌تا پولا پینجی ئاماده‌یی ل شیخان خاندییه لی ژبه‌ر کاروجالاکیین وی د پارتی دیموکراتی کوردستان دا ده‌یته دیرکرن ژ خاندنی تاکو 1972 دبیته دمرچوووی په‌یمانگه‌ها ماموستایان ل هه‌ولیر. و نوکه ماموستایی خانه‌نشینه و ئاکنجییه ل شیخان.

(31) دیدارا کهسایهتی دگهل عهبدو لکه‌ریم سلیمان حاجی (که‌ریم سلیمان)، ل 7 گولانا 2015 ل شیخان، نافبری ژدایک بویئ ساللا 1958 ل شیخان، دهرچویئ کولیزا یاسایه، و ل ساللا 1978 گه‌هشتیه ریزیت پارتا شیوعیا عیراقی، نوکه کارگیرئ لقا بیسته یا پارتی دیموکراتی کوردستانه و ئاکنجیه ل شیخان.

(32) دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌ردار مه‌همه‌د خزر، ل 7 گولانا 2015 ل شیخان، نافبری ژدایک بوویئ ساللا 1953 ل شیخان، خاندنا ناماده‌یی ل شیخان ته‌مام کریه، و ل ساللا 1975 دگهل ژنافچوونا شو‌ره‌شا ئیلونی دبته په‌نا‌به‌ر ل ئیرانی و ل ساللا 1991 دزفریته عیراقی، ونوکه ئه‌ندامی لقا بیست یا پارتی دیموکراتی کوردستان ه، و ئاکنجیئ شیخان.

(33) مشیر سما‌ییل سالح ئا‌غا گوران (مشیر رو‌قی)، ژدایک بویئ ساللا 1920 ل رو‌قی ل ده‌سپیکا سالیئ چلان بویه ئه‌ندام د پارتا هیوا دا، ژبه‌ر به‌ردوام شهر دگهل عه‌شیره‌تا هه‌رکیا دکر کو لایه‌نگریئ حکومتی بوون حکومتی حوکمی سیدارمندی نه ناماده لسه‌ر د سه‌پینن لئ سزا ده‌یته گوهرین کو لساللا 1948 ده‌یته دیرکرن بو سلیمانیئ تا‌کو 1958 دزفریته ده‌قه‌ری و ل ساللا 2001 مریه. دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌عدون مشیر سما‌ییل گوران، ل 14 خزیرانا 2015 ل گوندی بامه‌رزی ل ده‌قه‌را شیخان، نافبری ژدایک بویئ ساللا 1967 ل گوندی بامه‌رزی، خاندنا ئا‌قنجی ل میسل ته‌مام کریه و زور پیزانین ژبابی خو وهرگرتینه، نوکه ئا‌کنجیه ل بامه‌رزی.

(34) دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌عدون مشیر سما‌ییل گوران، ل 14 خزیرانا 2015 ل گوندی بامه‌رزی ل ده‌قه‌را شیخان.

(35) بو‌پتر پیزانین بنیره: هوزان سلیمان میرخان، جمهوریة کوردستان 22 کانون الثاني 1946 - 17 کانون الاول 1946: دراسة تاريخية - سياسية، ده‌وک، 2005؛ و‌لیام ایغلتن الابن، جمهوریة مه‌باد، ترجمة وتعليق جرجیس فتح الله، اربیل 2012.

(36) راهی مزه‌ر العامری، مسعود محمد ودوره السياسي في العراق 1919 - 1968: دراسة تاريخية، بغداد، 2008، ص153.

(37) میرحاج ئەحمەد تاهیر ئاکرمیی، ژدایک بویئ 1911 ل ئاکرئ، ل سالا 1936 ل کولیزا لەشکەری یا عیراقی دەرچوویە، ل سالا 1939 چوویە دناڤ ریزیت پارتا هیوا دا، و د سەرهلدانا بارزان یا دووی (1943 - 1945) چاڤدیئ ئاگرهستا دگەل حکومەتا عیراقی بوو ل دەڤەرا ئاکرئ، و ل سالا 1946 دگەل مەلا مستەفا بارزانی دگەهنە کومارا کوردستان ل ئیرانی، رولەکی بەرچاڤ هەبوو د دامەزراندنا پارتییا دیموکراتی کوردستان، و ل 1947 - 1958 دبیتە پەنابەر ل ئیکەتیا سوڤیەت، تاکو کودەتیا 8ی شواتا 1963 دەیتە خانەنشین کرن ب پلەبیا پیشکار، و ل سالا 1988 دمریت. بنیرە: امیر فندی، المیر:صفحات من تاریخ الکردی المعاصر، اربیل، 1991؛ کریم شارزا، المناضل الوطني میرحاج احمد، مجلة الصوت الاخر، العدد 162، 12 ايلول 2007 متاح علی www.sotakhr.com.

(38) ئەسەد ئاڤدیش خوشەڤی ژدایک بوویئ سالا 1918 ل گوندی سیلکی دەڤەرا مزیری ژووری، بەشداری د سەرهلدانا بارزان یا ئیکی 1931 - 1932 کره، ژ ئەگەری بزافا برایی وی خەلیل خوشەڤی 1934 - 1936 دەیتە زیندان کرن ل زیندانا میسل، و دەیتە دویرکرن بو باژیرین رومادی و هیت، دبیتە لەشکەر د کومارا مهاباد دا، د چونا بارزانیان بو ئیکەتیا سوڤیەت رولەکی بەرچاڤ هەبوو و ل سالیئ 1947 - 1958 دبیتە پەنابەر ل ئیکەتیا سوڤیەت، و د شورهشا ئیلونی دا دبیتە سەرکردی لەشکەری ئیک ل بادینان، و ل سالا 1975 دبیتە پەنابەر ل ئیرانی، ل سالا 1977 ل تەهران دمریت. بنیرە: سەفا جاف، شورشی نیشتمانی ونه‌تەوه‌ی ئەیلول و هه‌یه‌تی ئەسەد خوشوی، هه‌ولێر، 2007؛ کەریم شارمزا، تیکوشەری کورد پەرورەری شوره‌شگیر ئەسەد خوشەوه‌ی، له مومتاز حیدەری وه‌یرش سنجاوی - کاروان قاسم، قاموسی ناوه نەمره‌کان، هه‌ولێر، 2014 ل، 341 - 342.

(39) قارەمان مەدی، گەرانەوه‌ی بارزانی گەرانەوه‌ی ئومید وئیراده‌ی خەبات، کوفاری دەنگی پیشمەرگه، 91، چریا ئیکی 2005، هه‌ولێر، ل 26.

(40) گەرمیان چنارتوووی، روژی گەرانەوه‌ی ئومیدی نەتەوه‌یه‌ک، کوفارا دەنگی پیشمەرگه، ژماره 151، چریا ئیکی 2010، هه‌ولێر، ل 17.

- (41) بۆ پتر پیژانین بنیره، مسعود بارزانی، سه‌چاوه‌ی پیشوو، به‌رگی یه‌که‌م، ل 48-50.
- (42) هه‌مان ژیدم، ل49.
- (43) ل سالا 1914 ل باژیری سلیمانی ژدایک بوویه دهرچووئی کولیزا یاسایه ل 1937 ل به‌غدا، ل سالا 1947 گه‌هشتیه ریژیت پارتی، و ل سالا 1951 بویه سکرتری پارتی، ژلایی روژنامه‌فانیا کوردی روله‌کی به‌رچا‌ف بوو ب تاییه‌ت گو‌فارا گلاویژ کو‌هه‌والگیریا بریتانی ب باشتین گو‌فارا ره‌خنه‌یا ویژه‌ی هه‌لسه‌نگاند، و ل نیسانا 2000 ل لندن دم‌ریت. بنیره، ئەحمەد شەریف عەلی، برابم ئەحمەد ژیان و.. به‌هره‌و.. داهینانی، سلیمانی، 2002؛ دیفید مكدول، تاریخ الاكراد الحديث، ترجمة: راج ال محمد، بيروت، 2004. ص447.
- (44) ره‌فیک ره‌حمان مام خول، مسته‌فا بارزانی رول و هه‌لو‌یستی له پیشه‌اته سیاسیه‌کاندا 1958-1970، چاپی دووم، هه‌ولیر، 2013، ل 73.
- (45) میشان عارف بادی، الحركة القومية الكوردية التحريرية في كردستان العراق 1958-1963، دهوك، 2005، ص 59.
- (46) كه‌مال مه‌زه‌ر، كورد و كوردستان له به‌لگه‌نامه نه‌ینی‌ه‌کانی حكومه‌تی به‌ریتانیا دا، به‌رگی دووم، هه‌ولیر، 2014، ل 44؛ مسه‌ده‌ق توفی، زفیرینه‌فا بارزانی و بارزانیان ژئیکه‌تیا سو‌قیه‌ت، هه‌ولیر، 2013، ل 48.
- (47) محمد حدید، مذكراتي الصراع من أجل الديمقراطية في العراق، بيروت، 2006، ص 361؛ عبدالفتاح علي البوتاني، ملا مصطفى البارزاني قائد الثورة الكوردية وملهمها، دهوك، 2012، ص 28؛ ناجی طه به‌رواری ژیدم‌ری به‌ری، ل 33.
- (48) مسعود باززانی، سه‌چاوه‌ی پیشوو، ل 51،
- (49) محه‌مه‌د ئەحمەد مسته‌فا، بارزانی نه‌مر و دوو گه‌رانه‌وه‌ی پیروز له شه‌شی تشرین دا 1958-1993، ده‌نگی پیشمه‌رگه، ژماره (67)، چریا نیکی 2003، هه‌ولیر، ل 24.
- (50) ولید حم‌دی، الكرد وكردستان في الوثائق البريطانية: دراسة تاريخية وثائقية، لندن، 1991، ص268.
- (51) دیدارا كه‌سایه‌تی دکه‌ل عبدالرزاق حاجی عبدالله (عبدالرزاق كه‌رمافی) ل ده‌وکی ل 28‌ی چریا دووی 2014، نا‌قیری ژ دایک بوئی 1941 ل ده‌وک،

خاندنا ئامادهیی ل دهوکی تهمام کریه، و ل 1958 گههشتیه ریژین پارتی دیموکراتی کوردستان، بایی بهرپرساتیا نهینی ل لقا پارتی ل 1963 و مردگریه، و ههر دقئ سالییدا دگههسته ریژین شورهشا ئیلونئ و دبسته هاریکاری فهرماندئ هیزا دهوک تا 1974، و ل 1975 دجیته ئیرانئ و ههر دوئ سالییدا دزفریته عیراقئ و دهیته دیرکرن بو باشوری عیراقئ و ل 1978 دزفریته دهوکی، و نوکه ژئ ئاکنجیه ل دهوکی.

(52) ژدایک بویی 1930 ل گوندئ بهروشکا سهعدینا ل دهقهره دوسکیا، لدهسپیکا سالیین پینجیا دجیته دناق ریژین پارتی دیموکراتی کوردستان، ل سالا 1959 – 1964 دبسته بهرپرستی لژنا ناوچا دهوک یا پارتی، ل سالا 1961 دگههسته ریژیت شورهشا ئیلونئ و بهردموام دبیت تا 1975 ل دیشدا دهیته دویرکرن بو باشوری عیراقئ، و ل سالا 1978 فهدهگهریته دهوکی و بهردموام دبیت لسهه چالاکی ریڤخستنیته نهینی بیته پارتی، و ل سالا 1985 دجیته بهر دلوقانیا خودئ. دیدارا کهسایهتی دگه ل ئیسماعیل مهلا عه لئ ئیسماعیل بهروشکی ل 8 نیسانا 2015 ل دهوکی، ژدایک بویی سالا 1967 یه ل دهوکی دمرچووئی کولیژا ئاداب زمانئ عهرهبی، نوکه ئاکنجیه ل وهلاتئ بریتانیا.

(53) هلز عثمان میرو، دهوک 1945-1975: دراسة تاريخية ميدانية، رسالة ماجستير غير منشورة، مقدمة الى كلية اداب قسم التاريخ جامعة زاخو، 2011، ص 47.

(54) دیدارا رهجهب جهمیل چهیب دگه ل فهیسه ل حهسه نزارکی، ل 17 ئادارا 2010 ل دهوکی، ژدایکبویی 1930 ل دهوک، ل سالا 1958 دجیته دناق ریژی پارتی دیموکراتی کوردستان دا، و 1958-1961 دبسته سهروکی کومهلا جوتیارا ل دهوکی، 1960-1961 دبسته ئەندام د لژنا ناوچا دهوک یا پارتی و دشورشا ئیلونیدا دبسته فهرماندئ بتالیونئ د هیزا دهوک دا، و ل 2014 مرییه.

(55) دیدارا کهسایهتی دگه ل عهبولرهزاق کهرمافی ل 28 آچرییا دوئی 2014 ل دهوکی.

(56) ژدایک بویی 1926 ل ئاکری، دمرچووئی پهیمانگهها ماموستایان ل سالا 1951 ل میسل و لدهسپیکا سالیته پینجیا جویه دناق ریژیت پارتی دیموکراتی کوردستان بو ل سالا 1959 دبسته بهرپرستی لژنا ناوچا ئاکری یا

پارتی دیموکراتی کوردستان، و ل ساڵا 1970 دبیتە ریڤه‌به‌ری گشتی یی
 رموشه‌نبیریا کوردی ل سالیڻ 1970-1973 دبیتە پارێزگاری پارێزگه‌ها
 دهوك، و ل سالیڻ 1973 و 1974 دبیتە وه‌زیری باژیرفانیا عیراقی، و ل سالیڻ
 1974 - 1977 دبیتە سه‌روکی ئه‌نجومه‌نی جی به‌جی کرنی ل ده‌ق‌ه‌را
 ده‌سته‌لاتا ئوتونومی، ل ساڵا 1977 دبیتە وه‌زیری ده‌وله‌تی، و ل ساڵا 1990
 دم‌ریت. ب‌نیره: www.omarahaleb.com

(57) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مام عه‌لی سه‌لیم ئاکره‌یی ل 20\شواتا 2015 ل
 ده‌وکی.

(58) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سه‌ردار مه‌همه‌د خزر ل 7\گولانا 2015 ل شیخان؛
 دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مه‌سه‌عود حازم هه‌جی ئه‌نوه‌ر گر فه‌قیری ل 7\
 گولانا\ 2015 ل شیخان، کو ژ دایک بووی 1973 ل شیخان، ده‌رجویی
 ناڤنجیه ل شیخان، نوکه ئه‌ندامی کارگیریا لقا 20 یا پارتی دیموکراتی
 کوردستان، و نوکه ئاکنجیه ل شیخان.

(59) عه‌بدو‌لعه‌زیز هه‌جی مه‌لو مه‌مه‌د ژدایک بووی 1924 ل گوندی پینه‌د ل
 ده‌ق‌ه‌را مزیری ژیری، خاندنا سه‌ره‌تایی ته‌مام کربوو و ل دو‌ماهیا ساڵا 1944
 جهی بابی خو دگ‌ریت وه‌ک مه‌زنی عه‌شیره‌تا مزیری ژیری، و ل ساڵا 1960
 ده‌یته کوشتن. دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل غازی هه‌جی مه‌لو ل
 12\ته‌باخا\ 2015 ل گوندی دزی ل ده‌ق‌ه‌را مزیری ژیری، ژدایک بووی ساڵا
 1942 ل پینه‌د، خاندنا سه‌ره‌تایی لی ته‌مام کریه، ل ده‌سته‌تیکا شوره‌شا ئیلونی
 به‌شداربوویه، ل سالیڻ 1969-1970 بوویه ریڤه‌به‌ری نا‌حیا ئه‌تریش، لسا
 1974 دبیتە ئامر به‌تالیون د ریژیت شوره‌شی دا، ل 1975 دجیتە ئیرانی، لسا
 1977 دجیتە ئه‌مریکا و تا نوکه لی ئاکنجیه.

(60) دیدارا رجب جمیل حبیب دگه‌ل هه‌سه‌ن موحه‌مه‌د هه‌سه‌ن ل 8ی نیسانا 2010
 لده‌وکی، ژدایک بووی ساڵا 1942 ل گوندی هرور لده‌ق‌ه‌را به‌رواری ژووری،
 ده‌رجویی قوناغا ناڤنجی یه، ل ساڵا 1961 گه‌ه‌شتیه‌ ریژیت شوره‌شا ئیلونی،
 ل ساڵا 1969 بوویه ماموستایی شوره‌شی، ل چریا دووی 2010 مریه.

(61) صورة کتاب مدیریتة امن لواء الموصل، المرقم 1653 في 26\10\1958، هاتیه
 وم‌رگرتن ژ، ره‌فیک رحمان مام خول، سه‌رجاوه‌ی پیشوو، ل77.

(62) شکیب عقراوی، سنوات المحنة في كردستان: اهم الحوادث السياسية والعسكرية في كردستان العراق من 1958 الى 1980، اربيل، 2007، ص 29.

(63) دیدارا کەسایهتی دگەل سەلیم ئەسەد خوشەفی ل 30 چریا ئیکۆ 2014 ل هافینگهها پیرمام، ناڤبری ژدایک بویی سالا 1943 ل گوندی سیلکی ل دهڤهرا مزیری ژوری، دناڤهرا سالیڤ (1961 - 1964) زیرهڤانی کەسایهتی یی مهلا مستهفا بارزانی بو، و ل سالیڤ 1964 - 1975 دبیته سه رکردی هیزا نامیدی و ل سالا 1975 دبیته پهنا بهر ل ئیرانی، ل شورهشا گولانی دا سه رکردی هیزا خهبات بوو، و نوکه ئەندامی لژنا بالا یا دهڤهرا بارزانه و ئاکنجیه هافینگهها پیرمام.

(64) مسعود بارزانی، سه رچاوهی پیشوو، ل 58.

(65) سه فا جاف، سه رچاوی پیشوو، ل 173.

(66) ناجی طه بهرواری، ژیدهری بهری، ل 33.

(67) ئەسەد عەدۆ، ئەوانە ی تەنیا بۆ کورد و کوردستان ژیان، بیرمه مرییه کانی عومەر ناغا دوله مه مری، نه بلاوکراوه، ل 38؛ روزنامه ی خهبات، ژماره 4، 22\نيسان 1959، ل 3.

(68) ناجی طه بهرواری، ژیدهری بهری، ل 33؛ ئەسەد عەدۆ، سه رچاوهی پیشوو، ل 39.

(69) شیخ ئەحمەد محەمەد عەبدولسەلام بارزانی ژدایک بووی سالا 1892، و ل سالا 1914 بوویه مه زنی عه شیره تا بارزان، و ل سالیڤ 1919 - 1944 سه رکرداتیا هیزه کا چه کدار دژی حکومه تا عیراقی و داگیرکهرین بریتانی کربوو، بقی چەندی دهیته گرتن تا کو 1958 نازاد دکهن، و ل سالا 1969 مرییه. بنیره، میر بصري، اعلام الکرد، لندن، 1991، ص 44.

(70) ئەسەد عەدۆ، سه رچاوهی پیشوو، ل 39.

(71) بۆ پتر پیزانین بنیره: محمود الدرە، ثورة الموصل القومية 1959، بغداد، 1987؛ حنا بطاطو، المصدر السابق، کتاب الاول، ص 179 - 200؛ خليل ابراهيم حسين، موسوعه 14 تموز ثورة الشواف في الموصل: الصراع بين عبدالكريم قاسم والشيوعيين وعبدالوهاب الشواف وضباط الموصل الوجوديين، جزء الرابع، بغداد، 1988؛ عبدالفتاح علي البوتاني، من كان وراء حوادث الموصل وكركوك الدامية 18 اذار - 14 تموز 1959، دهوك، 2004.

- (72) عبدالفتاح علي البوتاني، التطورات السياسية الداخلية في العراق 14 تموز 1958 - 8 شباط 1963، دهوك، 2007، ص 318 - 319.
- (73) زدايك بوويى سالا 1912 ل بهغدا ل سالا 1953 چوويه دناق ريزيت نهفسهريين نازاديوخواز ، وپشتى شورهشا 14 تيرمهها 1958 بويه سهركردى هيذا بينج ل ميسل، ژنهجامى توبيارانكرنا هيذا بينج دهيتته كوشتن، بنيره: عبدالفتاح علي بوتاني، من كان وراء...، ص6؛ عبداللطيف الشواف، المصدر السابق، ص120، حنا بطاطو، المصدر السابق، الكتاب الاول، ص195.
- (74) فيبي مار، تاريخ العراق المعاصر: العقد الجمهوري، ترجمة: مصطفى نعمان احمد، ج1، القاهرة، 2009، ص29؛ ادبث واي، ايف، بنروز، العراق: دراسة في علاقاته الخارجية و تطوراته الداخلية، ترجمة: عبدالمجيد حسين القيسي، الجزء الاول، بيروت، 1989، ص359.
- (75) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة الكوردية التحررية: ملاحظات تاريخية ودراسات اولية، اربيل، 2001، ص421.
- (76) رجب جميل حبيب، المصدر السابق، ص158.
- (77) ديدارا كهسايهتى دگهل جهميل شههاب عوسمان، ل 22 شواتا 2015 ل شيوخان.
- (78) ل نادارا 1928 ل سهردهستى حهسهن نهلبهنا ل مسرى دامهزناندييه، و ل سالا 1933 نيكمه كونگرى خو گرندايه، و ل عيراقى نيكمه جار چالاكيين و ل ميسل دهستپيكرينه، و ل دهست بيكا سالى بينجيا كههشتينه كوردستانى و ل دهقرا بادينان سهريازكههين رهوشه نبيركرنى ل دهوك و بامهرنى وسهرسنگ ومانگيشك فهكربوون. بنيره، ايمان عبالحميد الدباغ، الاخوان المسلمون في العراق 1959 - 1971 بيروت 2012؛ ميثان عارف بادى، موقف الاحزاب السياسية العراقية من القضية الكوردية (1946 - 1879): دراسة تاريخية، اربيل، 2008، ص 117 - 122.
- (79) نيك ژچاكسازيين شورهشا 14 ي تيرمههئ بيه، ل 30 ئيلونا 1958 هاتيهه دهركرن، مهبهست زئى نهردى مولكداريين مهزن ل سهر جوتيارا دابهشكرن.. بنيره: تشارلز تريب، صفحات من تاريخ العراق المعاصر، ترجمة: زينة جابر ادريس، بيروت. 2006، 217 - 218؛ جريدة الوقائع العراقية، العدد 44، 30\ايول\1958.

- (80) عمار علي السمر، شمال العراق 1958 - 1975 دراسة سياسية، بيروت 2012، ص186.
- (81) ل سهر دستى ميشيل عهفلهق و سهلاح بيتار هاتيه دامهزاندن، كونگرى ئيكنى ل نيسانا 1947 هاتيهه گرئدان، ريخستنى وى ل دوماهييا سالييت چلا هاتيهه د عيراقيدا . بو پتر پيزانين بنييره: عبدالفتاح علي البوتاني، الحياة الحزبية في الموصل 1926 - 1958، اربيل، 2003، ص 342 - 362.
- (82) صلاح الخرسان، صفحات من تاريخ الحركة الشيوعية في العراق، بيروت، 1991، ص91.
- (83) ل سالا 1921 ل بهغدا زدايك بويه، ل سالا 1939 كوليزا سهريزي تهمام كرية، و ل سالا 1956 كههشتيه ئهفسهريين نازاديخواز، ل سالين 1963 - 1966 دبته سهروك كومارى عيراقى. بنييره، احمد فوزي، عبدالسلام محمد عارف.. سيرته.. محاكمته.. مصرعه، بغداد، 1989.
- (84) عمار علي السمر، المصدر السابق، ص 179.
- (85) خليل ابراهيم حسين، الصراع بين عبدالكريم قاسم و الشيوعيين...، الجزء الثالث، ص 273.
- (86) عبدالفتاح علي البوتاني، التطورات السياسية...، ص 223.
- (87) محمود الدرّة، المصدر السابق، ص 133 - 136.
- (88) كاظم حبيب، المصدر السابق، ص 232.
- (89) ديدارا هلز عثمان ميرو دگهل جهميل محهمهد مستهفا، ل 16 خزيرانا 2010 ل دهوكى، ژ دايك بويى 1932 ل دهوكى و خاندنا سهرهتايى و ناقتنجى ل دهوكى تهمام كرية و ل سالا 1953 ل كوليزا لهشكهرى دمرچويه تا 1991 خانهنشين بويه و نوكه ئاكنجيه ل دهوكى
- (90) ليث عبدالحسن الزبيدي، المصدر السابق، ص 369.
- (91) ريخخراوهكا چهكدارى يا پارتا شيوعيا عيراقى بول تهباخا 1958 دامهزاندنيه بنگههيت وى ل ههمى عيراقى ههبون، پشتى كو رولهكى مهزن ژناقبرنا بزاقا شهواف و لولان ههبو ژمارا وان كههشتنه سهدهزار كهسا، ل تهموزا 1959 ب بريارا عبدالكريم قاسم هاته ههلوهشانندن، بنييره: عبدالفتاح علي البوتاني، التطورات السياسية...، ص 147 - 150

(92) تهها مستهفا بامهرنی ژ دایک بووی سا 1916 بیه، دمرچووی کولیزا لهشکرپیا عیراقی بیه ل سا 1938، و ل سهریازگهها میسل کارکرییه و پاش دهیته فهگوهاستن بو چهندين باژیرین عیراقی ژوان زاخو وکهرکوک و رواندوز و بهغدا و حهبانیه، و ل سا 1957 دبیهته بهرپرسی زیرهفانیی کوشکا پاشایی یا عیراقی، و د 14شورهشا تیرمهها 1958 دا بهرگریی ژ کوشکی ناکهت و پشتهفانیا شورهشی دکهت، و ل سا 1963 دکههته ریزین شورهشا نیلونی، ل سا 1968 دچیهته بهغدا و چ کارا ناکهت و ل سا 1996 دمريت. دیدارا کهسایهتی دکهل لهیلا تهها بامهرنی ل 22\کانونا دووی\ 2016 ل دهوکی، ژدایک بوویا سا 1944 دمرچوییا کولیزا بزیشکی ددان ل زانکویا بهغدا، نوکه ئاکنجیه ل دهوکی.

(93) رهفیک رحمان مام خول، سهرجاوهی پیشو، ل 93.

(94) محمود الدرّة، المصدر السابق، ص 144.

(95) خلیل ابراهیم حسین، الصراع بين عبدالکریم قاسم و الشيوعيين...، الجزء الثالث، ص 275.

(96) ل سا 1950 ل عیراقی هاتییه دامهزراندن ژلایی شیوعیا فه و لسا 1954 نیکه م کونگریی خو گریدایه وی دمیییدا داخازا وان یا سهرهکی دمرکافتنا عیراقی ژ پهیماننا بهغدا 1950 بوو، و ل سا 1959 کونگریی دووی ب سهروکاتیا عهزیز شهریف ل ژیر دروشمی (ئاشتی و باراستنا کوماری) گریدان. بنیره، عبدالفتاح علي البوتاني، التطورات السياسية...، ص 152 - 153.

(97) خلیل ابراهیم حسین، الصراع بين عبدالکریم قاسم و الشيوعيين...، الجزء الثالث، ص 276

(98) دیدارا کهسایهتی دکهل مام عهلی سهلیم ل 20 شواتا 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دکهل عهبدول رحمان شهعبان پیرو، ل 8 نادارا 2015 ل ئاکری، ژ دایک بووی 1943 ل ئاکری، دمرچویی پهیمانگهها ماموستایانه ل 1959 بویه نهندام د ناف ریکخستنن پارتا شیوعیا عیراقی ل 1963 بویه بهرپرسی لژنا ناوچا پارتی ل ئاکری، نوکه ئاکنجیه ل ئاکری.

(99) شکیب عقراوی، المصدر السابق، ص 30؛ دیدارا کهسایهتی دکهل عهبدولرحمان شهعبان پیرو ل 8 ناداری 2015 ل ئاکری.

- (100) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...، ص 421.
- (101) ديدارا كهسايه تي دگهل مام عه لي سه ليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي.
- (102) ديدارا كهسايه تي دگهل عه بدول رحمان شهعبان پيرو، ل 8 ئادارا 2015 ل
ئاكري: خليل ابراهيم حسين، الصراع بين عبدالكريم قاسم و الشيوعيين...،
الجزء الثالث، ص 282.
- (103) ديدارا كهسايه تي دگهل مام عه لي سه ليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي.
- (104) گوران نه حمهد، شوره شي مه زني نه لول چون په يدا بو، به شي دووم، په يامي
نه لول، هژماره (7)، كانوني دووم، 2009، ل 7؛ ديدارا كهسايه تي دگهل تارق
كامل ئاكري ل 23 شواتا 2015 ل هه وئيري.
- (105) خليل ابراهيم حسين، الصراع بين عبدالكريم قاسم و الشيوعيين...، الجزء
الثالث، ص 179.
- (106) ديدارا كهسايه تي دگهل مام عه لي سه ليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي.
- (107) ناقي وي ي فهرمي دادگه ها له شكه ري يا تايهت يا بالا ل 25 تيرمه هي 1958
ل ژير فهرمانا عه بدول كهريم قاسم هاتيه دامه زاندين ب سه روكتايا فازل
عه باس مه هداوي بو، ژبو دادگه هكرنا به رپرسي ت سيسته مي پاشايا عيراق و
هه ره كه سه كي دزي كومارا عيراق كاركربا، و يا به ردموام بو تا دوماهيا
حوكمي عه بدول كهريم قاسمي ل 1963، بنيره: سعدون ثامر، محكمة
المهداوي، جريدة المؤتمر، العدد (2983)، 5 حزيران 2014، متاح على الموقع
الالكتروني www.almutmar.com.
- (108) ديدارا كهسايه تي دگهل مام عه لي سه ليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي.
- (109) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، الوثائق عن الحركة...، ص 422 - 423.
- (110) ديدارا كهسايه تي دگهل رشيد مسته فا ئاميدي ل 7 كانونا ئيكي 2015 ل
دهوكي، ژ دايك بويي 1938 ل ئاميدي، خاندنا سه رمقاي ل ئاميدي
تهواوكريه و دوا نا قنجي ل دهوكي، ل ني قئا سالي ت بينجيا بويه نه ندامي پارتا
شيو عيا عيراق، و ل سالا 1958 دبته ماموستا تاكو 1987 خانه نشين دبته، و
نو كه ئاكنجيه ل دهوكي؛ ديدارا كهسايه تي دگهل خورشيد عارف رهش
ئاغا ل 10 شواتا 2015 ل دهوكي، ژ دايك بويي 1946 ل دهوكي قوناغا

- سهره‌تایی ته‌واوکره ل 1958، و ل سالا 1975 بویه ریکخستی یی پارتا شیوعیا عیراقی، و نوکه ئاکنجیه ل دهوکی.
- (111) خلیل ابراهیم حسین، الصراع بین عبدالکریم قاسم والشیوعیین...، الجزء الرابع، ص 200.
- (112) میفان عارف بادی، الحركة القومية...، ص 76؛ هلز عثمان میرو، المصدر السابق، ص 50.
- (113) جريدة البلد، العدد (476)، 13\کانون الاول\1965.
- (114) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل نه‌حمه‌د عه‌بدو‌للا بیدوهی ل 7\شواتا\2015.
- (115) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل عب‌دولکه‌ریم ته‌وفیق زاویتیه‌ی ل 3\کانونا ئیکئی\2015 ل دهوکی، ژدایک بوئی 1936 ل زاویتیه‌ی دهرجویی قوناغا سهره‌تایی یه، ههر ل ده‌سپیکا شوره‌شا ئیلونی به‌شدار بویه تا‌کو سالا 1975 نوکه ژی ئاکنجیه ل دهوکی.
- (116) میفان عارف بادی، الحركة القومية...، ص 76؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل خورشید عارف رمش ئاغا ل 10\شواتا 2015 ل دهوکی.
- (117) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل جه‌میل شه‌هاب عوسمان شه‌ره‌فانی ل 22\شواتا\2015 ل شیخان.
- (118) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل باب‌ه‌شیخ خرتو جه‌جی سما‌یل (باب‌ه‌ شیخ) ل 7\کولانا\2015 شیخان.
- (119) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل جه‌میل شه‌هاب عوسمان شه‌ره‌فانی ل 22\شواتا\2015 ل شیخان؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل خه‌لیل سلیمان خه‌لیل (پیر خه‌لیل)، ل 22\شواتا\2015 ل شیخان، ژدایک بووی سالا 1943 ل شیخان، دهرجووی قوناغا ئاماده‌یه، و لدوماهیا سالین پینجیا بویه ریکخستی پارتی دیموکراتی کوردستان، نوکه ئاکنجیه ل شیخان.
- (120) رجب جمیل حبیب، المصدر السابق، ص 158 - 159.
- (121) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو‌لجه‌بار دهرویش عه‌بدو‌لا بی‌تاسی، ل 18\کانونا دووی\2015 ل دهوکی، ژدایک بووی سالا 1935 ل گوندی بی‌تاسی سهر ب قه‌زا زاخو قه، دهرجووی قوناغا ئاماده‌یه ل زاخو، ل سالا 1963 دبیته

- به‌پرسی ئیکه‌تیا قوتابیین کوردستانی ل زاخو، و نوکه ئاکنجییه ل دهوکی.
- (122) خلیل ابراهیم حسین، الصراع بین عبدالکریم قاسم و...، جزء الرابع، ص 263، 264، 265.
- (123) محمد حدید، المصدر السابق، ص 374.
- (124) رفیق رحمان مام خول، سه‌چاوه‌ی پیشوو، ل 94، 92.
- (125) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل سه‌دیق عه‌لی ئامیدی، ل 17\کانونا دووینی 2015 ل دهوکی.
- (126) دیدارا ره‌جبه جه‌میل حه‌بیب دگهل ماجد موختار ل 27\6\2010 ل ئامیدی، ژدایک بویئ سالا 1948 ل ئامیدی، قوناغا سه‌ره‌تایی ل ئامیدی ته‌مام کرییه و ئاماده‌یی ل به‌غدا درجوویی کولیژا نه‌ندازیارییه ل کولیژا به‌سرا، ل سالا 1966 چوویه دنافه ریژیت بارتا شیوعیا عیراقی، ونوکو ئاکنجییه ل ئامیدی.
- (127) عزیز سباهی، المصدر السابق، الجزء الثاني، ص 391.
- (128) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل جه‌میل شه‌هاب عوسمان شه‌ره‌فانی ل 22\شواتا\2015 ل شیخان
- (129) ودیع جویده، الحركة القومية الكردية: نشأتها وتطورها، بیروت، 2013، ص 653.
- (130) شوکت ئاقده‌ل نیروه‌یی، بیره‌اتنن شوکت ئاقده‌ل نیروه‌یی، ل 4، نه به‌لا فکرینه و پاراستیه ده‌ف خیزانا وی.
- (131) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل قه‌شه بولس هه‌نا هوزی ل 9\کانونا دووی\2015 ل زاخو. دیدارا که‌سایه‌تی دگهل هاشم شوشی ل 2\گولانا\2015 ل دهوکی.
- (132) ژ به‌شداربووین بزاقی بوو و پشتی ژنا فچوونا بزاقی ده‌یته گرتن، بنیره، عماد غانم الربیعی، بیوتات موصلیه، ج 1، موصل، 2002، ص 289.
- (133) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل محه‌مه‌د عه‌بدو لا شه‌ره‌فانی ل 7\گولانا\2015 ل شیخان.
- (134) بو پتر پیزانین بنیره، اوریل دان، العراق في عهد قاسم، ترجمة: جرجیس فتح الله، اربیل، 2012، ص 293-307.
- (135) أدیث وائی، ایف، بینروز، المصدر السابق، ص 371.
- (136) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل مام عه‌لی سه‌لیم ل 20 شواتا 2015 ل دهوکی

- (137) كتاب قائمقامية قضاء سنجار، الى متصرفية لواء الموصل، المرقم 24242، في 11\8\1959، بحوزة مام علي سليم.
- (138) ديدارا كهسايه تي دگهل مام عهلي سهليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي
- (139) بنيره باشكويي ژماره (3): ديدارا كهسايه تي دگهل مام عهلي سهليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي
- (140) بنيره باشكويي ژماره (3).
- (141) ديدارا كهسايه تي دگهل مام عهلي سهليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي.
- (142) ايوب بارزاني، الحركة التحررية الكوردية وصراع القوى الاقليمية والدولية 1958- 1975، جنيف، د.ت، ص56.
- (143) سعيد خديدة علو، العلاقات العراقية الايرانية واثرها في القضية الكوردية في العراق 14\تموز\1958- 8\شباط\1963، دهوك، 2006، ص165.
- (144) ژدايك بوويي دهقرا برادوسته، سهروكي روهي يي عهشيرهتا برادوست بوو، دژي سهرهلدانا بارزان يت دووي 1943- 1945 راوستيا بوو، و پشتي بزاڤا لولان رهقي بهرهق ئيراني تا سالا 1961 عهبدو لكهريم لي بوري دا دژي مهلا مستهفا بارزاني بكاربينيت پشتي تييك چونا پهيوهنديا دناقبهرا ههردوو لايهنان. بنيره، ميضان عارف بادي، المصدر السابق، ص 71.
- (145) دكهقيته باكوري روزهلات رهواندوز ل پاريزگهها ههولير بنيره، ادطار ابالاس، جنبش كردها، ترجمه: اسماعيل فتاح قاضي، تهران، 1377، 93.
- (146) ميضان عارف بادي، المصدر السابق، ص 71- 72.
- (147) مسعود بارزاني، سهراوهي پيشوو، بهرگي دووهم، ل101.
- (148) ديدارا كهسايه تي دگهل مام عهلي سهليم ل 20 شواتا 2015 ل دهوكي
- (149) حامد مصطفى مقصود، ثورة 14 تموز مدارات الاخوة الاعداء، اربيل، 2001، ص272، 274؛ جريدة خبات، العدد 73، 10\تشرين الاول\1959.
- (150) جريدة خبات، العدد 74، 11 تشرين الاول 1959؛ كوران نهحمهد، شورشي مهزني... هژمار 7، ل9.
- (151) كوران نهحمهد، شورشي مهزني... هژمار 7، ل9.

(152) رهفیک رحمان مام خۆل، سه‌رجاوه‌ی پیشوو، ل102؛ مذکرات فؤاد عارف، تقدیم وتعلیق: کمال مظهر احمد، الطبعة الثانية، اربیل، 2011، ص179؛ شکیب عقراوی، المصدر السابق، ص58.

(153) ژدایک بووی ساللا 1926 ل گوندی سیلکی ده‌قهر مزیری ژووری، به‌شداربووی سهرهلدانا بارزان یا دووی 1943-1945 و کومارا مه‌باد 1946 بوو، دبیته په‌ناهر ل ئیکه‌تیا سو‌قییه‌ت ل سالی 1947-1958 و دیلوما میکانیکی ل وی‌ری وه‌ردگریت. بنیره: محمه‌د مه‌لا قادر، سه‌ربورده‌ی نه‌مران، هه‌ولیر، 2014، ل175-178.

(154) بۆ ماوی ساله‌کی د گرتیخانا سلیمانی دابوون و بریارا سیداره‌دانا وان دهرکر ل د شه‌گوه‌استنا وان بۆ که‌رکوکی ژبو ب جه ئینانا فه‌رمانا سیداره‌دانا وان ل ریکا جه‌مه‌مال د ماوی بیهنقه‌دانی دا شیان خۆ قورتال بکه‌ن و به‌ره‌ق بارزان بچن. دیدارا که‌ساییه‌تی دگهل سوار عیسا سوار ل 14\کانونا دووی 2015 ل هاقینگه‌ها پیرمام، ژدایک بووی ساللا 1943 یه ل گوندی سیلکی ل ده‌سپیکا شورمه‌شا ئیلونی به‌شدار بوویه و پتریا روویدانی د شورمه‌شی دا دگهل بابی خو (عیسا سوار) بوو، نوکه ئاکنجیه ل هاقینگه‌ها پیرمام.

(155) شکیب عقراوی، المصدر السابق، ص58.

(156) محمد ملا قادر، خه‌باتنامه: کورته میژووی پارتی وکه‌لتوری بارزانی نه‌مر، ده‌وک، 2000، ل57؛ اوریل دان، المصدر السابق، ص383.

(157) بۆ بیزانین لسه‌ر گونگریت پارتی دیموکراتی کوردستان بنیره، حبیب محمد کریم، تاریخ الحزب الديمقراطي الكوردستاني -العراق: فی محطات رئیسیه 1946-1993، کوردستان، 1998؛ محمد ملا قادر، خه‌باتنامه...، ژیدهری به‌ری؛ علی عبدالله، الحزب الديمقراطي الكوردستاني -العراق حتی انعقاد مؤتمره الثالث، الطبعة الثانية، کوردستان، 1991.

(158) محمد ملا قادر، خه‌باتنامه...، ژیدهری به‌ری، ل57؛ حبیب محمد کریم، المصدر السابق، ص69.

(159) دیدارا که‌ساییه‌تی دگهل عارف عبدالرحمن بادی، ل27\چریا دووی 2014 ل ده‌وکی، ژدایک بووی ساللا 1945 ل گوندی بادی نیزیک ده‌وکی، خاندنا سه‌ره‌تایی وناقنجی ل ده‌وکی ته‌مام کرییه، و ل ساللا 1958 چوووه دناق ریزیت

پارتی دیموکراتی کوردستان، ول سال 1961 به‌شداری شورشا ئیلونى بوویه، ل سالی 1983- 1984 ژلایى حکومه‌تا عیراقى شه هاتیه گرتن، ل شورشا گولانى ولسالا 1986 بوویه به‌پرسی ریکخراوا سپی ریزیا له‌شکهری، ونوکه ئاکنجیه ل بازیری دهوکی؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل که‌سایه‌تی دگه‌ل که‌سایه‌تی دگه‌ل خالدا، ل 15\شواتا\ 2015 ل دهوکی، ژدایک بووی 1942 ل باتیفا سهر ب زاخو شه، ل سال 1960 قوناغا نافنجی ل زاخو ته‌مام دکه‌ت؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل تاهر عومه‌ر تاهر (مه‌لا تاهر ره‌شاقه‌ی)، ل 11\کانونا ئیکى\ 2914 ل دهوکی، ژدایک بووی سال 1931 ل گوندی ره‌شاقه‌ سهر ئامیدی شه، خاندنا ئایینی ل میسل خاندییه تا پلا ئاماده‌کار و بویه ماموستایى ئایینی، ئه‌ندام بوو ل پارتا هیوا و یاشی پارتی دیموکراتی کوردستان ولسالا 1961 که‌هشتیه ریزیت شورشا ئیلونى، ونوکه ئاکنجیه ل دهوکی؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ئەحمەد عەبولا بێدوھى ل 7\شواتا\ 2015 ل دهه‌کی؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سهردار مه‌همەد خزر ل 7\گولانا\ 2015.

⁽¹⁶⁰⁾ بۆیتر پیزانین بنیره، مسعود بارزانی، سهرچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی یه‌که‌م، ل 123- 125؛ عبدالفتاح علي البوتاني، التطورات السياسية...، ص 289 - 301؛ ميفان عارف بادي، الحركة القومية...، ص 83- 93؛ شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص 33- 45.

⁽¹⁶¹⁾ عبدالسلام علي، صفحات من نضال الشهيد صالح اليوسفي، اربيل، 1992، ص 13؛ جريدة خه بات، العدد 442، 27\2\ 1961.

⁽¹⁶²⁾ جريدة خه بات، العدد 457، 16\3\ 1961.

⁽¹⁶³⁾ شلومو نکدیمون، الموساد في العراق ودول الجوار: انهيار الامال الاسرائيلية والکردية، ترجمة بدر عقيلي، عمان، 1997، ص 64.

⁽¹⁶⁴⁾ المصدر نفسه، ص 64؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل عارف عه‌بدو لره‌حمان بادى ل 27 چریا دووی 2014 ل دهوکی.

⁽¹⁶⁵⁾ عبدالفتاح علي البوتاني، التطورات السياسية...، ص 291.

⁽¹⁶⁶⁾ سعد ناجي جواد، العراق والمسألة الكردية 1958- 1970، لندن، 1990، ص 54.

⁽¹⁶⁷⁾ عبدالکریم فندي، فصول من ثورة ايلول في كردستان العراق، دهوك، 1995، ص 16.

- (168) رهفییق رهحمان مام خۆل، سهرحاوهی پێشوو، ل 106.
- (169) بو پتر پیزانین بنیره، رجب جمیل حبیب، المصدر السابق، ص 174-180.
- (170) مستهفا نیرهوی (بیرهاتن)، بو ئازادی یا وهلاتی، ئاماده کرن: یوسف صبری و دلوفان مستهفا، پشکا ئیکێ، دهوک، 2012، ل 70،69.
- (171) هه مان ژیدەر، ل 71.
- (172) رجب جمیل حبیب، المصدر السابق، ص 177.
- (173) دیدارا کهسایهتی دگه ل محهمهد کهلحی ئاغا ریکانی ل 29\نیسانا\2015 ل دهوکی.
- (174) رجب جمیل حبیب، المصدر السابق، ص 177، 179.
- (175) دیدارا کهسایهتی دگه ل ئەکره م عهبدول رحمان ئامیدی ل 8\نیسانا\ 2015 ل دهوکی.
- (176) رزا زیبیر زیبیری، زیبیری و دیروک راستی و رویدان، دهوک، 2012، ل 41.
- (177) دیدارا کهسایهتی دگه ل ئەکره م عهبدول رحمان ئامیدی ل 8\نیسانا\ 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگه ل محهمهد کهلحی ئاغا ریکانی ل 29\نیسانا\ 2015 ل دهوکی.
- (178) دیدارا کهسایهتی دگه ل محهمهد کهلحی ئاغا ریکانی ل 29\نیسانا\ 2015 ل دهوکی.
- (179) رزا زیبیر زیبیری، ژیدهری بهری، ل 42.

بهشی دووی

بهریا بوونا شورهشا ئیلونی ل دهقەرا بههدینان

1963 - 1961

- تهومری ئیکێ: نامادهکاریین شورهشی ل دهقەری
- تهومری دووی: بهریابوونا شورهشی ل دهقەرا بههدینان
- تهومری سییی: چوونا مه‌لا مسته‌فا بو دهقەرا بههدینان

تەوهری ئیکى

ئامادەکارین شورەشى ل دەقەرى

لگەل تىكچوونا پەيوەندىيان دناقبەرا حکومەتا عىراقى و بزاقا رزگاربخوازا كوردیدا، بۇ ئەگەرى گرتنا ژمارەكا زۇرا ئەندام وریكخستین پارتى ژلاىى حکومەتى قە، وژلاىەكى دى بۇ ئەگەرى پەیدا بوونا شەرى دناقبەرا عەشیرەتین لایەنگرین پارتى و عەشیرەتین لایەنگرین حکومەتى (چەتە یان جاش) اندا، و مەلا مستەفا وسەرکردایەتیا پارتى بریار دان ب زمانى تشەنگى سەرەدەریى لگەل بارودوخى بکەن⁽¹⁾. ول چرییا ئیکى 1960 مەکتەبا ناقەندى یا پارتى ومەلا مستەفا دکوومبونەكى دا بریار دان دئامادەباشى یى دابن بەرامبەر سیاسەتا حکومەتى⁽²⁾، ول چرییا دووی 1960 پارتى ریکخستەنەکا نەینى ب نافی (ریكخستنا شورەشگیرى –التنظیم الثورى) دانان، وەر بۇ قى مەبەستى لیژنەیین تاییەتى بۇ ریشەبرنا ریکخستنى دانان، ب سەرۆکاتیا ئەندامى مەکتەبا سیاسى یا پارتى عومەر دەبابە، وشەمسەدین موحمەد ئوسمان موفتى بۇ لیپرسراوى دەقەرا هەولیر، وعەلى عەسکەرى⁽³⁾ بەرپرسى دەقەرا کەرکوکى، ونورى ئەحمەد تەها بۇ بەرپرسى دەقەرا سلیمانى ی، وعەبدوئلا ئسماعیل (مەلا ماتۆر)⁽⁴⁾ بۇ بەرپرسى دەقەرا بەهدینان⁽⁵⁾.

ل دەسپیکا سالا 1961 کومیتەیا ناقەندى یا پارتى مەلا ماتۆر ەناردە دەقەرا بەهدینان ژبو وەرگرتنا بەرپرسارتیا لەشکەرى ل دەقەرى⁽⁶⁾، ژبو قى چەندى

ناقبری ل دهۆکی خو گههاندە بەرپرسی لژنا ناوچا دهۆک مهلا عهلی بهروشکی ژبو ریکخستن وتیگههاندنا خه لکی دهقهری بو ریکخستنا خوییشانانا دژی حکومهتا عیراقی، وههروهسا خو گههاندە هینزیت عهشائیری وریکخستنه کا نهینی یا لهشکهری دامهزرااند ژچهندین قولا (سریا) پیک دهات⁽⁷⁾ وهههه قولهکی سهرکردهک وجههکی دهستنهان کری ههبوو، ژوان قولا مهاباد ب بهرپرساتیا فهیسهل ههسهن نزارکی کو سنوری وی ژ زاویته وگوندین دهووبهر تا دکههسته لایێ چهپی یی رووباری دیجله، قولا بارزان ب بهرپرساتیا حکمهت عابد چهجی عهبدال کو سنوری وی دهقهر مزیری ژیری بوو، وقولا دیرسم بهرپرسی وی تیلی گهردی ئیکماله ی بوو سنوری وی دهقهر دوسکی ژیرییا بوو⁽⁸⁾، ژمارا چهکدارین فی قولی دکههسته 350 چهکدارا که بهلگهنامهکا حکومی دیاردکهت ل گولانا 1961 فی قولی ب ههقکاری دکهل محمود ئاغا چهمانکی هیرشی ببهنه سهر زیباریا بهلی خزمیت محمود ئاغا زیباری، ئیسماعیل بارهمینکی ومیرخان بارهمینکی دبهه ریگر⁽⁹⁾.

ول دهقهر ئامیدی مهلا ماتور خو دکههسته نهحمهه عهبدو لئامیدی وریکخستنیت پارتی ل دهقهر نیروهی ودوسکی ژیرییا نوی دکههسته پشتی کو دفی ماوهیدا لاواز بون⁽¹⁰⁾ وههروهسا رادبن ب دروست کرنا شانیهیت لهشکهری⁽¹¹⁾ وقولهک دروست کرن ب بهرپرساتیا سدی چهجی شهعبان ئامیدی⁽¹²⁾. وقولهکا نیژیکی 300 چهکداری ل سیارهتیکا ب بهرپرساتیا فارس چهجی ههسهن کورهمارکی هاته دروست کرن کو ناقبری دیار دکهت نهه قوله ژبو رزگار کرنا نهندامین پارتی ییت دهستهسهر کری ودژایهتیا چهتهیان هاتبوو دامهزرااندن⁽¹³⁾.

سهعدون مشیر ئاغا روقی دیار دکهت کو مهلا ماتور چهندین جارن سهرمدانا دهقهر شیخان کرییه وخو گههاندیه مهزنین دهقهری ژبو دروست کرنا قولهکا لهشکهری⁽¹⁴⁾. ول زاخو عهلی هالو سندی هاته راسپاردن ژبوو ریکخستنا لهشکهری⁽¹⁵⁾. مهلا ماتور دیار دکهت کو بو ماوی (5-6) ههیشان دمینهت دهقهر بههدینان، وژبهه چهند نهگههکان دهیته فهگوهاستن بو ههولیری، عهلی عهسکهری کو بهری هنگی بهرپرسی کاروباریت ریکخستن و ئیداری یا پارتی بوو ل

دهقهری دبیته بهرپرسی کاروباریت لهشکهری ل جهی مهلا ماتور⁽¹⁶⁾ وعهلی حهمدی بهرواری⁽¹⁷⁾ ل جهی عهلی عهسکهری دبیته بهرپرسی (لقا ئیک) یا پارتی بو کاروباریت ئیداری ل دهقهری⁽¹⁸⁾.

ژلایهکی دی مهکتهبا سیاسی یا پارتی بریاردا دهست ب کرینا چهکی بکهن ژبوو بهریا بونا شورهشی دژی حکومهتی⁽¹⁹⁾ هوسا ل ئادارا/1961 مهلا مستهفا وازوو ل سهر بریارا مهکتهبا سیاسی کر و بهغدا ب ئیکچاری ب جه هیلا و بهرهف بارزان چوو وشیا ب پالپشتیا دارایی یا ئیکهتیا سوقیهت چهکی ژقاچاخچیان بکریت ل باژیرین ئامیدی و زاخو وهولیر⁽²⁰⁾، وهسا دیاره ئەف ئشینین پارتی ژنهجامی سیاسهتا حکومهتی یه بشیوهکی نه یاسایی سهردهدیری بهرامبهر ریکخستنی ولایهنگریت وان دکرن، وهک دبهلگهنامیت حکومی دیار بووین کو رابوینه ب گرتن ودهستهسهر کرن و دیرکرنا وان بو دهرقهیی کوردستانی، وب کارین نهروما گونههبار کرینه کو ب "اعمال الشغب وبث التفرقة بین صفوف المواطنين" داینه نیاسین، وههروهسا دیار کرییه کو چالاکیین وان ژبوو راگههاندنا جودا بوونی "الدعایه الانفصالیه" یه⁽²¹⁾. وبهلهگهنامین حکومی ل تیرمهها/1961 دیار دکهن لشینهکا چهک کرینی ژلای پارتیاقه ل دهقهره بههدینان ههیه وخه لکی دهقهره مزیری ژیری چهک ب ریکا خه لکی عهشیرهتا کهرگهری ل ناحیا تهلهعضهر بکریت وئهو چهک گههاندیه دهقهرین مزوری ژیری وشیاخان و زاخو، هوسا دفی دهمیدا پارتی خو ئاماده دکر کو بهرسینگی ههر هیرشهکی ژلای حکومهتی بو سهر کوردستانی بگریت⁽²²⁾.

لشیره سیاسهتا حکومهتی بهرامبهر پارتی وئاماده کاریت پارتی بو شورهشی دبیته نهگهری پهیدا بوونا ناکوکیا دناقههرا عهشیرهتین لایهنگری پارتی وچهتهیان، هوسا ل تیرمهها 1961 نیژیکی 300 چهکدار ژعهشیرهتا گولی وسندیان ب سهروکاتیا سلیمان حاجی بهدیری⁽²³⁾ ژدهقهره زاخو بهرهف دهقهره بهرواری ژوووری دچن وپهیهوندی یی ب پارتيیت وی دهقهری کرن و رابوون ب بلند کرنا دروشمیت نهتهوهیی، و ئەف کریاره بوویه جهی نهرازیبونا حکومهتی، وژلایهکی

دیشه خه لکی دهقهرا دوسکی ژووریا رابوون ب گرتنا چهته ییت ریکانی، ول دهقهرا شیخان وئا کرئ ناکوکی دناقبهرا عه شیرهتان پهیدا بوویه وهک مشیر ناغا روفی ب هاریکاریا خه لکی گوندی شیخی دهقهرا مزیری ژیری وئیزدیین دهقهری خو بو هه لگیرساندنا شهری دژی عه بدولا ناغا شهرفانی ناماده کرن لی هیژین حکومهتی ریک لی گرتن.⁽²⁴⁾

ههروهسا ژوان ناکوکیان نه گهرین که سایهتی ژی هه بوون کو حکومهتی پیکول دکرن ناکوکیان دناقبهرا واندا دژوارتر لی بکهن بو نموونه ناکوکیا دناقبهرا مشیر ئسماعیل ناغا روفی وعه بدی زیدکی بهرامبهری عه بدوللا ناغا شهرفانی، وناکوکیا دناقبهرا مالا حه جی مه لو مزیری وشیحیت بریفکیا، نهف ناکوکیه بو نه گهر کو لایه نهک ژوان بگه هیته شوره شی ولایه نی دیتر بچنه دریزین حکومه تییدا.⁽²⁵⁾

تهومری دووی

به‌ریابوونا شورەشی ل ده‌قەرا به‌هدینان

شورەش ل ده‌قەرا به‌هدینان وه‌کی هه‌می ده‌قەریت دی بی‌ت کوردستانی ل 11/ئیلونا/1961 دەست پێ کره‌، ئی به‌ری به‌ریابوونا شورەشی چه‌ندین پیک‌دادان دنا‌ق‌به‌را پێشمه‌رگه‌ وه‌یژین حکومه‌تی‌دا روویداینه⁽²⁶⁾، پێشمه‌رگه‌ دق‌ی ماوه‌یی‌دا شیان ده‌ستی خو‌ب سه‌ر چه‌ندین بنگه‌ه ورێقه‌به‌ری‌ت حکومی ل ده‌قەری دانن⁽²⁷⁾.

پشتی ده‌سته‌لات‌داریت حکومی ل ده‌قەرا ئاکری وشێخان بارودوخ‌ی ریک‌خستی ولایه‌نگری‌ت پار‌تی نه‌خوشر ئی کری، ورۆژانه ژلایی پولیس‌ان قه‌ ده‌اتنه‌ هایدار کرن وئەردی وان ل سه‌ر چه‌ته‌یان دابه‌ش دکرن ناچار بوون بچنه‌ گوندی بامه‌رزی ومالا ئەحمەد ئسماعیل ومشیر ئسماعیل ئاغا رو‌قی بکه‌نه‌ په‌ناگه‌ه‌ک بو خو⁽²⁸⁾، و ئیکه‌م کردارا له‌شکه‌ری ل به‌هدینان ل ده‌قەرا شیخان روویداییه، حکومه‌تی هێرشه‌کا چه‌ته‌یین هه‌رکی وگوران فریدکرنه‌ سه‌ر گوندین ده‌قەری⁽²⁹⁾ ول 3ی ئیلونا 1961 گوندی شیفکی سوتاندن ودبه‌رده‌وامیا هیرشا خودا به‌ره‌ق گوندی بامه‌رزی چوون⁽³⁰⁾ چه‌کدارین ل بامه‌رزی کوم بووین به‌رگری کرن وشه‌ر بو ماوی سی رۆژا به‌رده‌وام بوو تا کو ئەحمەد ئسماعیل ئاغا گوران ژلایی بنه‌مالا چه‌له‌بی یا میسلی قه‌ هاتینه‌ ئاگه‌دار کرن دی فروکه‌ ده‌قەری بومباران کهن⁽³¹⁾ و ده‌ه‌مان رۆژا فروکا به‌لاقوک به‌ردانه‌ گوندی گو ب زیترین دم گوندی ب جه‌

بهیلن⁽³²⁾، ب قی چهندی ناقبری داخاز ژ پیشمه‌رگه‌یا کر خو قه‌کیشن هوسا به‌ره‌ف چیا‌یان چوون⁽³³⁾، پشتی فروکه جهین وان بومباران دکهن به‌شه‌ک ژوان دمینه دچیادا، وبه‌شه‌کی دی دچنه هاریکاریا پیشمه‌رگه‌ان ل گوندی پیده⁽³⁴⁾ کو چه‌ته‌یبت بریفکیا هی‌رش ئینا بوو سهر گوندی شهر بو ماوی سی رۆژا به‌رده‌وام دبیت، پشتی گوند هاتیه سوتن به‌شه‌ک ژ پیشمه‌رگا به‌ره‌ف بارزان دچن⁽³⁵⁾.

ل 8/ئیلونا/ 1961 ده‌سته‌لاتاریت حکومی ل قه‌زا ئامیدی ب نهینی بریارا قه‌گه‌راندا کارمه‌ند وپولیسیت ل ناحیا بیبو ل ده‌قهر نیرومیا بو ئامیدی دا، چونکی ده‌می شهر به‌یته راگه‌هاندن کارمه‌ندین وان دا نه‌که‌قنه ده‌ستین پیشمه‌رگه‌اندا، و ریکخراوین پارتی ل ده‌قهری وخه‌لکی ده‌قهری ئەه‌ف چه‌نده دزانین⁽³⁶⁾، وریک ل کارمه‌ندان گرتن ورابوون ب کوشتنا ری‌قه‌به‌ری ناحیی ره‌شید تاله‌بانی ل سهر پرا بلبل دناقه‌هرا ده‌قهرین نیروه وبه‌رواری ژووری⁽³⁷⁾، مه‌لا حه‌مدی سه‌له‌فی به‌پرسی ریکخروا پارتی ل ده‌قهری دیار دکه‌ت هه‌رچه‌نده مه‌لا مسته‌فای خه‌لکی ده‌قهری ئاگه‌هدارکربوون ب تنی ری‌قه‌به‌ری ناحیی به‌یته ترساندن لی ژبه‌ر دژاتیا وی بو پارتی وخه‌لکی ده‌قهری ب ده‌ستی وان هاته کوشتن⁽³⁸⁾. ول 9/ ئیلونی پیشمه‌رگه شیان ده‌ستی خو لسهر هی‌زه‌کا گه‌روک لگوندی دوتازه ل ده‌قهر نیرومیا دانن وژماره‌کا باش ژچه‌کی که‌فته ده‌ستی پیشمه‌رگه‌اندا ودبیته پینگا‌قه‌کا باش بو شوره‌شی⁽³⁹⁾.

لگه‌ل به‌لاقبونا ده‌نگ وباسی قی روویدانی حکومه‌تی سوپایی ل گوندی رمزگه ل ده‌قهر ریکانیا قه‌گه‌هاسته‌نه بانیا چه‌لکی ل رۆژه‌لاتی ئامیدی، ب قی چهندی کومه‌کا ئەندامیت پارتی ب ده‌ستوریا شیخ ئەحمه‌د بارزانی رابوون ب گرتنا بنگه‌هین هیتوت وهاریکی وهیرش بره سهر سوپای ل بانیا چه‌لکی⁽⁴⁰⁾ دگه‌ل هندی حکومه‌تی فروکا ده‌قهر پیشمه‌رگا گرتی بومباران کر وهیرشه‌کا چه‌ته‌یین زیباری ب سه‌روکاتیا خالد ئاغا زیباری فریکره سهر ده‌قهری⁽⁴¹⁾ پشتی شهر بو ماوی دوو رۆژا به‌رده‌وام بوو سوپا هاته قه‌کیشان بوو ئامیدی⁽⁴²⁾.

پیشمه‌رگه‌ییٔ ناحیا بامه‌رنی ب سه‌روکاتیا هسه‌ن موراد بامه‌رنی (هسه‌نی سٔی یی) هیرش برنه سه‌ر بنگه‌هی پو‌لیسان وشه‌ر دگه‌ل چه‌ته‌ییٔ شیخ مه‌سه‌ود نه‌قشه‌به‌ندی کرن⁽⁴³⁾، وشیان هیزا گه‌روک یا ل سه‌ری جیایی درکی وسه‌رمه‌زاری ل نیژیک بامه‌رنی بگرن وچه‌کی هیژی ده‌سته سه‌ر کرن⁽⁴⁴⁾.

پشتی قان رویدانا پیشمه‌رگه‌ییٔ ده‌قه‌را نیروه‌یی وبامه‌رنی ب چه‌کی حکومه‌تی به‌ره‌ف ئامیدیٔ قه‌چوون یا گه‌ماروو دایی بوو ژلایی پیشمه‌رگه‌یا قه⁽⁴⁵⁾ کو ل 11/ ئیلونی گه‌ماروو دابوون ودئیقارییا هه‌مان روژدا ژماره‌کا مه‌زنا پیشمه‌رگا چوونه دناقخویا باژیرییدا وشیان کونترولی ل سه‌ر بکه‌ن بتنی نه‌شیان باره‌گایی قائمقامیی قه‌که‌ن پشتی شه‌ر بو ماوی چهند روژا به‌رده‌وام دبیت پیشمه‌رگه نه‌شیان به‌رده‌وامیی پی بدهن ژبه‌ر بومبارانکرنا جهی وان ب ریکا فروکا⁽⁴⁶⁾، ومسته‌فا نیروه‌یی دیار دکه‌ت کو ئیک ژئه‌گه‌ریٔ نه‌به‌رده‌وامیا پیشمه‌رگا بو گرتنا ئامیدیٔ دزقریت بو هه‌لو‌یستی سه‌عید هه‌جی شه‌عبان داخاز ژشوره‌شگی‌ریٔ نیروه‌یی ونه‌یلی وبه‌رگاره‌یی وبامه‌رنی کرن خو ژئامیدیٔ قه‌کیشن، وهیزا ئامیدییا ب تنی هیرش بره سه‌ر باره‌گایی قائمقامی⁽⁴⁷⁾ بی گومان هیرشا چه‌ته‌ییٔ زیباری ب سه‌روکاتیا زیبیر مه‌حمود ئاغا زیباری ژلایه‌کی بو سه‌ر ئامیدیٔ وهیرشا چه‌ته‌ییٔ دیوالی سه‌عید ئاغا دوسکی⁽⁴⁸⁾ ژلایه‌کی دی، ژئه‌گه‌ریٔ ب هیژیوو بو شکه‌ستنا پیشمه‌رگه‌یان⁽⁴⁹⁾. پشتی قان پینگاقا ل 13 ئیلونی بنگه‌هی پو‌لیسین ناحیا سه‌رسنگی سه‌ر ب قه‌زا ئامیدیٔ قه‌هاته کرتن⁽⁵⁰⁾ وهه‌روه‌سا ل ده‌قه‌را به‌رواری ژووری شیان هیزین گه‌روک ل گوندین ئوره ودمرگه‌لا موسا به‌گ وبنگه‌هی پو‌لیسا ل ناحیا کانی ماسی بگرن⁽⁵¹⁾.

ب بریارا فره‌می یا لژنا ناوچا ئامیدیٔ پیشمه‌رگیٔ نیروه‌یی ودوسکی ژووری وبه‌رگاره‌یی ونه‌یلی به‌ره‌ف چه‌مانکی ده‌قه‌را به‌رواری ژیری بچن ژبوو پاراستنا وی ژچه‌ته‌ییٔ باره‌مینکی⁽⁵²⁾، وب هاریکاریا مه‌حمود ئاغا چه‌مانکی ل 15/ ئیلونی شیان هیزا حکومه‌تی ل چه‌مانکی بی شه‌ر بگرن وئاگر به‌ردانه گوندی باره‌مینکی وبه‌رامبه‌ر هندی چه‌ته‌یان ژی گوندی چه‌مانکی وشلیا سوتاندن⁽⁵³⁾.

مهلا نه حمهد دوتازای دیار دکه ت کو بریارا لژنا ناوچا ئامیدی ئه وو بهردموامیی بدنه گرتنا بنگه هیئت حکومی تا کو بگه هنه باژییری شیخان به ئی عهبدو لواحد حه جی مه لو ومه حمود ئاغا چه مانکی گوتن شورمش هاته ژناقبرن و به رهف بارزان چوون و ئه و کوما ژئامیدی هاتی بتنی مانه دگوره پانی دا نه شیان بهردموامی پی بدمن⁽⁵⁴⁾.

ل ده سیپکا هه یفا ئیلونی نیژیکی (300 – 400) ژ پیشمه رگه و ئه ندامیت پارتی ل ده قهرا زاخو ب سهروکاتیا موحه مه د عه لی خوچه (ماموستا جه میل)⁽⁵⁵⁾ رابوون ب گه ریانه کی ل ده قهرا سلیمانیه ب مه ره ما گرتنا بنگه و ریشه به رییت ئیداری ییت حکومه تی⁽⁵⁶⁾، و پیشمه رگه شیان هیژین گه روک و بنگه هین پولیسان ل ده قهری بگرن ژوان بنگه هی ل ئاسه ی و چه کی وان ده سته سه رکر⁽⁵⁷⁾.

دهنگ و باس گه هشته پیشمه رگا دی حکومت هیژا فروکا و پیاده فریکه ته ده قهری ژبه ر هندی به رهف چیایان چوون و پیلانا گرتنا باژییری زاخو ژلای ئه ندام و بهرپرستی پارتی قه هاته دانان⁽⁵⁸⁾ شوره شگیر هه لگرتیین چه کین برنو و ئه لبرت و شسترلنک بوون⁽⁵⁹⁾ ول 9/ ئیلونا/ 1961 به رهف گه لی زاخو چوون و ریکا دجیت بو زاخو گرتن⁽⁶⁰⁾.

هه ژی گوتنیه پیلانا گرتنا زاخو ژورا نهینی بوو هه تا پیشمه رگه گه هشتینه گوندی حه سه ن ئافا ل باشوری زاخو و ماموستا جه میل پیشمه رگه کوم کرن و پیلان راگه هاند، و لدویف جورئ چه کی سه ر چه ندین قولا دابه ش کرن، قوله ک ب سه رکرداتیا عه بدولکه ریم حامد خه لیفه بو ستاندنا گومرکی و سه ری گوندکی راسپاردن، و قولا عه بدولره حمان دینو بنستانی بو ستاندنا خواندنگه ها دووی (المدرسة الثانية) و تاخی ئاشی چه می هاتنه راسپاردن، و قولا عه لی هالو سندی وجه میل ره شید بو ستاندنا قائمه قامیی هاتنه راسپاردن⁽⁶¹⁾، و چه ندین قولین دی وه ک قولا مه لا قاسم ئیمینکی، و قولا ره ئوف مه لا جامی و قولا مه لا حه دیدر گویی هاتنه راسپاردن بو هنده ک جهین ده ستنیشانگری ل نافخویا زاخو⁽⁶²⁾. ول 10 – 11 ی ئیلونی شیان بنگه هی پولیسان و قائمه قامیی بگرن و کونترول ل سه ر

باژیڙی کرن⁽⁶³⁾، بو ماوی 10 روژا ریڙهبرنا باژیڙی دمیته دهستی پيشمه‌رگادا، ملا قاسم ئیمنکی دبیته مه‌موری بنگه‌هی ومه‌لا حه‌یدر گویی وه‌ك قائمقام ئاكنجی و بینه‌ریت وی ده‌می ل زاخو دیار دكه ن كو ژیان ب شیوه‌کی ئاسایی ب ریڙه چوو وخه‌لكی باژیڙی ژیاړتی وین سڤیل دكه‌یف خوش بوون ب گرتنا باژیڙی، وئاغا ومه‌زنه عه‌شیره‌تی چته لگه‌ل حكومه‌تی چ لشین نه‌كرن⁽⁶⁴⁾، وخاستی فرمان ره‌شید دیار دكه‌ت لایه‌نه‌کی ئەندامی‌ت شیوعیا نه‌رازیبوون به‌رامبه‌ر گرتنا باژیڙی ژیه‌ركو نه‌دقیان دژی حكومه‌تی رابن⁽⁶⁵⁾، به‌رامبه‌ر ه‌ی لایه‌نه‌کی دی ژشیوعیا پشته‌فان بوون بو شوره‌شی، چونکی په‌یوه‌ندی‌ت وان گه‌ل حكومه‌تی لاواز ببون وژماره‌كا ئەندامی‌ت پارتا شیوعی هاتبونه ده‌سته‌سه‌ركرن⁽⁶⁶⁾.

پشتی گرتنا زاخو پيشمه‌رگه به‌ره‌ف ده‌قه‌ری‌ت ده‌وروبه‌ری زاخو چوون ژبو گرتنی ژماره‌ك ژشوره‌سگیا ب سه‌روكاتیا شه‌ریف موسا سندی به‌ره‌ف ده‌قه‌ری‌ت سندی چوون وبنگه‌هین پولیسا ل گوندین به‌هینیه و سه‌نات وده‌شته ته‌خی گرتن وچه‌کی وان ده‌سته‌سه‌ر كر⁽⁶⁷⁾ وکومه‌كا دی ب سه‌روكاتیا عه‌بدو لره‌حمان دینو بنستانی به‌ره‌ف گوندین دمه‌ركاری وشه‌رانشی چوون وئه‌فسه‌رین له‌شكه‌ری ل ده‌قه‌ری ده‌سته‌سه‌ر کرن⁽⁶⁸⁾. ل دیف ئاخفتنا ره‌شید موحه‌مه‌د نامیدی كو ریڙه‌به‌ری ناحیا باتیفا ل ده‌قه‌را گولیا عه‌لی سلیمان بوهار ل زاخو دبینیت و بو ناڤه‌ری دیار دكه‌ت ده‌می زاخو هاتیه گرتن باتیفا ژی كه‌تیه ده‌ستی پيشمه‌رگه‌یان دا⁽⁶⁹⁾.

ژبه‌ر كو پيشمه‌رگه‌یی‌ت باتیفا چه‌كه‌کی لاواز هه‌بوو، عه‌لی حامد به‌رپرسی به‌رپرسی ریکه‌راوا پارتی ل باتیفا داخازی ژیولیسیت ریکه‌ستی دگه‌ل پارتی ل ده‌قه‌ری دكه‌ت كو بنگه‌هی به‌ردن⁽⁷⁰⁾ خاله‌كا ب هیز بوو بو ستاندنا بنگه‌هی ودگه‌ل هندی ریڙه‌به‌ری ناحی هاریکاری شوره‌شی بوو، باتیفا بی شه‌ر هاته ستاندن⁽⁷¹⁾.

پشتی فان روویدانا ل 20/ئیلونا/1961 حكومه‌تی هیزه‌كا له‌شكه‌ری دگه‌ل چه‌ته‌یی‌ت زیباری وسورچی هه‌نارتنه سه‌ر باژیڙی زاخو⁽⁷²⁾ دگه‌ل هی‌رشا ئەسمانی، ب ه‌ی شیوه‌ی پيشمه‌رگا بی به‌رگری کرن باژیڙ به‌ردان⁽⁷³⁾ وده‌هه‌مان

دهمدا هیژا حکومهتی بهرهف دهوروبه‌ریت زاخو ژێ چوون وهه‌می ستاندن تا گه‌هشتینه باتیفا⁽⁷⁴⁾.

ل دهوکی پیکدادان دگه‌ل حکومهتی ل 9/ئیلونا/1961 دهست پیدکته دهمی موته‌سه‌رفی میسل عه‌بدو له‌تیف دهراجی(1961-1963) گه‌ریانه‌کی ل باژی‌ری دکته توشی ته‌قه‌یا پێشمه‌رگا دبیت ل باشوری روزه‌لاتا باژی‌ری ل ده‌قه‌رین مالتا، دلبی، قه‌سارا، وگه‌قه‌رکی⁽⁷⁵⁾ ول 10/ئیلونی پێشمه‌رگا هه‌می چیا‌ییت دهوروبه‌ری باژی‌ری گرتن وعه‌لی عه‌سکه‌ری بنگه‌هی خو دانا گه‌قه‌رکی بو سه‌رپه‌رشتی وسه‌رکردایه‌تیا هه‌وه یین له‌شکه‌ری بکته⁽⁷⁶⁾ وقولا فه‌یسه‌ل حه‌سه‌ن نزارکی دمینه‌ سه‌رجیا یی زاوا وقولا تی‌لی گه‌ردی ئیکمه‌اله‌یی ل گه‌لیی دهوکی مان، وقولا حکمت عابد پیده‌ی مانه ل ده‌قه‌را گزه‌به‌را وگرکی‌تیشک⁽⁷⁷⁾.

وهه‌روه‌سا پێشمه‌رگا لقین دنا‌ق‌خویا باژی‌ری دا ژێ هه‌بوون به‌شه‌ک ژوان ل کوشکا که‌مه‌لانی بوون ل سه‌نته‌ری باژی‌ری و به‌شه‌ک ل ده‌قه‌را شمک زه‌را ل روزه‌ن‌اقایی باژی‌ری و به‌شی دی ل گری باسی بوون ل باکوری باژی‌ری⁽⁷⁸⁾. پێشمه‌رگا ریکا دنا‌قه‌را دهوک و موسل گرتن⁽⁷⁹⁾ ب فی چه‌ندی حه‌سه‌ن عه‌بوود ل 11/ئیلونی داخازا دیتنا عه‌لی عه‌سکه‌ری دکته ل گه‌قه‌رکی بو کرنا گه‌نگه‌شی ژبو هندی پیک به‌ین لی نا‌قب‌ری قولیت له‌شکه‌ری ب فی دیتنی ئاگه‌هدار نه‌کرن هوسا دهمی هیژا له‌شکه‌ری یا حکومی نی‌زیکی جهی ده‌ست نیشانه‌ری بووی قولا پێشمه‌رگا ل چیا‌یی زاوه ته‌قه‌ لی کرن⁽⁸⁰⁾ حه‌سه‌ن عه‌بوود زق‌ری دنا‌ق باژی‌ری دا وب سه‌ماعی ب فی شیوه‌ی خه‌لکی دهوکی ئاگه‌هدار کرن "سوف يقوم الجیش بالرمي من قمم الجبال الساعة الخامسة مساءً، يرجی من اهالي دهوك الكرام الابتعاد عن قمم الجبال"⁽⁸¹⁾. هوسا له‌شکه‌ری هی‌رش بره سه‌ر جهیت پێشمه‌رگا و ده‌قه‌رین کیلیا شه‌دا و فیرعه‌ونی وگه‌لیی دهوکی و چیا‌یی زاوه و کوشکا که‌مه‌لانی بومباران کرن ب فی چه‌ندی شوره‌شگیر ل دوروبه‌ری دهوکی دیرکته‌ن⁽⁸²⁾.

ب ریکا بروسکه و به‌لافوکیت حکومی دیاردبیت کو پێشمه‌رگه‌ پت‌ریا ده‌قه‌رین دهوکی کونترول کرن ب تنی گوندی ئیکمه‌اله نه‌بیت⁽⁸³⁾، ژوان ل

11/ئیلونى هەولدان كرن باژیری سیمیل بگرن به لى پولىسىت بنگهه ی خو
قه دكیسنه بنگهه ی فهیدی⁽⁸⁴⁾، وههروهسا ناڤهندا ناحیا مانكیش ل 12/ئیلونى
گرتن وریقه بهری ناحیى ومامورى بنگهه ی گرتن⁽⁸⁵⁾.

پشتى ته مام بونا كیمتر ژ هه یقه كى لسه ر شوره شی ورمیا كومه كا
پیشمه رگانلاواز دبیت، ئەف چهنده دزڤریت بو راگه هاندنا حكومه تی كو شوره شی
ژناڤ چویه و مه لا مسته فا هاتیه كوشتن⁽⁸⁶⁾، و ههروهسا پشتى شیخ ئەحمهد بارزانى
بریکا ئیزگه یی به غدا راگه هاندی پشته قانى عه بدولكه ریم قاسمه و دزی شوره شی
راوه ستیايه⁽⁸⁷⁾، دگه ل هندى حكومه تی به لاقوك بو پیشمه رگه یان فریكرن و
لئبورینا وان دمرکریو ئەگه ر خو راده ستى هیژین حكومى بگهن⁽⁸⁸⁾، و ههروهسا
به رپرسى پارتى ل ده قهرى عه لى عه سكه رى ئیک ژ ئەگه ریت ژناڤچونا ورمیا
پیشمه رگا بو كو راگه هاند شوره شی ژناڤچویه⁽⁸⁹⁾، و نامه بو سه ركردیت
پیشمه رگا هنارتن و تیدا دیار كر (شوره شی ژناڤچو و چاره نڤیسی مه لا مسته فای
نه یی دیاره و خو راده ستى حكومه تی بگهن) هوسا بشى چه ندی ژماره كا زورا
پیشمه رگه یان گه هشتنه چه ته یا و خو راده ستى حكومه تی كرن⁽⁹⁰⁾، و كومه كا
دى د چیا و نهالا دا خو قه شارتن⁽⁹¹⁾ و هنده ك ژى مانه ل كوندى گه لیبى دهوكى و
كومه ك لدهف سادق برو گولى⁽⁹²⁾ ل ده قه را گولیا هاتنه پاراستن⁽⁹³⁾، و كومه ك
به رهف سه رى ئامیدی و كوندى دیری ل ده قه را ئامیدی مان و هه ژى كوتنى یه
كومه كا قوتابى و چالاكشانین ریکه ستین پارتى ل ده قه رى ژ لایى دیوالى سعید
ئاغا دوسكى هاتنه پاراستن⁽⁹⁴⁾.

تهومری سیی

چوونا مهلا مستهفا بارزانی بو دهقرا بههدینان

بهری مهلا مستهفا چوونا خو بو دهقرا بههدینان دهستیگهت، لدهستیگا چریا ئیکی\1961 ب نهینی هیرشهکا دووقولی دبهنه دهشتا نههلی ل دهقرا ئاکری ب چهند لایان، قولهک ب سهکرداتیا موحهمهده بارزانی بهرهق گوندی بامشمش دجیت وقولا دی ب سهروکاتیا مهلا مستهفا بارزانی بو گوندی حهسن مامه دجیت وپاشی بو دهقرا دینارته ودهشتا نههلی، بهلی ئەف گهشته سهنا گریت ودهسهکی دا ل گوندی ئامادا دناقبهرا ئاکری و دینارتهدا ئاشکرا دبیت، دهمی بریندارهک خهکی سخیل گوهل بارزانی دبیت پهیشا (ئهزبهنی) بهرامبهرا ناخی مهلا مستهفا بارزانی ب کار دئینیت و حکومهت دزانیت مهلا مستهفا یی ل دهقهری، ب قی چهندی حکومهتی هیزهک دگهل ژمارهکا زورا چهتهیان فریدکهنه دهشتا نههلی ژبو کونترولی ل سهرا چیا ی پیرس بکهن⁽⁹⁵⁾.

مهلا مستهفا وشورهشگیرین دگهلدا دزقرنه دهقرا بارزان ول گوندی دوری بریارا چوونا وان بو دهقرا بههدینان ددهن وداخازی ژمهزبه عهشیرهتی دهقرا بارزان وهفالیته دگهلدا چووینه ئیکهتیا سوفیهته دکه ت کو بهردهوام بن دشورهشی دا بو دهقرا بههدینان⁽⁹⁶⁾. دخی دهمیدا شورهش ل دهقرا بههدینان ژناق چبوو ودههمان

دهم دا ل دهقهریین ههولیر و سلیمانی بهرگری نهما بوو وچهپهریت شهری هاتبوونه بهردان⁽⁹⁷⁾.

ل 20 / چریا نیکی / 1961 نیکی 600 پیشمههرگیان ژعه شیرهتین بارزانی ومزیری ژیری ونیروهی و بهرواری ژیری وگورانا دگههه گوندی سیدان⁽⁹⁸⁾، ومهلا مستهفا کومبوونی ب وان دکهت و دیار کر کو گهشتا ئهف جاره مهترسیداره و برساتی ومرن وبرینداری نیزیک ترین تشتن بو وان، ونابیت ئهفی گهشتی دا دهستی خو بو سهر مال ومولکی کهسی دریژ بکهن⁽⁹⁹⁾ وهروهسا رادکههینیت کو دی بهرف وولاتی سوریا چن⁽¹⁰⁰⁾، علی شنگالی دیار دکهت کو مهلا مستهفا ل بهر بوو بجیته سوریا بهلی پشتی ژمارا پیشمههرگا نیزیک (1000 – 1500) کهسا وب هیژ کهفتین بهردهوام دبیت ل سهر شورهشی⁽¹⁰¹⁾، وموحه مهده عیسا بارزانی دبیزیت ئه و پرو پاکهنده ب تنی وهک ئهزمونگی بوو بو پیشمههرگا کا دا بتنی ییت ژهژی شورهشی ب میننه دگهلدا⁽¹⁰²⁾، چیدبیت چوونا مهلا مستهفا بو سوریا ب تنی پرو پاکهنده بیت دا بشیت دوو نامانجا ب جه بینیت نیکی: ریککهفتن بوو دناقبهرا مهلا مستهفا وشیح ئهحمده بارزانی دا شهر ل سهر بارزان بهیته راوهستاندن، دوو: دا حکومت هیژا خو ل دهقهره بههدینان کییم بکهت وپتر بهرهف سهر سنوری سوریا بهت، و وهسا دیاردبیت بهلگه لسهر فی خالی حکومتی هیژهکا مهزن بره دهقهره قیشخابوور سهر سنوری عیراق – سوریا، و بهرامبهر هندی هیژ ل باژیریته بههدینان کییم کرن⁽¹⁰³⁾.

ههرچاوا بیت پیشمههرگه دگههه دهقهره ریکانیا ول گوندی کوکهری نیزیک 150 ژنیروهییان ب سهروکاتیا صالح ئاغا نیروهیی دگههنی ولشیره مهلا مستهفا کومبوونه کا دی ب پیشمههرگیان دکهت ولهشکهری بشیوهکی ریکخستی دابهشی سهر چه ندین قولا دکهن وهک، (قولا ئهسهده خوشهفی ژمزوری ژووری ودوسکی ژووریا پیک دهاتن، وقولا موحه مهده ئه مین میرخان میرگهسوری ژمیرگهسوری ونیروهی و بهرواری ژیری وگوران وئامیدیا پیک دهاتن، قولا حاجی بیروخی ومهلا شنی بیداروونی پیک دهاتن ژشیروانی وگهردی ونزاری وشهری

مازنی و مزیری ژیریا، و قولا حسو میرخان دوله‌مه‌ری⁽¹⁰⁴⁾ سه‌رکرداتیا دوله‌مه‌ریا دکر، وه‌روه‌سا پشتی ماوهیه‌کی قوله‌کا یه‌ده‌ک ب سه‌رکرداتیا عوزیر موحه‌مه‌د دوله‌مه‌ری دروست کرن⁽¹⁰⁵⁾.

ل 21 / چرییا ئیکی دگه‌نه ده‌قه‌را نیرومیا وکوما دوویی ژخه‌لکی ده‌قه‌ری دگه‌نه له‌شکه‌ری پیشمه‌رگه، ول گوندی کاره دناقبه‌را ده‌قه‌را نیروه و به‌رواری ژوری موحسین به‌گ⁽¹⁰⁶⁾ ریکی ل دمر باز بوونا پیشمه‌رگه‌یان دگریت⁽¹⁰⁷⁾، ژیه‌ر قی چه‌ندی مه‌لا مسته‌فا کومبونه‌کا دی ب سه‌ر قول و سه‌رکردان دکه‌ت ژبو خو ئاماده کرنا شه‌رین ل ده‌قه‌را به‌رواری ژوری رویددن⁽¹⁰⁸⁾، موحسین به‌گ به‌رواری ب ریکا نامه‌یان گه‌فان ل پیشمه‌رگه‌یان دکه‌ت داکو نیزیکی ده‌قه‌را به‌رواری ژوری نه‌بن وه‌روه‌سا موحه‌مه‌د عیسا دیار که‌ت کو حکومه‌تا عیراقی هیزه‌کا زور یا چه‌ته‌یان ب سه‌روکاتیا موحسین به‌گ پر چه‌ک کرن وکرنه ریگ ردا کو مانگیشکی ب پاریزن⁽¹⁰⁹⁾.

له‌شکه‌ری پیشمه‌رگه‌یان ب سه‌رکردایه‌تیا حسو میرخان دوله‌مه‌ری ل دوماهیا چریا ئیکی گوندی تروانش بی شه‌ر گرتن⁽¹¹⁰⁾، رویدانا گرنه‌گ ل گوندی ناقبری روویدای خه‌لکی گوندی گازندین خو ل سه‌ر موختاری گوندی ب ناقی خه‌لیل تروانشی دگه‌هینه ده‌ف مه‌لا مسته‌فا کو ما‌له‌ خه‌لکی خاربییه و رابوویه بده‌سته‌سه‌رکرنا عه‌ردین وان، ژیه‌ر هندی بریارا سوتنا خانیی وی ددن ته‌ف هه‌لوسته ل ده‌قه‌را به‌هدینان دهنه‌گ فه دده‌ت و دبیته ته‌گه‌ری لاواز بوونا هیزین چه‌ته‌یا ل ده‌قه‌را به‌رواری ژوری⁽¹¹¹⁾، وپشتی شه‌ری گوندی گابنیرکی شیان چه‌ته‌یان پالده‌ن بو ناحیا کانی ماسی هه‌رچاوا بیت تا دوماهیا چریا ئیکی ب شیوه‌کی ته‌مام کونترول ل سه‌ر ناحیا کانی ماسی (ده‌قه‌را به‌رواری ژوری) کرن⁽¹¹²⁾.

هیزین حکومه‌تی سی ریک هه‌نه هیرشی بکه‌نه سه‌ر ناحیا کانی ماسی نه‌وژی ژلایی (زاخو و ئامیدی و یامه‌رنی) فه⁽¹¹³⁾، ژیه‌رکو ریکا ئامیدی بو ناحیی

نێزیکترین رێکه لهشکههرهکی پێشمههرگا ب سهروکاتیا موحهمهده ئهمین میرخان بهرهف ریکا ناڤبری چوون ژبو رێگرتن ل هیرشین حکومهتی⁽¹¹⁴⁾، ژهر دوو ریکیت دی مهلا مستهفا ل دهسپیکێ ریکا کانی ماسی بو زاخو ههلبژارد و بو مهودایهکی ل قی ریکی چوون بهلی پستی هیزهکا ئیکجار زوریا حکومهتی وچهتهییت زبیری بو لای ئامیدی و بامهرنی هاتن بریار دان بزفرنه ریکا بامهرنی ژوو بهرسینگرتنا هیرشان⁽¹¹⁵⁾، بهرهف چیاپی مهتین چوون و گههشتنه گوندی ئهردهنا و پاشی بو ناحیا بامهرنی⁽¹¹⁶⁾، ههژی گوتنییه دیار بکهین رولی ژنی ههر ل دهسپیک شورهشی وهک کابانی وشورهشگیر، دهمی لهشکههری پێشمههرگا گههشتیه ناحیا بامهرنی کومهکا ژنێن دهقههری هاتنه ریزین پێشمههرگهیان بهلی مهلا مستهفا سه بهشداریا وان رازی نهبوو و دیار کر ب تنی مارگریت جورج⁽¹¹⁷⁾ دی دناڤ ریزین لهشکههری دا بیت⁽¹¹⁸⁾.

مهلا مستهفا ل بامهرنی پیلانا گرتنا دهقهرا دوسکی ژیریا دا، وشیان ژسی لایان قه ب سهرکردایهتیا حاجی بیروخی و موحهمهده ئهمین میرخان و مهلا شنی بیداروونی دهقهرا ناڤبری و ناههندا وی ناحیا مانکیشکی ب تهمامی بگرن، وچهتهیین دهقههری ب سهرکردایهتیا جهعهفر بیسفی ژی دیر کهتن ژمارا کیم یا چهتهیان ماینه دهقههری ب بریارا مهلا مستهفا و عهلی عهسکههری ژوان (حسو ئهردی) ل گوندی ئهردا هاته سزادان وههروهسا خانی فهریق ههمزانی سهروک چهته بوو هاته سوتاندن⁽¹¹⁹⁾.

بهرف دهقهرا کوچههران ل دهشتا دوبانی دهقهرا سلێقانهی چوون و چهته ییت کوچههران ب سهرکرداتیا حاجی ئاغا وعهبدی ئاغا ریک ل پێشمههرگهیان گرتن⁽¹²⁰⁾. شیان ل 23 / چریا دووی / 1961 ل شههری جوم جهانی دهقههری کونترول بکهن ب تنی قهسرا حاجی ئاغا ل گوندی گهرماڤوکی ما بوو ژبو هندی هیرشهک بره سهر کوشکی ب سهرکرداتیا نزمی نیروهیی و عومههر ئاغا دولهمههری⁽¹²¹⁾، ههر ئیک ژلایهکی قهسری دجیت وب خهلهتی تهقهیی ل ئیک دکهن و ئههجام دا نزمی

نێروویی دهیته کوشتن و عومهر ئاغا بریندار دبیت و کوشک دهیته ستاندن
وسهرکردی چهتا عهبدی ئاغا کوچهر دهیته کوشتن⁽¹²²⁾.

ل دوماهیا چریا دووی بهرهف دهشتا سلێفانهیا دچن پشتی شهری ئاسهی
دگههنه گوندین ئهرمشت و بیزهه و بیئاسی⁽¹²³⁾. ل گوندی ئهرمشتی هه لگرتیی
نامه کا حکومهتا تورکیا عهگید سهدیق ئامیدی دچیه دهف مهلا مستهفا و دنامی
دا حکومهتا نافبری هاریکارییا سهربازی و چهکی بو پیشمههرگا دیار کر بوو،
ئه کرم عهبدوهره حمان ئامیدی دیار دکه ت کو دوی ده میدا مهلا مستهفا گوت
(ئه ه هاریکارییین چ لایهنا ب مهرج ناوهرگرین و بهندایه تیئ بو چ مللهتا ناکهین)⁽¹²⁴⁾
و رادگههینیت بهرهف سوریا ناچن ودی بهردهوامیی دهنه شورمشی⁽¹²⁵⁾.

ژبه رکو دفی ده میدا چهته ییت ریکانیا ب هاریکاریا حکومهتا تورکی
وعیراقی زفرینه دهقهره به هدینان ودی ل سیاره تیکا و ئامیدی و شیلادزی به لاق بن
ژلایه کی⁽¹²⁶⁾، ژلایه کی دی دیلانا مهلا مستهفا دا بوو ریکا دناقههرا دهوک –
کانی ماسی بگریت، دکومبونه کی دگهل سهرقولان بریار دان ریکا گه لیی زاویته
بگرن، بو قی چهندی ژماره کا پیشمههرگا ب سهرکرداتیا مهلا شنی بیداروونی
رابوون بگرتنا گه لی⁽¹²⁷⁾ پشتی به لاقبوونا دهنگ و باسی قی روویدانی ل دهستیکا
مهها کانونا ئیکی/ 1961 حکومهتا عیراقی ژبو مه ره ما گه مارودانا دهقهره زاویته،
هیزه کا زور ژلهشکه ری بچه کین گران ژ زری پوش و تانک و توپین جیای ژجوری
(خمسه خمسه) ژفه رماندهیا دوو یا دهوکی و سهدان چهته بهرهف دهقهره نافبری
برن⁽¹²⁸⁾ تهومره ک ژه یزا حکومه تی بوون راست بو گوندی زاویته چوون و تهومری دووی
ژچه تهیان بوو بهرهف گوندی ئیمینکی و بابلوو سیرک و ته نیرکا و پاش بوو گوندی
زاویته⁽¹²⁹⁾ و ژلایه کی دی چهته ییت ریکانیا ژسیاره تیکا بهرهف زاویته هاتن⁽¹³⁰⁾ بهرام بهر
هندی لهشکه ری پیشمههرگه یان ل هه مان جه هاتبوونه دابهشکرن کو قوولا مهلا
شنی بیداروونی ل گه لی بوون و قوولا موحه مه د ئه مین میرخان ل سیرک و ته نیرکا
بوون، و قووله ک ب سهرکرداتیا سه عدی زاویته ی ل سیارا سور بوون⁽¹³¹⁾ و قوولا حسو
میرخان دوله مه ری ل روژه لاتی زاویته بوون⁽¹³²⁾.

هیزا ناماده کری یا حکومهتی 5-6 / کانونا ئیکی / 1961 گههشته گهلیی زاویته پیشمه‌رگه‌یان هیزا نافبری ژه‌می لایان گه‌ماروو دان وه‌یرش کره‌ سهر⁽¹³³⁾ دئه‌نجام دا هیزا حکومه‌تی پاشقه‌ چوون وچه‌ته‌یین ریکانی تا ئامیدی پاشقه‌ برن ب قی چندی مه‌لا مسته‌فا بارزانی بریادا ریکا گه‌لیی زاویته بهیته‌ گرتن و خراب کرن و ناحیا سهرسنگی بهیته‌ رزگار کرن⁽¹³⁴⁾ قولاً به‌پرس ژته‌ومری روژه‌لات به‌ره‌ف سهرسنگی چوون وپه‌یوه‌ندی ب هیزین حکومه‌تی و خه‌لکی ده‌قه‌ری کرن و به‌ره‌ف بنگه‌هی پولیسا چوون ب بی ده‌نگی و بی شهر ل 10 / کانونا ئیکی ناحیه‌ هاته‌ گرتن⁽¹³⁵⁾.

ل 12 / کانونا ئیکی هیزه‌کا پیکه‌اتی ژلقه‌کا پیاده‌ سهر ب په‌لا سی یا لیوا یازده‌ وپه‌له‌ک ژتویا ولقا ئیک یا هیزا ئیک یا پولیسا ولقا سی سهر ب هیزا ئیک دگه‌ل نیژیکی 200 چه‌تا زده‌قه‌رین ده‌وک تا ئامیدی ب سهرکردایه‌تیا سهره‌نگ به‌شیر ئیبراهیم به‌ره‌ف گه‌لیی زاویته⁽¹³⁶⁾ هاتن وه‌هلدان کرن به‌ره‌ف سیاره‌تیکا بجن جهی مه‌لا مسته‌فا لی⁽¹³⁷⁾ ده‌می گه‌هشته‌ میرگا دریز و لومانا و که‌قله‌سنی⁽¹³⁸⁾ پیشمه‌رگا ته‌قه‌ ل هیزین حکومه‌تی کرن، و ژماره‌کا کیم ژوان سهریازا ژه‌یرشا پیشمه‌رگا ده‌ریاز بوون⁽¹³⁹⁾.

مه‌حموود عوسمان دبیزیت ژبه‌ر کو قان شه‌را زیانه‌کا مه‌زن گه‌هاندیه‌ حکومه‌تی، مه‌لا مسته‌فای چهن‌دین جاران د ناماده‌بوونا وی دا دیار دیارکریه‌ زنجیره‌ شه‌رین زاویته‌ مه‌زترین شه‌رین ده‌قه‌را به‌هدینان بوون⁽¹⁴⁰⁾، و وه‌ک خاله‌کا وه‌چه‌رخانی بوو بو شوره‌شی و ئیکه‌م جار بوو حکومه‌ت ناچار کری ب شیوه‌کی فه‌رمی داخازا دان و ستاندنی دگه‌ل سهرکردایه‌تیا شوره‌شی بکه‌ت⁽¹⁴¹⁾.

عه‌بدو لکه‌ریم قاسم بریکا شیخ نه‌حمه‌د بارزانی داخاز ژمه‌لا مسته‌فا کر دگه‌ل شاندی حکومه‌تی ب سه‌روکاتیا حه‌سه‌ن عه‌بوود فه‌رماندی لیویا پینج بکه‌قیته‌ دان و ستاندنی⁽¹⁴²⁾ و جهی دان و ستاندنی دی ل بن پرا به‌ریانکا بیت، مه‌لا مسته‌فا ب قی چندی رازی دبیت به‌لی ب مه‌رجی گوهرینا جهی ده‌سنیشانکری بو

گوندی سکرینی نیژیک پرا بهریانکی⁽¹⁴³⁾، دگهل دەسیکرن دان وستاندنی ل گوندی سکرینی دناقبهرا هەردوو لایان حکومەتا عێراقی ب ریا فروکا پرا بهریانکی بومباران کرن مەبەست ژێ کوشتنا مەلا مستەفا بوو⁽¹⁴⁴⁾.

پشتی قی رویدانی ژبەر بارودوخی کەش وەهواى مەلامستەفا بریاری ددەت زۇستانا سالا 1961 – 1962 ل دەقەرا بەرواری ژووری ب بورینن و دەقەرا ناقبەری ژلایێ چەتەیان هاتبو گرتن قە⁽¹⁴⁵⁾، و حکومەت داخازی ژ وان دکەت بەرگری ژ دەقەرا ناقبەری بکەن و بەیچ رەنگەکی چەکی رادەستی لەشکەری نەکەن لی ژمارا چەتەیین موحسین بەگی ژور کیم ببون و بەشەک ژێ دگەنە ریزین شورەشی⁽¹⁴⁶⁾ هوسا پیشمەرگە بو جارا دووی شیان دەقەری هەمی رزگار بکەنە قە، وەلی عەسکەری ب گرتن و دەری خستنا چەتە و پولیس هاتە راسپاردن ونا سنوری تورکیا ل دیف چوون⁽¹⁴⁷⁾ وگەهشتنە باژیری چەلی ل تورکیا، مەلا مستەفا بریکا ماجد بەگ پنیانشی ژمەزنی عەشیرەتا پنیانشی نامەیهک بو قائمقامی چەلی نارد و تیدا دیار کر (ئەگەر وان کەسان رادەستی هیژین مە نەکەن تا ئەنقەرە دی ل دیف هین)⁽¹⁴⁸⁾ ب قی چەندی نیژیکی 150 چەتە و پولیس رادەستی پیشمەرگا کرن، سەرۆکی وان گرتن و چەتە و پولیس ژچەک کرن و بەردان، بەلی موحسین بەگ و حەفت کەسین دی دشین ژباژی چەلی بچنە زاخو و یاشی بو میسل و جارەکا دی دەیتە پرچە کرن دژی شورەشی⁽¹⁴⁹⁾ ل شواتا 1962 مەلا مستەفاى سەرقول و سەرکردی لەشکەری ل مزگەفتا گوندی ئەدنی کوم کرن ب مەبەستا ریکخستنا لەشکەری ل دەقەرا بەهیدیان، ب قی چەندی ئەسەد خوشەقی کرە فەرماندی لەشکەری ئیک (فەرماندی لەشکەری ل دەقەرا بەهیدیان) و دگهل لەشکەرەکی نیژیکی 600 کەسی مانە ل دەقەرا بەرواری ژووری و بنگەهی فەرماندی ل گوندی گەرمکی بوو⁽¹⁵⁰⁾، و سنوریین هیژی ب دریزاھیا زنجیرە چیا ییت مەتینا بوو ژنامیدی تاکو زاخو⁽¹⁵¹⁾، و هەرەسا عیسا سوار بو فەرماندی هیژا زاخو هاتە دانان ب هاریکاریا عەلی هالوی و ژمارا لەشکەری هیژی دگەهشتە 600 کەسان و بنگەهی وی ل گوندی بیژەهی بوو⁽¹⁵²⁾، و هەرەسا هیژا دھوک ب فەرماندەیا عەلی

خه لیل خوشه‌فی⁽¹⁵³⁾ هاته دانان وهاریکاری وی فارس کوره‌مارکی، بنگه‌هی وی ل گوندی شاوریکی، و سنوری وی ده‌قه‌رین دهوروبه‌ری باژی‌ری دهوکی و ده‌قه‌را دوسکی ژیرییا بوو، ژمارا له‌شکه‌ری هی‌زی دگه‌هسته 350 که‌سان⁽¹⁵⁴⁾، وهی‌زا درب وه‌شین ب فه‌رمانده‌یا مه‌حه‌مه‌د ئەمین میرخان میرگه‌سوری هاته دانان کو راسته و خوو ل ژیر چاقدیرییا مه‌لا مسته‌فای بوو⁽¹⁵⁵⁾. مه‌لا مسته‌فا ئەف دابه‌شکرنا له‌شکه‌ری ژلایه‌کی ل دیش شارم‌زای یا وان یا له‌شکه‌ری دانا و ژلای دیشه پتر باومری ب وان که‌سان هه‌بوو چونکی هه‌ر دسه‌رهلدانا بارزان یا دووی و کومارا مه‌باد ول ئیکه‌تیا سو‌قیه‌ت دگه‌لدا بوون⁽¹⁵⁶⁾.

مه‌لا مسته‌فا ب نه‌ینی فه دگه‌ل له‌شکه‌ره‌کی نی‌زیکی 800 که‌سی به‌ره‌ف ده‌قه‌را به‌رواری ژیری دچن ودگه‌هینه گوندین سیار و سپیندارا پت‌ریا خه‌لکی گوندی چه‌ته بوون هه‌می ژچه‌ک کرن به‌ره‌ف گوندی چه‌مانکی دچن ودقان پینگا‌فا دا حکومه‌ت ب ئشینا پیشمه‌رگه دزانیت⁽¹⁵⁷⁾، ب فی چه‌ندی له‌شکه‌ری بو دوو به‌شا دا به‌ش دکه‌ت نی‌زیکی 400 له‌شکه‌را بو ده‌قه‌را ئامیدی و پاش بو‌قه‌زایا دینارته بچن و به‌شی دی نی‌زیکی 400 له‌شکه‌را دگه‌ل مه‌لا مسته‌فا بو ده‌قه‌را مزیری ژیری دچن⁽¹⁵⁸⁾ ودگه‌هینه گوندی میرسه‌یدا ب مه‌رما هندی به‌ره‌ف گوندین ده‌قه‌را شه‌ره‌فانیا بچن، ده‌می عه‌بدو‌للا ئا‌غا شه‌ره‌فانی ب فان پینگا‌فین پیشمه‌رگه‌یان دزانیت نامه‌یه‌کی بو مه‌لا مسته‌فا فریدکته و دیار دکته (نه‌هینه ده‌قه‌را شه‌ره‌فانا ژیه‌ر دا حکومه‌ت هی‌رشا فروکا ل ده‌قه‌ری نه‌کته و هه‌ر تشته‌کی پیدی دی جی به‌ جی که‌ین)⁽¹⁵⁹⁾. پشتی رازی‌بوونا مه‌لا مسته‌فا ل سه‌ر پیشنیاری داخ‌زا هنده‌ک که‌لو په‌لین پیدی کرن بو پیشمه‌رگا، عه‌بدو‌للا ئا‌غا حه‌فت رو‌زا مو‌له‌ت خاستن ژبوو چوونا وی بو میسل و پاره‌یی خو ل بانکی بینیت، به‌لی ئەف ریکه‌ فتنه ب تنی مژیل کرن بوو ژلای عه‌بدو‌للا ئا‌غا ده‌می چوو‌یه میسل پینگا‌فیت پیشمه‌رگا بو حکومه‌تی دیار کرن و لیوایه‌کا سه‌ربازی ژمارا وان دگه‌هسته 500 له‌شکه‌ر ئینانه مری‌بادا⁽¹⁶⁰⁾.

ب قى چەندى مەلا مستەفا كۆمبۇون ب سەر قۇل وسەر كۆردەيان كر
 وبرىار دان بەرەف ناحيا ئەترىش بچن وخو ئامادە بكن بو هيرش ل سەر دەقەرا
 شەرەفانا، لى موحەمەد ئەمىن مىرخان ومشىر ئسماعىل ئاغا كۆران رازى نابن
 وجەخت ل سەر هندی دكەن بچنە ئاڧ شەرەفانىا⁽¹⁶¹⁾، ھوسا مەلا مستەفا نامەك بو
 عەبدوللا ئاغا ھنارت وتىدا ديار كر (خو رادەستى مە بكنە يان ژى ھەرنە خارى
 (مىسل) يان ژى دى ل جەژنا رەمەزانى مىڧانى ھەوە بىن)، عەبدوللا ئاغا د بەرسف
 دانا نامى دا دبىژىت (ھىن (پىشمەرگە) نىزىكى دەقەرا شەرەفا نەبن ويىت دژى مە
 يىت دگەل ھەوە وئەم كەرامەتا خو ژدەست نادەين...) ⁽¹⁶²⁾.

پشتى پىك نەھاتنا ھەر دوو لايان لەشكەرى پىشمەرگا هيرش برە سەر
 دەقەرا شەرەفانىا وگوندىن شەمکان ومەلكوشان وكەمى وخرابە وكانى فەلان
 گرتن⁽¹⁶³⁾، ول 22 / شواتا / 1962 شیان دەقەرا شەرەفا بگرن و دەوروبەرى مریبا
 گرتن⁽¹⁶⁴⁾، ھوسا وەك مەلا مستەفا بەرسف دایە عەبدوللا ئاغا ل شەفا جەژنى ب
 سەر كۆردایەتیا موحەمەد ئەمىن مىرخان ژلايى باشورى رۆژھەلاتى گوندى مریبا
 وحسو مىرخان دولەمەرى ژلايى باكورى گوندى ومەلا شنى بیدارونى ژلايى
 رۆژئاڧای هيرش برنە سەر گوندى مریبا⁽¹⁶⁵⁾، بەرى شەر ب دوماهیك بەیت مەلا
 مستەفا وەسا دياركر كوھيرشا لسەر گوندى دجھى خو دا نەبوو⁽¹⁶⁶⁾ دوو تەتەر
 ژمەلا حەمدى سەلەفى وحاجى مىرخان دولەمەرى پىك دەھاتن ھنارتە دەف
 سەر كۆردىن ئاڧىرى بەلى دەمى تەتەر گەھشتىن شەر ب دوماهیك ھاتبوو⁽¹⁶⁷⁾
 ولەشكەرى پىشمەرگەيان نەشیان بچنە دئاڧ گوندى مریبا دا، وسى پىشمەرگە
 ھاتنە كوشتن ھەروەسا موحەمەد ئەمىن مىرخان مىرگەسورى ب گرانى برىندار
 بىوو⁽¹⁶⁸⁾.

مەلا مستەفا بریار دا بەرەڧ ناحيا دینار تە بچن وپاش جارەكا دى ب زقرنە
 دەقەرا مریبا وناحيا ئەترىش وگوندى برىڧكا بگرن، بەلى پیلانا خو گوھارت
 وبەشەك ژلەشكەرى ھنارتە ناحيا ئەترىش وبەشەكى دى ھنارتە گوندى برىڧكا،

ول هەر دوو لایان شەر دەست پێ کەرن وشیان بو ماوی حەفتیهکی ناحیا ئەتریش بگرن⁽¹⁶⁹⁾.

هەر دفی دەمیدا ل 9/ ئادارا / 1962 هێرش کەرنە سەر گوندی بریفکا⁽¹⁷⁰⁾ وگەمارو دان دوی دەمیدا کو ل ناحیا ئەتریش وگوندی بریفکا شەر ل سەر حکومەتی هیزەکا ژچەتە یین ریکانی وەهەرکی وزیباری بو هاریکاریی فریکرنە دەفەری⁽¹⁷¹⁾، ئی ژمارەکا پیشمەرگەیان ب سەرکردایەتیا سلیمان میرخان دولەمەری ل گەلیی دیرکی ریکی لی دکرن و سەرکردی ناڤبری لگەل سی لەشکەریی دی دەینە کوشتن و نیزیکی 18 کەس ژچەتەیان دەینە کوشتن⁽¹⁷²⁾، هەرچاوا بیت ل 23/ ئاداری شیان گوندی بریفکا بگرن و 25 چەتە یین شیخ جەلالەددین بریفکی هاتنە کوشتن⁽¹⁷³⁾ و بو ماوی حەفت رۆژان دگوندی دا مان و مەلا مستەفا ی بریاردا ژ بریفکا دەریکەفن و بەرەف ئەتریشی بچن⁽¹⁷⁴⁾ ل قیری مەلا مستەفا ئستراتیجیەتا شورەشی دیار دکەت و داخوازی ژشورەشگیران دکەت کو تەکەسا خو پتر سەر گوند و جیا یان بدانن ژ قەزا و باژیران دا هاریکاریی رۆژانە بو لەشکەری پیشمەرگە ژوان دەفەرا بەین و نەهینە گەمارو دان⁽¹⁷⁵⁾.

هەر دەهەمان دەم دا مەلا مستەفا داخوازی ژعەلی خەلیل خوشەفی دکەت هەندەک کیریاین لەشکەری ل دەفەری ئەنجام بەدەت داکو هیزا پیاده یا حکومەتی مژیل بکەت و هاریکاریا لەشکەری بو بریفکا فری نەکەن⁽¹⁷⁶⁾ ب قی چەندی عەلی خەلیل ب لئینا هیزی دزانیت ول 18/ ئادارا / 1962 ژسەرسنگی بەرەف زاویتە دچیت ژبەر هندی لەشکەرەک ب سەرکردایەتیا ناڤبری و رەشید سەعید ناغا دوسکی بەرەف گەلیی قەنتارا چوون وشیان ریکی ل هیزی بگرن و نەهیلا ن دەریاز بن وزیانین مەزن ب هیزین حکومەتی گەهانن⁽¹⁷⁷⁾.

لەشکەری پیشمەرگە بەرەف دەفەرا ئاکری دچن و کەهشتنە گوندین دەشتا نەهلی و دەفەرا زیباریا و گوندین وان بی شەر ستانن، چونکی خەلکی نیشتەجی دەفەر بجە هیلابوون هەروەسا موخەمەد سەلیم شوشی گرتن کو ئیک

ژسه‌رکردین چەتان ل دەقەری بوو، و قەزا دینارته بی شەر گرتن⁽¹⁷⁸⁾ و گەهشتنە سەری ئاکری و ل قیری مەلا مستەفای بریاردا حسو میرخان دولەمەری ببیتە فەرماندی هیزا شیخان و ئاکری و بنگەهی وی ل شکەفتا شەرمی بیت ژمارا لەشکەری وی دگەهشتە 400 لەشکەران⁽¹⁷⁹⁾، مەلا شنی بیداروونی و عومەر ئاغا دولەمەری کرنە بەربرسیت سەری ئاکری و پشتی قان پینگاغان مەلا مستەفا و لەشکەری دگەلدا بەرەف دەقەرا سوران چوون⁽¹⁸⁰⁾.

پشتی دەقەر ژلایی لەشکەری هاتیە ریکخستن چەندین شەر رویدان ژوان شەری گەلیی زاخو⁽¹⁸¹⁾ ب ئیک ژشەرین هەرە مەزن دەیتە هژمارتن بین وی دەمی ل دەقەری رویدانە⁽¹⁸²⁾، دەستپیکا فی شەری دزقریت بو هەماهەنگیا دناقبەرا ئەفسەرەکی کورد لئاڤ لەشکەری عیراقی دا بوو کو ریکخستی پارتی بوو وریکخستنا پارتی ل باژیری زاخو، ئەوژی (خورشید سەلیم شیرە) بوو⁽¹⁸³⁾ دەنگ و باسەکی گەنگ گەهشتە خورشید شیرە ل سەر قەگواستنا فەرماندا دوویا هیزا سی بو دەقەرا خەلیفان و خورشیدی ئەف دەنگ و باسە ئیکسەر گەهانده فەرماندی هیزا لەشکەری عیسی سوار⁽¹⁸⁴⁾، دەمی ئەف دەنگ و باسە گەهشتینە هیزا ناڤبری ئیکسەر کومبونەک دگەل چەندین سەرقلان گریدا و بریاردان دوی دەمی دا هیرشی بکەنە گەلیی زاخو⁽¹⁸⁵⁾، فەرماندا دوو یا هیزا سی ل 1 ی نیسانا 1962 ژ زاخو دەرکەفت و ل دەمژمیر هەشتی سپیدی گەهشتە لئاڤ گەلیی زاخو ولقی دەمی شەر دەستپیکر و پیشمەرگین هەمی قلان تەقە ل کاروانی فەوجی کرن و دورپچکرن و دربەکی مەزن لیدان⁽¹⁸⁶⁾، بو ماوی چەند دەمژمیران شەری بەردەوام بوو، و دوو فروکەین حکومەتی د هەوارا هیزین وان هاتن و دوو زریپوش ل گوندی حەسەن ئاڤا لەشکەری پیشمەرگە بومبەبارانکرن و ل دوماهیی پیشمەرگە شیان سەرکەفتنی دەست خوقە بینن⁽¹⁸⁷⁾.

هەرەسا ل گولانا سالا 1962 هیزەکا حکومەتی بەرەف دەقەرا باتیفا چوو⁽¹⁸⁸⁾، ب مەرەما بەیز کرنا هیزین خو و بو ئامادەکرن ل دەقەری ژبو ئەنجامدانا هیرشەکا مەزن بو سەر دەقەرا بەرواریان و گرتنا بارەگایی لەشکەری ئیک⁽¹⁸⁹⁾ ئەف

هیزه ل 21 گولانی ژ زاخو بهرهف باتیفا بریکهفت⁽¹⁹⁰⁾، دهمی ئەف هیزه گهشتیه گوندی ئاف گهنی نیزیکی باتیفا هیزه کا لهشکهری پیشمه‌رگه ته‌قه ل هیزی کرن⁽¹⁹¹⁾ ولهشکهری پیشمه‌رگه ب سه‌رکردایه‌تیا عیسا سوار پیکول کرن ریکگرتنی ل هیزین حکومه‌تی کرن داکو نه گه‌هنه باتیفا⁽¹⁹²⁾، هیزا حکومه‌تی ئەوا ژ زاخو هاتی ل 22 ی گولانی شیان بگه‌هیته سه‌ربازگه‌هی باتیفا دا⁽¹⁹³⁾، لهشکهری پیشمه‌رگه چه‌ندین پیکول کرن هیزا حکومه‌تی ژ باتیفا دویری‌که‌ن لی نه‌شیان، ناچار بون باتیفا بو ماوی 40 روزان دورپیچ بکه‌ن، هیزین حکومه‌تی هه‌ولا نه‌هی‌لانا دورپیچی لسه‌ر ده‌قه‌ری کرن، ژبو فی چه‌ندی شه‌ر دن‌اقبه‌را هه‌ردوو ئالیاندا په‌یدا‌بوو و دئه‌نجام دا ل تیرمه‌ها 1962 فه‌رماندی فه‌رمانه‌دیا هیزا باتیفا سه‌ره‌نگ مه‌جید ئە‌له‌سه‌بع هاته‌ کوشتن⁽¹⁹⁴⁾، و هیزین حکومه‌تی ژ باتیفا ده‌رکه‌فتن و به‌ره‌ف زاخو‌فه‌ چوون و مه‌ترسیا حکومه‌تی لسه‌ر بنگه‌هی له‌شکهری ئیک دویره‌که‌فت⁽¹⁹⁵⁾.

بشتی مه‌لا مسته‌فا ده‌قه‌ر بجه‌ هی‌لای ئیک ژ شه‌رین گرن‌گ رویدا ده‌می سه‌رکردایه‌تیا له‌شکهری ئیک بریار دان کی‌لگه‌هین پترولی لده‌قه‌را عین زاله⁽¹⁹⁶⁾ بگرن، کو باره‌گایی کومپانیا بریتش پترولیوم (British Petroleum) یا ده‌ره‌ینانا پترولی لی بوو، دگه‌ل ژماره‌کا شاره‌زا و بسپورین بیانی د بواری پترولی دا کاردکرن، وئه‌ف هی‌رشه‌ هاته‌ ئە‌نجامدان ژبو هندی ده‌نگشه‌دانی درا‌که‌هاندنا جیهانی دا په‌یدا‌بیت⁽¹⁹⁷⁾، بو ئە‌نجام دانا فی کریاری ئە‌سه‌عد خوشه‌فی هیزه‌ک ب سه‌رکردایه‌تیا عیسا سوار دگه‌ل نوینه‌ری خو مه‌لا همه‌دی سه‌له‌فی ئاماده‌کرو ل شه‌فا 11 - 12 چریا ئیکی 1962 ده‌ست ب ئە‌نجام دانا کریاری کرن ژبه‌رکو روزا به‌ینقه‌دانی بوو، بقی چه‌ندی ل 10 ی هه‌یشی نیزیکی 324 چه‌کدارین له‌شکهری پیشمه‌رگه بریکه‌فتن بو عین زاله و ل وی ده‌می دیارکری لی ئاماده‌ بوون و هی‌رش کرنه‌ سه‌ر کومپانیی⁽¹⁹⁸⁾، و دئه‌نجامی شه‌ری دا ژماره‌کا پولیسین حکومه‌تی هاتنه‌ کوشتن و برینداکرن و نیزیکی چه‌فت پولیس و ئە‌فسه‌ران دگه‌ل ژماره‌کا فه‌رمانبه‌رو ئە‌ندازیارین د کومپانیی دا هاتنه‌ ئی‌خسیرکرن و پیشمه‌رگه‌ک ده‌یته

كوشتن و ژمارهك بريندار بوون⁽¹⁹⁹⁾، پشتی ئه نجام دانا قى كریاری له شهكهری
شورهشی عین زاله بجه هیلان و زفرینه باره گاییین خو⁽²⁰⁰⁾.

پهراویزین پشکا دووی

- (1) مهلا عهبدوللا ئسماعیل (مهلا ماتور)، شورشی ئهیلوول کههستهکهی پارتی بوو هه لگیرسینه ره کهی سهروک بارزانی بوو، له ئهرشیفی مهکتبهی سیاسی پارتی.
- (2) نوری شاویس، من مذکراتی، من منشورات حزب الشعب الیدیمراتی الكردستانی، د.م، د.ت، ص 71 – 80.
- (3) عهلی شیخ عهبدوللا ژدایک بووی سال 1937 ل گوندی عهسکر سه ر ب پارێزگهها کهرکوک، ل سال 1960 دبیته ئهندامی کومیتا نافهندی یا پارتی، ل سال 1961 دبیته بهرپرسی ریکخستین لهشکهی وئیداری ل دهقهرا بادینان، وژیکفه بوونا پارتی ل سال 1964 دچیته لای مهکتبهی سیاسی، ول سال 1970 رولهکی بهرچا هه بوو دخوشکرنا په یوه ندیین دناقههرا لایه نی ژیا رتی فه بووی ویا رتی ب سهروکاتیا مهلا مستهفا بارزانی، ول سال 1978 ل روویدانا هه کاری دهیته کوشتن، بنیره الشیخ سالار الحفید، علی العسکری، والحکم للتاریخ، کردستان، د.س؛ نهوشیروان مستهفا، له پیاونامه، گولبژیکی ژیاننامهی شههیدی نهمر عهلی عهسکه ربیه، سلیمان، 2004، ل 28، 30.
- (4) ژدایک بووی سال 1927 ل دهقهرا کهندی ناوه سه ر ب پارێزگهها هه ولیری، ل سال 1950 چوو به ناف ریزین پارتیدا، رولهکی بهرچا دریکخستین پارتیدا هه بو دناقههرا سالین 1950 – 1964 وهه ل سال 1964 دچیته لای مهکتبهی سیاسی وین ناسیار بو بو دژایه تی کرنا ئاغا ودمه به گا، ل سالین 1974 – 1980 دبیته وهزیری دهوله تی دحومه تا عیرا قیدا...، بنیره مهلا عهبدولا حاجی ئسماعیل، سه برده ی ژیا نی سیاسیم، بهرگی یه کهم، به غداد، 1990.
- (5) مهلا عهبدوللا ئسماعیل (مهلا ماتور)، شورشی ئهیلوول که رهسته کهی پارتی بوو هه لگیرسینه ره کهی سهروک بارزانی بوو، له ئهرشیفی مهکتبهی سیاسی پارتی؛ هاوکار کریم حمه شریف، شورشی ئهیلوول: لیکولینه وهیه کی

میژوووی له ریکخستن وچالاکیه سه‌ریازییه‌کان (1961 – 1970)، هه‌ولێر،
2012، ل 45 – 46.

- (6) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...، ص 107.
- (7) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل عارف عه‌بدوئرهمان بادی، ل 27 / چرییا دووی /
2014 ل دهوکی.
- (8) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...، ص 107؛ دیدارا ره‌ج‌ب
جه‌میل حه‌بیب، دگه‌ل فه‌یسه‌ل حه‌سه‌ن نزارکی ل 17 / ئادارا / 2010.
- (9) کتاب مدیریة شرطة دهوك، المرقم 7342، في 1961/5/21، الى مدير شرطة لواء
الموصل، وثيقة بحوزة رجب جميل حبيب.
- (10) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مه‌لا تاهیر ره‌شاقه‌ی، ل 11 / كانونا ئیکی / 2014، ل
دهوکی.
- (11) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سه‌دیق عه‌لی ئامیدی ل 17 / كانونا دووی / 2015 ل
دهوکی.
- (12) دیدارا ره‌ج‌ب جه‌میل حه‌بیب دگه‌ل فه‌یسه‌ل حه‌سه‌ن نزارکی، ل
17 / ئادارا / 2010 ل دهوکی.
- (13) فارس کورقه‌مارکی (مذکرات)، سیره‌ النضال مع البارزاني، تقديم وتعريب:
جاسم الیاس مراد، دهوك، 2002، ص 34.
- (14) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سه‌عدون مشیر ئسماعیل، ل 14 / خزیرانا / 2015 ل
بامه‌رزئی.
- (15) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مه‌لا تاهیر ره‌شاقه‌ی، ل 11 / كانونا ئیکی / 2014 ل
دهوکی.
- (16) شورشى ئەیلوول، که‌ره‌سته‌که‌ی پارتي وه‌لگیره‌سینه‌ره‌که‌ی سه‌روک بارزانی
بوو، له‌ ئه‌رشیفی مه‌کته‌بی سیاسی پارتي.
- (17) ژدایک بووی سا‌لا 1918 ل گوندی بیدوهی سه‌ر ب ناحیا کانی ماسی ل قه‌زا
ئامیدی، ل دوهاهیا سالی‌ت سیهاندا دبیه‌ قوتابی ل کولیژا ماف ل به‌غداد،
دبیه‌ به‌رپرسی ئژنا ناوچا هبوا ل به‌غدا، ئیک ژدامه‌زینهری‌ت پارتا رزگاری بوو
ل سا‌لا 1945، ل سا‌لا 1946 دبیه‌ به‌رپرسی لقا 2 یا پارتي ل هه‌ولێر، و ل سا‌لا
1961 دبیه‌ به‌رپرسی لقا 3 یا پارتي ل سلیمانی، دجودابونا پارتي دچیه‌ لاین

مهكتهب سياسي، ودهه مان سالدا ل سليمانى دهيتته كرتن ول سالا 1967 ل
 كرتيخانا سهنگه سهر ل دهقرا رانيه دمريت، بنيره: عه لى همدى سيمبولى
 كوردايهتى، ئاماده كردنى: م. عه لى، كفرى، 2013، ل 33 – 50.
 (18) هه مان سه رچاوه، ل 83: ديدارا كه سايه تى دگه ل فازل ميرانى ل 20\كانونا
 دووى\ 2016 ل هافينگه ها پيرام ژدايك بويى سالا 1948 ل باژيرى ميسل ل
 سالا 1966 دببته نه ندام د پارتى ديموكراتى كوردستان، ل 1970 دببته
 كارگيرى لقا ئيك ل 1975 دببته نه ندامى نشيسينگه ها ناوه ندى ول 1979
 نه ندام د لژنا ناوه ندى يا پارتى دا ول 1989 دببته نه ندام د مهكتهبا ناوه ندى يا
 پارتى ول 1991 دببته به ريرسى به ريبى كوردستان ل پاريزگه هى دهوك و
 ونه ينه وا و به ريرسى لقا ئيك و ل 1996- 2001 ومزيرى ناخو يى هه ريمما
 كوردستانى بوو و ژ 2004 تا نوكه سكرتيرى مهكتهبا سياسى يا پارتى بيه و
 ئاكنجيه ل هه لوير؛ ديدارا كه سايه تى دگه ل عه لى شنگالى، ل 17\كانونا
 دووى\ 2015 ل دهوكى.

(19) نوري شاويس، المصدر السابق، ص.8.

(20) گوران نه حمهد، شورشى مهزنى ئه ليلوول چوون به ربا بوو، كوڤارى په يامى
 ئه ليلوول، به شى سيبه م، ژماره (8)، ئادارى 2009، ل 9 – 10؛ گوران نه حمهد،
 شورشى مهزنى ئه ليلوول چوون به ربا بوو، كوڤارى په يامى ئه ليلوول، به شى
 چوارم، ژماره 9، نيسانى 2009، ل 5 – 6؛ ره فبق رحمان مام خو ل، سه رچاوه ي
 پيشوو، ل 106.

(21) بنيره، كتاب معاون شرطة الشيخان، المرقم س/51، بتاريخ 1961/3/21، الى
 قائم مقام قضاء الشيخان، ژسه نته رى فه كولنيت كوردى وپاراستنا به لگه نامان
 زانكوي دهوك؛ كتاب معاون شرطة دهوك، المرقم 63، بتاريخ 1961/3/28، الى
 قائم مقام قضاء دهوك، ژسه نته رى فه كولنيت كوردى وپاراستنا به لگه نامان
 زانكوي دهوك؛ كتاب الامن العام، المرقم س/2995، بتاريخ 1961/4/1، الى
 الحاكم العسكري العام، وثيقة بحوزة مام علي سليم؛ امر ديواني لوزارة المالية،
 العدد 357، في 1961/4/4، وثيقة بحوزة مام علي سليم؛ كتاب متصرفية لواء
 الموصل، المرقم 8529، بتاريخ 1961/4/24، الى مديرية الواردات العام، وثيقة

بحوزة مام علي سليم؛ ديدارا كهسايتى دگهل مام عهلى سهليم، ل
20/شواتا/2015 ل دهوكى.

(22) كتاب مديرية شرطة تلعفر، المرقم 324، بتاريخ 1961/7/31، الى مدير شرطة
لواء الموصل، في عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...،
ص126-107.

(23) ژدايك بوويى سالا 1927 ل كوندى سپينداروكى سهر ب قهزا زاخوفه، ل سالا
1959 چوويه دريژيت پارتى دا، دهسپيكا شورهشا ئيلونى بهشارى كريبه، ول
سالا 1968 دببته فهروماندى هيژا هه لگورد، ول سالا 2012 مريبه، بنيره: زهينب
نهزار، پيشمهركى ديرين سليمان حاجى بهدرى سندی، گوڤارا دهنگى
پيشمهركه، ژماره 167، شواتا 2012، ل 86؛ وهصفى حهسهن ريڤنهيه، هيژا
هه لگورد، نه به لاق كريبه پاراستيه ل دهق نقيسهري. ل 166 – 167.

(24) كتاب مديرية شرطة لواء الموصل، المرقم 3765، بتاريخ 1961/8/3، وثيقة بحوزة
رجب جميل حبيب.

(25) ديدارا كهسايتى دگهل ئيسماعيل ياسين ئيسماعيل (سمو گوران) ل
22/خزيرانا/2015 ل هافينگهها پيرمام، ژدايك بوويى 1949 ل كوندى
هنجبروك سهر ب قهزا شيخان فه، ل سالا 1963 دگههيته ريژيت شورهشى،
سالا 1979 - پهيوهئدى ب شورهشا كولانى كريبه، نوكه خانه نشينى وهزارهتا
پيشمهركهيه، ئاكنجيه ل هافينگهها پيرمام.

(26) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...، ص108.

(27) نجم الدين اليوسفي، ثورة ايلول المجيدة، الطبعة الثانية دهوك، 2003، 13.

(28) ديدارا كهسايتى دگهل شاكه عهبدال عبدالقادر (شهكر شيخكى) ل
16/كانونا ئيكي/2014 ل دهوكى، ژدايك بوويى سالا 1926 ل كوندى
شيخكا ل دهقهرا مزيرى ژيرى، دهرچوويى قوناغا سههروتايبه، دگهل بهريا بوونا
شورهشا ئيلونى بهشارى كريبه، ويلا سههريهل وههروماندى بهتاليونى وههركرتيه
ودسالىن 1969-1975 هاريكارى هيژا شيخان بوو، نوكه ئاكنجيه ل
دهوكى؛ ديدارا كهسايتى دگهل سهعدون مشير ئيسماعيل گوران ل
14/خزيرانا/2015 ل بامهري؛ ديدارا كهسايتى دگهل ياسين كه مولود
گوران ل 14/خزيرانا/2015 ل ئاكرى، ژدايك بوويى سالا 1937 ل كوندى

- زنگنهان سەرب قەزا بەردەرەش، دەرچوووی قوناغا سەرەتاییە، ل ساڵا 1959 بویە ریکخستی پارتی، وپولیس بوو سەر ل ئیوایا 3، ول ساڵا 1972 گەهشتیە شورەشا ئیلونی، نوکە کارگیڕی لقا 9 یا پارتی یە، ئاکنجیە ل بەردەرەش.
- (29) دیدارا کەسایەتی دگەل ئیسماعیل یاسین (سمۆ گۆران) ل 22/خزیرانا/2015 ھافینگەھا پیرمام.
- (30) دیدارا کەسایەتی دگەل شەکر شیخی ل 16/کانونا ئیکی/2014 ل دھوکی.
- (31) دیدارا کەسایەتی دگەل ئیسماعیل گوران(سمۆ گوران) ل 22/خزیرانا/2015 ل ھافینگەھا پیرمام؛ دیدارا کەسایەتی دگەل شەکر عەبدال شیخی ل 16/کانونا ئیکی/2014 ل دھوکی.
- (32) دیدارا کەسایەتی دگەل عەبدوڵکەریم مشیر ئیسماعیل گۆران، ل 14/خزیرانا/2015 ل بامەرزی، ژدایک بووی 1963 ل گوندی بامەرزی خاندنا نامادەیی ل میسل تەمام کرێ، نوکە کادری پارتیە، وئاکنجیە ل بامەرزی.
- (33) فەرە دیار بکەین دگەل چوونا وان بو جیا عەردی وان ل سەر چەتەیی تەھرکی ھاتە دابەشکر بەلگە ل سەر قی چەندی ل ساڵا 1964 لئ دزفرین بنیرە، رسالە من بارزانی مصطفی الی الحاکم العسکری العام المؤرخ 1964/4/4، فی عبدالفتاح علی بوتانی، الملامح الاساسية لشخصية البارزانی القیادیة والانسانیة، دھوک، 1996، ص95؛ دیدارا کەسایەتی دگەل سەعدون مشیر ئیسماعیل گۆران، ل 14/خزیرانا/2015 ل بامەرزی.
- (34) ئەحمەد بادی وھاشم شوشی، شەکر عەبدال عبدالقادر، گوکاری پەیامی ئەیلول، ژمارە 19، کانونی دووم 2011، ل59.
- (35) فارس کورەمارکی (مذکرات)، المصدرا السابق، ص35؛ دیدارا کەسایەتی دگەل عەلی عوسمان ئیتی ل 1/نادارا/2015 ل دھوکی، ژدایک بووی ساڵا 1944 ل گوندی ئیتی دەفەر مزیریا، لساڵا 1961 دگەھیتە شورەشی، ل ساڵا 1964 دبیتە سەرپەل، نوکە ئاکنجیە ل دھوکی.
- (36) ملا احمد دوتازا، مذکرات ملا احمد دوتازا. غیر منشورە بحوزة عائلتە، ص21.
- (37) عبدالفتاح علی یحیی البوتانی، وثائق عن الحركة...، ص108.
- (38) موستەفا نیرومی (بیرھاتن)، ژیدەری بەری، ل85.

(39) ژچهکێ کەتیه دەستی پێشمەرگا، 95 پارچیت تشەنگا سمینوف، 12 کلاشینکوف، 5 رهشاشا تلتریوف، 6 توپیت هیرش برنی گریبا دوو، ژمارهك ژدهمانجا روسی، ئامیرهکێ لاسلکی، 15 سندوقیت کهرهستین چهکێ (روسی)... ملا احمد دوتازا (مذکرات)، المصدر السابق، ص21.

(40) دیدارا کەسایهتی دگهل مهلا تاهیر رهشاقهیی، ل 11/کانونا ئیکێ/ 2014 ل دهوکی؛ دیدارا کەسایهتی دگهل مهلا سه لیم هه سهنبه کری ل 27/ نادارا / 2015 ل دیره لوک، ژدایک بووی سا 1924 ل دهقهر دهشتازی سه ر ب قهزا ئامیدی، ل سا 1946 به شداری دلهشکه ری کومار ماها دا کریه، دگهل ژناقچونا کوماری به رهق عیراقی دهیت، بو ماوی 4 سا دهیته زیندان کرن و یاشی هاته دیر کرن بو کهرکوکی تا سا 1958 زقریه قه، ولسا 1961 به شداری شورهشا ئیلونی بوویه، نوکه ئاکنجیه ل دیره لوکی؛ وصفی حسن، پینج داستانیته دهستیپیکا شورهشا ئیلونی ل دهقهر به هیدینان 1961 – 1963، دهوک 2012، ل118.

(41) دیدارا کەسایهتی دگهل مهلا تاهیر رهشاقهیی ل 11/کانونا ئیکێ/ 2014 ل دهوکی.

(42) وصفی حسن، پینج داستانیته...، ل118- 119؛ دیدارا کەسایهتی دگهل سهلاح سادق عومەر بیدوهی ل 12/نادارا/ 2015 ل دهوکی، ژدایک بووی سا 1951 ل گوندی خرابه ی دهقهر بهرواری ژووری، باوهرنا ما قوناغا سه رهتایی ههیه، ل سا 1965 گههشتیه ریزیت شورهشا ئیلونی ودیته به ریرسی دارایی یی هیزا همرین، نوکه ئەندامی مهکته با لقا 18 یا پارتی، وئاکنجیه ل دهوکی.

(43) دیدارا کەسایهتی دگهل عهبدوئلا حاجی ئەحمەد (عهبدوئلا جقسی) ل 25/گولانا/ 2015 ل سه رسنگی. ژدایک بوویه سا 1938 ل گوندی نهرمدنا سه ر ب قهزا ئامیدی، ل سا 1960 چوویه ناف دریزیت پارتی، سا 1961- گههشتیه شورهشا ئیلونی، ل سالین 1963 – 1974 وهستایی چیکرنا چهکی بوو ل لهشکه ری ئیک، ل سا 1974 فه رماندی زالگه ها ئەندازیاری یا لهشکه ری بوو، ل شورهشا گولانیدا ریقه به ری چیکرنا چهک وتهقه مه نیی بوو، نوکه ئاکنجیه ل سه رسنگی؛ رجب جمیل حبیب، المصدر السابق، ص225.

- (44) مصطفی نوری بامهرنی، ئەقەیه بامهرنی، دهوك، 2004، ل183.
- (45) دیدارا كەسایەتی دگەل تەتەر تەوفیق نێروەیی ل 31/كانونا دووی/2015 ل دهوكی، ژدایك بووی سا لا 1941 ل گوندی سینیا دهقەرا نێروەیی، ل سا لا 1958 چووێه دریزیت پارتی، سا لا 1961 گەهشتیه شورهشا ئیلونی. ل 1975 – 1991 دبیتە پەنا بەر ل ئیرانی، ول سا لا 1991 دبیتە فەرماندی هیژا پاراستنا مەکتەبا سیاسی یا پارتی، ئاکنجیه ل دهوكی؛ دیدارا كەسایەتی دگەل مستەفا سالح نێروەیی، ل 24/چریا دووی/2014 ل دهوكی، ژدایك بووی سا لا 1938 ل گوندی دزگە ل دهقەرا نێروەیی، ل سا لا 1959 چووێه د ریزیت پارتی دا، و ل سا لا 1961 یەشدری د شورهشا ئیلونی کریه و پایەیین سەرلق و فەرماندی بەتالیونی ل دهقەرا بالەکاییهتی و مرگرتیه، ئیک ژ سەرکردین لەشکەری بوو ل دهقەرا بادینان دشورهشا گولانیدا، و ل سەرهلدانا سا لا 1991 بەرپرسی لەشکەری یی دهقەرا دیانا بوو، نوکە بەرپرسی دەزگایی ئیلونیهی ل دهوكی و ئاکنجیه ل دهوك.
- (46) احمد فوزي، قاسم والاكراد – خناجر و جبال، د.م، 1982، ص157-158؛ رجب جميل حبيب، المصدر السابق، ص221.
- (47) دیدارا كەسایەتی دگەل مستەفا سالح نێروەیی، ل 24/چریا دووی/ 2014 ل دهوكی، دیدارا كەسایەتی دگەل عەبدوڵلا جقسی ل 25/گولانا/2015 ل سەرسنگی.
- (48) ژدایك بووی سا لا 1927 ل گوندی گەرماقا دهقەرا دوسکی ژیری، ل سا لا 1947 دبیتە ئەندام د جقاتا نونەرین عیراقی، ل سا لا 1950 ژلایی حكومەتی دهیتە گرتن، ل سا لا 1982 مرییه، بنیره، تریفه دوسکی، ژیاننامەیی دیوالی دوسکی سیاسی و کومەلایهتی، دهوك، 2010.
- (49) دیدارا كەسایەتی دگەل ئەكرەم عەبدوڵرەحمان ئامیدی ل 8/نیسانا/2015 ل دهوك؛ ملا احمد دوتازای (مذکرات)، المصدر السابق، ص23.
- (50) رجب جميل حبيب، المصدر السابق، ص225.
- (51) حسن محمد حسن، ژبیرهاتنیت شورهشا مەزنا ئەیلووی، گوڤاری پەیمی ئەیلوول، ژماره (5)، ئەیلووی 2008، ل 48؛ وصفی حسن، دەسپیکا شورهشا ئیلووی ل دهقەرا بەهدینان 1961 – 1963، دهوك 2012، ل28.

(52) ملا احمد دوتازای (مذکرات)، المصدر السابق، ص22، دیدارا که سایه‌تی دگهل مه‌لا تاهیر ره‌شاه‌یهی ل 11/کانونا ئیکئ/2014 ل دهوکی.

(53) دیدارا که سایه‌تی دگهل موحه‌مه‌د تاهیر عومه‌ر نه‌عمان ناغا چه‌مانکی، ل 15/2/2015 ل دهوکی، ژدایک بوویئ سالا 1948 ل گوندی چه‌مانکی، ل سالا 1961 گه‌هشتیه ریژیت شوره‌شا ئیلونی، پلا هاریکاری سه‌ریه‌ل وهرگرتیه، ول 5/ئیلونا/2015 مریهه؛ رجب جمیل حبیب، المصدر السابق، ص226.

(54) ملا احمد دوتازای (مذکرات)، المصدر السابق، ص22.

(55) ژدایک بوویئ سالا 1916 ل گوندی قوبا سه‌ر ب باژیری عه‌فرین ول کوردستانا روژا‌فا خاندنی ته‌مام دکه‌ت دبیه‌ته ماموستا ل باژیریئ حه‌له‌ب وجزیره، وژداه‌زین‌ه‌ریئ پارتی دیموکراتی کورد – سوریا یه ل سالا 1957، ول سالا 1959 دبیه‌ته کوچیه‌ر ل کوردستانا باشوور، ودبیه‌ته ماموستا ل زانکویا به‌غدا به‌شی زمانی کوردی، ول سالا 1961 دبیه‌ته به‌ریسئ رزگار کرنا زاخو ول سالا 1965 دمريت، بنیره: علی صالح میرانی، محمد علی خوجه حیاته ونشاته‌ه بحث غیر منشور بحوزه کاتبه، ص5؛ جگرخوین (بیرهاتن)، ژینه نگاریا من، سوید، 1995، ص331.

(56) شعبان سعید محمد (بیرهاتن)، ئەز وهه‌فرکی وپیلیت خه‌ما، به‌ره‌ه‌فکرن: شیخ موسی وهرمیلی، دهوک، 2000، ل 26؛ دیدارا که سایه‌تی دگهل نه‌جیب سه‌ید عه‌بوش (کوردو سلێقانه‌ی) ل 25/چریا دووی/2014 ل دهوکی، ژدایک بوویئ سالا 1950 ل گوندی ترسیا ل ده‌قه‌را سلێقانه‌ییا، خاندنا خو ل زاخو ومیسل ته‌مام دکه‌ت، ول سالا 1964 دجیه‌ته ریژیت شوره‌شا ئیلونی، نوکه ئاکنجیه ل دهوکی.

(57) وصفی حسن، دهشتا سلێقانه‌ی ل سه‌ر ده‌می شوره‌شا ئیلونی 1961 – 1975، ل 19، فه‌کوئینه‌کا نه‌به‌لا‌فکریه ل ده‌ف نه‌جیب سه‌ید عه‌بوش سلێقانه‌ی؛ دیدارا که سایه‌تی دگهل به‌شیر سه‌عید سلێقانه‌ی ل 14/شواتا/2015 ل دهوکی، ژدایک بوویئ سالا 1940 ل ئاسه‌ی، ده‌قه‌را سلێقانه‌ییا خواندنا سه‌ره‌تایی ل ئاسه‌ی ته‌مام کریه، ودوا نا‌قنجی ل میسل ول سالا 1961 دبیه‌ته ماموستا ل ئاسه‌ی وده‌ه‌مان سالدا دجیه‌ته ریژیت شوره‌شا ئیلونی، ول سالا 1964

جارهكا دی دزقریته کاری ماموستایی ل زاخو نوکه خانه نشینه وئاکنجیه ل دهوکی.

(58) دیدارا کهسایهتی دگهل به شیر سه عید سلیمانیهی، ل 14/شواتا/2015 ل دهوکی.

(59) کتاب مدیر شرطة دهوك، المرقم 1100، في 8/9/1961، الى مدير شرطة لواء الموصل، في عبدالفتاح على يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...، ص158.

(60) عبدالفتاح علي يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...، المصدر السابق، ص174.

(61) دیدارهك دگهل كادری شورهشا ئیلونی ملا قاسم ئیمینکی، کوفاری دهنگی پيشمه رگه، ژماره 45، ئهیلولی 2001، ل52؛ دیدارا کهسایهتی دگهل به شیر سه عید سلیمانیهی، ل 14/شواتا/2015 ل دهوکی.

(62) دیدارهك دگهل كادری شورهشا، ژیدهری بهری، ل 52.

(63) کتاب معاون شرطة دهوك، المرقم 5176، في 22/9/1961، الى مدير شرطة دهوك، في عبدالفتاح على يحيى البوتاني، وثائق عن الحركة...، ص162.

(64) دیدارا کهسایهتی دگهل رهشید موحه مه د ئامیدی، ل 7/كانونا دووی/ 2015

ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سهلاح ئهحمه د زهرو، ل 26/ چریا دووی/ 2014 ل دهوکی، ژدایک بووی سال 1938 ل زاخو، خاندنا دوا ناقتنجی ل زاخو تهمام کریه، ل سال 1962 ل ریثه بهریا نیشته جی بوون ل بهغدا بویه فهرمانبه، ل سالی 1991 – 2012 دبوارین ماقین مروف کار کریه، ئاکنجیه ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل حهמיד شهریف موسا ل 7/كانونا دووی/ 2015 ل زاخو، ژدایک بووی سال 1945 گوندی قه سروکی سه رده قهرا سندی یا، ل سال 1960 دجیته ریزی پارتی دا، به شداری شورهشا ئیلون وگولانی بویه ل سال 1985 دبیته ئه ندام د پارتی گهلی دیموکراتی کوردستان ول سال 1988 دبیته بهرپرسی لهشکهری یی پارتی ل بادینان، ونوکه ئاکنجیه ل زاخو؛ دیدارهك دگهل كادری شورهشا ئهیلولی مهلا قاسم ئیمینکی، کوفاری دهنگی پيشمه رگه، ژماره 45، ئهیلولی 2001، ل 52.

(65) دیدارا کهسایهتی دگهل خاستی فرمان رهشید ل 3/كانونا دووی/ 2015 ل زاخو، ژدایک بووی سال 1937 ل زاخو، خاندنا ئامادهی ل زاخو تهمام کریه،

وپیهمانگهها تهکنیکی ل موسل، سالا 1956 دجیته ناف ریزیت حزبا شوعی، نوکه ئاکنجیه ل زاخو.

(66) دیدارا کهسایهتی دگهل حهسن جهمهلی عهبدوللا ل 10/کانونا دووی/2015 ل ههولیر، ژدایک بووی سالا 1941 ل زاخو دوانافنجی ل زاخو تهمام کریه ودمرچووی خولا پهرومده ل ههولیر، ول سالا 1958 چوویه دریزیت پارتا شوعی، نوکه ئاکنجیه ل ههولیر؛ دیدارا کهسایهتی دگهل نادره مهحمود عهزو ل 10/کانونا دووی/2015 ل ههولیر، ژدایک بووی سالا 1942یه ل زاخو، دوانافنجی ل زاخو تهمام کریه ول سالی 1965 بویه ماموستا، ل سالا 2006 خانهنشین بوویه، نوکه ل ههولیر ئاکنجیه.

(67) دیدارا کهسایهتی دگهل حهמיד شهریف موسا ل 7/کانونا دووی/2015 ل زاخو.

(68) دیدارا کهسایهتی دگهل سالح حهجی حسین، ل 28/چریا دووی/2014 ل دهوکی.

(69) دیدارا کهسایهتی دگهل رهشید موحهمد ئامیدی، ل 7/کانونا دووی/2015 ل دهوکی.

(70) شوکت ئافدهل (بیرهاتن)، ژیدمیری بهری، ل5.

(71) دیدارا کهسایهتی دگهل خالد حهسن ئیبراهیم گولی، ل 10/ئادارا/2015 ل دهوکی، ژدایک بووی سالا 1943 ل باتیفا، ل سالا 1959 کههشتیه ریزیت پارتی، بهشداری شورهشا ئیلون وگولانی بوویه، ودگهل دامهزاندنا هیزا حهمرین ل سالا 1972 دبیته هاریکاری کارگیری یی هیزی، نوکه نهندامی لقا 1 یا پارتی وئاکنجیهل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل رشید موحهمد ئامیدی، ل 7/کانونا دووی/2015 ل دهوکی.

(72) سعید حمو، مذکرات امر لواء المشاة، بغداد، 1977، ص14؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سهلاح نهحمهد زهرو، ل 26/چریا دووی/2014 ل دهوکی.

(73) دیدارا کهسایهتی دگهل عسمهت دینو بنستانی ل 23/چریا دووی/2014 ل زاخو، ژدایک بووی سالا 1939 ل گوندی ههفشنی، ل سالا 1958 ناف وی بو سهریازی دهیت ودجیته سهریازگهها موسل، ول سالا 1962 کههشتیه ریزیت شورهشی، نوکه ئاکنجیه ل زاخو.

- (74) شیخ موسیٰ ورمیلی، شورهشا ئهیلوئی ل دهقهرا زاخو، کوردستان، 2002، ل 34؛
شعبان سعید محمد (بیرهاتن)، ژیدمری بهری، ل 29.
- (75) کتاب متصرف لواء الموصل، العدد 1327، فی 1961/9/10، الی وزارة الداخلية،
فی: عبدالفتاح علی البوتانی، دراسات ومباحث فی تاریخ الکرد العراق المعاصر،
دهوک، 2007، ص 390 – 391.
- (76) میشان عارف بادی، المصدر السابق، ص 101.
- (77) دیدارا رمجەب جهمیل جهیب دگهل فهیسل حهسن نزارکی، ل
17/ ئادار/ 2010 ل دهوکی.
- (78) دیدارا كهسایهتی دگهل ئەحمەد عەبدوڵلا بیڊوهی ل 7/ شواتا/ 2015 ل
دهوکی.
- (79) شیخ موسیٰ ورمیلی، شورهشا ئهیلوئی ل دهقهرا دهوک، دهوک، 2001، ل 47.
- (80) دیدارا رمجەب جهمیل جهیب دگهل فهیسهل حهسن نزارکی ل
17/ ئادارا/ 2010 لدهوکی.
- (81) دیدارا كهسایهتی دگهل ئەحمەد عەبدوڵلا بیڊوهی، ل 7/ شواتا/ 2015 ل
دهوکی.
- (82) ههمان ژیدمر؛ وصفی حسن، بینج داستانیّت...، ل 49، 47.
- (83) هلز عثمان میرو، المصدر السابق، ص 61.
- (84) کتاب مديرية ناحية سمیل، العدد 123/س، فی 1961/10/11، الی هیئة
التحقیق فی موقع بغداد، فی: عبدالفتاح علی یحیی البوتانی، وثائق عن
الحركة...، ص 175.
- (85) میفان عارف بادی، المصدر السابق، ص 102.
- (86) المصدر نفسه، ص 102؛ باقیل بیشانوفیتش دیمچینکه، کردستان الملتیهة:
استعراض صحفي لاحدی مراحل نضال الشعب الكردي، ترجمة: جرجیس
حسن، د.م، 1984، ص 19.
- (87) فارس کورهمارکی (مذکرات)، المصدر السابق، ص 36؛ نهوشیروان مستهفا،
سهراوهی پیشو، ل 28.
- (88) دیدارا كهسایهتی دگهل عارف عەبدوڵلەر حمان بادی، ل 27/ چریا دووی/ 2014
ل دهوکی.

(89) ملا أحمد دوتازا (مذكرات)، المصدر السابق، ص 23.

(90) دیدارا ره‌ج‌ه‌ب جه‌میل‌ه‌بیب د‌گه‌ل مه‌لا ه‌مه‌دی سه‌له‌فی ل 11/کانونا دووی/2010 ل سه‌رسنگی، ژدایک بووی سال 1931 ل کوردستانا روژناقا، ل سال 1958 چویه دناق ریزین پارتی و چه‌ندین پوست د پارتی دا وه‌رگرتینه، به‌رپرسی ریک‌خستین پارتی ل زومار، ئەندامی لژنا ناوچا دهوکی، به‌رپرسی ریک‌خراوا نیروه و ریکان و ل سال 1961 که‌هشتیه ریزین شوره‌شا نیلونی، و ل سالین 1962 - 1975 جیگری ئەسه‌ده خوشه‌فی سه‌رکردی له‌شکه‌ری ئیک بو، د‌گه‌ل ژناقونا شوره‌شی دهیته دیرکرن بو باژی‌ری هیت، ل 4/چریا ئیکی/2012 مریه.

(91) ژان کوما هی‌زیت پارتیزانی دروست کرن و به‌رده‌وام کوسپه د ئیخستنه ریکا هاتن وچوونا له‌شکه‌ری حکومه‌تی و پر و جاده خراب د‌کرن، وه‌کی ل 8/چریا ئیکی/1961 رابوون ب خراب‌کرن ریکا دناقه‌ه‌را سه‌رسنگ و نامیدی، و ل سیاره‌تیکا ته‌قه ل بنگه‌هی کرن. و ل زاخو ژئ ئەق کرداره د به‌رده‌وام بوون، بنیره .سعید حمو (مذكرات)، المصدر السابق، ص15؛ دیدارا که‌سایه‌تی د‌گه‌ل مه‌لا تاهیر ره‌شاقه‌ی ل 11/کانونا دووی/2014 ل دهوکی.

(92) سادق ئیبراهیم فارس گولی، ژدایک بووی دناقه‌ه‌را سالین 1875 - 1880 ل گوندی به‌هیننه ل ده‌قه‌ه‌را کولیا، ل سال 1919 دژی ده‌سته‌ه‌لا تا ئنگلیزا ل ده‌قه‌ری راوستیایه، و ل سال 1961 بنه‌مالا وان به‌شداري شوره‌شا نیلونی کرییه و ببو مه‌رجه‌ه‌ک بو پیشمه‌رگا، و ل سال 1967 مرییه، بنیره، عبدالفتاح علی البوتانی، صادق برو. کولی مرجعیه ثوره 11 ایلول 1961 فی منطقه بادینان عند قیامها، جریده الصوت الاخر، العدد 503، 2014/10/29، www.sotakhr.com؛ شیخ موسی و مرمیلی، صادق برو گولی به‌رده‌وامیا که‌لا شابانی، دهوک، 2000.

(93) دیدارا که‌سایه‌تی د‌گه‌ل عارف عه‌بدو لره‌حمان بادی، ل 27/چریا دووی/2014 ل دهوکی.

(94) دیدارا که‌سایه‌تی د‌گه‌ل مسته‌فا نیرومی ل 24/چریا دووی/ 2014 ل دهوکی؛ دیدارا که‌سایه‌تی د‌گه‌ل عه‌بدو ل ره‌زاق که‌رمافی، ل 28/چریا دووی/ 2014 ل دهوکی.

- (95) گۆران ئەحمەد، شۆرشى مەزنى ئەیلوول چۆن بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەیلوول، بەشى پینجەم، ژمارە 10، تەمموزى 2009، ل 38- 39.
- (96) هەمان ژیدەر، ل 39، سعید حمو (مذکرات)، المصدر السابق، ص 14.
- (97) سیامەند مەحمود سیلکی، کاروانی سەرفەرازیی، هەولیر، 2006، ل 78.
- (98) دگەڤیتە سەر رووباری شین دناڤبەرا دەڤەرا مزووری ژووری وریکانیادا.
- (99) زبیر هۆستانی، سەرەتای بلیسەى شۆرشى ئەیلولى مەزن وچەند یادموهیریە، گوڤارى دەنگى پێشمەرگە، بەشى یەكەم، ژمارە 1، حوزەیران 2008، ل 42.
- (100) مسعود بارزانی، بەرگی سییەم، بەشى یەكەم، ل 46، دیدارا كەسایەتى دگەل سەلیم شەسەد خوشەڤى، ل 30/چریا دووی/ 2014، ل هافینگەها پیرمام.
- (101) دیدارا كەسایەتى دگەل عەلى شنگالى، ل 17/كانونا دووی/ 2015، ل دھوكی.
- (102) دیدارا سالح مەحمود بارزانی دگەل موخەمەد عیسا بارزانی ل 19/كانونا دووی/ 1998، ل گوندی سیلقانا، ژدایك بووی سالا 1924 میرگەسوری، ل سالا 1942 دبیتە پەنابەر ل ئیرانی، بەشداریی د بزاف و سەرهلدانیت بارزان یاددووی 1943 - 1945 کریه، و ل سالا 1946 دبیتە لەشكەر دكومارا كوردستان دا، و ل سالا 1947 د چیتە ئیکەتیا سوڤیت، و ل 1958 دزڤریتە عیراقی، هەرۆهسان ل سالا 1961 دگەهیتە ریزین شورهشا ئیلونی و دەهەمان سال دا دگەل مەلا مستەڤای دچیتە دەڤەرا بادینان، و ل سالا 2001 مرییه.
- (103) گۆران ئەحمەد، شۆرشى مەزنى ئەیلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەیلوول، بەشى هەشتەم، ژمارە 13، كانوونى دوومهى 2010، ل 4.
- (104) حسو میرخان ئەحمەد دولەمەرى: ژدایك بووی سالا 1923 ل گوندی خەردن سەر ب قەزا میرگەسوری، بەشدارى ئ سەرهلدا دوویا بارزان وکومارا مهاباد بوویە ودگەل مەلا مستەڤا چوویە ئیکەتیا سوڤیت، ل دەسپیکا شورهشا ئیلونی پەیوهندی پى دگەت ودبیتە فەرماندی هیزا شیخان وئاكرى ول سالا 1975 دبیتە پەنابەر ل ئیرانی ول شورهشا گولانى دبیتە بەرپرسی تەوهرى ئیک ل باژیری رازان، ول سالا 1991 ڤەدگەریتە هەریما كوردستانی ول سالا 1994 دبیتە بەرپرسی لژنا بالا یا کومه‌لایەتى یا دەڤەرا بارزان ول سالا 1996 دمريت،

دیدارا کەسایەتی دگەل سیروان حسو میرخان ل 14/ کانونا دووی/ 2015 ل هافینگەها بیرمام.

(105) دیدارا کەسایەتی دگەل مستەفا نێرومی 2014/11/24 ل دھوکی؛ گۆران ئەحمەد، شورشێ مەزنی ئەیلوول چون بەرپا بوو، گوڤاری پەيامی ئەیلوول، بەشی شەشەم، ژمارە 11، ناب و ئەیلوولی 2009، ل 58؛ دیدارا کەسایەتی دگەل غازێ حەجی مەلو، ل 12/ تەباخ/ 2015 ل گوندی دزی.

(106) ئیک ژ مەزنی ت عەشیرەتا بەرواری ژوورییە، سەرکرداتیا لەشکەرەکی نیزیکی (500 – 600) ژچەتا پیک دەیت دکەت، پروپاگەندە دناڤ خەلکی دھقەری بەلاڤ کرن کو (لەشکەری مەلا مستەفا) توند وتیزی یی دکەن و رادبن ب کوشتنا خەلکی سفیل...، بنیرە گۆران ئەحمەد، شورشێ مەزنی ئەیلوول چوون بەرپا بوو، گوڤاری پەيامی ئەیلوول، بەشی حەوتەم، ژمارە 12، تشرینی دووم/ کانونی یەکەم/ 2009، ل 6.

(107) دیدارا سالح مەحمود بارزانی دگەل موحەمەد عیسا ل 1998، ل گوندی سلیڤانا، دیدارا کەسایەتی دگەل مستەفا نێرومی ل 24/ چریا دووی/ 2014 ل دھوکی؛ مەلا احمد دوتازای (مذکرات)، المصدرا السابق، ص 24.

(108) دیدارا کەسایەتی دگەل حاجی میرخان دولەمەری ل 2014/11/29 ل هافینگەها بیرمام، ژدایک بووی ساڵا 1945 ل گوندی خەردنی سەرب ناحیا میڤگەسوری، ل دەسپیکا شورشێ ئیلونی بەشداری کریه، پایا فەرماندی بەتالیون وەرگریه، ل ساڵا 1975 بویه پەنابەر ل ئیرانی، نوکە بەرپرسی دەرگای ئەیلوولە ل دھقەرا سوران (دیانا)، ئاکنجیه ل بیرمام.

(109) ئەسەد عەدۆ، سەرچاوهی پیشوو، ل 40؛ دیدارا سالح مەحمود بارزانی دگەل موحەمەد عیسا ل ساڵا 1998 ل گوندی سیلڤانا.

(110) دیدارا کەسایەتی دگەل حاجی میرخان دولەمەری ل 24/ چریا دووی/ 2014 ل هافینگەها بیرمام.

(111) گۆران ئەحمەد، شورشێ مەزنی ئەیلوول چون بەرپا بوو، گوڤاری پەيامی ئەیلوول بەشی حەفتەم، ژمارە 12، تشرینی دووم/ کانونی یەکەمی 2009، ل 12 – 13.

(112) ئەسەد عەدۆ، سەرچاوهی پیشوو، ل 41؛ مسعود بارزانی، سەرچاوهی پیشوو، ل 53.

- (113) گۆزان ئەحمەد، شورشى مەزنى ئەیلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەیلوول، بەشى حەفتەم، ژمارە 12، تشرینی دووهم/ کانونی یەكەم/ 2009، 14.
- (114) دیدارا سالح مەحمود بارزانی، دگەل عەبدوڵمەرحمان بناڤی ل 1998/1/8، ژدایک بویئە ساڵا 1921 ل گوندی بناڤی ل دەڤهرا بەرواری ژووری، چیشت لیئەری عەبدوڵ ئیلاهی وەسیئە فەیسەئە دووی بو، ژریکخستیت پارتا هیوا بو ل ساڵا 1946 دچیتە ریزیت پارتی دیموکراتی کوردستان دا، و ل ساڵا 1961 دگەهیتە ریزین شورهشا ئیلونی دبیتە چیشتلیئەری کەسایەتی مەلا مستەفای ل ساڵا 1975 دبیتە بەنابەر ل ئیرانی، و ل ساڵا 2000 دمريت.
- (115) دیدارا سالح مەحمود بارزانی، دگەل موحمەد عیسا 1998، ل گوندی سیلڤانا.
- (116) هەمان ژیدەر.
- (117) مارگریت جورج دووری ژدایک بویا ساڵا 1942 ل گوندی دوری سەرب قەزا کانی ماسی ل دەڤهرا بەرواری ژووری، دەرچویا پولا 5 سەرەتایی یە، ل ساڵا 1961 دبیتە ئیکەم چەکدارا ژن د ناڤ ریزین پێشمەرگەیان دا و بەشداری شورهشا ئیلونی دبیت ریزەکا مەزن ل دەف مەلا مستەفای و لەشکەری شورهشی هەبوو، دکاری لەشکەرییدا ساڵا 1962 بو هیژا شیخان و ئاکری دەیتە فەگوهاستن و ل ساڵا 1964 کو بو ماوی سالیەکی دەیتە فەگوهاستن بوو دەڤهرا رانیە ل مەکتەبا سیاسی یا پارتی جارەکادی دژفرییتە دەڤهرا بادینان دبەردوام بیت د کاری خودا تاکو ساڵا 1968 ل گوندی قومریی نیشتهجی دبیت و ژيانا هەڤژینی پیک نە ئینابوو، ل 26\کانونا ئیکئە 1969 ژلایی چەند کەسەکی نە دیارڤه دەیتە کوشتن. دیدارا کەسایەتی دگەل روزا جورج دوری بریکا پەییوەندی تەلەفونی 14\چریا ئیکئە 2016. ژدایک بویا ساڵا 1955 ل گوندی دوری خویشکا مارگریتیە، پستی تەمامکرنا قوناغا نامادەیی بەرەف ولاتی ئەمریکا دچیت و نوکە ل ویلایهتا واشنتون ئاکنجیە؛ susan meiselas، the university of Chicago, p254، Kurdistan in the shadow of history
- (118) دیدارا کەسایەتی دگەل حاجی میرخان دولەمەری ل 29/ چریا دووی/ 2014 ل هاشینگەها پیرمام.
- (119) ملا احمد دوتازای (مذکرات)، المصدر ال سابق، ص26؛ سیامەند مەحمود سیلکی، ژیدەری بەری، ل84؛ گۆزان ئەحمەد، شورشى مەزنى ئەیلوول چوون

- به‌ریا بوو، گوڤاری په‌یامی ئه‌یلوول، به‌شی هه‌شتمه، ژماره 13 کانونی دووه‌می
2010، ل80، 83.
- (120) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29/ چریا دووی/ 2014
ل هاشینگه‌ها پیرمام.
- (121) هه‌مان ژیدمر: دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مسته‌فا سالح نیروه‌می ل 24/ چریا
دووی/ 2014 ل دهوکی؛ کۆزان ئه‌حمه‌د، ژیدهری به‌ری، ل13.
- (122) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ته‌ته‌ر ته‌وفیق نیروه‌می ل 31/ کانونا دووی/ 2015 ل
دهوکی؛ ئه‌سه‌عد عه‌دۆ، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل 41، دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل
حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29/ چریا دووی/ 2014 ل هاشینگه‌ها پیرمام.
- (123) ئه‌سه‌عد عه‌دۆ، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل42.
- (124) هاتییبه‌ وهرگرتن ژ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ئه‌که‌رم عه‌بدوهره‌حمان ئامیدی
ل 8/ نیسانا/ 2015 ل دهوکی.
- (125) دیدارا ره‌جه‌ب جه‌میل حه‌بیب دگه‌ل فه‌یسه‌ل نزارکی ل 17/ ئادارا/ 2010 ل
دهوکی.
- (126) ملا احمد دوتازا (مذکرات)، المصدرا‌لسابق، ص27؛ ئه‌سه‌عد عه‌دۆ، سه‌رچاوه‌ی
پیشوو، ل42.
- (127) کۆزان ئه‌حمه‌د، شورش‌ی مه‌زنی ئه‌یلوول چوون به‌ریا بوو، گوڤاری په‌یامی
ئه‌یلوول، به‌شی نویه‌م، ژماره 14، شوبات 2010، ل5.
- (128) تاهر خورکی، داستانا گه‌لیی زاویته‌ ل شوره‌شا ئیلونا مه‌زن سه‌رکیشی
ویه‌شدارییبا (بارزانی نه‌مر) ل کانونا ئیکی سالا 1961ئ، خه‌له‌کا ئیکی،
کوماری ده‌نگی پیشمه‌رگه، ژماره 127، تشرینی یه‌که‌م/ 2008، ل 42.
- (129) هه‌مان ژیدمر، ل 36؛ سعید حمو (مذکرات)، المصدرا‌لسابق، ص19.
- (130) دلشاد خه‌لیل، به‌ریه‌ره‌ک ژشوره‌شا ئیلوونی: شه‌ری گه‌لیی زاویته‌ی 12/2/1961،
گوڤاری ده‌نگی پیشمه‌رگه، ژماره 38، شوبات 2001 ل 29؛ دیدارا سالح
مه‌حمود بارزانی دگه‌ل محه‌مه‌د عیسا بارزانی ل 19\ کانونا دووی\ 1998 ل
گوندی سیلشانا.
- (131) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مسته‌فا سالح نیروه‌می ل 24/ چریا دووی 2014 ل
دهوکی.

- (132) دیدارا کهسایهتی دگهل حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29 / چریا دووی / 2014
ل هافینگه‌ها پیرمام.
- (133) داستانی زاویته ل یاده‌وه‌ری پیشمه‌رگه‌ی دیرین مام ئەحمەد حاجی شیخ عومەر
تانکی دا، گوڤاری دهنگی پیشمه‌رگه، ژماره 58، تشرینی یه‌که‌می 2002، ل
45، سعید حمو (مذکرات)، المصدا السابقی، ص 19.
- (134) دیدارا سالح مه‌حمود بارزانی دگهل موحه‌مه‌د عیسا ل 19 \ کانونا دووی 1998
ل کوندی سیلقانا؛ دیدارا کهسایه‌تی دگهل حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29 /
چریا دووی / 2014 ل هافینگه‌ها پیرمام.
- (135) مه‌سعود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییهم، به‌شی یه‌که‌م، ل 57؛ دیدارا
کهسایه‌تی دگهل حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29 / چریا دووی / 2014 ل
هافینگه‌ها پیرمام.
- (136) هیژین حکومه‌تی (تیما ئەندازیاریا له‌شکه‌ری) ریکا گه‌لیی زاویته فه‌کر
ونیزهن کره‌فه. بنیره: گوژان ئەحمەد، شورش مه‌زن ئەیلوول چوون به‌ریا بوو،
گوڤاری په‌یامی ئەیلوول، به‌شی نویه‌م، ژماره 14، شوباتی 2010، ل 91.
- (137) هه‌مان سه‌رچاوه، ل 91؛ سعید حمو (مذکرات)، المصدا السابقی، ص 20.
- (138) بو پیزانین ل سه‌ر شه‌ری لومانا – که‌قله‌سنی بنیره هاوکار حمه‌ شه‌ریف،
سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل 147 – 156.
- (139) وه‌صفی حه‌سه‌ن ردینی، داستانا لومانا – که‌قله‌سنی ب سه‌رکیشیا مه‌لا
مسته‌فا بارزانی ل 12/12/1961، ده‌وک، 2009، ل 27؛ مسعود بارزانی،
سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل 58.
- (140) دیدارا کهسایه‌تی ب رییا په‌یوه‌ندیا تیله‌فوونئ دگهل موحه‌مه‌د مه‌حمود
عوسمان ناسیار ب (د. مه‌حمود عوسمان) ل 18/2/2015، ئیکه‌م بزیشک بوو
که‌هشتیبه‌ ریزین شوره‌شا ئیلونئ ل سالا 1961، ئەندامئ مه‌کتبه‌با سیاسی
پارتی ل سائین (1964 – 1975).
- (141) دیدارا کهسایه‌تی دگهل غازی حه‌جی مه‌لو 2015/8/12 ل کوندی دزی.
- (142) مسعود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییهم، به‌شی یه‌که‌م، ل 61 – 62.
- (143) گوژان ئەحمەد، شورش مه‌زن ئەیلوول چوون به‌ریا بوو، گوڤاری په‌یامی
ئەیلوول، به‌شی نویه‌م، ژماره 14، شوبات، 2010، ل 93.

⁽¹⁴⁴⁾ لقیڙه مهلا مستهفا دبیزیتته ههسهن عهبوود (حکومهتا عیراقی ژمن بیزارن بهئی دياره ژته ژى بیزارن) بنیره: جرجیس فتح الله المحامی، العراق فی عهد قاسم اراء وخواگر، جزء2، سوید، 1989، 855 – 859؛ دیدارا کهسایهتی دگهل مستهفا سالح نیروهی ل 24/ چریا دووی/ 2014 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29/ چریا دووی/ 2014 ل هاقینگه‌ها پیرمام؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌لیم نه‌سه‌هد خوشه‌قی ل 30/ چریا دووی/ 2014 ل هاقینگه‌ها پیرمام.

⁽¹⁴⁵⁾ دیدارا کهسایهتی دگهل حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29/ چریا دووی/ 2014 ل هاقینگه‌ها پیرمام.

⁽¹⁴⁶⁾ شازین هیڙش، شورشی ئه‌یلول له چهند به‌لگه‌نامه‌یه‌کی میژوویدا 1961 – 1963، سلیمانی، 2001، ل 17.

⁽¹⁴⁷⁾ دیدارا سالح مه‌حمود بارزانی دگهل موحه‌مه‌د عیسا ل 1998 ل گوندی سیلفانا، گۆران نه‌حمه‌د، شورشی مه‌زنی ئه‌یلول چوون به‌ریا بوو، گوڤاری په‌یامی ئه‌یلوول، به‌شی نویه‌م، ژماره 14، شوبات، هه‌ولتیر، 2010، ل 13.

⁽¹⁴⁸⁾ هاتیه و مرگرتن ژ نه‌سه‌هد عهدۆ، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل 42.

⁽¹⁴⁹⁾ هه‌مان سه‌رچاوه، ل 43؛ گۆران نه‌حمه‌د، ژیدمه‌ری به‌ری، ل 13.

⁽¹⁵⁰⁾ دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌لیم نه‌سه‌هد خوشه‌قی ل 30/ چریا دووی/ 2014 ل هاقینه‌گه‌ها پیرمام؛ دیدارا سالح مه‌حمود بارزانی دگهل موحه‌مه‌د عیسا ل 1998 ل گوندی سیلفانا؛ فارس کوره‌مارکی (مذکرات)، المصدر السابق، ص 47؛ شه‌وکه‌ت مه‌لا اسماعیل حسن (بیره‌مه‌ری)، روژانی له میژووێ شورشی ئه‌یلول (1961 – 1975)، هه‌ولتیر، 2007، ل 46.

⁽¹⁵¹⁾ گۆران نه‌حمه‌د، شورشی مه‌زنی ئه‌یلوول چوون به‌ریا بوو، گوڤاری په‌یامی ئه‌یلوول، به‌شی ده‌یه‌م، ژماره 15، 2010، ل 7.

⁽¹⁵²⁾ مسعود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی یه‌که‌م ل 67؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سوارعیسا سوار ل 14/ کانونا دووی/ 2015 ل هاقینه‌گه‌ها پیرمام؛ شه‌وکه‌ت مه‌لا اسماعیل حسن (بیره‌مه‌ری)، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل 46.

⁽¹⁵³⁾ ژدایک بوویئ سالاً 1925 ل گوندی سیلکی ل ده‌قه‌را مزیری ژووړی، به‌شداربوویئ سه‌ره‌لدانا بارزان یا دووی 1943 – 1945 و کومارا مه‌باد 1946

بوو، ل 1947 دبیته په نابەر ل ئیکه تیا سوڤییهت، ل سالاً 1958 دزقریته عیراقی و ل سالاً 1960 دگهل مهلا مستهفا دجیته ئیکه تیا سوڤییهت ژبو به شداریکرن د ناههنگین سالیادا شورشا ئوکتوبه ری، ل دهسپیکا شورشا ئیلونئ به شداریبوویه، و به شداری شولاها گولانئ بوویو وهک فه رماندی هیزی، و ل سالاً 2011 دمريت. بنیره: محهمه مهلا قادر، سه ربورده ی...، سه رچاوه ی پیشوو، ل 189- 190.

(154) مسعود بارزانی، سه رچاوه ی پیشوو، بهرگی سییه م، بهشی یه که م، ل 67؛ دیدارا که سایه تی دگهل عهبدو له رماق که رماقی ل 28/ چریا دووی/ 2014 ل دهوکی؛ شهوکه ت مهلا اسماعیل حسن (بیره ری)، سه رچاوه ی پیشوو، ل 46.

(155) مسعود بارزانی، سه رچاوه ی پیشوو، بهرگی سییه م، بهشی یه که م، ل 67؛ دیدارا که سایه تی دگهل مستهفا سالح نیروه یی ل 24/ چریا دووی/ 2014، ل دهوکی.

(156) مسعود بارزانی، سه رچاوه ی پیشوو، ل 67؛ دیدارا که سایه تی ب رییا په یوه ندییا تیله فونی دگهل مهحمود عوسمان ل 18/ شواتا 2015.

(157) دیدارا که سایه تی دگهل سه لیم نه سه عد خوشه فی ل 30/ چریا دووی 2014 ل هاقینگه ها پیرام، دیدارا سالح مهحمود بارزانی دگهل موحه مه د عیسا ل 1998 ل گوندئ سیلطانا.

(158) کتاب معاون امن عقرة، المرقم 5/173، فی 1962/2/15، الی قائم مقام قضاء عقرة، فی عبدالفتاح علی یحیی البوتانی، وثائق عن الحركة...، ص 131.

(159) هاتیبه و مرگرتن ژگوران نه حمه د، بهشی دهیه م، ژماره 15، 2010، ل 7-9.

(160) محهمه نه مین میرخان میرگه سوژی، بهشی سییه م، گوڤاری په یامی نه یلوول، ژماره 22، تشرینی یه که می 2011، ل 5؛ دیدارا که سایه تی دگهل سه عدون مشیر اسماعیل گوران ل 14/ خزیرانا/ 2015 ل گوندئ بامهرزی.

(161) دیدارا که سایه تی دگهل موحه مه د عهبدو للا شه رهفانی ل 7/ گولانا/ 2015 ل گوندئ مریبا؛ گوران نه حمه د، شورشی مه زنی نه یلوول چوون بهریا بوو، بهشی دهیه م، ژماره 15، 2010، ل 10.

(162) دیدارا که سایه تی دگهل موحه مه د عهبدو للا شه رهفانی، ل 7/ گولانا/ 2015 ل گوندئ مریبا.

- تەرمى ۋى بەرەف قەزا مېرگەسورى دېن ل دەقەرا شەقلالوا سەرب ھەولېرى
 ژلايى چەتەيىن دەقەرى دەست دريژى لى دەيتە كرن... بنېرە: خوشەوى عەلى
 باپىر، ديدارەكا تاييەت دگەل خەباتكار وكونئەدەرى شورەشىن ئەيلوول
 وگولانى ئەحمەد مستەفا كانىەلېنجى، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، پشكا
 دووى، ژمارە 23، ئازارى 2012، ل4؛ محەمەد ئەمىن مېرخان مېرگەسورى،
 ژيەدەرى بەرى، ل6، 9.
- (169) ملا احمد دوتازى، المصدر السابق، ص30.
- (170) ديدارا كەسايەتى دگەل غازى حەجى مەلو ل 12 / تەباخا / 2015 ل كوندى
 دزى؛ ديدارا كەسايەتى دگەل ئەمىن سەلېم ئەتريشى ل 2015/1/26 ل
 دھوكى.
- (171) ديدارا كەسايەتى دگەل ئەمىن سەلېم ئەتريشى ل 2015/1/26 ل دھوكى
- (172) ديدارا كەسايەتى دگەل عەبدولكەرىم مشير ئىسماعيل گوران ل 14 /
 خزيرانا / 2015 ل كوندى بامەرزى؛ ديدارا كەسايەتى دگەل حاجى مېرخان
 دولەمەرى ل 29 / چريا دووى / 2014 ل ھاڤىنگەھا پىرمام.
- (173) مېظان عارف بادی، المصدر السابق، ص110.
- (174) ئىرىس شەبان، ديدارەك دگەل پېشمەرگەھى ھەردوو شورەشان، گوڤارى
 دەنگى پېشمەرگە، ژمارە 119، شوباتا 2008، ل50.
- (175) ديدارا كەسايەتى دگەل مەلا تاھىر رەشاقەھى ل 11\كانونا دووى / 2014 ل
 دھوكى؛ ديدارا كەسايەتى دگەل د. مەحمود عوسمان ل 18 / ئواتا / 2015.
- (176) وصفى حسن، پېنج داستانين...، ل305.
- (177) عبدالفتاح على يحيى البوتانى، وثائق عن الحركة...، ص180 – 182.
- (178) گوران ئەحمەد، شورشى مەزنى ئەيلوول چوون پەيدا بوو، گوڤارى پەيامى
 ئەيلوول، بەشى دەيەم، ژمارە 15، 2010، ل17؛ ئەسەد عەدۆ، سەرجاوەھى
 پېشوو، 44.
- (179) ديدارا كەسايەتى دگەل حاجى مېرخان دولەمەرى ل 29 / چرييا دووى / 2014
 ل ھاڤىنگەھا پىرمام.
- (180) ئەسەد عەدۆ، سەرجاوەھى پېشوو، 44.

(181) بو پتر پیزانین بنیره: روژین چلبی منیر، زاخو 14 ی تیرمهها 1958 - 11 ی ئادارا 1970: فه کولینه کا میژوووی - سیاسی، نامهیا ماسته ری نه به لا فکریه، هاتیه پیشکشکرن بو فاکولتیا زانستین مروقیه تی، زانکویا زاخو، 2016، ل 113 - 118.

(182) سه دیق عوسمان، داستانی گه لیی زاخو، گو قاری دهنگی پیشمه رگه، ژماره 40، نیسانی\2001، ص 116.

(183) دیدارا که سایه تی دگه ل خورشید سه لیم شی ره ل 12\کانوونا دووی\2015 ل هه ولیر، ژدایک بووی سال 1934 ل هه ولیر، ل دو مایا سالین بینجیا بوویه ریکخستی پارتی دیموکراتی کوردستان، سال 1962 که هشتیه ریزین شوره شا ئیلونی چهن دین پایه یین له شکه ری و پارتی و مرگرتینه، ژوان فه رماندی هیزا نازادی، ل سال 1979 بوویه نه ندای لژنا مه رکه زی یا پارتی و به رپر ساتیا لقین دوو و چار و مرگرتیه، پشتی سال 1991 بویه پاریزگاری هه ولیر و بوویه بریکاری و مزاره تین چاندن و نه وقافی ل حکومه تا هه ریما کوردستانی، نوکه خانه نشینه و ناکنجیه ل هه ولیر.

(184) وصفی حسن ردینی، داستانا گه لیی زاخو ا نیسانا 1962، دهوک 2011، ل 20.

(185) دیدارا که سایه تی دگه ل سوار عیساسوار ل 14\کانوونا دووی\2015 ل هافینگه ها پیرام؛ دیدارا که سایه تی دگه ل جانگیر سیفوجانگیر ل 6\نیسانا\2015 ل زاخو، ژدایک بووی سال 1932 ل کوندی بوسه لی ل ده قهرا سن دیا، ل سال 1958 بوویه ریکخستی پارتی دیموکراتی کوردستان و ل سال 1961 که هشتیه شوره شا ئیلونی، نوکه ناکنجیه ل زاخو.

(186) دیدارا که سایه تی دگه ل خورشید سه لیم شی ره، ل 12\کانوونا دووی\2015 ل هه ولیر؛ عبدالکریم فندی، المصدر السابق، 36 - 37.

(187) خورشید سه لیم شی ره (بیرموری)، خه بات و خوین بیرموره کانی خه باتی پیشمه رگایه تی، هه ولیر، 2008، 28 - 29.

(188) بو پتر پیزانین بنیره، روژین چلبی منیر، ژیده ری به ری، ل 118 - 123.

(189) دیدارا که سایه تی دگه ل هسه ن یوسف شیلانی ل 28\خزیرانا\2015 ل زاخو، ژدایک بووی سال 1946 ل کوندی شیلان ل ده قهرا گولیا، خاندنا سه ره تایی ل باتیفا ته مام کریه ل قوناغا نافنجی ل زاخو دجیته دناق ریزین ئیکه تیا

- قوتابیین کوردستانی و دبیتە ریکخستیی پارتی، ل ساڵا 1962 دگههیتە ریزین شوره‌شا ئیلونئ، نوکه ئاکنجییه ل زاخو.
- (190) سعید حمو (منکرات)، المصدر السابق، 35.
- (191) دیدارا کهسایهتی دگه‌ل حه‌سه‌ن یوسف شیلانی ل 28\خزیرانا\2015 ل زاخو.
- (192) دیدارا کهسایهتی دگه‌ل جبرائیل محمد حسن سیلکی ل 30\چریا دووی\2014 ل هافینگه‌ها پیرمام، ژدایک بویئ ساڵا 1940 ل گوندئ سیلکی دمه‌قرا مزیری ژووری ل ساڵا 1961 گه‌هشتیه ریزین شوره‌شا ئیلونئ و بویه زیره‌قانی کهسایهتی یی عیسی سوار، ل ساڵا 1975 بویه په‌نا‌به‌ر ل ئیرانی، به‌شداری شوره‌شا گولانی بویه، و نوکه ئاکنجیه ل هافینگه‌ها پیرمام.
- (193) سعید حمو(منکرات)، المصدر السابق، ص 20.
- (194) دیدارا کهسایهتی دگه‌ل محهم‌د عه‌بدو‌لره‌حمان سادق برو ل 7 نیسانا 2015 ل باتیفا، ژدایک بویئ ساڵا 1946 ل گوندئ به‌هینا ل دمه‌قرا گولیا، ل ساڵا 1957 بویه ریکخستیی پارتی دیموکراتی کوردستان، به‌شداریئ شوره‌شا ئیلون و گولانی یه، نوکه ئاکنجیه ل باتیفا، دیدارا کهسایهتی دگه‌ل جانگیر سیفو جانگیر ل 6\نیسانا\2015 ل زاخو.
- (195) عبدالکریم فندی المصدر السابق، ص 38، دیدارا کهسایهتی دگه‌ل حه‌سه‌ن یوسف شیلانی ل 28\خزیرانا\2015 ل زاخو.
- (196) بو پتر پیزانین لسه‌ر شه‌ری عه‌ین زاله بنیره، روژین چلبی منیر، ژیده‌ری به‌ری، ل 124- 131.
- (197) مسعود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی یه‌که‌م، ل 93- 94؛ رزگار، ملحمة عین زالة في ذاكرة البيشمرطة، دهوك، 1997، ص 24- 25.
- (198) دیدارا کهسایهتی دگه‌ل جانگیر سیفوجانگیر ل 6\نیسانا\2015 ل زاخو؛ دیدارا کهسایهتی دگه‌ل عریف دهریش یوسف ل 9\کانوونا ئیکئ\2014 ل زاخو، ژدایک بویئ ساڵا 1930 ل زاخو، ل ساڵا 1961 گه‌هشتیه ریزین شوره‌شا ئیلونئ ساڵا 1962- 1975 بوویه فه‌رماندی به‌تالیونئ ل هیزا زاخو، به‌شداری شوره‌شا گولانی بوویه ل شه‌ری خواکورك بریندار بوویه و تانوکە کارتیکرن لئ مایه، نوکه ئاکنجیه ل زاخو.
- (199) مسعودبارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی یه‌که‌م، ل 94.
- (200) شازین هیرش، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل 85.

بهشی سییی

پیشمه چونین شورشای ئیلونی ل دهقەرا بههدینان

1968 . 1963

- تهومری ئیگی: ل سهردەمی دهستهه لاتا بهعس 8 شوبات 1963 _ 18 چریا دووی 1963
- تهومری دووی: بارۆدوخین سیاسی ولهشکەری ل دهقەرا بههدینان ل 18 / چریا دووی 1963 - 17 / تیرمهها / 1968

تهوهري ئيكي

ل سهردهمي دهسته لاتا به عس 8 شوبات 1963 - 18 چريا دووي 1963

ئيك: راوهستاندنا شهري

بزاڤا نه تهوهمي يا عه رهب ب بلنكرنا دروشمين گازيكرن بو ئيك بوونا
عه رهبان ودژايه تي بو كومونيستايه تي (پارتا شوعى يا عيراقى)، و ب پالپشتيا
هه والگيرييا ئه مريكي شيان ب كوده تايه كي ل 8/شواتا/1963⁽¹⁾ دوماهيك ب
حوكمي عه بدولكه ريم قاسم بينن⁽²⁾.

ل 10 شواتي حكومه تا نوي ب سه ركردايه تيا عه بدولسه لام عارف
(1963-1966) ولايه ني ناسرى وسه روك وه زيран ئه حمهد حه سه ن
به كر(شواتا 1963 - چريائيكي 1963) ژ پارتا به عسى بريارا راوه ستاندنا شهري
دگه ل سه كرداتيا شوره شا ئيلوني دان و داخوازا دان و ستاندني لگه ل كرن،
وبه رامبه ري هندي سالح يوسفي ژ پيش سه ركردايه تيا شوره شي فه لايه نكرييا
كوده تايي كرن وبه ياننامه يه كا پيرو زباهيي بو كوده تاجييا هنارد⁽³⁾. ژ به رقي مه لا

مستهفا بارزانی داخازا کومبونهکا بلهز کر وبریاردان گونگرهکی ئەنجام بدەن و بو قی مەرهمی (هاشم حەسەن ئاکرەمی و ئەشرف ئامیدی) هەناردنە دەقەرە بەهەدینان ژبو کوم کرنا ژمارەیهک ژکەسایەتی یین دەقەرە و سەرکردی ئەشکەری دا ل کونگرە کۆیە⁽⁴⁾ ئامادە بێن ئەوی ل 22.18\ ئاداریا 1963 هاتیە گریدان، کەسانین ناڤبری ل گوندی ئیتوت کومبون ب بەشەک ژ کەسایەتی دەقەرە ژوان (رەشید سەعید دوسکی، عەبدولواحید حەجی مەلو، مەحمود نەعمان چەمانکی، تەوفیق رەشید بەگ بەرواری، محەمەد تاهیر سادق برو گولی، سلیمان حاجی بەدری سندی، عەبدولرەحمان سەعید ئاغا، عەگید سەدیق ئامیدی، عەبدولکەریم حامد خەلیفە، عەبدولرەحمان دینو و تەحسین سەعید بەگ میری ئیزدیان) کرن و ئەق کەسانە بەرەق کۆیە چوون ب مەرەما بەشداریی د کونگرەیی دا بکەن⁽⁵⁾، پستی ب دوماهیەک هاتنا کومبونیت گونگرەیی بریار دان شاندهک ب سەرۆکاتیا جەلال تالەبانی بجیتە بەغداد ژبو کەنگەشی لگەل حکومەتی وژ دەقەرە بەهەدینان دا (سالح یوسقی، عەگید سەدیق ئامیدی، هاشم حەسەن ئاکرەمی وشەوکەت ئاکرەمی) دگەل شاندى بوون⁽⁶⁾، دان وستاندن ل 17 ی نیسانی دەست پی کرن و شاندى کوردی پروژەک ژبو دیار کرنا داخازی و مافیت کوردان رادەستی حکومەتی کرن⁽⁷⁾.

دماومیی دان وستاندى دا بارودوخ ل دەقەرە بەهەدینان ئارام ببون، وهک بیهنقەدانەکی بو پیشەرگەیان بوو وهوسا چەندین گۆهورین دریزین لەشکەریدا هاتنە کرن و پیشەرگە بو نیزیکی گوند و باژیرین وان هاتنە قەگواستن⁽⁸⁾ ئشی دەمی عەلی خەلیل خوشەقی نامەیهک بریکا عەبدولرەزاق گەرماقی و خالد تاها بو فەرماندی فەرماندەیا (14) ل دھوکی هەنارد و تیدا دیار کر کو نابیت یەکەیی ئەشکەری ل دەقەرین دناقبەرە دھوک و ئامیدی دا زیده بکەن و نابیت ئیک لەشکەر زیده ببیت تاکو دان وستاندن ب دوماهیەک بهیت، لی پستی قریکەرین نامی دزقن بو بنگەهی هیزا دھوک ل بیرومەرا دریکی دا توشی ریک گرتن وهیرش

کرنی بوون ژلایێ چهتهیین دهقهري ل قیره بو مه دیار دبیت کو چهتهیین کورد نه دگهل وی ناشتی وشهر راوهستاندنې بوون دناقهرا حکومهتی وشورهشی⁽⁹⁾.

بهرامبهري قی چهندی دفی ماوهییدا حکومهتا عیراقی پهیهندی دگهل مهزنه عهشیرهتیت کورد وعهرب کرن ژبو دروست کرنا یهکهیین چهکداری کو دژی شورهشی ب کار بینن⁽¹⁰⁾، کو یهکین ژکوردان پیک دهاتن ب ناھی سوارین سهلاحهدين⁽¹¹⁾ بوون وسوارین خالد کوری وهلید ژعهشیرهتین عهربان ییت ئاکنجییت نیژیکی دهقهري کوردان دروست کرن⁽¹²⁾.

ههر دماوهی دان وستاندنی دا حکومهتا عیراقی چهندن لشین کرن کو دژی بریارا شهر راوهستاندنې بوو، ژوان دهمی چهتهیین زیبارییا رادبن ب گرتنا محمود نهعمان ئاغا چهمانکی و ژمارهکا پیشمههرگیا ودبهنه گرتیخانا میسل و بو ماوی سالهکی ل ژیر نهشکه نهجدانی مان، هوسا مهلا مستهفا بارزانی نامهیهک بو عهبدوئلا ئاغا شهرهفانی و دیوالی سهعید ئاغا دوسکی کو دگهل حکومهتی بون هنارت و تیدا دیارکر ب زووترین دم ئهو گرتیه بهینه بهردان و ژسزایا سیدارهدانی قورتال بن، بقی چهندی ب مهرجهکی رازیبوون ل سهر داخازییا مهلا مستهفا بارزانی ی کو مهحمود چهمانکی بجیته د ریزیت لهشکهري حکومهتی، هوسا کارکرن تاکو بهرداین لی بتنی خالد چهمانکی نه بهردان ژیهر کو جارا سی ییه سزایی سیدارهدانی لسهر دهیته دان⁽¹³⁾. ههروهسا حکومهت پیچ پیچه دوماهییک ب ماوهی ئارامی ل کوردستانی دئینیت ول دهقهرا بههدینان ل 10 خزیرانا ههمان سال دا هیرشهکا چهتهیین سلیمانیه ب سهرکردایهتیا سامی عهبدی غهزالا بو سهر دهقهرا شیخان چوون ژمههرا گرتنا چیاپی ئاکری، لی ل چیاپی مهقلوب ل دهقهرا شیخان پیشمههرگه شیان ریکی ل چهتهیان بگرن ودئه نجام دا سامی عهبدی غهزالا دهیته کوشتن⁽¹⁴⁾.

دئه نجامی دان وستاندنی حکومهتی وشورهشا کوردی دا فهروماندهیی لهشکهري حکومهتی وهیژین شورهشی ژی کهقنه دان وستاندنی دا، هوسا لیوایا 14 ل دهوکی دان وستاندنی دگهل هیژا دهوک دکهن ژبوو بهردانا ئیخسیرهکی

حکومهتی ل دهف هیزی بوو ئەو ژێ پیشه‌نگ ئسماعیل ته‌له‌عه‌فری بوو، و ئەسه‌ده خوشه‌فی سه‌ر له‌شکه‌ری ئیک وهی‌زا دهوک فه به‌رامبه‌ری وی داخا‌زا به‌ردانا میرخان موحه‌مه‌د ئەمین می‌رگه‌سوری وعه‌بدو‌للا حسین با‌پیر ئامیدی کرن کو د‌زیندانا میسل دا بوون، وه‌ه‌ر دوو لایان بریار دان ل 10/9 خ‌زیرانی به‌ینه گوهرین⁽¹⁵⁾، وده‌می ه‌ه‌ر دوو کوم گه‌هشتینه جهی ده‌ست‌نیشان کری بوو گوهرینی، دان وستاندن د‌ناقبه‌را حکومه‌تی وشوره‌شی ژناقف د‌چن و هوسا جار‌ه‌کا دی پیشه‌نگ ئسماعیل ته‌له‌عه‌فری بو زیندانا بی‌دوهی ده‌یته زفراندن و میرخان وعه‌بدو‌للا بو میسل هاتنه زفراندن⁽¹⁶⁾.

ل دو‌ماهیک هاتنا دان وستاندن ئه‌نجامین نه‌رینی بوون بو شوره‌شا کوردی و حکومه‌تا عیراقی ل 10/ خ‌زیرانی شه‌ر بو سه‌ر ده‌قه‌رین شوره‌ش لی راکه‌هاند وژچه‌ندین لایان هی‌رش کره سه‌ر ژوان هی‌رشین ب توندی بو سه‌ر ده‌قه‌رین ره‌واند‌وز وکویه وئامیدی وئاکری⁽¹⁷⁾ وپشتی سه‌ر نه‌گرتنا گوهرینا ئخ‌سیران ه‌ه‌ر ل 10/ خ‌زیرانی حکومه‌تی هی‌زه‌کا چه‌ته‌یان ب چه‌کین قورس فریکره گه‌لی دهوک وهی‌رش کرنه سه‌ر ب‌نگه‌هین شوره‌شی وشیان بو ماوی چار ده‌م ژمیرا جهین س‌تراتیجی ل گه‌لی ب‌گرن⁽¹⁸⁾، وروژا پاش‌تر کو ل 11/ خ‌زیرانی له‌شکه‌ری حکومه‌تی ب فرۆکه وز‌ری‌پوشا وده‌گه‌ل هی‌زین چه‌ته‌یان هی‌رشه‌کا دی بره سه‌ر گوندین نی‌زیک گه‌لی دهوک ودفی هی‌رشی دا شیان ریکا د‌ناقبه‌را دهوک - زاویته کون‌ترول ب‌که‌ن وچه‌کاره‌کی له‌شکه‌ری کوردستانی هاته کوش‌تن به‌رامبه‌ری 23 چه‌کارین حکومه‌تی هاتنه کوش‌تن وه‌ه‌ر دفی هی‌رشی دا حکومه‌ت رابوو ب سوتنا گوندین (گری قه‌سرۆکا، باجلور، پش‌تا گری، سن‌دۆری، پیرومه‌را، قارقارا‌فا، گه‌رما‌فا ویدی...)، و وه‌ک تولقه کرنه‌ک بو فی هی‌رشا پیشمه‌رگه‌ی هی‌رشه‌کا نه‌ینی به‌ره‌ف فه‌رمانده‌یا (14) ل دهوکی ب‌که‌ن وته‌قه لی کرن لی یا بی ئه‌نجام بوو⁽¹⁹⁾.

حکومه‌تا عیراقی ب هاریکارییا حکومه‌تین ئیران وتورکیا وسوریا هی‌رشه‌ک به‌رفره ئینا سه‌ر ده‌قه‌رین شوره‌شا کوردی وئه‌ف هه‌وه‌یه ب کردارا دیج‌له (عم‌لیه

دجله) هاته نیاسین⁽²⁰⁾. دق قوناغی دا حکومتا عیراقی ههمی هیزا لهشکهری بو، سهر دهقهرین شوهرشی تهرخان کر، وههراوهکی بالاً وان لسه دهقهرهکی بوو، کو ل ئیک دهم بو ئیک جه بیت وقورسای بیخنه سهر ئیک جه دا بشین کونترولی ل سهر جهین دستنیشان کری بکهن، ژبهرمیین پیلانا لهشکهری یا حکومتی ل دهقهره ئاکری وبتایهت ههر دوو چیایین ئاکری. پیرس دست پی کرن دا بشین بهره دهقهره بارزان بجن⁽²¹⁾. نهف کردارا لهشکهری رادهستی سهرتیپ روکن عهبدو لکههیم فهران سهرکردی لهشکهری ئیک یا سهر ب فهراندهیا پینج فه ژبو ستاندنا سهری ئاکری وچیاپی پیرس هاته راسپاردن، وتهمام کهری فی پیلانی دا کو بچنه دهقهره بارزان ب سهرتیپ روکن ئیراهیم فهیسه ل نهنساری هاته راسپاردن⁽²²⁾.

ژبو فی مههمی هیزین دیار کری دوو بهتالیون ودگهل نیژیکی 1500 چهتهیان ناماده کرن⁽²³⁾، ل سپیدههیا 15/ خزیرانی وب هیمنی هیرش کرنه سهر بنگههیت پیشمههرگهیان ل چیاپی سهری ئاکری ولایی رۆژناقای چیاپی گرتن⁽²⁴⁾، وب شیوهکی بهرفرهه چیا توپباران کرن هتا توزهکا مهزن را بووی ومژ پهیدا بووی ودگهل ساهی بوونا کهش وههواپی فروکا چیا توپباران کرن⁽²⁵⁾. هوسا ژبهر جوداهیا دناقههرا لهشکهری ههر دوو لایان فه، کو مسعود بارزانی یا گریدایی ب ژمارا چهکداران فه دبیزیت: ههر پیشمههرگهیهک بهرامبهری بیست چهکداریت حکومتی بوو⁽²⁶⁾، وژبهر جیاوازیا جورپی چهکی ههر دوو لایان ههمی کو یی حکومتی پیشکهفتی وقورس بوینه بهرامبهری یی پیشمههرگهیان کهفن وساده بوویه ناچار دبن چیاپی ب جه دهیلن و حکومت کونترولی ل سهر دکهت⁽²⁷⁾.

ژیانین گیانی بیت شهری ژهر دوو لایان پینج پیشمههرگه هاتنه کوشتن و 17 بریندار، بهرامبهری هندی 23 چهته هاتنه کوشتن و 37 بریندار بوون و ژلهشکهری حکومتی 96 کوشتی و 122 بریندار⁽²⁸⁾.

ژییلانا حکومهتی یا مه دیار کری پستی گرتنا سه ری ئاکری، چیا یی پیرس ودموروبهرا وپاشی بهرهف دهقهرا بارزان، ژبو قی چهندی ل 20/ خزیرانی شیان گوندین دموروبه ری سه ری ئاکری بگرن وهیزهک بهرهف گه لی یی نههلی چوون وشیان بگرن وپستی قی پینگافی شیان پتیا گوندین دموروبه ری چیا یی پیرس بگرن⁽²⁹⁾.

ههژی گوتنییه دیار بکهین بهری لهشکه ری حکومه تی وان پینگا فا بکهت پستی بهردانا سه ری ئاکری مه لا مسته فا بارزانی ل 19/18 خزیرانی ب ریکا رازان را بهرهف گوندین دموروبه ری چیا یی پیرس دهیت ول گوندی ده لاش دمینیت ب مه ره ما دانانا پیلان هکی کو چیا یی پیرس نه هیته گرتن و بهرگری بکه ن ژهیرشا بهیت یا حکومه تی⁽³⁰⁾، ب قی چهندی مه لا مسته فا بارزانی کوم بوون ب سه ر قو لی ت ل چیا یی پیرس و سه ری ئاکری کرن ب سه روکاتیا مه لا شنی بیداروونی و پیلان هک دانا بو بهرگری کرنی، چه ندین قایم کاری دانانه چیا یی پیرس وهیزهک ب سه رکردایه تیا عومه ر ئاغا دوله مه ری وهاریکاری وی هورموز مه لک چه کو⁽³¹⁾ دانانه دهقهرا شوشی ودموروبهرا کو دکه فنه روژئا قایی سه ری ئاکری کر وهندی ژوی لایی ریکی ل حکومه تی بگرن، وهیزهک ب سه رکردایه تیا هادی حسکو برنه سه ری ساده ل ژیرییا گه لی یی زهنه ژبو هندی ل روژه لاتی ری ل هیرشا حکومه تی بگرن⁽³²⁾.

بهرام بهری هندی لهشکه ری حکومه تی ب پیلان هکی ل 25/ خزیرانی هیزهکا چهته وپیاده ههنا رته چیا وهیرش کره سه ر ئی نهشیان چ جها بگرن⁽³³⁾، دزق ریت بو هه قسه نگیا هه ر دوو هیزان ل ده ست پیکی ژلایی ژماره وچه کی، ول 26/ خزیرانی هه وهکا دی برنه سه ر چیا یی وژی به شه ره کی گران کرن ئاگر به ربوو چیا یی ودنه نجامی توب باران کرنا چیا یی ب زری پوش و فروکان شیان دهه مان ده م دا هیرشه کی ببه نه سه ر دهقهرا شوش وشه رمنی ودقی هیرشی دا سه رکردی به ری شوره شی عومه ر ئاغا دوله مه ری ب سه ختی بریندار دبت⁽³⁴⁾ وشه ر ب سه رکرداتیا هورموز مه لک چه کو بهر ده مام دبت هه تا هیزا حکومه تی ژهه ر دوو گوندان دیر

هه‌دهك پیلانیڤ له‌شكه‌ری دژی شوره‌شا كوردی، ویشتی قی كومبوونی حكومه‌تا توركیا چه‌ندین جارن ئه‌فسه‌ریڤ توركی ژبو سهرپه‌رشتیا له‌شكه‌ری هه‌نارتنه میسل، وریك دا فروكه‌یڤ عیراقی ده‌نداڤ ئا‌خا توركیا بفرن ژبوو بومبارانكرنا ده‌قه‌ریټ كوردی ل سهر سنوری توركیا⁽⁴¹⁾.

هه‌روه‌سا به‌لگه‌نامه‌ ییټ حكومی دیار دكه‌ت كو حكومه‌تا عیراقی ریك دایه فروكه‌یڤ توركیا وئیرانی بنگه‌هین شوره‌شی ل خالیڤ سهرسنگ - ئاكری - ره‌واندوژ بومباران بكه‌ن⁽⁴²⁾. ول سهر ئاستی نیف ده‌وله‌تی حكومه‌تا عیراقی هاریكاری دژی شوره‌شی وهرگرتن، میژوونشیسی كورد كاوس قفطان دیار دكه‌ت عیراقی هاریكاری ژبه‌ریټانیا وئه‌مريكا وئه‌لمانیا روژئاڤا وپاكستان وهرگرتینه چ ژلای چه‌کی یان پاره‌ی بیټ⁽⁴³⁾ و به‌رامبه‌ری قی ئیكه‌تیا سوقیه‌ت دژی قی هاریكاریی راوه‌ستا به‌لی وولاتین هاریكار ئه‌و كاره‌ ب نه‌وه‌یی هژماردا⁽⁴⁴⁾.

هه‌ر چاوا بیټ ب ریكه‌فتنه‌کی دناڤه‌را حكومه‌تا عیراق و سوریای نیژیکی 400 چه‌كدار ژله‌شكه‌ری سوری ب ناڤی هیزا به‌رموك (الیرموك) ب سهر كرداتیا سهره‌نگ فه‌هد ئه‌لشاعر به‌ره‌ڤ كوردستانا عیراقی ده‌ین⁽⁴⁵⁾، چ شه‌كولینا دیار نه‌كریه‌ ئه‌ڤ له‌شكه‌ره‌ چ دم ده‌یته‌ ده‌ڤه‌را ناڤیری، لی وه‌سا دیاره‌ لگه‌ل هاتنا هیرشا له‌شكه‌ری عیراقی ل خزیرانا / 1963 بو سهر كوردستانا له‌شكه‌ری سوری ژی هاتیه‌، چنكو عه‌بدولكه‌ریم فه‌رحان دبیره‌هاتیټ خودا دیار دكه‌ت به‌ری هیرشی ببه‌نه‌ سهر سهری ئاكری ب چه‌ند روژان دا وه‌زیری به‌رگری یی عیراقی سالح مه‌هدی عه‌ماش (1963) په‌یوه‌ندی یی ب ناڤیری دكه‌ت و بو دمه‌ته‌ دیار كرن كو دی د وی ده‌می دا له‌شكه‌ری سوری هیته‌ ده‌ڤه‌ری و وه‌سا دیار دكه‌ت وه‌ك سهرپه‌رشت دی هیڤ نه‌ك هیرشبه‌ر⁽⁴⁶⁾، و بو جه‌خت كرن ل سهر قی چه‌ندی كوڤارا لوزان ل 28 ی خزیرانا\ 1963 دا دیار دكه‌ت كو (لژنا به‌رگری ژمافیټ گه‌لی كورد) راگه‌هاندییه‌ كو له‌شكه‌ر و فروکیټ سوری چوینه‌ دئه‌ردی كوردستانا دا وجه‌ین شوره‌شی بومباران كرینه⁽⁴⁷⁾.

ل دهستیكا هاتنا لهشكهری سوری بنگههی خو یی سهرهکی دداننه دهقهره زاخو دنابقههرا سنوری عیراق - تورکیا⁽⁴⁸⁾، و هوسا دیاره د دوو ریکادا هاتینه زاخو نهو ژی ریکا پیشخابیر - دیره بوون - زاخو، وریکا دی رهبعه - زاخو⁽⁴⁹⁾، وپشتی ماوهکی بنگههی سهرهکی دداننه فهیدی یی وبنگههیت فرعی دگهل سوپایی عیراقی ل چهندنین جهان ههبوون⁽⁵⁰⁾. ههژی گوتنییه دیار بکهین کو دهمی لهشكهری سوری هاتیه زاخو سیاسهتا عهد سوتنی ب کار ئینایه، وهیرش کرینه سهر بنگههیت پیشمهراگ وشهر دگهل کرینه وهک ل دهقهرین (دیرهبوون وباعلوجه وکیزافا وبهرزیری...) ⁽⁵¹⁾. وههروهسا رهفاترهکا توند دژی خهلکی دهقهری ب کار ئینایه، وههر گوندهکی چوبانی زهلامین گوندی بی ئهگهر دهسته سهر دکرن ودئیشانندن و دچوونه دمالیت گوندیاقه ب مههوما پشکنینی وههروهسا چهکیت گران دقان هیرشادا بکار ئینان⁽⁵²⁾ وبههفکاری دگهل سوپایی عیراقی هیرش برنه سهر بنگههیت پیشمههراگیان ل بههدینان ژوان دهقهران ل زاخو وشیخان ونامیدی یی (چیایی مهتین)⁽⁵³⁾ ی پشتی سوپایی سوری ل چیایی ناقبری توشی زهرمر وزیانهکا مهزن بووی هیزهک ژسوپای ریک وپیک کر ب ههفت زریپوشا بهرهف قهزا شیخان دهقهره مزیری ژوری برن⁽⁵⁴⁾ وبنگههی خو دانا ناحیا ئهتریش بهههفکاری دگهل سوپایی عیراقی هیرش برنه سهر گوندین دهقهره ناقبری⁽⁵⁵⁾.

ههژی گوتنییه دیار بکهین پشتی ژدهست دانا سهری ئاکری وچیایی پیرس چهکداریت پیشمههراگه هیزا ئاکری وشیخان بهرهف کیماتی چوون وبهشهک ژچهکدارا دهست ژشورهشی بهردان هندهک ژوان ل ئیلونا 1963 گههشتنه ناق ریزین سوپایی عیراقی وهک عهبدوئواحید ههجی مهلو بهرپرسی تهوهری مزیری ژیری ودگهل پتیریا چهکدارین دگهلدا ومهحمود ئاغا یی چهمانکی بهرپرسی تهوهری بهرواری ژیریا ودگهل کومهکا چهکداران وههروهسا موحهمهده سلیم شوشی وکومهکا خهلکی دهقهره زیباریا دگهلدا بوون، هوسا چهپهرین شهری ل دهقهری تا رادهکی مهزن چوول بوون⁽⁵⁶⁾، وهندهک ژچهکدارین فان تهومران چهک دانان وبهرهف گوندین خو چوون بی یی پهیههندی یی ب هیچ سوپایان بکهن،

ژیهرفان ئەگەران سوپایین عیراقی و سوری شیان بساناهی دەقەرین سەر ب قەزا ئاکری (زێباری) و سەر ب قەزا شیخان قە دەقەرا مزیری ژیری و بەرواری ژیری کونترۆل بکەن، و ئەو چەکدارین سەر ب هیزا ناڤبری قە ماین ژوان حسو میرخان فەرماندی هیزی و دگەل کەس و کاریت وی و سەر قولان (شەکر عەبدال شیخی، تەیمور عەبدال شیخی، وەسی بانی، عەبدووللا موسا هەسنی، مشیر سماعیل اغا گۆران⁽⁵⁷⁾، مەلا تاها رەشاقەیی، حیتو بالەتەیی، هورموز مەلک چەکو، تیتان کوخی، عەبوو هەسنەکی و محو شیخ احمد گەلی رمانی) و دگەل ژمارەکا کیم یا چەکداران بەرەف چیاپی گارە چوون وەک بنگەهەک بو هیزی، ل قیرە ئەم دشین بیژین دەقەرین ژیر دەستی هیزا ئاکری - شیخان ب تەمامی کەفتنە ل ژیر کونترۆل حکومەتی⁽⁵⁸⁾.

وەک دیدەفان خویا دکەن دقە هیرشێ دا سوپایی سوری رولەکی بەرچاق هەبوو دەهەماهەنگیا سوپایی عیراقی دا لی چەندین جارا سوپایی سوری بی هەماهەنگیا سوپایی عیراقی هیرش برینە ژوان هیرشا سوپایی سوری بو سەر دەقەرا مزیریا سوپایی ناڤبری ب حەفت زریپوشا بەرەف دەقەری چون و هیرش دکەنە سەر گوندین (خورکی، پیرمس، شیخ هەسن و بلان) دگەل ب کار ئینانا چەکی قورس ماددەیا تیزابی ب ریکا فروکی دبهردانە گوندان و جەهی پێشمەرگە لی، دبیتە ئەگەری کوشتنە دوو پێشمەرگا⁽⁵⁹⁾، و هیرشا قی سوپایی بو گوندی خورکی خەلکی گوندی قورن راکرن و برنە بەر سینگی زریپوشا و لەشکەری ژبوو راوەستاندنا قی هەووە یی لی سوپایی ناڤبری ب نێزەیا تەشەنگان قورن دیر ئیخست و هەوویا خو تەمام کرن⁽⁶⁰⁾.

ب قی چەندی شیخ ئەحمەد بارزانی کومەکا چەکدارین بارزانی ب سەرکرداتیا ساکو کانیا لینی و ئەحمەد حاجی بارزانی هەنارتینە دەقەری ژبوو هاریکاریا هیزا ئاکری و شیخان بکەن⁽⁶¹⁾ و شیان پیکشە گوندین (کافیا، ناپاخی، بانیا زێباری و شەهی یی) ژدەستی لەشکەری هەقپشک دەر بیخن⁽⁶²⁾ و هەروەسا رابوون ب رزگار کرنا گوندی بلان کو بەری نوکە هاتە دیار کرن لەشکەری سوری

دهستی خو دانا بو سهر کو لهشکهری نافرێ زببوشهک وکومهکا چهکاردا
 وچهتهیان لئ هیلابوون، ژبو رزگار کرنا وی حسو میرخان دولهمهری ل گوندی
 بیریکیات ل دهقهره بهرواری ژیری کومبونهک ب پبشمهرگین هیزی کرن
 وییلانهک ژبوو رزگار کرنا گوندی نافرې دانا، هوسا ب دوو تهومران هیرش
 کرنه سهر گوندی تهومرهک ب سهرکرداتیا ساکو کانیا لینجی وئهحمهد حاجی
 بارزانی وهورموز مهلک چهکو بو گهلی یی دیدا وچهپهرا خیشک وبرا، تهومری
 دووی ب سهرکرداتیا تهیمور عهبدال شیخکی ژشه مکانی وگهلی یی مشایخی بلان
 تاکو بیرو باسفره برن⁽⁶³⁾، وشیان دهقهرین نافرې ب تهمامی رزگار بکهن وپشتی
 قان رویدانا ب روژهکی لهشکهری سوری هیرشهکا دی بهرهق گوندین نافرې برن
 لئ نهشیان بگرن کو ئەق هیرشه دبیته دوماهییک لئینا لهشکهری نافرې ل
 دهقهرین سهر ب هیزا ئاکری شیخان⁽⁶⁴⁾.

پشتی لهشکهری سوری چ سهرکهفتن ل دهقهره بههدینان نهئینان ژبلی
 زیانان ژلایی کوشتی وئخسیران وزیانین ئابوری، سهروک کومار عهبدولسهلام
 عارف⁽⁶⁵⁾ داخاز ژهیزا یهرموک کرن کو هیزین خو ل عیراقی قهکیشن⁽⁶⁶⁾، ووهسا
 بو راگههاندنی دیار کرن کو هیزی سهرکهفتن مهن ئینانه وژلایی نافرې و
 ومزیری بهرگری قه دهه پله دارین لهشکهری ب دیاریا (وسام الرافدین) هاتنه
 خهلاتکرن⁽⁶⁷⁾. وههروهسا ژلایی هندهک سهروک چهتهیان ژی هاتنه خهلاتکرن ژوان
 فههد ئه لشاعر ب خهنجهرهکا گران بها ژلایی عهبدوللهتیف زیباری قه هاته
 خهلاتکرن⁽⁶⁸⁾.

دگهل بریارا قهکیشاننا لهشکهری سوری ل دهقهری هیزا دهوک بریار دا
 هیرشهکی بکهنه سهر بنگهههکی سوپایی، هیزی ب تنی ئیک توپا گری سی
 وچل و دوو گوله ههبوون، عهلی خهلیل بریار دا ئەق گوله بو توپبارانکرنا بنگههی
 لهشکهری سوری ئەوی ل ئاسیهی دانای تهنیشته لهشکهری عیراقی بوو، وئهق کریاره
 ب سهر کرداتیا عریف سلیمان دوسکی (عریف سلو) هاته ئەنجام دان بیی کو چ
 گوله ب لهشکهری عیراقی بکهفن، عهبدولرمزاق گهرماقی وهک دیدهقان دیار

دکەت ئەف کەریارە ب قی رەنگی هاتە ئەنجام دان ژبو هندی دا لەشکەری وا هەست بکەن بیانی نە، قی کەریاری زیانا مادی وجەستەیی گەھاندنە لەشکەری ژبو قی چەندی عەبدوولسەلام عارف دچیتە فەیدی و ئاسە و سەرەدانا بنگەهین لەشکەری سووری دکەت گونگرەمی روزنامەفانی گری ددەت ژبو دا مەبرراتا ژبو قی چەندی دیار بکەت⁽⁶⁹⁾، ئی دوماهیەک کەریار لەشکەری یا سوپایی سووری ل 1 ی کانونا ئیک / 1963 دەیتە ئەنجام دان، دەمی پیلانا ریگرتنا لەشکەری عیراقی ژموسل بو دەوکی دەیتە ئەنجام دان ل گوندی ئالوکا ل بناری چیایی زاوا کو چل وپینج پێشمەرگە ژهیزا ئاکری وشێخان و ئەنسارین ل چیایی ئەلقوش ب سەرکردایەتیا هورموز مەلک چەکو ریک ل لەشکەری عیراقی گرتن و ژناقبرن و ژمارەکا چەکدارین لەشکەری دەینە کوشتن و بیئ مایی دەینە ئخسیر کرن، ل دەمی قەگواستنا ئخسیران بو بنگەهەکی پێشمەرگەیان هورموز ودگەل پینج پێشمەرگەیان بەرهف کاروانی سوپایی عیراقی دچن ئەوی هاتیە گرتن ژبو سوتاندنا ترومیلا دا کو ئەف کردارە دەنگ قەدەت، ل دەمی ئەنجامدانا قی کەریاری هیرشەکا لەشکەری سووری دەیتە جەه ناخبری وتەقەیان ل وان دکەن و هورموز و پینج پێشمەرگە دەینە کوشتن⁽⁷⁰⁾، وپشتی قی هەوویی لەشکەری سووری دەیتە قەکیشان ژ دەقەری⁽⁷¹⁾.

سی: شەری مەتینی 1963

پشتی هیزین حکومەتی دەستی خو دانایە سەر دەقەرا بارزان و دەقەر هاتە چوول کرن⁽⁷²⁾ حکومەتی پیلانا خو تەمام کر و پتیریا هیزا خو ژ لەشکەری و چەتەیان بەرهف دەقەرا ئامیدی یی (چیایی مەتین) برن⁽⁷³⁾.

مەرەم ژقی هیرشی کونترول کرن ل سەر بنگەهی لەشکەری ئیک و ژناقبرنا هیزی کو وی دەمی ل گوندی ئەندی دەقەرا بەرواری ژووری بوون و پینگاقا دووی ئابلوقە دان ل سەر هیزین زاخو و دەوکی ژبو ژناقبرنا وان⁽⁷⁴⁾ ئەف پیلانا حکومەتی

دهه‌مان دهم دا سه‌رکرداتیا له‌شکه‌ری ئیک پی هاته راگه‌هاندن ژلایئ سه‌رۆک چه‌ته‌ییئ ده‌قه‌ری، ژوان ته‌حسین به‌گ میری ئیزیدیان ناڤبری راگه‌هاندن کو دی هیرشا حکومه‌تی ژلایئ ده‌قه‌را به‌رواری ژیری ومزیری ژیرقه هین و دیوالی سه‌عید ناغا دوسکی راگه‌هاندن کو دی هیرشا حکومه‌تی به‌ره‌ف مانگیشکی فه هیت، به‌رامبه‌ری هندئ سه‌عید چه‌جی شه‌عبان چه‌ندین پی زانین کوم کرن کو دی هیرشه‌کا دی به‌ره‌ف ئامیدی فه چن وه‌روه‌سا ستافی له‌شکه‌ری ئیک ژیه‌یوه‌ندیئ (لاسکی) یا حکومه‌تی زانین دی هیرشه‌کا دی ژلایئ ده‌قه‌را گولیا (باتیفا) فه بو ده‌قه‌را به‌رواری ژووری فه چیت⁽⁷⁵⁾، ب فی چه‌ندی پیلانا چاوانیا گه‌شتنا هیزین حکومه‌تی بو سه‌ر ده‌قه‌ری هاته ئاشکرا کرن.

هوسا سه‌رکرداتیا له‌شکه‌ری ئیک پیلانا به‌رسینگ کرتنا فی هیرشی دانان، کومه‌کا پیشمه‌رگا ب سه‌رکردایه‌تیا فه‌یسه‌ل چه‌سه‌ن نزارکی وعه‌لی چه‌جی شه‌عبان ل ده‌قه‌را ئاشاوا دانان بو هندئ ریگ ل هیرشا بو مانگیشکی بچیت بگرن، کومه‌کا دی یا له‌شکه‌ری ب سه‌رکرداتیا چه‌میل سور بامه‌رنی ل بامه‌رنی دانان وه‌یزه‌کا دی یا چه‌کداران هنارتنه ئه‌رمه‌دنا⁽⁷⁶⁾، وکومه‌کا دی ب سه‌رکرداتیا عریف سلیمان دوسکی (عریف سلو) دناڤه‌را ده‌قه‌ریئ مزیری ژیری ودوسکی ژیری بکه‌ن، وه‌یزه‌کا نیژیکی 300 که‌س ب سه‌رکرداتیا عیسا سوار ل ده‌قه‌را گولیا مان وه‌ک هیزه‌کا یه‌ده‌ک، وه‌هه‌ر هیزا زاخو کومه‌کا دی دانانه دناڤه‌را باتیفا وبازیری زاخو، وه‌هه‌ر وه‌سا هه‌ر دوو هیزین ده‌وک⁽⁷⁷⁾ وله‌شکه‌ری ئیک دئاماده باشی یئ دا بن، وه‌یزه‌کا دی هیلانه ل گوندی سه‌ر کانی رمش⁽⁷⁸⁾ ول ئامیدی یئ ژی هیزا ناڤبری ب سه‌رکرداتیا سه‌عید چه‌جی شه‌عبان رابوون ب ریگرتنا هیزین حکومه‌تی ژلایئ سه‌ری ئامیدی یئ بو ده‌قه‌را به‌رواری ژووری⁽⁷⁹⁾، ل دیف فی دابه‌شکرتی دیار دبیت کو سنوریئ ناحیا بامه‌رنی تاکو ئامیدی وه‌هه‌ر ژناحیا ناڤبری تاکو زاخو چ خالیئ پیشمه‌رگا لی نه‌بوون. وه‌یژین حکومه‌تی پتر ترکیز ل سه‌ر فان ده‌قه‌ریئ بو شایئ کرن، ب فی چه‌ندی ل ناڤه‌راستا ته‌باخا 1963 هیزه‌کا به‌رفره‌ه یا حکومه‌تی ب چه‌کین گران ژزیپوش وفروکه‌یان ژسه‌دان له‌شکه‌ری پیاده وچه‌ته یان ژده‌وکی

دەرکەتن بەرهف دەرەهەرا دەستنیشان کری چوون وشەر ل سیارمیتیکا دەست پی کر، راسته پیشمه‌رگه‌ی بهرگری کرن وریک لی کرتن لی نه‌شیان بهردموام بن ول چه‌ندین دەرەه‌ران خو قه دکیشن هوسا هیژین حکومه‌تی وهیرشا خودا رابوون ب سوتنا گوندان ژوان (به‌ندا، کوقلی، کوریمه، به‌روشکا سه‌عدینا، ملهمبان، دیرا گژنیک، زینوکا که‌ندالا، زینوکا عه‌بو، بانه سورا، بیسفی، ئەلکیشک...) وخه‌لکی قان گوندان ناچار دین به‌ره‌ف گه‌لی ونه‌هالا دجن⁽⁸⁰⁾ تا گه‌هشتینه ناحیا مانکیشکی ودگه‌ل هیژا دناق ناحیی دا به‌ره‌ف فروکه‌خانا بامه‌رنی چوون وگرنه بنگه‌ه بو هیژین خو.

حکومه‌تی پیلانا هیرش دانان بو سهر چار ته‌ومران⁽⁸¹⁾، ته‌ومری ئیکی ژ(فروکه‌خانا بامه‌رنی - جیایی مه‌تینی - روژناقیایی دەرەه‌را به‌رواری ژور)، ته‌ومری دووی (فروکه‌خانی - سه‌ری بامه‌رنی) ئەف ته‌ومره ددانان ب هیژترین ته‌ومر ژبو مه‌رم ژی بو گوندی دەرگه‌ل وئهره‌دنا بوو کو نیژیکترین ریکه بگه‌هنه گوندی ئەدنی، ته‌ومری سیی (سه‌رسنگ - ئەره‌دنا - گوندی ناقیلا - جیایی مه‌تین - گوندی شیلزا)، ته‌ومری چاری (ئامیدی - سه‌ری ئامیدی وچارچه‌لی - ناحیا کانی ماسی)⁽⁸²⁾ وهیژین چه‌ته‌یان ب سه‌رکرداتیا زعمیم خه‌لیل جاسم کو لده‌ف کوردان ناسیاره ب (ده‌یکا جاشا) دگه‌ل ریزین له‌شکه‌ریی حکمه‌تی هاتنه دابه‌شکر، چه‌ته‌یین دوسکی وزیباری وشه‌ره‌فانی وریکانی وبامه‌رنی وئیژدی وئاشوری ل سهر ههر سی ته‌ومرین ده‌سپیکی دابه‌شکر لی بالاً وی پتر ل سهر ناحیا بامه‌رنی بوو، وچه‌ته‌یین بریفکیا وسورجیا وهه‌رکیا وگوراننا بو سه‌ری ئامیدی برن⁽⁸³⁾.

سه‌رکرداتیا له‌شکه‌ریی ئیک هایداری قان پینگاقان بوون روژه‌کی به‌ری هیرشا حکومه‌تی ته‌ومری دووی یی پیشمه‌رگه‌ی ل بامه‌رنی ب سه‌رکرداتیا جمیل سور هیرش برنه سهر مالا شیخ سه‌عید نه‌قشه‌به‌ندی کو بنگه‌هی پولیسان بوو وشیان دوازده پولیس و 10 ئەفسه‌ران ئخسیر بکه‌ن لی ل 20/ ته‌باخی هیرشا حکومه‌تی دەست پی کر وشیان بامه‌رنی بگرن وجمیله سور و دوو چه‌کدار ده‌ینه کوشن⁽⁸⁴⁾، وژته‌ومری دووی شیان بگه‌هنه گوندین ده‌ی وبانکا ئەرزا وهه‌روه‌سا ئەو

خالا ل گوندی ئەردەدنا چەبەر بەردان وگەهشتینە هیژین حکومەتی، وتەوری سیی گەهشتنە گوندی شیلازا، وتەوهری چاری و دوماهی گەهشتنە سەری چارچەلی⁽⁸⁵⁾ ول ویری ئەگەری راوہستیانا وی ژێ شیخ سەعیدی بریفکی دنامەکی دا بو ئەسەد خوشەفی دیار کر کو نەشین بەردەوامین ژبەر ریکا ب زەحمەت نەشین چەکین مەزن بنە جەئ دیار کری⁽⁸⁶⁾. هوسا بو ماوی سی حەفتیان ژهیرشی گەهشتنە گوندی دەرگەلا موسا بەگی⁽⁸⁷⁾.

ل قان پینگاقین حکومەتی بارودوخ لناق ریزین پینشەرگا نالەبار دبیت وەندەک ژوان چەکی ددانن و نەشین بەردەوام بن وەندەک ژوان ژسنورین عیراقی دەرپاز دبن بو ئەردی تورکیا⁽⁸⁸⁾، لی حکومەتا تورکیا ب هەماهەنگی دگەل حکومەتا عیراقی چەتەیین سەر سنوری (ریکانیا) ل دەقەرا هەکاری نیشتەجی دکن و پەرچەک دکن ژبو هیرش ژلایی سنوری هەر دوو وەلاتان بکن و چەندین پینشەرگە گرتن و رادەستی حکومەتا عیراقی کرن⁽⁸⁹⁾.

هوسا ئەسەد خوشەفی بو شیخ ئەحمەد بارزانی راگەھاند کو بەرەقانی یا لاواز بووی ودی دەقەر ب تەمامی کەفیتە ژبەر کونترۆلا حکمەتی، لی دوی بارو دوخی دا شیخ ئەحمەد نەشیا هاریکاریی بو لەشکەری بەنیریت و داخاز ژ ئەسەد خوشەفی کر بنگەھی لەشکەری ئیک و نەخوشخانئ قەگوهیزن بو دەقەرا نیروویا و هیژا زاخو⁽⁹⁰⁾ بزقەریتە دەقەرا گوئی و سندییا⁽⁹¹⁾، لی سەرکردین شورەشی ل دەقەری ب پیلانەکا دی رابوون ئەو ژێ عەباریت خاری و نەخوشخانە قەگوهاستنە گوندی شیخی ل دەقەرا نیروویا⁽⁹²⁾ و رابوون ب کرینا چەکی ژبازرگانین شەری کو وی دەمی چەک ژچەتەیی تیزدی کرین کو تەحسین بەگی تیزدی ئەو چەتە ژباعەدری فریکەر بنگەھی لەشکەری ئیک دریکا (باعەدری) - بنگەھی هیژا دھوک - روبرای خابیر - دەقەرا گوئی - گوندی ئەدنی) دبرن، هوسا پینشەرگە پەرچەک بو ژچەکی سۆک و فیشەکا⁽⁹³⁾ و بیلانەک دانان ب ناخی پیلانا (مان و نەمانی) و ژجەئ بەرەقانی کرنی هیرش برن⁽⁹⁴⁾ و ئیکەم پینگاف بەرەق گوندی گابنیرکی چوون ول قیرە ناکوکی دکەفیتە دناق هیژیت چەتەیان ژبوو قئ هیرش و دەستشە ئینانا

دهستكهفتيا⁽⁹⁵⁾ ههراچاوا بيت هيرش ژ 37 چهته بيت ئاشوريا بوو ب سهركرداتيا شيبه مايكل تياري بوو وشكهستن ل گوندى وژوان چهكداران پيلانا مان ونهمانى ب سهركرداتيا عيسا سوار بوو ولهشكه دابهش كر سهر چار تهوهران لى تهومرى گرنه ب سهركرداتيا عهلى هالو دا بوو، ل 4 - 5ى چريا ئيكى/ 1963 هيرشا مان ونهمانى دهست پى كر وهيرش بو تهنيشتا فه برن وشيان بو ماوى روژهكى سوپايى حكههته ب زقرينه فروكهخانا بامهرنى دا⁽⁹⁶⁾ سهركهفتنا پيشمهركه ل چيائى مهتين نه ب تنى بهردموامى بوون بوو مانا شورهشى ل بههدينان بهلكو ل بارزان ژى كو وى دهى شىخ ئهحمهد بارزاني داخاز ژحكومهتا توركيا دكرن خو خهلكى بارزان وهك پهناهر ومركن لى پشتى پاشفه برنا لهشكهرى عيراقى ل بههدينان ول دهقهر بارزان ژى لاواز دبن وجارهكا دى خهلكى بارزان دزقرنه دهقهر ناڤبرى⁽⁹⁷⁾.

چار: دروست كرنا ئهسارا

دگهل راكهاندنا كودهتاي 8ى شوباتا 1963 دژى حكههتا عهبدولكهريم قاسم سكرتيرى پارتا شيوهيا عيراقى حسين ئهكرزا (سهلام عادل) داخاز ژلايهنگريت شيوهيا ل سهرانسهري عيراقى كر دژى كودهتا چيا رابن، ول بهغدا چهك راكرن⁽⁹⁸⁾ وشهر دناقههرا ههردوو لايان بهيدا بوو، ژمارهكا ئيكجار زور ژشيوهيان هاتنه كوشتن ودهستهسهركن⁽⁹⁹⁾ وههوميين گرتن وكوشتنا شيوهيان زيده تر لى دهين دهى ل 9ى شوباتى ومزارهتا بهرگري بومباران كرى وعهبدولكهريم قاسم خو رادهستى كودهتا چيا كرى وخوپيشاندان نهمان وسكرتيرى پارتى سهلام عادل دهيته گرتن⁽¹⁰⁰⁾ وپشتى سى روژا ژكودهتايى بهيانا ژماره سيژده دان وتيدا ژناڤبرنا شيوهيا راكهاندن كو ب ريكا زيهرهقاني نهتهوهيى هاته ئهتجام دان⁽¹⁰¹⁾.

سهبارت دهقهر بههدينان وهك ديدهقان ديار دكهن ئهف ههوهييت گرتنا شيوهيان هه ژروژا ئيكى يا كودهتايى بهربهلاف بوو بو نموونه ل 8ى شوباتى

ئەفسەرهکی شیوعی سەر ب لەشکەری عیراقی قە ل فەرماندەیا ئاکری پیکول کرن ب رهقیت و بهرهق چیاپی ئاکری بچیت ژبو هندی بگههیته لایپ پیشمه رگهیان ئی ل بنارا چیاپی دهیته گرتن ول گهلیی کانی زهرکی ب دهستی چهتهییت دهقهری دهیته کوشتن⁽¹⁰²⁾ وژمارهکا زۆر یا شیوعیین زاخو دهسته سەر دکهن و بهرهق گرتیخانا میسل دهن⁽¹⁰³⁾ پشتی قی ههوهی دشین بیژین ریکخستنا شوعی ل زاخو زۆر لاواز دبیت⁽¹⁰⁴⁾ ول دهقهرا شیخان ل باژیری دا پتیریا وان خو رزگار کرن وژمارهکا کیم هاتنه گرتن و پشتی قی ههوهی چالاکیا ناشکرای و نهینی یا پارتی ل شیخان دا نامینیت⁽¹⁰⁵⁾. ئی ل ناحیا ئەلکیش بیشوکی بهرفره لایهنگرین پارتی هاتنه گرتن وههر دروژا گرتنا وان ئەندامهکی پارتی هاته سیداره دان ب ناقی (ئلیاس ههنا گوهاری)⁽¹⁰⁶⁾. ول باژیری دهوکی کومهکا شیوعیان وهک (رهشید موحه مهده مستهفا ئامیدی، فهخری موحه مهده سألح، موحه مهده حه مید کرسی...) هاتنه گرتن ول گرتیخانا میسل زیندان کرن⁽¹⁰⁷⁾، وژماریهک ژوان گههشتنه ریزین شورهشی دهمی گههشتینه بنگههیت شورشگیران ژلایپ عهبدلواحید هه جی مهلو دهینه دهسته سەر کرن وبو ماوی سی ههیشان ل گوندی سویریا ل ناف مزیری ژیریا ناسی دکهن⁽¹⁰⁸⁾.

ولگه ل زیده بوونا ههوا دهسته سهرکرنا شیوعیان ناچار بوون بگهههه ریزیت شورهشی وهک پهناگهههک بو وان، ل دهست پیکی مهکتهبا سیاسی یا پارتی رازی نه بوون ل سهر ههواندنا وان وئیبراهیم ئەحمده بریارا گرتنا وان دهر کر⁽¹⁰⁹⁾ ومه رهما وی قر کرنا شیوعیان بهیته قه کرن⁽¹¹⁰⁾، ئی مه لا مستهفا بارزانی بهیاننامهک وبو هه می بنگههیت پیشمه رگهکی دهرکرد هه ناردن وتیدا بریاردا لایهنگریت شیوعیان بهینه ههواندن و بنگههیت لەشکەری بو وان بهینه قه کرن وههر وهسا چهکی راکهن دکهل پیشمه رگه یدا⁽¹¹¹⁾ پشتی هاتینه ومرگرتن ل بنگههان مهکتهبا سیاسی یا پارتی وهسا به لافکر کو دی شوعی به رهه لستکاری پی کهن ئی عهزیز موحه مهده دیار دکهت کو شیوعیان ب تنی وی ده می ئارمانجا وان خو

پاراستن بو ژیریاریت حکومهتا بهعس⁽¹¹²⁾، هه‌رچاوا بیت شیان بنگه‌هین ئه‌نسارا
قه‌که‌ن وئی‌که‌م بنگه‌ه ل کلکه سماق ل سنوری قه‌زا کویه هاته دامه‌زراندن⁽¹¹³⁾.

ل قی ده‌میدا به‌ری قه‌کرنا بنگه‌هیت ئه‌نسارا ل به‌هدینان شیوعیین
گه‌هشتنه شوره‌شی چه‌ندین کردار ئه‌نجام دان ژوان به‌شداری دب‌زاقا فه‌یدی دا
کرن ئه‌وا ل پشتی کوده‌تایا 8ی شواتا 1963 پلان بو ژلایی ئه‌فسه‌ریت شیوعیان
قه‌هاتیه دانان، وپیلان ل فه‌رمانده‌یا فه‌یدی هاته دانان وبریاردان ژ فه‌رمانده‌یا 14
یا ده‌وکی ده‌ست پی بکه‌ن⁽¹¹⁴⁾ وپاش فه‌رمانده‌یا فه‌یدی بگرن وپاش پی‌کشه
فه‌رمانده‌یا پینج (الغزلانی) ل میسل بگرن، وکار ل هه‌ر سی فه‌رمانده‌یان هاته
کرن؛ وشیوعیت لژنا ناوچا شیخان ژی به‌شداری قی بزاقی بوون نیژیکی 300
چه‌کداریین شوعی ب سه‌رکرداتیا تومه سادق توماس⁽¹¹⁵⁾ ل 26ی شوباتی ل چیاپی
داکان هنداق فه‌رمانده‌یا فه‌یدی کوم بوون وپیلان دانان به‌ره‌ف فه‌رمانده‌یا
غه‌زلانی بچن ودابه‌ش دوو ته‌ومران بوون، یی ئیکی نیژیکی 150 چه‌کدارا ب ریکا
(ئه‌لکیش - تلکیف - میسل) بچن، یی دووی نیژیکی 150 چه‌کدارا ب ریکا (ئین
سفی - باشیکی - میسل) بچن، وبریاردان ل 27ی شوباتی ده‌ست پی بکه‌ن، لی دوی
شه‌قییدا پیلان ده‌یته ژناق برن وده‌می ئه‌فسه‌ره‌کی به‌شدار بووی چه‌کی پاقر
دکه‌ت گومانی ژی دبه‌ن وده‌سته سه‌ر دکه‌ن ودان پی دانی دکه‌ت، ب قی شیوه‌ی
بزاق هاته ژناق برن وژماره‌کا زور یا ئه‌فسه‌ر ولایه‌نگریت شوعی ل فه‌رمانده‌یا ده‌وک
وفه‌یدی هاته‌نه گرتن⁽¹¹⁶⁾.

هه‌رچه‌نده لده‌قه‌را به‌هدینان هی‌زا ئاکری وشیخان یا ئیکانه بوو هاتیه
راسپاردن بو قه‌کرنا بنگه‌هیت له‌شکه‌ری ییت شیوعیا⁽¹¹⁷⁾. لی ل ده‌قه‌را زاخو
بنگه‌هه‌کی له‌شکه‌ری یی بچیک قه‌ کرن کو ب تنی ژ ده‌ه ئه‌نسارا پی‌ک ده‌اتن
ژوان (حسنى حه‌جی ره‌شید، صالح حاجی ره‌شید، ره‌مزی جه‌وه‌هر چایچی، ئه‌حمه‌د
مه‌حمود جزراوی، یونس جه‌میل، جه‌میل یونس حه‌لاق، عه‌بدو نه‌جار، صالح نه‌جم،
حسین پیتانی، مه‌جید جزراوی) کو ل ئادارا 1963 گه‌هشتبوونه هی‌زا زاخو ل
گوندی هه‌قشنی ل سنوری قولاً عه‌بدو له‌رحمان دینومان، وبنگه‌ه ب هاریکاریا

سلیمان حاجی بەدری ھاتە دانان ل گوندی لیفو بنگەهە دانان وتابلویەك ب ناڤی
(الحزب الشیوعی العراقی . منظمة لیفو) ھەلاویستن⁽¹¹⁸⁾ . کو دەیتە ھژمارتن ئیکەم
بنگەھی ئەنسارا ل دەڤەرا بەھدینان .

چەك ھەلگرتین شیوعیان ل دەڤەرا شیخان خودان چەكین سڤك بوون
ژ(كورد وموسلمان، ئیزدی، عەرەب، توركمان، كلدانی وتاشوری) پیک دەاتن، ول
دەستپیکێ ل چیاپی ئەلكیش ودیرا ئەلكیش كوم بوون⁽¹¹⁹⁾ ئەڤ دەڤەرە ل سنوری
دەستەلاتا مزیری ژیریا بوو ھەرچەندە عەبدوولواھید حەجی مەلو ریک ل وان
نەگرتن ل جەئ ناڤیری ب مینن وەك پەناگەھەك بو وان، ئی ل 13 / ئادارا / 1963
ھیرشەكا لەشكەری ژلای پێشمەرگەیی ب سەر کرداتیا عەلی دەستانی دەیتە
جەئ ئی کومبوین وژی دیر کرن، ناچار بوون بەرەڤ گەلی زیوگا (بەسقین) ل
پشتا چیاپی ئەلكیش بچن⁽¹²⁰⁾، ورا بوون ب ریکخستنا لەشكەری وئیداری چار قولیت
لەشكەری دانان ژوان، قولەك ب سەر کردایەتیا عەبد جومعە وبنگەھی وئ ل باشوری
گەلیدا بوو، قولا دووی ب سەر کرداتیا یوسف ئیسحاق زەرا وبنگەھی وئ ل
رۆژھەلاتی گەلی بوو، وقولا سی یی ب سەر کرداتیا رەحیم بیتی ئەلقس یونان ل
رۆژناڤایی گەلی بوون، وئەڤ ھەر سی قولە ل ژیر سەرپەرشتیا تومە سادق توماس
بوون⁽¹²¹⁾، و موسلح مستەفا جەلالی (كاكە ئەحمەد سورانی)⁽¹²²⁾ سەر کردایەتی
وریشە برنا قولا چاری دكەت یا بەرپرس بوو بكارین ئیداری ولەشكەری و دەھمان
دەم دا ئەندامین لژنا ناوچا میسل بوون یا پارتا شیوعی وھەردوو كار د ئیک دەم دا
پێكشە ب ریشەدبرن⁽¹²³⁾ .

بۆ ئیکەم جار چەك ھەلگرتین شیوعیا ل نیسانا 1963 توشی ھیرشا
حکومەتی بوون دەمی ھەولداین بنگەھەکی دی یی ئەنسارا ل چیاپی مەقلوب ب
دامەزینن وڤەگواستنا لەشكەری بۆ چیاپی توشی ھیرشا چەتەیین عەرەبا بوون
گوندی مەمانی ل باشوری قەزا شیخان و دڤی ھیرشی دا چەكدارەکی ئەنسارا ب
ناڤی فوناد شەمعون دەیتە كوشتن⁽¹²⁴⁾، ھوسا بەردەوام توشی ھیرشین چەتەیان بوو
ویارو دوخ ب قی شیویمی بوو تاكو خزیرانی وھیرشا حکومەتا بەعس بۆ سەر

كوردستانى دەست پى كرى، ول 30 / خزيرانى فروكهيين حكومهتى هيرش كره سهر بنگهين ل گهليى زيوكا وژمارهكا ئەنسارا بريندار دكهن ژبلى وى زيانى كار تيكرنهكا نهباش ژلايى لوجستى ل سهر چهكداران ههبوو وژمارهكا چهكدارا چهپهرا بهر دهن ورزيين ئەنسارا دهيلن⁽¹²⁵⁾.

ههر دههمان روژدا هيزهكا چهتهيان ب سهرکرداتيا زهعيم خهليل جاسم ومعاويه ئسماعيل ئيزدى هيرش كرنه سهر ناحيا ئەلكيش ژبه زانينا هاتن وچوونا ئەنسارا بو ناڤ ناحيى وههبوونا ژمارهكا زور يا لايهنگريت پارتى ورابوون ب گرتن وئيشاندنا وان، ب قى چهندي هيزهكا ئەنسارا ژگهلى قه هيرش كرنه سهر هيزا چهتهيان وشيان دگافى دا ب دمريخن وبهرهڤ ميسل برن⁽¹²⁶⁾، وهك تولشهكرنهك بو قى هيرشا ئەنسارا بو سهر ناحيى حكومهتى ل 7ى تيرمهه هيرشهكا ژيزهقائين نهتهوهى (حرس القومى) ئاماده كرن دگهل چهته بين ريكانيا (ژبهركو بو شهركرنى ل چيا وگهليا شارازانه) وچهتهيين مهسيحى (ژبهركو ل دهقهرى دشارهزانه) وبهرهڤ ناحيا ئەلكيش چوون دگهل روژئاڤا بوونى دا بهرهڤ چيائى ئەلكيش وگهليى زيوكا چوون، دپيلانا هيرشا وان دا ل دهستپيكي چهته بين مهسيحى چوون ونييزيكي بنگههكي ئەنسارا بوون وب زمانى سريانى ئاخفتن دا كو هزر بكهن يى ژئهلكيش هاتين تا كو بنگهه گهمارو داي وهيرش كرنه سهر وب تهمامى بنگهه ژئاڤ برن⁽¹²⁷⁾. ول 9ى تيرمهه هيرشهكا دى يا حكومهتى ب نهردى وئهسمانى بهرهڤ چيائى وگهلى برن، پشتى نهشيان چ ئەنجاما ب دەست خوفه بينن هيزهكا ژيزهقائين نهتهوهى ب سهرکرداتيا سالم مهلا عهلو بهرهڤ ئەلكيش چوون وب سهر مال وكهس وكاريت ئەنسارا وشيوهيا دا گرتن وژمارهك ژى گرتن وئيشاندن ودوو ژوان كوشتن دناحيى دا⁽¹²⁸⁾.

پشتى قان هيرشين حكومهتى هيزين ئەنسارا قوناغهكا دى دسيستهمى لهشكهرى دا دەست پى كرن ژجهى بهرگرى كرنى هيرش برن كرن ژبو كومكرنا چهكى، ژبو قى چهندي هيزهك ب سهرکرداتيا تومه توماس وعهبد جومعه بهرهڤ ئەلكيش چوون وب سهر بنگهه پولييسان يى ناحيى دا گرتن لى ژبهر هاتنا هيزهكا

زۆر ژشێخان بهرهف ئه لکیش هاتن سه رکه فتن نه ئینان، ژ بهر قی چهندی بریاردان ژبو ب دهست فه ئینانا ئارمانجا خو هیرشى بو سه ر بنگه هین پولیسان ییت گوندا بهه ن ژوان گوندین (خریته سالح، بهیت نار، گرتنا بنگه هی پولیسان ل گوندى تلسقف، وچه ندین گوندین ده ور به ری شێخان وئه لکیش)⁽¹²⁹⁾.

دقی قوناغی دا ناکوکی ناف ریزین پارتی لژنا ناوچا میسل په یدادبیت کو ل نافه راستا هه یفا ته باخی کاکه ئه حمهد سورانی سه رکیشیا ناکوکی و به ره یی ژیشه بووی ژ لژنی دکه ت⁽¹³⁰⁾، به شدار بوو ییت قی روویدانی ئه گه ری ناکوکی ذرقیت بو قیانا کاک ئه حمهد ژبو وهرگرتنا پوستی سه ره به رشتی گشتی (له شکه ری - سیاسی) یی پارتی ل ده قه ری وهه ر بریاره کا هه با ژلایى ناقبری ده ر دکه ت⁽¹³¹⁾، ئی کاکه ئه حمهد ئه گه ری ژیکه ه بوونا لایه نی وی فه دگه رینیت بو رویدانه کی، ده می هیزه کا ئه نسارا ب هه قکاری دگه ل قولا هورموز مه لک چه کو ل 27 ی ته باخی هیرشى دبه نه سه ر گوندى نه مرکی وشه ر په یدا دبیت ودئه نجام دا دوازه چه ته ده یته کوشتن ونیزیکی 200 سه ریت په زی ده سته سه ر دکه ن⁽¹³²⁾، و چار چه کداریت قولا هورموز ئیک ژئه نسارا ده یته کوشتن، ئی یا گرنه گ ئه وه هورموز مه لک چه کو وه ک تولشه کرنه ک ژبو کوشتنا چه کداریت وی رابوو ب سیداره دانا سی ژگوندى نه مرکی، ژ بهر کو ئه ف کرداره دژی شه نگه ستیت پارتی بوو، کاک ئه حمهد کره ئه گه ری راسته وخو یی ژیکه ه بوونی وبنگه هه کی (له شکه ری - سیاسی) یی جودا فه کرن وبنگه هی سه ره کی ل گوندى قه یسه ریی بوو⁽¹³³⁾ ژ به ری راگه هاندنا ژیکه ه بوونی لایه نی دی هه ولدان کرن ژیکه ه بوون په یدا نه بیت ول 19 ی ته باخی کومبونه ک ژلایى تومه توماس وجه لال موحه مه د باله ته هاته ئه نجام دان ولایه نی ژیشه بووی داخاز کرن ئی نه گه هشتنه چ ئه نجاما⁽¹³⁴⁾، پشتی کومبونی بنگه هی ل گه لی زیوکا رابوون ب ریکه فتنامه کی دگه ل هیزا ئاکری وشێخان ژبو به ره بلاف کرنا ئه نساران دناف هیزی دا وبنگه هه ک ب هه قکاری دگه ل قولا هورموز مه لک چه کو ل گوندى پیرموس فه کرن وه یزا ئاکری وشێخان پالپشتیا هه ر دوو باره گه هان دکر⁽¹³⁵⁾،

وب پالپشتیا شیخ ئەحمەد بارزانی بنگههکی دی یی ئەنسارا ل گوندی دفریه ل دهقەرا زیباریا قەکرن⁽¹³⁶⁾ وەر وەسا بنگهه قەیسەریی ب پالپشتیا لەشکەری ئیک دهاته ریقه برن ورابوون ب دامەزراندنا چەندین بنگههین ئەنسارا سەر ب بنگهه قەیسەریی قە ل دهقەرا بەری گاری وگوندی شکهفتیان⁽¹³⁷⁾.

تهوهری دووی

بارۆدوخین سیاسی و لهشکهری ل دهقهرای بههیدینان ل 18/

چریا دووی 1963 - 17/ تیرمهها/ 1968

ئیک : ریکهفتنما 10\شوباتا\1964 و کارتیکرنا وی ل سهر دهقهری

ل 18/ چریا دووی/ 1963 عهبدوئسهلام عارف ب کودهتایهکی رابوو و دوماهییک ب حکومهتا بهعس ئینا وئهحمهد حهسن بهکر ژپوستی سهروک حکومهتی لادا⁽¹³⁸⁾ و حکومهت ب سهروکاتیا تاهیر یهحیا(1913-1986) کهسایهتیهکا دیر بوو ژپارتا بهعس دامهزاندن⁽¹³⁹⁾، یا گرنگ عهبدوئسهلام ههلوپستی خو بهرامبهه کیشیهیا کوردی دیار کر کو ئامادهیه ریکهفتنی دگهل سهرکرداتیا کوردی بکهت و بگهههه چارهیهکی ژپو راوهستاندنا شهری ل کوردستانی⁽¹⁴⁰⁾. ودهمان مهه دا سهرهدانا باژیری سلیمانیی کر و دسههدانا خودا دیار کر کو حکومهتا عیراقی ئاماده نینه حوکمی ئوتونومی بو کوردان ب رهخسینیت، بهرامبههری قی مهلامستهفا وهک بهرسقهک ئاماژه دا کو "هندی مییهکی دهست ژداخازییت نهتهوهی وئوتونومی بو کوردستانی دکومارا عیراقی دا، بهرنادهین"⁽¹⁴¹⁾.

ژیهر دقئ ده میدا لهشکه ری عیراقئ ژئه گهرئ هیرشین بهردهوام دناقبه را
 خزیران - چریا دووی بو سهر کوردستانی توشی لاوازی ببو وشیانیت بهردهوام بوونی
 نه بوون ژیه رندی عهبدو لسه لام ناچار دبیت رازی ببیت ل سهر کرنا دان وستاندنا
 دگهل سهر کردایه تیا شوره شی ژبو ئیمزاکرنا ریکه فتنامه کی دناقبه را ههر دوو
 لایان، ههر چه نده مه لا مسته فا بارزانی باومری ب مهرما عهبدو لسه لام نه بوو لی
 نارمانجا وی ژریکه فتنی ئەو بوو، بیته ماوهیه ک وهک بیهنشه دانه ک بو بو هیزین
 پیشمه رگیان، ودا دهره فت بو راکه هاندنا جیهانی پهیدا ببیت کو پتر کیشا
 کوردی بنیاسن.⁽¹⁴²⁾

ههرچاوا ببیت دان وستاندن کرن دناقبه را ههر دوو ئالیان ب ریکا
 پاریزکاری سلیمانی یی عهبدو لهره زاق سهید مه حمود هاته کرن ناقبری روله کی
 مهزن هه بوو ژبو رازی کرنا عهبدو لسه لامی کو ئەه دان وستاندنه بگه هیته
 ریکه فتنامه کی⁽¹⁴³⁾، دئه نجام دا ریکه فتنامه کا دوو لایه نی دناقبه را وان هاته مور
 کرن ل 10 ی شواتا 1964⁽¹⁴⁴⁾، ژخالین گرنه ریکه فتنامی شهر دناقبه را ههر دوو
 لایان هاته راوه ستاندن وههروه سا حکومه تی جهخت ل سهر (مافین گه لی کورد
 دعیراقه کا ئیکگرتی دا) کر⁽¹⁴⁵⁾.

پشتی خالین ریکه فتنامه 10 ی شوباتی هاتینه راکه هاندن بارودوخ ل
 دهقه را به هدینان به رهق باشتر چوو وجوره نارامیه ک پهیدا بوو، وژیهر قئ هه لکه فتنی
 پیشمه رگا ل دهقه ری ئاههنگ گیران وئامر هیزا دهسته ژباژییرین ئامیدی ودهوک
 وزاخو وئاکی وشیخان ژبو پیروز کرن ل سهر کرداتیا شوره شی هنارتینه بنگه هی
 مه لامسته فا ل سهنگه سهر، وههروه سا لژنین پارتی کادریت خو راسپاردن ژبو
 گه ریان دناق گوندان دا ل دهقه ری دا کو ریکه فتنامی بو خه لکی شروه بکن⁽¹⁴⁶⁾،
 وژلای لهشکه ری گوهرین هاتنه کرن ل دهقه ری ل دیف خالین ریکه فتنامی زوره یا
 لهشکه ری عیراقئ هاته فه کیشان بو سهنته ری باژییران، لی ل جهیت نیژیکی
 بنگه هیین شوره شی هیزه ک هیلا ل گوندی کورا ول فروکه خانه یا بامه رنی
 وهیزه کا دی ل دهروه ریین باژییری ئامیدی هیلان، وژلای ئابووری فه، گه ماروو ل

سەر باژیران راكرن وياسی ئابوووری باشر لی دهیت وئاکنجیین دهقهیری ب بازرگانیا فیقی قه مزیل دبن، وههروهسا پیشمه‌رگه‌ی ماف هه‌بوو هاتن چوونی بکهت دناقبه‌را بنگه‌هین له‌شکه‌ری ویاژیران لی ب مه‌رجه‌کی ئیمزا فه‌رماندی هیزی هه‌بیت ئەوا ب ناڤی (عدم التعرض)⁽¹⁴⁷⁾ وهه‌ر وهسا ریک بو وان کارمه‌ندی حکومه‌تی دریزین پیشمه‌رگه‌ی دا ریک هاته دان ب زقرنه سهر کاری خو وژماره‌کا چه‌کداران زقرینه باژیران ومان وهک کارمه‌ند⁽¹⁴⁸⁾، ژلایه‌کی دی قه وهک به‌لگه‌نامین حکومه‌تی دیار کری کو سهرکرداتیا شوره‌شی هاریکاری ژحکومه‌تا به‌عسا سوری وهرگرتینه و بهاریکاریا پیشمه‌رگه‌ی کوردی ل به‌هدینان ب ریکا عیراق - سوریا وده‌قه‌ری را چهک و ته‌قه‌مه‌نی وجلو به‌رگین کوردی بو شوره‌شی فریکرینه⁽¹⁴⁹⁾.

لایه‌نی پتر ریکه‌فتنامی کارتی‌کرن وگوه‌رین ل سهردا کرین لایه‌نی سیاسی بوویه، کو مور کرنا وی دبیته جهی نه‌رازیبوونا سکرتری پارتی وپتريا نه‌ندامین مه‌کته‌با سیاسی یا پارتی⁽¹⁵⁰⁾ ئەف لایه‌نه ب پشته‌فانیا حکومه‌تا عیراقی سهرکرداتیا لایه‌نی ژیشه‌بووی یی پارتی کرن⁽¹⁵¹⁾ و خو ب کوما مه‌کته‌با سیاسی دانه نیاسین، ولایه‌نی دیتر ب سه‌روکاتیا مه‌لا مسته‌فا بارزانی ولایه‌نگرین وی بوو⁽¹⁵²⁾.

مه‌کته‌با سیاسی وهسا دا دیارکرن کو ئەف دوو به‌ره‌کیه دناقبه‌را پاشکه‌فتن وپیشکه‌فتنه ولایه‌نی مه‌لا مسته‌فا بارزانی ب پاشکه‌فتن دا نیاسین وهه‌روهسا به‌لا‌ف کرن کو ده‌قه‌را به‌هدینان (بارزان) ده‌سته‌لاتدارن ل سهر شوره‌شی ودقیت یه‌کسانبون هه‌بیت. فازل میرانی دیار دکهت کو مه‌کته‌با سیاسی ب شاره‌زاهیا خو ب تابه‌ت ئیبراهیم ئەحمهد شیان کومه‌کا کادریت پارتی وپیشمه‌رگا بو لایی خو بکیشن، ژیشش راگه‌هاندنا ژیکشه بوونی ده‌قه‌را مه‌کته‌با سیاسی ده‌سته‌لات ده‌قه‌ره‌کی دکرن نیزیکی 6000 چه‌کدار ره‌خو‌قه‌ دگرتن پشتی راگه‌هاندنا ژیکشه بوونی نیزیکی 5400 چه‌کدار دزقرنه لایی لایه‌نی مه‌لا مسته‌فا بارزانی، لی کادریت پارتی پتريا وان مانه دگه‌ل لایه‌نی ژیکشه بوویی⁽¹⁵³⁾.

پشتی دووبه‌ره‌کی دناقبه‌را هه‌ردوو لایان ب هیز دکه‌فیت هه‌ولدانی‌ت لیک تیگه‌هشتنی کیم دبن هوسا لایه‌نی مه‌کته‌با سیاسی رادبن ب گریدانا کونفرانسه‌کی ل ده‌قه‌را ماوه‌ت ل 6 - 9 ی نيسانا/ 1964⁽¹⁵⁴⁾، ئیک ژیریاریت کونفراسی ئەو بوو ده‌سته‌یه‌ک ژمه‌کته‌با سیاسی بجیت ژبوو دیتنا چاره‌یه‌کی ژبوو نه‌هیلا نا دووبه‌ره‌کیی لی سهرکه‌فتن نه‌ئینان⁽¹⁵⁵⁾ ژبه‌رکو لایه‌نی مه‌کته‌ب سیاسی ل سهر فی خالی ناکوکی که‌فته دناقبه‌را وان و بونه دوو لایه‌ن لایه‌نه‌ک دکهل چاره‌سه‌ریی بوو لی لایه‌نی دی ژوان ئیبراهیم ئەحمهد و نوری سه‌دیق شاونیس و مه‌لا ماتور دژی چاره‌سه‌ریی بوون وب توندی دژی مه‌لا مسته‌فا بارزانی و کومه‌کا ئەندامین لژنا ناوه‌ندی دپارتیدا رابوون⁽¹⁵⁶⁾. هه‌ژیه دیار بکه‌ین کو ل ده‌قه‌را به‌هدینان ژماره‌ کادریی پارتی به‌شداری کونفرانسی بوون ژوان (ئەحمهد عه‌بدو‌للا ئامیدی، خالد یوسقی، موحه‌مه‌د سه‌دیق هه‌وری، عه‌بدو‌للا زیباری، سه‌دیق عه‌لی ئامیدی، عه‌لی شنگالی، ئوسمان قازی، عومه‌ر حه‌سه‌ن بامه‌رنی...) ⁽¹⁵⁷⁾ وه‌هر وه‌سا ناقبه‌ریا ده‌نگی خو د کونفرانسی دا هه‌بوو ب تایبه‌ت ئەحمهد عه‌بدو‌للا به‌رپرسی لقی ئیک بوو و د کونفرانسی دا هه‌ولدان کرن کو ژیکشه بوون په‌یدا نه‌بیت ژبه‌رکو دا زیان نه‌گه‌هسته پارتی ب تایبه‌ت ل ده‌قه‌را به‌هدینان و پشتی کونفرانسی ژێ چه‌ندین هه‌ولدان کرن کو پیک به‌یت لی سهرکه‌فتن نه‌ئینا⁽¹⁵⁸⁾، وکه‌سانیت به‌شداری د کونفرانسی کرین کومه‌ک ژوان مانه دکهل لایه‌نی مه‌کته‌با سیاسی و کومه‌کا دی زقرینه ده‌ف مه‌لا مسته‌فا بارزانی⁽¹⁵⁹⁾. لی ب شیوه‌کی گشتی ل ده‌قه‌را به‌هدینان ژماره‌ک ژکادریت پارتی گه‌هسته‌نه لایی مه‌کته‌با سیاسی ژوان، ژئه‌ندامین لژنا ناوه‌ندی (ئەحمهد عه‌بدو‌للا ئامیدی، عه‌لی حه‌مدی بیدوهی، عه‌گید سه‌دیق ئامیدی)، وژئه‌ندام لژنه‌و کادریت پارتی دا (ئیبراهیم ئاکره‌یی، عومه‌ر حه‌سه‌ن بامه‌رنی (به‌رپرسی ل. ن زاخو) ره‌شید سه‌عید ناغا دوسکی، موحه‌مه‌د ره‌شید ئامیدی (به‌رپرسی ل. ن ئامیدی)، نوری مسته‌فا ئامیدی، سه‌دیق عه‌لی ئامیدی، حه‌سه‌ن مسته‌فا ئامیدی، حه‌مید سوری، ئەحمهد عه‌ره‌ب، فه‌ریق نه‌وروز، حه‌سه‌ن نه‌مه‌ت باجلوری...) ⁽¹⁶⁰⁾.

لایه‌نی مه‌کته‌با سیاسی عومەر مسته‌فا ده‌بابه وه‌ک نونه‌ری خو ه‌نارتنه ده‌ق‌ه‌را به‌ه‌دینان ژبو‌ریک خستنا لایه‌نگرین مه‌کته‌با سیاسی ل ده‌ق‌ه‌ری و‌چه‌ندین کوم‌بوون د‌گه‌ل که‌سانیت نا‌ق‌بری کرن⁽¹⁶¹⁾ ل ده‌ست پ‌یک‌ی کار‌ی خو ل ده‌و‌کی کرن لی تاراده‌کی چالاکیا وان لی یا لاواز بوو⁽¹⁶²⁾ ژبه‌ر ه‌ندی کار‌ی خو ق‌ه‌گ‌وه‌استنه ده‌ق‌ه‌را ئام‌یدی ژبه‌ر کو پ‌ت‌ریا خه‌ل‌کی وی د‌گه‌ل مه‌کته‌با سیاسی بوون ول د‌گه‌ل نا‌ق‌بری کوم‌بوون⁽¹⁶³⁾، و‌پ‌شتی عومەر ده‌بابه‌ی ئی‌براهیم ئاک‌ره‌یی کار‌ی نا‌ق‌بری کر و‌چه‌ندین کوم‌بوون و‌سمینار ل ده‌ق‌ه‌ری کرن ژبو ب ه‌یز کرنا پارت‌ی ب تاییه‌ت ل ده‌و‌کی و‌سمیناریت وی وه‌ک راک‌ه‌ه‌اندن بو پارت‌ی د‌کرن و‌خالین لاواز ییت پارت‌ی دیار د‌کرن⁽¹⁶⁴⁾.

پ‌شتی قان پ‌ینگا‌ق‌یت لایه‌نی مه‌کته‌با سیاسی پارت‌ی دی‌مو‌ک‌رات‌ی کوردستان بریار دان گونگره‌یی شه‌شی ی پارت‌ی به‌یته‌ گریدان، ژبو ق‌ی چ‌ه‌ندی ل 11 ی گولانی ه‌ه‌لب‌زرتن ل لژنا ناو‌چی کرن و‌ریک بیخن دا کو به‌ش‌داری یی د‌کونگره‌ی دا ب‌که‌ن⁽¹⁶⁵⁾، ل ده‌ق‌ه‌را به‌ه‌دینان گوهرین ل لژنه‌یا دا ه‌اتنه کرن لی د‌کیم بوون ژبلی لژنا ناو‌چا ئام‌یدی کو ب ته‌مامی چ‌بونه لایه‌ی مه‌کته‌با سیاسی ژبه‌ر ه‌ندی ه‌ه‌لب‌زرتن ل گوندی ئه‌ندی ه‌اتنه کرن و‌لژنه‌کا نوی ب به‌رپ‌رسات‌یا عه‌ب‌دول‌ره‌حمان عه‌لی ئام‌یدی ه‌اته دانان، ه‌وسا به‌رپ‌رسیت لژنا ناو‌چان و‌ئه‌ندام‌یت وی ل ده‌ق‌ه‌ری به‌ره‌ف سه‌نگه‌ سهر چوون کو دا ل 21 ی خ‌زیرانی گونگره‌ ده‌ست پی که‌ت لی ه‌اته پ‌اش‌ئ‌ی‌خ‌ستن بو 1- 9 ی تیرمه‌هی ل ده‌ق‌ه‌را ق‌ه‌لاد‌زی⁽¹⁶⁶⁾، کونگره‌ ه‌اته ئه‌نجام دان و‌بریار ه‌اته دان کو مه‌لا مسته‌فا بارزانی ه‌هر سه‌رو‌کی پارت‌ی بیت، و‌ج‌قاتا سه‌رکردات‌یا شوره‌شی دامه‌زاندن، و‌بریارین کونفرانس‌ی ماوه‌ت ه‌اتنه ژنا‌ق‌برن و‌د‌گه‌ل ده‌ری خستنا چ‌ارده ئه‌ندام‌یت مه‌کته‌با سیاسی و‌لژنا ناوه‌ندی یا پارت‌ی و‌د‌گه‌ل سه‌رک‌ت‌یری پارت‌ی ئ‌براهیم ئه‌حمه‌د و‌ئه‌ندامان جه‌لال تاله‌بانی و‌ئه‌حمه‌د عه‌ب‌دول‌لا و‌عه‌لی حه‌مدی و‌عه‌گ‌ید سه‌دیق⁽¹⁶⁷⁾، و‌حه‌بیب مو‌حه‌مه‌د که‌ریم فه‌یلی د‌ب‌یته سه‌رک‌ت‌یری پارت‌ی، و‌ئه‌ندام‌یت لژنا ناوه‌ندی ه‌اتنه دانان کو ژده‌ق‌ه‌را به‌ه‌دینان (س‌ال‌ح یوس‌فی، عه‌زیز ئاک‌ره‌یی، عه‌لی ش‌نگالی، نه‌عمان عیسا، ه‌اشم

پشتی ماومیه کی کوما مهکتەبا سیاسی ل ئیرانی زفرین دگههشتنه
 حکومهتی ب وهاتنه نافکرن ب (جهلالی)⁽¹⁷⁴⁾ و (چەتەیین 66)⁽¹⁷⁵⁾ دگهل زفرینا وان
 هیژین سدقی چهجی شهعبان وتیلی ئیکماله ی ب چهکدار فه گههشتنه
 جهلالیا⁽¹⁷⁶⁾. هوسا رادبن ب فهکرنا بنگههیت پارتی ولهشکهری ب سهربه رستیا
 عومەر دهبابه بوون، لژنا ناوچا دهوک ب سهربه رشتیا ههجهر مستهفا وئیهراهم
 عهلی شویکه ی فهکرن ولهشکهری دباژییری دهوکی دا ههمید سوری ب ریقه دبرن
 وههروهسا بنگههین لهشکهری و حزبی ل گوندین کهمهکا، سندوری، قارقاراقا،
 مهمانی) فه کرن⁽¹⁷⁷⁾، ب فهکرنا فان بنگههان دژمنکاری دناقبهرا ههر دوو لایان
 زیدهتر لی دهیت وپیکدا دان پهیدا دبن مایتیکرنا عهشائیری پهیدا بوو دهمی
 چهندنین کهسان ژعهشیرهتا دوسکی رابووین ب گریدانا کومبونهکی ل گوندی
 باجلور وداخاز ژکومهکا پارتی وپیشمه رگا کر ئاماده بن لی ژوان ب تنی (فارس
 کوره مارکی، قادر ئاله کینی، موحه مه د حهسه ن باجلوری، شیخ سهلام دهرگه لی،
 دهریش بیسفی، موحه مه د عهلو لهیلا دیرگژنیک، حه مو کهمه کی، موحه مه د
 چهجی حسین کهمه کی) ئاماده بوون ولایه نی مهکتەبا سیاسی (تیلی ئیکماله ی،
 رهشید سهعید ئاغا دوسکی، عومەر دهبابه، عهلی شهعبان، صدقی ئهحمه د چهجی
 شهعبان) ئاماده ببون، وپیکهاتن ل سه ر هندی کرن نابیت شهر دناقبهرا واندا
 پهیدابیت وسنوری جالاکیا مهکتەبا سیاسی دیار کرن، پشتی فی بیکهاتنی
 سه رکرداتیا شوره شی ل دهقه ری پیگری پی نه کروب هیج شیوه کی ل سه رهه بوونا
 وان ل دهقه ری رازی نه بوون⁽¹⁷⁸⁾ وهیرش دبرنه سه ر بنگههیت وان ژوان هیرشان
 هیرشه ک ب سه رکرداتیا فهیسه ل حهسه ن نزارکی برنه سه ر بنگهه ی وان ل
 گوندی قارقاراقا ودئه نجام پیشمه رگهیه ک دهیته کوشتن، وههروهسا دهمی
 بنگهه ی گوندی دیری یی جهلالیا ب سه رکرداتیا صدقی چهجی شهعبان وعهلی
 شهعبان دهیته فهکرن هیزه کا لهشکه ری ئیک هیرشی دکهنه سه ر دئه نجام دا
 ناچار دبن بنگهه ی خو فه گوهیژنه ئامیدی دا⁽¹⁷⁹⁾. ژههژییه دیار بکهین ل باژییری
 ناقبری ژماره کا ئیکجار زور ب تاییهت ژبیشمه رگا گههشتنه جهلالیا ب تاییهت

مالا حەجی شەعبان کو ب تەمامی ریزیّت شورەشی بەردان پتیرا وان گەهشتنە جەلالیا، ئەف هەلویستی خەلکی باژییری دزفیریت کردارا سەرکرداتیا لەشکەری ئیک بەرامبەری سەرکردیت پێشمەرگەیا بیّت هیژا ئامیدی ی کو رابوون ب گرتنا سەعید حەجی شەعبان و ئەحمەد حەجی شەعبان⁽¹⁸⁰⁾ ول زیندانا قومریی ئاسی کرن و پاش بو ماوەکی برنە هیژا دھوک ول وییری ناڤبریا نامەیهک بو سدقی ئەحمەد حەجی شەعبان فریکرن و دیار کرن کو خو رادەستی لەشکەری ئیک بکەن ئەگەر دی چارەنقیسی هەر دوویا نەدیار بیت لی سدقی ب قی شیوەی بەرسقا وان دا (ئەگەر ئەز ژێ خو رادەست بکەم دی چارەنقیسی من ژێ نەدیار بیت) پشتی قان هەولدانا هەردوو برنە دەقەرا زاخو ول زیندانا سەناتە ئاسی کرن ول جەیی ناڤبری ول سنوری هیژا زاخو دا هاتنە کوشتن⁽¹⁸¹⁾.

ل ناڤهراستا خزیرانا 1966 حکومەتا عیراقی ئیکەم بنگەهی مەزن ل مەمانی بو جەلالیا قە کرن کو ئەف بنگەهە ژمارەکا رەبیا پیک دەهات و هەمی جەلالییت بەهدینان لی کوم بوون ب سەرکرداتیا عومەر دەبابە⁽¹⁸²⁾. لی پشتی ریکەفتنا خزیرانا/ 1966⁽¹⁸³⁾ دناڤهرا حکومەتا عیراقی و سەرکرداتیا شورەشی هاتیە راگەهاندن، وشەر هاتە راوەستاندن، قی دەمی دا عەلی خەلیل خوشەقی نامەیهک بو فەرماندی فەرماندەیا (18) ل دھوکی ەنارت و تیدا دیار کر کو هیزیت جەلالیا ل سنوری هیژا دھوک دەرئەکەفن دی بەیاننامی شکینن و هیرشێ بکەنە سەر، ژبەر هندی هەر ل دەسپیکا مەها تیرمەهی هیژا جەلالیا هاتنە قەگواستن بو سندوری و هیژا دھوک ب سەرکرداتیا عەلی خەلیل ب پیادە ل دیف پینگاقیت جەلالیا چوون تا کو گەهشتنە ناڤهرا سندوری و ئیکمالا گیندەلا هیرش کرنە سەر جەلالیا⁽¹⁸⁴⁾، ودقی هیرشێ دا تیلی ئیکمالەیا سەرکردی لەشکەری جەلالیا دەیتە کوشتن⁽¹⁸⁵⁾، ژبو پیگریکرن ب بریارین بەیاننامی هەلویستی حکومەتی ژقی هیرشێ بی دەنگ مان و هەروەسا ئەو هیرشە دناڤ رەبییت چەتەبییت ریکانیا بوون لی هیچ مایتیکرن لی نەکرن⁽¹⁸⁶⁾، هوسا هیزیت جەلالیا برنە گوندی قارقاراقا ل سەر ریکا (دھوک - ئامیدی)ی⁽¹⁸⁷⁾، و سدقی ئەحمەد حەجی

شه‌عبان رازی بوونا حکومه‌تی و مرگرتن و بنگه‌هه‌کی دی بو جه لالییت ئامیدی ل گوندی بیبادی قه‌کرن، لی پیشمه‌رگه‌یا بهره‌دوام هی‌رش دبرنه سهر هه‌ردوو بنگه‌هان⁽¹⁸⁸⁾. دوزمنکاریا دناقه‌برا هه‌ر دوو لایه‌نا گه‌هسته وی راده‌ی رابن ب کوشتنا نه‌ندامیت ناوه‌ندی یا پارتی (به‌ری ژیکفه‌بوونی) ژوان نه‌حمه‌د عه‌بدوللا ئامیدی کو ل 14 - 15 / کانونا ئیکی/ 1967 ل باژی‌ری هولی‌ری ده‌می سهرمدانا نه‌خوشخانی دکر ژلایی سهرکرداتیا شورهمشی قه‌ ده‌یته کوشتن، وه‌روه‌سا عه‌لی حه‌مدی بی‌دوهی ل ده‌قهر ماوه‌ت دزیندانا شورهمشی قه‌ هاته کوشتن⁽¹⁸⁹⁾.

دوو : چقاتا سهرکردایه‌تیا شورهمشی

وه‌ک دل‌آپه‌ریت بورییدا هاتیه باسکرن کو ئیک ژ بریاریت کونگری شه‌شی یی پارتی دامه‌زراندنا چقاتا سهرکردایه‌تیا شورهمشی بوو، کو ده‌سته‌لانا بال‌آ یا شورهمشی بیت و کارین ریقه‌برنا ده‌سته‌لاتیت یاسادانانی و جی به‌جی کرنی بکه‌ت، کو ل 4 ی چرییا ئیکی 1964 ب سهروکاتیا مه‌لا مسته‌فا بارزانی هاته دامه‌زراندن، پی‌ک ده‌ات ژ نه‌ندامین لژنا ناوه‌ندی یا پارتی، وسهرکردین له‌شکه‌ری ومه‌زنه عه‌شیره‌تان ونونه‌رین ئالیین ئاینی و که‌مه نه‌ته‌وین ل کوردستانی، هه‌ردوو پوستین دوماهی ی ژ ده‌رقه‌را به‌هدینان بوو ژوان میر ته‌حسین به‌گ نونه‌ری کوردین ئیزدی بوو، قه‌شه پولس بی‌داری⁽¹⁹⁰⁾ نوینه‌ری کلدانیا بوو وه‌روه‌سا قه‌شه ماریو لاها نه‌ندراوس⁽¹⁹¹⁾ نوینه‌ری ئاشوریان بوو⁽¹⁹²⁾.

ئیک ژ بریاریت گرنگ کو چقاتی دهرکین لایه‌نی ئیداری ل سهر ده‌قهریت رزگارگری هاته سه‌پاندن، نه‌وژی نه‌و ده‌قهره ب (ویلیه‌تا کوردستان) هاته‌دان و دابه‌شکرنه سهر پی‌نج پاریزگه‌ها (لیوا) ودهوک زی ئیک ژوان بوو، و پاریزگه‌ه دابه‌شکرنه سهر چه‌ندین قه‌زایا و ناحیا. ونقیسینگه‌ها جی به‌جی کرن ب ریقه‌برنا وی به‌رپرسی بوو، وبه‌رپرسی لقیین پارتی وه‌ک پاریزگه‌ر هاتنه هه‌لبژارتن⁽¹⁹³⁾ وی ده‌می نه‌عمان عیسا بارزانی به‌رپرسی لقا ئیک بوو ل دیف یاسا یا

چقاتی دبیتە پارێزگەری دھوکی⁽¹⁹⁴⁾، و بەرپرس و ئەندامی ئژنێن ناوچەیی پارتی بونە قائمقامی قەزایا و رێشەبەریت ناحیا، و ل دھوکی ئەحمەد جەرگیس تەتریشی دبیتە قائمقامی دھوکی و فارس کورەمارکی وەک رێشەبەری ناحیا مانگیشکی و یوسف میرخان گەرماقی رێشەبەری ناحیا زاویتە و میکائیل سارکی دبیتە رێشەبەری ناحیا سیمیلی⁽¹⁹⁵⁾. و عەبدوڵەجید ئەتەریشی وەک قائمقامی قەزا شیخان و عەلی جوقی رێشەبەری ناحیا ئەتەریش و موحمەد حەسەن بامەرنی رێشەبەری ناحیا نەهلی و فاروق سەعید بەگ رێشەبەری ناحیا ئەلقوشی⁽¹⁹⁶⁾، و ل قەزا زاخو عەبدوڵا حاجی بەدری دبیتە قائمقامی قەزای⁽¹⁹⁷⁾، و مەلا سالح بالقوسی رێشەبەری ناحیا باتیفا و مەلا حەیدەر ئەحمەد رێشەبەری ناحیا ئاسە و شەعبان سەعید دبیتە رێشەبەری ناحیا شەرانش⁽¹⁹⁸⁾، و ل قەزا ئامیدی ئی نەجمەدین یوسفی دبیتە قائمقام و مەلا ئەحمەد دوتازای (نیرووی) دبیتە رێشەبەری ناحیا کانی ماسی و حەسەن ئەحمەد حەجی شەعبان رێشەبەری ناحیا سەرسنکی و یوسف موحمەد بیدوھی رێشەبەری ناحیا نیروه ریکان⁽¹⁹⁹⁾.

یا فەرە دیاریکەین کو دگەل گوهرینیت کارگیری گوهرینیت لەشکەری ژێ هاتنە ئەنجامدان ل دیف یاسایی ئەنجومەنی و هاتنە ریکخستن ب شیوەکی هەرەمی کۆدەست بی دکر ژ (دەستە - پەل - لق - هیز - لەشکەر). و ئەسەد خوشەفی هەردمینیت سەر لەشکەری ئیک و هیژین دھوک و زاخو و ئاکری - شیخان وەکی خو دمینیت لی هیژەکادی دەیتە دامەزراندن ل ئامیدی ئی ب سەرکرداتیا سەلیم ئەسەد خوشەفی⁽²⁰⁰⁾، و هەرەسا ب ئەگەری بەردانا چەپەرانی دریزین شورەشی وەک دلایەریت بەری دا هاتیە باسکر ل دەقەرا شیخان ژێ لەشکەر دەیتە ریکخستن و لقین نوی دەینە دامەزراند کو ب فی شیوەی بوو، حاجی میرخان دولەمەری فەرماندی قولاً ئاکری بوو و بنگەهی وی ل گوندی باکرمان بوو، سالح نەرمو فەرماندی قولاً باعەدری بوو و بنگەهی وی ل گوندی نسری بوو و یوسف عەلی سپینداری فەرماندی قولاً بەرواری ژیری بوو و بنگەهی وی ل گوندی سپینداری بوو

وتهمور عه‌بدال شیخکی فه‌رماندی قولیت ده‌قه‌رین شه‌ره‌فا ومزیری ژیری بوو
وبنگه‌هی وی ل گوندی شیخکا بوو⁽²⁰¹⁾.

وه‌روه‌سا نقیسه‌ر بو قان قه‌زایا وناحیا هاتنه دانان کو هه‌ر ئەندام و
کادریت پارتی بوون ژوان، (ئه‌حمه‌د عه‌بود قه‌زا زاخو، نوری حسین بو قه‌زا ده‌وک،
موحه‌مه‌د عه‌لی یونس توفی ل قه‌زا ئامیدی). ونقیسه‌ر ل سه‌ر ناحیت ناقبری ژی
هاتنه دابه‌ش کرن ژوان (ناحیا سن‌دییا ئەحمه‌د عه‌لی بوو ل ناحیا گوئی یا حبیب
که‌له‌ش بوو، ل ناحیا سلیمانیه‌یا ئەبو به‌کر عوسمان بوو، ل ناحیا ئەتریش عه‌زیز
موحه‌مه‌د بوو، ل ناحیا ئەلقوش هه‌مید میخا بوو، ل ناحیا مریبا مسته‌فا هه‌سه‌ن
بوو، ل ناحیا زاویته ره‌شید سألح بوو، ل ناحیا دوسکی یا حاجی حه‌جی عه‌لی بوو، ل
ناحیا سیملی فازل هه‌سه‌ن بوو، ل ناحیا سه‌رسنگی ته‌یب حه‌جی موحه‌مه‌د بوو، ل
ناحیا به‌رواری ژوری لازار سفریا بوو، ل ناحیا نیروه ریکان ته‌فیک سه‌عید بوو)⁽²⁰²⁾.

سی: هی‌زا هه‌لگورد⁽²⁰³⁾

ل ده‌ستی‌کا خزیرانا / 1968 مه‌لا مسته‌فا بارزانی نامه‌یه‌ک بو ئەسه‌ده
خوشه‌فی قریکرتیدا دخواست نیژیکی (1500) که‌نجیت خودان شیان وچا‌ف نه‌ترس
قریکه‌ته بنگه‌هی مه‌لا مسته‌فا بارزانی ل گلاله، هوسا نیژیکی (1500) که‌نج
ژه‌می ده‌قه‌رین به‌ه‌دینان ئاماده‌کرن ول 20 ی خزیرائی که‌هسته‌نه گوندی
قه‌سرو ماکوسا ل ده‌قه‌را گلاله‌یی، ب مه‌ره‌ما دامه‌زاندنا هی‌زه‌کا یه‌ده‌ک
وگه‌روک بناقی هی‌زا هه‌لگورد⁽²⁰⁴⁾، پی‌شکار عه‌زیز ئاکره‌ی⁽²⁰⁵⁾ وره‌شید سندی بو
ریکخستنا فی هی‌زی هاتنه راسپاردن، ل ده‌ست پیکی که‌سانیت ئاماده‌کری بو
ریکخستنا هی‌زی ژیک جوداکرن ل گور په‌لین له‌شکه‌ری و خوینده‌واری ی ... و
ئه‌ویت خوانده‌قان و به‌ری هنگی د سوپایی عیراقی کارکرن قریکرنه باژی‌ری
هه‌مه‌دان ل ئیرانی داکو بینه دهرچوویت خوله‌کا ره‌وشه‌نبیری وله‌شکه‌ری⁽²⁰⁶⁾.

هیزا هه لگورد ژ سى به تالیونا پیک دهات به تالیونا ئیکى نیزیکی 450
چه کداران پیک دهات ب سه رکرداتیا سلیمان حاجی به درى سندی بوو و یوحه نا
ته لو مه رگه هى سندی وهك جیگرى به تالیونی بوو، به تالیونا دوو نیزیکی 450
چه کدارا پیک دهات ب سه رکرداتیا عریف سلیمان دوسکی بوو و عریف ئوسمان
مایى وهك جیگر بوو، و به تالیونا سى ب سه رکردایه تیا عه بدول رحیم جه سیم⁽²⁰⁷⁾
بوو، و عریف ئه حمه د ئیبراهیم بی دوهی وهك جیگر بوو⁽²⁰⁸⁾.

پهراویزین پشکا سییی

- (1) بو پتر بیزانین بنیره: شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص 51- 98؛ فیبی مار، المصدر السابق، الجزء الاول، ص 66- 80.
- (2) کاظم حبیب، المصدر السابق، الكتاب السابع، ص 11، 21؛ عادل تقي عبد محمد البلداوي، نضال الشعب الكردي وموقع البارزاني في الوثائق العراقية السرية، تقديم ومراجعة: عبد الفتاح علي البوتاني، دهوك، 2013، ص 75؛ ویلیام زیمان، التدخل السري للولايات المتحدة في العراق خلال فترة 1958-1963، ترجمة: عبدالجليل البدری، رسالة ماجستير، كلية الجامعة البوليتكنيكية في ولاية كاليفورنيا، قسم التاريخ 2006، متاح على موقع الانترنت www.iawvw.com
- (3) ديفيد ماكدول، المصدر السابق، ص 474؛ فهيسهل دماغ، بو شيواندى ميژوو نهومي فازل بهراك پي نهكرا أ. رموشن ديهوئي بيكات، بيرمام، 1995، ل 57.
- (4) بو پتر بیزانین بنیره: مسعود بارزانی، سهرجاوهی پیشوو، بهرگی سی یهم، بهشی یهکهم، ل 109.107؛ شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص 104.98.
- (5) عبدالکريم فندي، المصدر السابق، ص 55؛ دیدارا کهسایهتی دگهل عهبدولرمزاق کهرمافی، ل 2014/11/28، ل دهوکی
- (6) شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص 100؛ شکیب عقراوی، المصدر السابق، ص 114
- (7) مشروع الاكراد المعدل، گوفاری کادر، ژماره 29، ئهیلوئی 1992، ل 11- 17.
- (8) دیدارا کهسایهتی دگهل تهتهر تهوفیق نیرومی ل 31/ کانونا دووی/ 2015 ل دهوکی.
- (9) دیدارا کهسایهتی دگهل عهبدولرمزاق کهرمافی ل 28/ چریا دووی/ 2014 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی خالد تاها ل 4/ نیسانا/ 2015 ل دهوکی.
- (10) شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص 109.

(11) پهيوهنديا څان جوړه سواران دگهل حكومهتا عيراقى دزڅريت بو سهردهمى پاشايهتى (1958.1921)، ودرىڙى بيدانه بوو بو چالاكيين هيزا (كردوس) وهيزا نيك يا ساده (ميسل)، وهيزا دوو يا ساده (كهركوك وهولير) ل سهردهمى عهبدولكهريم قاسم. چالاكيت وان هتا 11/ نادارا/ 1970 بهردموام دبن وبتريا سهروك پلهداريت وان ژمهزنييت عهشيرهتا بوون وئهندامين چشاتا نونهراتى ويا سهردهمى پاشايهتى بوون، ژشازده عهشيرهتان پيك دهاتن. هندهك عهشيرهت بهردموام چالاكى ههبووينه ل دهقرا بادينان وهكى عهشيرهتين (زيبارى، ههركى، سورچى وبهروارى ژورى) وييت چالاكيت وان نه ههمى ومختان بهردموام ژعهشيرهتين (دوسكى ژيرى، شهرفانى، كوران (عشائر السبعة)، مزيرى ژيرى، دوسكى ژيرى، سليقانهى، سندی، شيخين بريفكا (مزيرى ژيرى)، كوچه، كهركهري وههسنيان) بوون، ئەهف ريخستيه ژچهندين قولان پيك دهاتن وههرقولهكى ژچهندين چهكداران پيك دهات، وههروهسا حكومهتى ناسنامهك دابوونه سهروك قولان وجيگريين وان كو دنازادن ب چهك ب چنه ههمى باژيران. بنيره: عبدالفتاح علي البوتانى، رأي حزب البعث الصريح في (فرسان صلاح الدين) اعداء حركة شعبهم الكوردي التحررية؛ جريدة الصوت الاخر، العدد 21، 24 / 2008/9 في www.soutakher.com؛ محمود الدرة، القضية الكردية، الطبعة الثانية، بيروت، 1966، ص342، 343؛ ديدارا كهسايهتى دگهل محمهد كهلى ريكانى، ل 29/ نيسانا/ 2015 ل دهوكى؛ ديدارا كهسايهتى دگهل مستهفا عهبدولكهريم نهمدى، ل 13/ كانونا نيكى 2015 ل دهوكى ژدايك بويى سالا 1932 ل كوندى نهمدى سهر ب قهزا ناميدي قه، ل سالا 1950 دچيته ميسل و ل دهق مهحمود ناغا زيبارى دمينيت، بهشدارى ژسوارين سهلاحدين كريبه و هاريكارى زبير زيبارى بوو، ل سالا 1975 هاتيبه دهوكييدا و لى ناكنجيه؛ جريدة الجماهير، العدد 139، 11/ تموز/ 1963.

(12) محمد احسان، الصمت: الابادة الجماعية في كردستان العراق، بيروت، 2015، ص143.

- (13) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل خالید شلی ل 6 / جرییا دووی / 2014 ، ل گوندی دووشیشان سهر ب قهزا شیخان، ژدایک بووی ساالا 1943 ل گوندی شلیا ل دهقرا به‌رواری ژیری، ل ساالا 1962 گه‌هشتیه شورشا ئیلونی، چه‌ندین پوست دماویئ شورشی دا وەرگرتینه ژوان ئامرسری ئامر به‌تالیونی به‌رگری مللی رۆژه‌لاتی هیزا شیخان، و به‌شدار بووی شورشا گولانی بوویه، ونوکه به‌پرسی دهمگه‌هی ئیلونی به ل ئاکری و ئاکنجیی گوندی دووشیقانه.
- (14) جریدة الجماهير العدد 135، 11/ حزيران/ 1963؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل سه‌عدون مشیر سمایل ل 14/ خزیرانا/ 2015 ل گوندی بامه‌رزی.
- (15) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل میرخان موحه‌مه‌د ئەمین میرگه‌سوری ل 11/ چریا دووی / 2015 ل هافینگه‌ها پیرمام؛ عبدالکریم فرحان (مذکرات)، حصاد الثورة: تجربة السلطة في العراق (1958 - 1968)، الطبعة الثانية، لندن، 1996، ص89.
- (16) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو لهرزاق گه‌رمافی ل 3/ ئادارا/ 2015 ل دهوکی؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل مسته‌فا حسین باپیر ئامیدی ل 3/ کانونا دووی/ 2015 ل دهوکی.
- (17) فه‌له‌که‌دین کاکه‌یی، ده‌وری بزووتنه‌وه‌ی کورد و مافی گه‌لی کورد، و مرگیران: نه‌ژاد عه‌زیز سورمی، به‌شی یه‌که‌م، گو‌فاری کادر، ژماره 27، نیسانی 1992، ل 52؛ دیشیدم‌کدول، المصدر السابق، ص478؛ شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص121.
- (18) عبدالکریم فرحان (مذکرات)، المصدر السابق، ص89؛ ئەسه‌هد عه‌دو، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل46.
- (19) جریدة خه‌بات، العدد 469، حزيران 1963؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو لهرزاق گه‌رمافی ل 3/ ئادارا/ 2015 ل دهوکی.
- (20) شیرزاد زکریا محمد الحركة القومية...، ص116، بو‌پتر پیزانین بنیره، رزگار محمد، عملیة دجلة؛ حملة الحكومة العراقية على كردستان عام 1963، اربیل، 2001.

- (21) مسعود بارزانی، سه‌چاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سی یه‌م ÷ به‌شی یه‌که‌م، ل 25؛ حیب محمد کریم، المصدر السابق، ص 89.
- (22) عبدالکریم فرحان (مذکرات)، المصدر السابق، ص 91.
- (23) ژیلانا حکومه‌تا عیراقی ژماره‌کا زور چه‌ته یین ده‌قهری ئاماده کرن و به‌ره‌ق ده‌قهره زاخو هنارتن دا پیشمه‌رگه خو ل زاخو ئاماده بکه‌ن ودا ل سه‌ری ئاکری چ ئاماده کارییا نه‌که‌ن وده‌می هی‌رش کرنی دا به‌رگری یا لاواز بت، بنیره، المصدر نفسه، ص 95.
- (24) المصدر نفسه، ص 95.
- (25) ئیسقی سه‌عدو یی ئەمین (ئیسف ترک) (بیره‌اتن)، پیشمه‌رگی بی سنوو، ده‌وک، ب.س، ل 55.
- (26) مسعود بارزانی، سه‌چاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سی یه‌م، به‌شی یه‌که‌م، ل 126.
- (27) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو‌للا میرزا جه‌رجیس روژیه‌یانی، ل 23/ شواتا/ 2015 ل هه‌ولیر، ژدایک بوویئ سالا 1939 ل گوندی چه‌مه‌ رمش سه‌ر ب قه‌زا شیخان فه، ل ده‌سپیکا شوره‌شا ئیلونی به‌شدارى کریه ول سالا 1963 پوستی سه‌ر له‌ق ل پیشمه‌رگه‌ی سه‌ر ب هی‌زا شیخان وئاکری وهرگرتیه، ونوکه‌ خانه نشینه سه‌ر ب وه‌زاره‌تا پیشمه‌رگه وئاکنجیه ل هه‌ولیر.
- (28) مسعود بارزانی، سه‌چاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سی یه‌م، به‌شی یه‌که‌م، ل 126.
- (29) جریده الجماهير، العدد 142، 19/ حزیران/ 1963؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ته‌تر ته‌وفیق نیرومی، ل 31/ کانونا دووی/ 2015 ل ده‌وک.
- (30) وه‌لی زبیر هوستانی، سه‌ره‌تای بلیسه‌ی شو‌رشى ئه‌یلوولی مه‌زن وچه‌ند یا ده‌هریه‌یه‌ک، گو‌قاری ده‌نگی پیشمه‌رگه، ژماره 125، ئابی 2008، ل 28.
- (31) ژدایک بوویئ سالا 1930 ل قه‌زا دیانا سه‌ر ب ده‌قهره سوران ئی هه‌ر ژبجیکاتی ده‌ینه فه‌گوهاستن بو گوندی کوریت گا‌فا سه‌ر ب قه‌زا مانگیشکی، دژیئ 18 سالی دا ل کارگه‌هه‌کا بیانی کار دکه‌ت ل که‌رکوکی و وی ده‌می دچیه‌ته دنا‌ق ریزین پارتی دا ول ده‌سپیکا شوره‌شا ئه‌یلوولی هی‌زه‌کا تاییه‌ت یا مه‌سیحیان کو ژکلدانی وئا‌شوریا پی‌ک ده‌اتن و سه‌ر ب هی‌زا ئاکری - شیخان بوو، ول

سالا 1963 ل سەر دەستی ئەشگەری سووری ل گوندی ئالوگا ل روژئاڤایی
 دھوکی دەیتە کوشتن بو پتر بیزانین بنیەرە: ریاض السندي، هرمز ملک چکو
 لحن اشوری علی قیثارە کوردیە، مجله متین، العدد 77، حزیران 1998؛
 شەوکهت سەرنی وەهزار بەروشکی، شەهید هورموز مەلک چەکو، دھوک
 2008، وصفی حسن ردینی، شەهیدی کوردستانی هورموز مەلک چەکو 1930
 - 1963، دھوک، 2008.

(32) مسعود بارزانی، سەرچاوەی پیشوو، بەرگی سی یەم، بەشی یەكەم، ل 127، 130.

(33) عبدالکریم فرحان (مذکرات)، المصدر السابق، ص 96.

(34) ئەسەد عەدو، سەرچاوەی پیشوو، ل 45؛ مسعود بارزانی، سەرچاوەی پیشوو،
 بەرگی سی یەم، بەشی یەكەم، ل 129 - 130.

(35) هەژێ گوتنێیە دیار بکەین دەمی مەلا شنی دەیتە کوشتن ژلایی مەزنەکی
 چەتەیین زبیری دەستکاری دلایشی وی دا دەیتە کرن وەندەك ئەندامین
 لەشی وی ژێشە دکەت وب سەربلندی دبهت ونیشا ئەشکەری حکومەتا عێراقی
 ددەت. بنیەرە: عبدالکریم فرحان (مذکرات) المصدر السابق، ص 97.

(36) وەلی زبیر هوستانی، شورەشی ئەیلوول وداستانی چیاپی پیرس ل 1963/6/27،
 کوفاری دەنگی پیشمەرگە، ژمارە 75، حوزەیرانی 2004، ل 33 - 34؛ دیدارا
 کەسایەتی دکەل ئیبراهیم رەشاقەیی، ل 27 / ئادارا / 2015، ل دیرالوک.

(37) عبدالکریم فرحان (مذکرات)، المصدر السابق، ص 97.

(38) شیرزاد زکریا محمد الحركة القومية...، ص 125؛ دیدارا کەسایەتی دکەل
 سەعدون مشیر ئیسماعیل، ل 14 / حوزیران / 2015، ل گوندی بامەرزێ.

(39) ادگار أبالاس، مصدر پیشین، ص 145.

(40) جەلیلی جەلیل و ەندەکین دی، شوێشەکانی کورد لە سەردەمی نوێدا،
 وەرگیان: بەهادین جەلال مستەفا، هەولێر، 2013، ل 383.

(41) مەبەست ژێ تۆرکیا وئیران و سووریا، تەلار علی امین عزیز، موقف ترکیا من
 القضية الكردية في العراق 1937 - 1975، السليمانية، 2011، ص 316؛ کاوس

قفطان، الحركة القومية التحررية الكردية في كردستان العراق 1958 - 1964،
سليمانية، 2004، ص238.

(42) من مديرية الحركات العسكرية العدد 3478 / س، بتاريخ 1963/7/2، الى فح
اوفق 2 رئيس، في علي سنجاري، حقيقة مسيرة ثورة ايلول 1961، دهوك، 2013،
ص108.

(43) ينظر كتابة، المصدر السابق، ص236، 237، 239.

(44) ادگار ابالاس، مصدر پيشين، ص150.

(45) سعد ناجى جواد، المصدر السابق، ص99؛ عبدالكريم فرحان (مذكرات) المصدر
السابق، ص90؛ ديدارا كهسايهتى دگهل رهشيد حاجى بهدرى سندی، ل
2014/11/23 ل زاخو.

(46) ينظر مذكراته، المصدر السابق، ص90.

(47) هاتيه ومركتن ژ: عصمت شريف وانلى، كردستان العراقية هوية وطنية: دراسة
في ثورة 1961، ترجمة: سعاد محمد خضر، السليمانية، 2012، ص286.

(48) عبدالفتاح على بوتانى، الحركة القومية الكوردية التحررية، دراسات ووثائق،
دهوك، 2004، ص352.

(49) خلات موسا، هيرشا لهشكهري سورى بو سهر دهقهرا بههدينان ل سالا 1963،
كوشارا دهوك، ژماره 24، ئادارا 2007، ل20؛ ديدارا كهسايهتى دگهل نهحمهد
رهشيد بيتاسى، ل 28 نيسانا 2015 ل سيميلى؛ ديدارا كهسايهتى دگهل
عهبدولكهريم سوفى ل 21 / چريا دووى / 2014 ل زاخو، ناخبرى ل سالا 1924 ل
گوندى گهردهمى ل سنورى سوريا وعيراق ژدايك بوويه، ل سالا 1948 بوويه
نهندام د پارتى ديموكراتى كوردستان دا نوكه ل زاخو ئاكنجيبه.

(50) ديدارا كهسايهتى دگهل عهبدولرمزاق گهرماقى ل 3 / ئادارا / 2015 ل
دهوكى؛ ديدارا كهسايهتى دگهل مستهفا عهبدولرحيم نهرمدنى ل
2015/12/13 ل دهوكى.

(51) دیدارا کهسایهتی دگهل سالح هه جی حسین ل 28 / چریا دووی / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل موحه مهه د خالد بوسه لی ل 2 / کانونا نیکی 2014 ل زاخو.

(52) دیدارا کهسایهتی دگهل به هییا ئەمین ئەحمەد ل 25\کانونا دووی \ 2014 ل زاخو، ژدایک بوویا سالا 1940 ل باژیژی زاخو، لایهنگریا پارتا شیوعی بوو، نوکه ل زاخو ئاکنجییه.

(53) دئ دلاپهرین بهیت دا هیته باس کرن.

(54) عبدالکریم فندی، المصدر السابق، ص 64.

(55) دیدارا کهسایهتی دگهل ئەمین سه لیم ئەتریشی، ل 26 / کانونا دووی / 2015 ل دهوکی.

(56) ئیسی سەعدوی ئەمین (ئیسف ترک) (بیرهاتن)، ژیدهری بهری، ل 63؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سهعدون مشیر سمایل گوران ل 14 / خزیرانا / 2015 ل گوندی بامهرزی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل اسماعیل گوران ل 22 / خزیرانا / 2015 ل هافینگهها پیرمام؛ منکرات جلال محمد بالته، غیر منشوره، ص 17، 19.

(57) پشتی فی رویدانی ب ماوهیهکی دگههته ریزیت لهشکهری حکومهتی، دیدارا کهسایهتی دگهل سهعدون مشیر سمایل گوران ل 14\خزیرانا 2015 ل بامهرزی.

(58) ئیسی سەعدوی ئەمین (ئیسف ترک) (بیرهاتن)، ژیدهری بهری، ل 63، 65، 66؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سمایل گوران ل 22 خزیرانا / 2015 ل هافینگهها پیرمام؛ دیدارا کهسایهتی دگهل مهلا تاهیر رهشاقهیی ل 25 / شواتا / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل شهکر عهبدال شیخکی ل 16 / کانونا نیکی / 2014 ل دهوکی.

(59) عهلی تاهر خورکی، پیشمه رگی ههر دوو شورهشا خورشید هه کیم ته لومی عه دیدارهک، گوفا ری دهنگی پیشمه رگه، ژماره 97، نیسان 2006، ل 71، دیدارا

- کهسایهتی دگهل شهکر عهبدال شیخکی 16 / کانونا نیکی / 2014 ل دهوکی.
- (60) دیدارا کهسایهتی دگهل مهلا تاهیر رهشاقهیی ل 25 / شواتا / 2015 ل دهوکی.
- (61) ئەحمەد بادی وهاشم شوشی، ژیدەری بەری، ل 61؛ سالار تەیمور شیخکی، شەری شەمکانی ل سالی 1963، گوڤاری دەنگی پێشمەرگه، ژماره 40، نیسانی / 2001، ل 24.
- (62) ئیسفی سەعدوی ئەمین (ئیسف ترک) (بیرهاتن)، ژیدەری بەری، ل 67 - 68.
- (63) دیدارا شهکر عهبدال شیخکی، ل 16 / کانونا نیکی / 2014 ل دهوکی.
- (64) سالار تەیمور شیخکی، ژیدەری بەری، ل 24.
- (65) ئەڤ رویدانه پشتهی کۆدهتایا 18 / چریا دووی / 1963 یه دئ دلاپهرین بهیت هیته باسکرن.
- (66) عصمت شریف وانلی، المصدر السابق، ص 289؛ شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص 151.
- (67) مجلة الوقائع العراقية، 19 / كانون الاول / 1963.
- (68) عبدالکریم فرحان (مژکرات)، المصدر السابق، ص 100.
- (69) دیدارا کهسایهتی دگهل عهبدوهرهزاق کهرمافی ل 3 / نادارا / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل خالد تاها ل 4 / نیسانا / 2015 ل دهوکی.
- (70) پشتهی کوشتنا هورموز مهلیک چهکو، تهلییا شهمعون سهکرداتیا قولاً ناشوری وکلدانیا وه دگرت یا سهرب هیزا ناگری وشیخان. بنیره، رینییه موریس، المصدر السابق، ص 127.
- (71) ایوب بارزانی، المصدر السابق، ص 226 - 227.
- (72) شیخ ئەحمەد بارزانی وخه لکی دهڤهرا بازان دهڤهرا چوول کر بوون ویهرف دولا (وهلاتی ژیری) ل پشتا جیایی شرین جوو بوون، دیدارا سهلیم ئەسعهده خوشهڤی

- دگه‌ل عه‌بدو‌لوا‌حید ئی‌براهیم عه‌بدو‌سه‌لام بارزانی سا‌لا 2014 ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م، کو‌وی ده‌می نا‌قیری دگه‌ل شی‌خ نه‌حمه‌د بارزانی بو‌و.
- (73) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سه‌لیم نه‌سه‌عد خوشه‌فی ل 30 / چریا دووی / 2014، ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل جبرائیل مو‌حه‌مه‌د ه‌سه‌ن سیلکی ل 30 / چریا دووی / 2014 ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م.
- (74) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سه‌لیم نه‌سه‌عد خوشه‌فی ل 30 / چریا دووی / 2014 ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مو‌حه‌مه‌د س‌ال‌ح ستوپه‌یی ل 11 / چریا دووی / 2015 ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م، ژدایک بووی 1942 ل گوندی ستوپه‌ ل ده‌قه‌را مزیری ژووری، ل سا‌لا 1962 دبیته ه‌اریکاری سه‌عید خه‌لیل خوشه‌فی ل ده‌قه‌را بادینان ول سا‌لا 1964 دزقریته بارزان و 1975 دبیته په‌نابه‌ر ل ئیرانی ونوکه خانه نشینه، ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م نیسته‌جی یه.
- (75) شه‌فیک حسین شه‌تنوسی، دیداره‌ک دگه‌ل خه‌بات‌گیر و فه‌رمانده‌یی شوره‌شا ئیلونا مه‌زن ماموستا مه‌لا ه‌مه‌دی عه‌بدو‌له‌جید ئسماعیل، گو‌قارا ده‌نگی پێشمه‌رگه، ژماره 43، شواتا 2010، ل 42؛ دیدارا ره‌ج‌ب جه‌میل ه‌بیب دگه‌ل مه‌لا ه‌مه‌دی سه‌له‌فی ل 11 / کانونا دووی / 2010 ل سه‌رسنگی.
- (76) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مسته‌فا باپیر ئامیدی ل 3 / کانونا دووی / 2015 ل ده‌وکی؛ دیدارا ره‌ج‌ب جه‌میل ه‌بیب دگه‌ل فه‌یسه‌ل ه‌سه‌ن نزارکی ل 17 / نادارا / 2010 ل ده‌وکی.
- (77) دفی ده‌میدا هی‌زا ده‌وک ب سه‌رکردایه‌تیا سه‌عید خه‌لیل خوشه‌فی ب وه‌کاله‌ت وعه‌لی خه‌لیل خوشه‌فی ل ده‌ق مه‌لا مسته‌فا بارزانی بو‌ وژی‌ه‌ر بارو دوخی نه‌باش بارزان، دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل دیندار سه‌عید خه‌لیل خوشه‌فی ل 11 / چریا دووی / 2015 ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م، ژدایک بووی سا‌لا ل سا‌لا 1975 دگه‌ل خیزانا خو بووینه په‌نابه‌ر ل وولاتی ئیرانی و ل سا‌لا 1991 زقرینه کوردستان و نوکه پلا سه‌ره‌نگ سه‌ر ب وه‌زاره‌تا پێشمه‌رگه کار دکه‌ت و نوکه ئاکنجیه‌ ل ه‌افین‌گه‌ها پیرما‌م.

- (78) دیدارا موحه‌مه‌د سالح ستویه‌ی ل 11 / جریا دووی / 2015 ل هافینگه‌ها پیرمام؛
دیدارا ره‌ج‌ه‌ب جه‌میل حه‌بیب دگه‌ل مه‌لا حه‌مدی سه‌له‌فی ل 11 / کانونا /
دووی / 2010 ل سه‌رسنگی.
- (79) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ئە‌کره‌م عه‌بدو‌ل‌ره‌حمان ئامیدی ل 8 / نیسانا / 2015
ل دهوکی.
- (80) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو‌ل‌ره‌م‌زاق گه‌رماقی ل 18 / کانونا دووی / 2015 ل
دهوکی؛ مصطفی نوری بامه‌رنی، ژیندەری به‌ری، ل 188؛ رزگار محمد، عملیه
دجله ...، ص 60.
- (81) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل مسته‌فا باپیر ئامیدی ل 30 / کانونا دووی / 2015 ل
دهوکی.
- (82) چیاپی مه‌تینی، ژنه‌رشیفی نشیسینه‌گه‌ها پارتی دیموکراتی کوردستان؛ دیدارا
که‌سایه‌تی دگه‌ل نه‌جمه‌دین یوسفی ل 21 / کانونا دووی / 2015.
- (83) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ته‌یب ئە‌ل‌کیشکی ل 4 / کانونا ئیکی / 2014 ل
دهوکی.
- (84) مه‌سه‌ود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سی یه‌م، به‌شی یه‌که‌م، ل 144؛
دیدارا ره‌ج‌ه‌ب جه‌میل حه‌بیب دگه‌ل فه‌یسه‌ل حه‌سه‌ن نزارکی، ل 17 / ئادارا /
2010 ل دهوکی.
- (85) چیاپی مه‌تینی ژنه‌رشیفی مه‌کته‌با سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان؛
رزگار محمد، المصدرا‌لسابق، ص 65، 76.
- (86) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ته‌یب ئە‌ل‌کیشکی ل 4 / کانونا ئیکی / 2014 ل
دهوکی.
- (87) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل نه‌جمه‌دین یوسفی ل 21 / کانونا دووی / 2015 ل
دهوکی؛ عه‌بدو‌ل‌که‌ریم فندی، المصدرا‌لسابق، ص 61.
- (88) جبرائیل موحه‌مه‌د حه‌سه‌ن سیلکی ل 30 / جریا دووی / 2014 ل هافینگه‌ها
پیرمام.
- (89) ته‌لار علی امین عزیز، المصدرا‌لسابق، ص 326.

- (90) وی دەمی هیزا زاخو وهك هیزهكا یهدهك بوو، دشه‌ری دا وینگه‌هی وهختی دانا بوو دینگه‌هی له‌شکه‌ری ئیك فه، دیدارا که‌سایه‌تی دگهل سوار عیسا سوار، ل 14 \ کانونا دووی \ 2015 ل هافینگه‌ها پیرمام.
- (91) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل جبرائیل محمد هسه‌ن سیلکی ل 30 / چریا دووی / 2014 ل هافینگه‌ها پیرمام.
- (92) رزگار محمد، عملیه دجله ..، ص 80.
- (93) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل عه‌بدو لهره‌زاق که‌رماقی ل 3 / ئادارا / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگهل سه‌لیم نه‌سه‌د خوشه‌قی ل 30 / چریا دووی / 2014 ل هافینگه‌ها پیرمام.
- (94) دیدارا که‌سایه‌تی دگهل سه‌لیم نه‌سه‌د خوشه‌قی ل 30 / چریا دووی / 2014 ل هافینگه‌ها پیرمام؛ مصکفی نوری بامه‌رنی، ژیده‌ری به‌ری، ل 193.
- (95) ژیه‌ر قی ناکوکی چهن‌دیین ریکانی یا ب دلمانی خو فه‌دکیشن به‌ژدار نابن وه‌یرشین مایی ودچنه فروکه‌خانی، دیدارا که‌سایه‌تی دگهل ته‌یب نه‌لگیشکی ل 4 / کانونا ئیکی (2014).
- (96) مسعود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی بی‌شوو، به‌رگی سی یه‌م به‌شی یه‌که‌م، ل 145؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگهل ته‌یب نه‌لگیشکی ل 4 / کانونا ئیکی / 2014 ل دهوکی؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگهل عومه‌ر عه‌نی هالو ل 9 / کانونا ئیکی / 2014 ل زاخو.
- (97) دیدارا سه‌لیم نه‌سه‌د خوشه‌قی دگهل عه‌بدو لخواحد ئیبراهیم عه‌بدو سه‌لام بارزانی ل سالا 2014 ل هافینگه‌ها پیرمام.
- (98) عزیز سباهی، المصدر السابق، جزء الثاني، ص 540 - 543؛ صالح حسین الجبوری، ثورة 8 شباط 1962 في العراق نهاية حكم عبدالکریم قاسم، بغداد، 1990، ص 161، 163.
- (99) دماوی حوکمی به‌عسیا دا 49 بله‌داریت سیاسی وله‌شکه‌ری وه‌ه‌زاران لایه‌نگریت پارتی هاتنه سیداره دان وکوشتن... بنیره حنا بطاطو، المصدر السابق، الکتاب الثاني، ص 298 - 302.

(100) ل 7 / ئادارا / 1963 دهیته سیداره‌دان، للمزید یینظر: حنا بطاطو، المصدر السابق، ص 298 - 302.

(101) مجید خدوری، العراق الجمهوری، ایران، 1376، ص 267 - 268؛ حازم جواد (مذکرات): الرجل الذي قاد البعث العراقي الى السلطة في عام 1963، د. ن، 2004، ص 64، دیدارا کهسایه‌تی ب ریکا په‌یوه‌ندییا ته‌له‌فونی دگه‌ل عه‌زیز موحه‌مه‌د، ل 22 / نیسانا / 2015.

(102) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو‌لره‌حمان شه‌عبان ئاکره‌ی ل 8 \ ئادارا \ 2015 ل ئاکری.

(103) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل ته‌ها موحه‌مه‌د ته‌ها جه‌قسی ل 6 / کانونا دووی / 2015 ل زاخو، دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عه‌ونی موحه‌مه‌د جونیه‌د ل 18 \ چرییا دوئ \ 2014 ل زاخو، ژدایک بوئی سالا 1939 ل زاخو، خاندنا سه‌ره‌تایی وناقنچی ل زاخو ته‌مام کریه ول سالا 1958 دبیته به‌پرسی ئیکه‌تیا قوتابیی شوعی، نوکه ئاکنجیه ل زاخو.

(104) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل هسه‌ن خه‌لیل حاجی ل 4 / کانونا دووی / 2014 ل زاخو، ژدایک بوئی سالا 1937 ل زاخو، ل سالا 1958 بویه ئه‌ندام ل حزبا شوعی دا، وپشتی لاوازیا ریکخستنی ونه‌مانا وی دبیته فه‌رمانبه‌ر سه‌ر ب ومزارتا ته‌ندروستی، نوکه خانه نشینه وئاکنجیه ل زاخو؛ دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل به‌هرم مه‌حموود قه‌ساب ل 5 \ کانونا دووی \ 2015 ل زاخو، ژدایک بوئی سالا 1966 ل زاخو. بابی وی ئیک ژریکخستیت پارتا شیوعی بوو ل زاخو. ده‌رچووی کولیژا کارگیری وئابووری ل سالا 1990 ل میسل و ماسته‌ری ل سالا 2013 ل زانستین ئابووری زانکویا زاخو ومردگریت وماموستایه ل هه‌مان کولیژ و ئاکنجیه ل زاخو.

(105) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل جه‌میل شه‌هاب شه‌ره‌فانی ل 22 / شواتا / 2015 ل شیخان؛ دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل خودیدا سه‌لمان هسه‌ن ئسیانی، ل 20 / کانونا دووی / 2015 ل شیخان، ژدایک بوئی 1944، خاندنا سه‌ره‌تایی ل شیخان ته‌مام کریه، ل سالا 1960 دبیته ئه‌ندام دپارتا شوعی دا، نوکه ئه‌ندامی لژنا ناوچا ده‌شتا میسل یا پارتی یه، ئاکنجیه ل شیخان.

(106) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل یوسف ئیسحاق حه‌نا (یوسف زهیا) ل 13/ چریا دووی/ 2015 ل ئه‌لکیش، ژدایک بووی سا‌لا 1933 ل ئه‌لکیش، ل سا‌لا 1952 دبیته ئه‌ندامی پارتا شوعی، ول سا‌لا 1962 دگه‌هیته ریزین شوره‌شا ئیلونی ویلا سه‌ریه‌ل ومردگریت، نوکه که‌سه‌کی بی لایه‌نه ل ئه‌لکیش ئاکنجیه.

(107) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل ره‌شید مسته‌فا ئامیدی ل 20/ کانونا دووی/ 2015 ل دهوکی؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل موحه‌مه‌د مسته‌فا دهوکی (موحه‌مه‌د ستی یی) ل 25/ کانونا دووی/ 2015 ل دهوکی، ژدایک بووی سا‌لا 1929 ل دهوکی، خاندنا سه‌ره‌تایی ل دهوکی ته‌مام کریه، که‌سه‌کی نیژیکی شیوعیان بوو، ول 1958 دبیته سه‌روکی سه‌ندیکا کریکارا، وکاریت ئازاد کرینه ونوکه ئاکنجیه ل دهوکی.

(108) اوراق تومه توماس (مذکرات) (1) علی [www. Al-nnas.com](http://www.Al-nnas.com)؛ دیدارا ره‌ج‌ه‌ب جه‌میل حه‌بیب دگه‌ل موحه‌مه‌د سالح سیاری ل 9 ئادارا\ 2010 ل دهوکی، دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل ئه‌مین سالح موحه‌مه‌د ئه‌مین بامه‌رنی ل 5/ ئادارا/ 2015، ل دهوکی، ژدایک بووی 1943 ل بامه‌رنی دمرجویی پولا سه‌ره‌تایی، ل سا‌لا 1960 دبیته ئه‌ندام وپارتا شوعی ول 1963 دگه‌هیته ریزین شوره‌شا ئیلونی، نوکه خانه نشینه وئاکنجیه ل دهوکی.

(109) ژمه‌کته‌با سیاسی یا پارتی ب تنی جه‌لال تاله‌بانی ونوری شاه‌ویس هه‌لویستی ئه‌رینی به‌رامبه‌ر هاتنا شیوعیا هه‌بوو بنیره: دیداریکی تاییه‌ت له گه‌ل تی‌کو شه‌ری ناسراوی کورد (عه‌زیر محه‌مه‌د) دا، گوشاری 21k، ژماره 9، 2010، ل 39.

(110) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل فازل میرانی ل 20/ کانونا دووی/ 2016 ل هافینگه‌ها پیرمام؛ فاروق محمود ئاکره‌یی (مذکرات): من ذاكرة ناشط PDK (پارتی)، دهوکی، 2012، ص 17.

(111) فاتیح ره‌سول، بنجینه‌ی بیروکه‌ی چه‌پ له کوردستان، سوید، 2001، ل 337؛ عبدالله زنگه‌نه، رمز الكرد الملا مصطفى البارزانی من المنفي الاجباري في السليمانية الى مرتبة الزعامة، ترجمة: محمد الملا عبدالکریم، في: مؤتمر الذکری المثوية لميلاد البارزاني الخالد، الجزء الاول، اعداد: ممتاز حیدری

وگوردستان موکریانی ودلیر اسماعیل حقی شاویس، هولیر، 2003، ص 225؛
دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل به‌هرم مه‌حمود قه‌ساب ل 16 کانونا دووی/ 2015 ل
زاخو.

(112) دیدارا که سایه‌تی ب په‌یوه‌ندی تیله‌فونی دگه‌ل عه‌زیز موحه‌مه‌د ل 22/
نیسانا/ 2015.

(113) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل توما داوود ئەلقس (ابو نضال) ل 8/ ئادارا/ 2015 ل
دهوکی ژدایک بووی سا‌لا 1930 ل ناحیا کانی ماسی سهر ب قه‌زا نامیدی،
دمرچوویی سا‌لا 1946 ل په‌یمانگه‌ها ماموستایا، ل سا‌لا 1947 دبیته ئەندام
دپارتا شوعی دا، ل سا‌لا 1964 دبیته په‌ریرسی لژنا ناوچا نامیدی یا پارتی، ل
سا‌لا 1974 دبیته ئەندامی ئەنجومه‌نا ناوه‌ندی ل هه‌ولیر، نوکه به‌ریرسی
ئاکنجی کرنا خیزانی‌ت شه‌هیدایه سهر ب پارتی قه‌ ل دهوکی ئاکنجی یه.
(114) عبدالکریم فرحان (مذکرات)، المصدر السابق، ص 126.

(115) ژدایک بووی سا‌لا 1924 ل ناحیا ئەلکیش، ژنه‌ته‌وا کلدانی یه سهر ب ئوئی
کاتولیکی مه‌سیحی یه، پشتی ته‌مام کرنا خاندنا سه‌ره‌تایی به‌ره‌ف میسل
دجیت ول سا‌لا 1950 دجیته کومپانیا نه‌فتی ل که‌رکوکی کار دکه‌ت ول
ویری دبیته ریکخستی یی پارتا شوعی ول سا‌لا 1963 دبیته فه‌رماندی هیزا
ئه‌نسارا ل ده‌قه‌را بادینان ول سا‌لا 1996 دمریت، بنیره اوراق تومه‌ توماس(1)
(مذکرات) علی www.alal-nnas.com.

(116) اوراق تومه‌ توماس (3)، (مذکرات) علی www.al-nnas.com.

(117) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل مه‌لا تاهیر ره‌شاقه‌ی ل 25/ شوانا/ 2015 ل دهوکی.

(118) سلام فواز العییدی، ذکریاتی عن حياة الانصار: تأملات من قلم الأمل والألام
الماتر، الطبعة الثالثة، دهوک، 2012، ص 18 - 19.

(119) دیدارا ره‌جبه‌ جه‌میل حه‌یب گه‌ل موحه‌مه‌د سالح میرزا (مه‌حه‌مه‌د سیاری) ل
9/ ئادارا/ 2010 ل دهوکی ژ دایک بووی سا‌لا 1938 ل کوندی سیاری ده‌قه‌را
به‌رواری ژیری، خاندنا سه‌ره‌تایی ل زاخو ل سا‌لا 1950 ته‌مام کریه، و خاندنا دوا
ناقنجی ل دهوکی ته‌مام کریه و ل نا‌ه‌راستا سالی‌ت پینجیان بویه ریکخستی
پارتا شیوعیا عیراقی، و هاتیه دامه‌زاندن وه‌ک ماموستا، و ل سا‌لا 1963

- کههشتیه ریژین شورەشا ئیلونى، و ل سالا 2011 مریه؛ دیدارا کهسایهتی دگه ل مه لا تاهیر رهشافه‌ی ل 25/ شواتا/ 2015 ل دهوکی.
- (120) اوراق تومە توماس (3)، (مذکرات) علی www.al-nnas.com.
- (121) دیدارا کهسایهتی یوسف ئسحاق زهیا ل 13/ کانونا دووی/ 2015 ل ئەلکیش؛ سلام فواز العبیدی، المصدر السابق، ص 27.
- (122) خه لکی کهرکوکی بوو، و کورد بوو دهیکا وی تورکمان بوو، ئەندامی ل. ن میسل بوو یا پارتا شوعی پشتی کوودەتا یا 8/ شواتی/ 1963 دگه ل خیزانا خو دگه‌هه ریژین شورەشا ئیلونى و دبیتە به‌پرسی لژنا ناوچا میسل ل دوماهییا سالا 1963 سهر کردایه‌تیا لایه‌نی ژیکشه بووی ژنه‌نساڕین ده‌قەرا بادینان دکەت وینگه‌هی جودا ل گه‌لیی قه‌یسه‌ریی دادانیت، و ل سالا 1969 دبیتە ئەندامی پارتا شوعی سهر کردایه‌تیا ناوهندی، و ل سالا 1974 رادبیت ب دامه‌زراندنا پارتا ئیشتراکی کوردی، بنیره؛ اوراق تومە توماس (3)، (مذکرات) علی www.al-nnas.com؛ دیدارا کهسایهتی دگه ل سه‌فه‌ر ئلیاس سه‌فار ل 13/ کانونا دووی/ 2015 ل ئەلکیش، ژدایک بووی سالا 1946 ییه، درچوووی کولیژا زانستی به‌شی فیزییا یه، ل سالا 1964 دگه‌هیتە ریژین ئەسارا ل چیاى ئەلکیش، نوکه ئەندامی لژنا ناوچا میسله یا پارتا شیوعییا کوردستانی، و ئاکنجییه ل ئەلکیش.
- (123) دیدارا کهسایهتی دگه ل خودیدا سه‌لمان سه‌هەن ئیسیانی ل 20/ کانونا دووی/ 2015 ل شیخان؛ دیدارا کهسایهتی دگه ل ئەمین سالح موحه‌مه‌د ئەمین بامه‌رنی ل 25/ ئادارا/ 2015 ل دهوکی.
- (124) سفر الیاس سه‌فار ویوسف اسحاق زرا (مذکرات) غیر منشورة، مکتبه مرکز الدراسات و حفظ الوثائق فی دهوک، ص 5.
- (125) اوراق تومە توماس (3)، (مذکرات) علی www.al-nnas.com.
- (126) دیدارا کهسایهتی دگه ل یوسف ئسحاق زهیا ل 13/ کانونا دووی/ 2015 ل ئەلکیش؛ نبیل یونس دمان، القوش حصن نینوی المنیع، کالیفورنیا، 2014، ص 132.

- (127) اوراق تومە توماس (3)، (مذکرات) علی www.al-nnas.com؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سهفه ر ئهلیاس سهفار ل 13 / کانونا دووی/ 2015 ل ئەلکیش.
- (128) سفر الیاس الصفار ویوسف اسحق زرا، (المذکرات) المصدر الساق، ص: 7؛ نبیل یونس دمان، المصدر السابق، ص: 134.
- (129) دیدارا کهسایهتی دگهل ئەمین سالح موحه مهده ئەمین بامهرنی ل 5 / ئادارا / 2015 ل دهوکی؛ اوراق تومە توماس 4 (مذکرات)، علی www.al-nnas.com.
- (130) دیدارا کهسایهتی دگهل کهریم سلیمان حاجی ل 7 / گولانا / 2015 ل شیخان؛ دیدارا رهجهب جهمیل ههیب دگهل موحه مهده سالح میرزا (موحه مهده سیاری) ل 9 ئادارا\ 2010 ل دهوکی.
- (131) دیدارا کهسایهتی دگهل سهفه ر ئلیاس سهفار ل 13 / کانونا دووی/ 2015 ل ئەلکیش.
- (132) جلال محمد بالطه (مذکرات)، المصدر السابق، ص: 10.
- (133) دیدارا کهسایهتی دگهل سهفه ر ئلیاس ل 13 / کانونا دووی/ 2015 ل ئەلکیش؛ سفر الیاس الصفار ویوسف السحق زرا، مذکرات، ص: 6.
- (134) جلال محمد بالطه (مذکرات)، ص: 10؛ سفر الیاس الصفار ویوسف السحق زرا، (مذکرات)، ص: 6.
- (135) اوراق تومە توماس 4 (مذکرات)، علی www.al-nnas.com.
- (136) دیدارا کهسایهتی دگهل توما داوود ئەلقس (ابو نضال) ل 8 / ئادارا / 2015 ل دهوکی.
- (137) دیدارا کهسایهتی دگهل کهریم سلیمان حاجی ل 7 / گولانا / 2015 ل شیخان، دیدارا رهجهب جهمیل ههیب دگهل موحه مهده سالح میرزا (موحه مهده سیاری) ل 9 ئادارا\ 2010 ل دهوکی.
- (138) م. س لازاریف واخرون، تاریخ کوردستان، ترجمه: عبدي حاجی، دهوک، 2011، ص: 393؛ جیرالد جالیاند، شعب بدون وطن: الكرد وکردستان، ترجمه: عبدالسلام النقشبندی، اربیل، 212، ص: 237.

- (139) ماريون فاروق سلوغلت، بتر سلوغلت، المصدر السابق، ص135.
- (140) ميّثان عارف بادي، موقف الاحزاب السياسية العراقية من القضية الكردية 1946 - 1970: دراسة تاريخية، اربيل، 2008، ص 249؛ جون بلوك وهارفي موريس، لاصدقاء سوى الجبال: التاريخ الماساوي للكورد، ترجمة: حكيم عبدالله، دهوك، 2009، ص149.
- (141) علياء محمد حسين الزبيدي، العهد العارفي في العراق 1963 - 1968، بغداد، 2013، ص573؛ رفيف رحمان مام خول، سهرجاوهي پيشوو، ل141.
- (142) محمد احسان، كردستان ودوامه الحرب، لندن، 2000، ص59؛ تهلار على امين عزيز، المصدر السابق، ص339؛ ميّثان عارف بادي، موقف الاحزاب...، ص249.
- (143) بوّ پتر پي زانين بنيّره: شيرزاد زكريا محمد، الحركة القومية...، ص153 - 157.
- (144) بوّ پتر پي زانين بنيّره، عبدالفتاح على البوتاني وشيرزاد زكريا محمد، اتفاقية 10 شباط 1964 بين الحكومة العراقية وقيادة الثورة الكردية الاسباب والنتائج دراسة تاريخية وثائقية، دهوك، 2013.
- (145) المصدر نفسه، ص37؛ عبدالقادر البريفكاني، مصطفى البارزاني زعيم الحركة الكردية المعاصرة، القاهرة، 1996، ص176.
- (146) عبدالكريم فندي، المصدر السابق، ص77؛ ديدارا كهسايتي دگهل عهبدولرهمزاق كهرمافي، 2015/3/3.
- (147) ديدارا كهسايتي دگهل عهبدولرهمزاق كهرمافي ل 3/ نادارا/ 2015 ل دهوكي، ديدارا كهسايتي دگهل بهشير سهعيد عهبدولرهمان سليقانهي ل 11/ شواتا/ 2015 ل دهوكي.
- (148) ديدارا كهسايتي دگهل بهشير سهعيد عهبدولرهمان سليقانهي ل 11/ شواتا/ 2015 ل دهوكي.
- (149) برقية جفرية الى قائمقامي الموصل، تلغز، سنجار، دهوك، زاخو، العمادية، الشخان، عقرة، من متصرف لواء الموصل، المرقم 936، في التاريخ 1964/5/25، في عبدالفتاح على البوتاني وشيرزاد زكريا محمد، المصدر السابق، ص313.

(150) بۆ پتر پیزانین ل سەر ئەگەرین نەرازیبوونی بنێره: بیان پارتنی حول اتفافیە المشیر - بارزانى الصلح ام الاستیسلام، 19 نیسان 1964، زیده بارى هندەك ئەگەرین دى وهك مهكتەبا سیاسى یا پارتنی دقیا دەستەلاتا سەروكی پارتنی كیم بکەت و بەرامبەرى هندی دەستەلاتا خو بەرفره بکەن ب تاییەت لایەنی دارایی و ریشەبرنا پەيوه‌ندییت دەرڤه ییٲ پارتنی ب ریشەببەن، دیدارا کەسایەتی بو ریکا پەيوه‌ندییا تیلەفونى دگەل مه‌حمود عوسمان ل 18 / شواتا / 2015.

(151) دوو بەرهکی دناڤه‌را لایەنن پارتنی بو سالیین بەرى 1964 دزڤریت لی ریکه‌فتناما 10 / شواتی وهك ئەگەرەکی راستەخو بوو، دیدارا کەسایەتی ب ریکا پەيوه‌ندییا تیلەفونى دگەل مه‌حمود ئوسمان ل 18 / شواتا / 2015؛ بو پتر پیزانین بنێره: دیشید ادامس، الحرب الکرديه وانشقاق 1964 ترجمه وتقدیم: جرجیس فتح الله؛ اربیل، 2012، ص32 - 80، مسعود بارزانى، سەرچاوهی پیشوو، بەرگی سی یه، به‌شى یه‌که‌م ل 165 - 185؛ شیرزاد زکریا محمد، الحركه القومیه...، ص161، 197.

(152) دیدارا کەسایەتی دگەل فازل میرانی ل 20 / کانونا دووی / 2016 ل هافینگه‌ها پیرمام؛ دیدارا کەسایەتی دگەل رهشید حاجی بەدری سندی ل 23 / چریا دووی / 2014 ل زاخو؛ داخویانیا جه‌لال تاله‌بانى ل سەر دووبه‌ره‌کیا پارتنی د به‌رنامی تاییەت ل سەر ژيانا ئەحمەد عەبدووللا ئامیدی، کەنالی کوردسات، ژنه‌رشیشی سەدیق عەلی ئامیدی، جریده‌ صدی خەبات، العدد1، تشرین الاول 1976، شلومو نکدیمون، المصدر السابق، ص106.

(153) دیدارا کەسایەتی دگەل فازل میرانی ل 20 / کانونا دووی / 2016 ل هافینگه‌ها پیرمام؛ گە بامرنی، مذکرات غیر منشورة، یی مکتبه‌ مرکز الدراسات وحفظ الوثائق جامعة دهوك، ص110.

(154) دیدارا کەسایەتی ب ریکا پەيوه‌ندییا تیلەفونى دگەل مه‌حمود عوسمان ل 18 / شواتا / 2015؛ ناسی ره‌بانى، هه‌لویستی یه‌کیتی وتاله‌بانى دهریارى شورشی کوردستانی باشوور، به‌شى یه‌که‌م، چاپی دووم، سوید، 1990، ل29، بۆ پتر پیزانین ل سەر کونفرانسی بنێره: صلاح الخرسان، التيارات السياسية في كردستان العراق: قراءة في ملفات الحركات والحزاب الكردية في العراق

1946 - 2001، بیروت، 2001، ص 126 - 130؛ بیان الپارتی حول اتفاقیة...،
المصدر السابق.

(155) دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌دیق علی ئامیدی ل 16/ ئادارا/ 2016 ل دهوکی.

(156) صلاح الخرسان، التيارات السياسية...، ص 128؛ طه بامرني (مذكرات)، المصدر
السابق، ص 112.

(157) علی سنجاری (مذكرات)، صفحات من نبع ذاکرتی ل الحزب الديمقراطي
الکوردستانی، دهوک، 2015، ص 18؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌دیق علی
ئامیدی ل 16/ ئادارا 2016 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل تهیب
ئه‌لکیشکی ل 4/ کانونا ئیکی/ 2014 ل دهوکی؛ عثمان قاضي، مذكراتي،
غير منشوره، مسودة بحوزة عائلته، ص 15.

(158) داخویانیا جه‌لال تاله‌بانی ل که‌نالی کوردسات ل به‌رنامه‌کی تاییهت ل دور
ژیانا ئه‌حمهد عه‌بدوئلا ئامیدی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌دیق علی
ئامیدی ل 16/ ئادارا/ 2016 ل دهوکی.

(159) دیدارا کهسایهتی دگهل ئه‌حمهد عه‌بدوئلا بیدوهی ل 7/ شواتا/ 2015 ل
دهوکی؛ عثمان قاضي (مذكرات) المصدر السابق، ص 17.

(160) دیدارا کهسایهتی دگهل فازل میرانی ل 20/ کانونا دووی/ 2016 ل
هاڤینگه‌ها پیرام؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌دیق علی ئامیدی ل 16/
ئادارا/ 2016 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل ئه‌حمهد عه‌بدوئلا بیدوهی
ل 7/ شواتا/ 2015 ل دهوکی، دیدارا کهسایهتی دگهل ئه‌کرهم
عه‌بدوئرهمان ئامیدی ل 8/ نیسانا/ 2015 ل دهوکی؛ دیدارا ره‌جه‌ب جه‌میل
حه‌یب دگهل مه‌لا حه‌مدی سه‌له‌فی ل 11/ کانونا دووی/ 2010 ل سه‌رسنگی.

(161) دیدارا کهسایهتی دگهل سه‌دیق علی ئامیدی ل 16/ ئادارا/ 2016 ل
دهوکی.

(162) بزافا مه‌کته‌با سیاسی ل ده‌قهرأ بادینان ب شیوه‌کی گشتی یا لاواز بوو ئه‌و
ژی دژهریت بو لایه‌نگریا خه‌لکی ده‌قهری ب شیوه‌کی موکم ب مه‌لا مسته‌فا
بارزانی وده‌قهرأ بارزان قه‌ ژلایه‌کی وژلایه‌کی هه‌ر چه‌نده په‌یوه‌ندی دناقبه‌را
مه‌لا مسته‌فا بارزانی وپارتی دگهل چه‌ته‌یان نه‌خوشبون ل په‌یوه‌ندی وریکه‌فتن

دگهل عهشیرهتیت زبیری وههرکی ویرادوستیا گریدان وکرنه وهک ریگرهک دیزاف وچالاکییّت لایهنی مهکتها سیاسی ورازی بوونا چهتهیا ل سهر قن ریکهفتنی دزقریت بو دزاتیئا دناقبهرا ههردوو لایهنا (چهته - لایهنی مهکتها سیاسی بنیره: ادگار ابلاس، مصدر پیشین، ص197؛ دیدارا کهسایهتی دگهل فازل میرانی ل 20/ کانونا دووی/ 2016 ل هافینگهها پیرمام.

(163) دیدارا رهجهب جهمیل حهسن دگهل مهلا حهمدی سهلهفی ل 11/ کانونا دووی/ 2010 ل سهرسنگی.

(164) دیدارا کهسایهتی دگهل خالد تاها دهوکی ل 4/ نیسانا/ 2015 ل دهوکی.

(165) عبدالکریم فندی، المصدر السابق، ص78.

(166) دیدارا کهسایهتی دگهل نهحمهد عهبدوئلا بیدوهی ل 7/ شواتا/ 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل تهیب نهلکیشکی ل 4/ کانونا ئیکی/ 2014 ل دهوکی.

(167) صلاح الخرسان، التيارات السياسية... المصدر السابق، ص130؛ دیدارا کهسایهتی دگهل تهیب نهلکیشکی ل 4/ کانونا ئیکی/ 2014 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل نهجمهدين یوسقی ل 21/ کانونا دووی/ 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل عهلی شنگالی ل 17/ کانونا دووی/ 2015 ل دهوکی.

(168) گوڤاری کادر، ژماره 32، مایس 1993، ل9؛ بهرنامهی تاییهت ب میژوووی لقی یهکی پارتی، کهنالی زاگروس، 11/ شوات/ 2015؛ علی سنجاری (مذکرات)، المصدر السابق، ص26.

(169) دیدارا کهسایهتی دگهل تهیب نهلکیشکی ل 4\کانونا ئیکی\ 2014 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل عهبدوئرماق کهرماقی ل 24/ نیسانا/ 2016 ل دهوکی.

(170) سعید حمو (مذکرات)، المصدر السابق، ص175.

(171) دیدارا کهسایهتی دگهل عهبدوئرماق کهرماقی ل 24/ نیسانا/ 2016 ل دهوکی.

- (172) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل ئە کره‌م عه‌بدو لهر حمان ئامیدی ل 8 / نیسانا / 2015 ل دهوکی.
- (173) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو لهر مزاق گهرماقی ل 24 / نیسانا / 2016 ل دهوکی.
- (174) دزقریت بو که سایه‌تیا جه‌لال تاله‌بانی.
- (175) ژیه‌ر کو شه‌ری شوره‌شی دکرن دگه‌ل حکومه‌تی. بو پتر پیزانین بنیره: فرهنسو هه‌ری، بو ئەوه‌ی میژوو به‌جه‌وا شه‌یی نه‌نوسری، هه‌ولیر، 1995، ص 15 - 17.
- (176) هه‌مان ژیدم، ل 15 - 16؛ هلز عثمان میرو، المصدر السابق، ص 69؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل مه‌لا تاهیر ره‌شافه‌یی ل 25 / شواتا / 2015 ل دهوکی.
- (177) خالد سندوری، المصدر السابق، ص 23؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل خالد تاها ل 4 / نیسانا / 2015 ل دهوکی.
- (178) خالد سندوری، المصدر السابق، ص 22.
- (179) رجب جمیل حبیب، المصدر السابق، ص 274.
- (180) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل ئە کره‌م عه‌بدو لهر حمان ئامیدی ل 8 / نیسانا / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا ره‌جه‌ب جه‌میل حه‌بیب دگه‌ل ماجد مختار ئامیدی ل 11\شواتا\2010 ل سه‌رسنکی، سه‌فا جاف سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل 337؛ دیدارا ره‌جه‌ب جه‌میل حه‌بیب دگه‌ل حه‌سه‌ن موحه‌مه‌د حه‌سه‌ن هه‌روری ل 8\نیسانا\2010 ل دهوکی.
- (181) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو لهر مزاق گهرماقی ل 24 / نیسانا / 2016 ل دهوکی.
- (182) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل خالید تاها ل 4 / نیسانا / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو لهر مزاق گهرماقی ل 24 / نیسانا / 2016 ل دهوکی.
- (183) بو پتر پیزانین بنیره: مجید خدوری المصدر السابق، ص 362 - 364؛ شیرزاد زکریا محمد، الحركة القومية...، ص 280 - 282.
- (184) دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدو لهر مزاق گهرماقی ل 24 / نیسانا / 2016 ل دهوکی.

(185) دیدارا کەسایەتی دگەل خالید تاها ل 4 / نیسانا / 2015 ل دھوکی؛ دیدارا رەجەب جەمیل حەبیب دگەل مەلا حەمدی سەلەفی ل 11 / کانونا دووی / 2010 ل سەرسنگی.

(186) دیدارا کەسایەتی دگەل عەبدولرەزاق گەرماقی ل 24 / نیسانا / 2016 ل دھوکی.

(187) دیدارا کەسایەتی دگەل خالید تاها ل 4 / نیسانا / 2015 ل دھوکی.

(188) دیدارا کەسایەتی دگەل ئەکرەم عەبدولرەحمان ئامیدی ل 8 / نیسانا / 2015 ل دھوکی؛ دیدارا کەسایەتی دگەل عەبدولرەزاق گەرماقی ل 24 / نیسانا / 2016 ل دھوکی.

(189) دیدارا کەسایەتی دگەل سەدیق عەلی ئامیدی ل 16 / ئادارا / 2016 ل دھوکی؛ داخوینیا جەلال تالەبانی ل کەنالی کوردسات؛ مسعود بارزانی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی سییەم، بەشی یەکەم، ل 246.

(190) ژدایک بووی ساڵا 1887 ل گوندی بیداری سەرب قەزا زاخو ل ساڵا 1912 بوویە قەشە، ل ساڵا 1963 دگەهیتە ریزیت شۆرەشا ئیلونی و مەترانی دھوک و زاخو بوو ول ساڵا 1974 مرییە، بو پتر پیزانینا بنیرە: جریدة الثورة، عدد 566، التاريخ 12 حزيران 1974؛ بنیامین مراد الخوری بولس بیداری، فی کتاب: من بحوث الادب السریانی الخامس، السلیمانیە، 2008، ص37؛ دیدارا کەسایەتی دگەل غەریب یوسف حەسەن مزوری ژووری ل 14/1/2015 ل هافینگەها پیرمام، ژدایک بوو یی ساڵا 1946 ل ئاکری، ل ساڵا 1964 م چووێ د ناڤ ریزیت شۆرەشا ئیلونی، کاری بوستەچی ی دناڤهرا هیزین شۆرەشی و سەرکرداتی شۆرەشی کریه، نوکە بەرپرسی پەیوەندیین تایبەت نڤیسینگەها سەرۆک یا پارتی دیموکراتی کوردستان و ئاکنجیە ل دھوک؛ دیدارا کەسایەتی دگەل عەلی شنگالی ل 17 / کانونا ئیکی / 2015 ل دھوک.

(191) ناڤی وی نەندراوس بیادورس ژدایک بووی ساڵا 1938 ل گوندی دوری دەڤەرا بەرواری ژووری، مەترانی دھوک و ئامیدی بوو لی ب مەترانی بەرواری بالا دەهاتە نیاسین، ل ساڵا 1957 دبیتە مەتران، و پشتی ساڵا 1961 دەمینتە ل دەڤەرین رزگارکری، ل ساڵا 1973 دمریت. بنیرە رینیە موریس المصدەر السابق، ص127؛

دیدارا کهسایهتی دگه‌ل گورگیس شلیمون (ئه‌بو ئاشور) ل 23 ئیلوونێ\ 2016 ل دهوکی، ژدایک بویئ سالا 1944 ل کانی ماسئ ده‌قهره به‌رواری ژوووری، خاندنا سه‌ره‌تایی ل کانی ماسئ تمام کره، و دوانا‌فنجی ل به‌سرا تمام کره، دمرچویئ کولیزا یاسایا ل زانکویا موسته‌نسریه، کهسه‌کیئ نیزیکی مه‌ترانی بویه، و ل سالا 2004 بویه جیگری پاریزگاری دهوکی، و ل نیسانا 2018 مره.

(192) شیرزاد زکریا محمد، مجلس القيادة الثورة في كوردستان العراق 1964 - 1970 (دراسة تاريخية سياسية عامة)، دهوك، 2010، ص 65 - 66؛ دیدارا کهسایهتی دگه‌ل نه‌جمه‌دین یوسفی ل 21/ کانونا دووی / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگه‌ل عه‌لی شنگالی ل 17/ کانونا دووی / 2015 ل دهوکی.

(193) مجلس قيادة الثورة لكرديستان العراق، المكتب التنفيذي: الدستور والقوانين 1964 - 1965 في عبد الفتاح علي البوتاني وشيرزاد زكريا محمد، المصدر السابق، ص 543.

(194) دیدارا کهسایهتی دگه‌ل ته‌ییب نه‌لکیشکی 4/ کانونا دووی 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگه‌ل عه‌لی شنگالی 17/ کانون دووی 2015 م ل دهوکی.

(195) دیدارا کهسایهتی دگه‌ل عه‌بدوئر مزاق گهرماقی ل 24/ نیسانا / 2016 م ل دهوکی؛ فارس کوره‌مارکی (مذکرات)، المصدر السابق، ص 64.

(196) وسفی حه‌سه‌ن ردینی، قه‌زا شیخان ل سه‌رده‌می شوهره‌شا ئیلوونێ (1961 - 1975)، گوشاری په‌یامی ئه‌یلوول، ژماره 34، نیسان و مایس و خوزه‌یرانی 2014 م، ل 76؛ دیدارا کهسایهتی دگه‌ل پیر خه‌لیل سلیمان ل 22/ شواتا / 2015 ل شیخان؛ دیدارا کهسایهتی دگه‌ل باسل جوقی درویش، ل 3/ ئادارا / 2015 ل دهوکی، ژدایک بوویئ سالا 1957 ل باعه‌دری، دمرچووئی کولیزا فیتنه‌ری یه ل زانکویا به‌غدا ل 1982 - 1983، ل سالا 1981 دبته‌ریک خستی ئی پارتی، نوکه قائممقامی دیوانا پاریزگه‌ها دهوکییه یه.

(197) ب تنی بو ماوه‌کی زور کیم ل پوستی دمینیت وپاشی به‌ره‌ف میسل دجیت ومه‌لا سألح بالقوسی دبته قائمقام ب وه‌کاله‌ت وریقه‌به‌ریئ ناحیئ ده‌مان ده م دا،

بنیره نجم الدين اليوسفي، المصدر السابق، ص 171؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل
عه‌لی شنگالی ل 17/ کانونا دووی / 2015 ل دهوکی.

⁽¹⁹⁸⁾ نجم الدين اليوسفي، المصدر السابق، ص 171، 172؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل
عه‌لی شنگالی ل 17/1/2015 ل دهوکی.

⁽¹⁹⁹⁾ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل ئەحمەد عەبدووللا بیدوهی ل 7/ شواتا / 2015 ل
دهوکی، دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل ئەجمەدین یوسفی ل 21/ گانون دووی /
2015 ل دهوکی؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل ته‌یبب ئەلکیشکی ل 4/ شواتا /
2015 ل دهوکی.

⁽²⁰⁰⁾ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل سه‌لیم ئەسەعد خوشه‌فی ل 30/ چریا دووی / 2014 ل
هافینگه‌ها بیرمام.

⁽²⁰¹⁾ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل حاجی رهمەزان زبیری (حەجی خەنجەر) ل
14/ حزیرانا 2015 ل ئاکری، ژ دایک بووی سالا 1952 ل گوندی شکەفتی
ده‌قەرا بەراوری ژیری، 1965 چەک هەلگرتیە دشورەشا ئیلونی دا، ل سالا 1976
دبیتە بەنابەر ل سوریا وپاشی ل سالا 1979 ل ئیرانی ودبیتە بێشمەرگە د
شورەشا گولانی دا، سالا 1991 قەدگەریتە کوردستانێ نوکە جیگری
دەزگای ئیلونە ل ئاکری وئاکنجیە ل هەمان جە، دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل
پیر خەلیل سلیمان ل 22/ شواتا / 2015 ل شیخان؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل
عه‌لی عوسمان ئیتیتی ل /نادارا/ 2015 ل دهوکی؛ دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل
عه‌بدوولاً میرزا رۆژبەیانێ ل 23 / شواتا / 2015 ل هه‌ولیر.

⁽²⁰²⁾ مجلس قيادة الثورة، المكتب التنفيذي، العدد 51، التاريخ 1964/12/2، به‌لگه
نامەکا پاراستیە د پەرتوکخانا حەیبب کەلەش دا، دیدارا که سایه‌تی دگه‌ل
ته‌یبب ئەلکیشکی ل 4/ شواتا/ 2015 ل دهوکی،

⁽²⁰³⁾ ژ بەرگو بلندترین چیا به‌ ل کوردستانا باشور مه‌لا مسته‌فا بارزانی سه‌نگیا فی
هیزی ب وی چیا دانا، دیدارا که سایه‌تی ب په‌یوه‌ندیا تپله‌فونی دگه‌ل
مه‌حمود عوسمان ل 18/ شواتا/ 2015.

(204) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل خالد حه‌سه‌ن گوئی ل 10/ئادارا/ 2015 ل دهوکی؛

دیدارا کهسایه‌تی ب په‌یوه‌ندیا تیله‌فونی دگه‌ل مه‌حمود عوسمان ل 18/
شواتا / 2015؛ وصفی حسن ردینی، هی‌زا هه‌لگورد... ل 17

(205) عه‌زیز ره‌شید عه‌زیز ئاکره‌ی ل سالا 1924 ل باژیری ئاکری ژدایک بوویه، ل

سالا 1950 ل کولیژا له‌شکه‌رییا به‌غدا دهرچوویه، ل سالا 1957 بوویه
ریکخستی پارتی، ل سالا 1962 خودان پلا بی‌شکار روکنی توپجیی بوو ده‌می

که‌هشتیه ری‌زین شوره‌شا ئیلونی، ل سالا 1964 بوویه ئه‌ندامی سه‌رکردایه‌تیا
پارتی، ل 1968 بوویه ئه‌ندامی نفی‌سینگه‌ها ناوه‌ندی پارتی، ل 1970 دبیته

به‌پررسی لقا دوو یا پارتی ل هه‌ولیر، ل سالا 1999 ل وه‌لاتی - ئەلمانیا مرییه.
دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل کاروان ره‌شید ئاکره‌ی ل 23\2\ 2015 ل هه‌ولیر،

ژدایک بویی سالا 1949 ل ئاکری دهرچویی خانا ماموستایه ل هه‌ولیر، ل سالا
1973 که‌هشتیه ری‌زیت شوره‌شا ئیلونی و ل 1978 به‌شداری شوره‌شا گو‌لانی

بوویه ل 1991 بویه به‌پررسی لژنا ناوچا زاخو، نوکه ری‌شه‌به‌ری که‌نالی
ئه‌سمانی کوردستانه و ئاکنجییه ل هه‌ولیر

(206) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل سه‌ل‌اح سادق بی‌دوهی، ل 12/ ئادارا / 2015 ل

دهوکی؛ وه‌صفی حسن ردینی، هی‌زا هه‌لگورد... ل 19.

(207) ژدایک بویی سالا 1932 ل گوندی بی‌ندرو ل ده‌قه‌را مزیری ژووری، چه‌کاره‌ک

بو ژ له‌شکه‌ری کومارا مه‌باد ل سالا 1947 چویه ئیکه‌تیا سو‌قیت دگه‌ل مه‌لا
مسته‌فا بارزانی و ل سالا 1958 زقریه کوردستانی، و ل سالا 1961 به‌شداری

شوره‌شا ئیلونی بویه، و ل سالا 1962 بویه جیگری فه‌رماندی هی‌زا زاخو، و ل
سالا 1963 ل چیاپی پیرس بریندار دبیت، و ل سالا 1983 د شه‌ره‌کی دا ده‌بته

کوشتن. دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل شوان عه‌بدول رحیم جه‌سیم ل 11\چریا
دووئ\ 2015 ل هه‌ولیر، ژدایک بویی 1966 ل گوندی بی‌ندرو، دهرچویی

کولیژا پزیشکی یه، ل سالی‌ن 1997 - 2000 قائیمقامی قه‌زا سوران بو، نوکه
دکتوری پزیشکی یه ل هه‌ولیری.

(208) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عومه‌ر شورو نی‌روه‌ی ل 24ی چریا دووی/ 2015 ل

دهوکی، ژدایک بوویی سالا 1947 ل گوندی دزکه ل ده‌قه‌را نی‌روه‌ ریکان، سالا

1961 گههشتیه ریزین شورشا ئیلونئ و ل هیزا بالهك بوو تا سالا 1975 و
بویه پهناهر ل وولاتئ ئیرانئ، نوکه خانهنشینه و ئاکنجیه ل دهوکی؛
ابراهیم حمید ابراهیم پیدای، رولئ ئەفسەرین کورد دشورشا ئەیلوولئ دا
1961 – 1970، نامهیا ماسته‌ری نه‌بە‌لافکرییە، کولیزا به‌رومردی، زانکویا
زاخو، 2011، ل 116؛ وصفی حسن ردینئ، هیزا هه‌لگورد...، ل 108، 272.

بهشی چواری

شورهش لدهقەرا بهەدینان دماوی دەستەلاتا حکومەتا بهەسی دا ل 1968 - 1975

- تەوهری ئیکێ: شورهشا ئیلونی لدهقەرا بهەدینان لسه‌ردهمی دەستەلاتا حکومەتا
بهەسی دا ل 1968 - 1975
- تەوهری دووی: پیشهاتیین سیاسی ولهشکەری ل دهقەرا بهەدینان 1970 - 1975

تهوهری ئیکێ

شورهش ل دهستیكا هاتنا بهعسیان بو سهردهستهلاتی 1970- 1968

ئیک: د ماوی ئارامییدا تیرمهها / 1968 - کانونا دووی /
1969

حزبا بهعسی ل 17/تیرمهها/ 1968 ب کودهتاییهکی⁽¹⁾ دوماهیك ب دهستهلاتا عهبدوهرهحمان عارف (1966- 1968) ئینا و حکومهتهکا نوی ب سهروکاتیا عهبدوهرمزاق نایف پیک ئینا وئهحمهد حهسهن بهکر (1968- 1979) وهک سهروکی کوماری هاته دهست نیشان کرن⁽²⁾، ل 20/تیرمههی سهروک وهزیران نامهیهک ب ریکا سألح یوسفی بو مهلا مستهفا بارزانی هئارد وداخواز زی کر دوو کهسیت کورد ب ههلیژیریت دا کو بکهته د ناڤ حکومهتا خودا ومهلا مستهفا بارزانی موحسین دزهیی وئیحسان شیرزاد ههلبژارتن یی ئیکی بوستی وهزیری ئاقههاندانکرنا باکوری یی دووی بوستی ومزارهتا ئاقههاندانکرن ونیشهجی بوونی ومهگرتن، ژیدهر وهسا دهنه خویا کرن کو مهلا مستهفا بارزانی هیچ باوهری ب بیکهاتنی دگهل حکومهتا بهعس نهبوو، ژ بهر هندی دهمی ئهحمهد حهسهن بهکر

حکومهتا عهبدو لهرزاق نايف ژ ناقبر وئیکسهر سه رکرداتیا شورهشی و مزیرین خو قهکیشان وهیچ په یوهندی دگه ل حکومتا نوئی نه کرن لی بارو دوح ژی تارادهکی نارام بوو، وچ شهر دناقبهرا ههر دوو ئالیاندا پهیدا نه بوو⁽³⁾.

هوسا ژبهر کو نارام ی هه بو ئه نجومه نی سه رکرداتیا شورهشا کوردی چه ندین بریار دهر کرن ژوان ل ئیلونا 1968 دامه زانندا بهشی په رومرده و فیر کرن دنخسیسینگه ها بجه ئینانی د ئه نجومه نی دا راگه هاندن و ب بهشی (ته ندروستی و فیر کرن) ⁽⁴⁾ ب سه رپه رشتیا د. مه حمود عوسمان کو ههر دوو کارین ناقبری دهاتنه ب ریقه برن، لایه نی فیر کرنی ب سه رپه رشتیا هاشم ئاکره ی بوو ژ سی ریقه بهریا پیک دهات ژوان ریقه بهریا هه ولیر ودهوک وکهر کوک، ریقه بهریا دهوک دگه ل هیزا زاخو دا بوو وریقه بهری وئ شه فیق موحه مه د سه عدولا بوو وهاریکاری وی موحه مه د عه بدوللا بوو⁽⁵⁾، هوسا ل پایزا 1968 رابوون ب قه کرنا په یمانگه ها پیگه هاندنا ماموستایان ب فه رمانا مه لا مسته فا بارزانی ومه کته با سیاسی یا پارتی⁽⁶⁾ ل ژیر دورشمی (دهسته کی چه کی هه لگرین دهستی دی قه له می) ⁽⁷⁾، وچه کدارو کارین پارتی بیت خودان باومرنامین (سه رته ای - دوانافنجی) هاتنه راگه هاندن ول قی په یمانگه هی هاتنه ومرگرتن وپشتی دهرچوونا وان ژماریت خاندنگه هیت دهقه ریت شورهشی زیده کرن لی کرن ودهقه را به هدینان ژماره کا زوری ماموستایا هه بوون ب دهرچووین قی په یمانگه هی ل خاندنگه هین قه زایین زاخو ودهوک وئامیدی وشیخان وئاکری وانه گوتین وهک خاندنگه ها (هه سنه کا، بانی ی، بیرو باسفر، میرسیدا، گه قهرکی، چه مانکی، بهرکه فری، میرکی، بهندا، دهرگه لا شیخا، کوقلی، بی شینکی، بناقی، میسکا، چه لکی، سه رگه لی ...) ⁽⁸⁾.

ههروهسا دهه مان دم دا رابوون ب قه کرنا چه ندین خولین په رستاری ولهشکهری و خولهک بو پیگه هاندنا کادرین پارتی ژی هاته قه کرن نارمانج ژی پیشئیخستنا کادرین پارتی بوو ب ریقه بهریا هاشم حه سه ن ئاکره ی بوو کو ل دهقه را ناوپردان ل پایزا سالا 1968 هاته قه کرن و ژ دهقه را به هدینان نه جمه دین یوسفی و فازل میرانی به شدار بوو یی دووی دبیته یی ئیکی ل سه ر به شداریوون خولی

دا، وخوا دووی ل سالا 1969 دهیته فهکرن ول بههدینان (ئهحمده عهبدوئلا بیدوهی و جهعضهر هروری وجهعضهر بامهرنی ل (ئامیدی)، حهسهن موحهمهده و مهلا یوسف کریت وشهعبان سهعید ل (زاخو)، حسین سلیمان ل (زمار)، رهجهب موحهمهده ئیتیتی ل (دهوک)، عهلی عهبدوئلهحمان بالهتهی ل (شیخان)، میناس یوسفی ل (سیمیل) بهشداریوون⁽⁹⁾.

روویدانا گرنه دقئ ماوهییدا گههشتنا غازی حهجئ مهئو ئیک ژ سهکرهئین مزیریا سهرب هیژا ئاکری – شیخان بو ریزیت حکومهتا عیراقئ، تومه سادق توماس نهگهري قئ رویدانئ دزقرینیت بو چوونا شیخ جهلال بریفکی وشیخ سهدیق بریفکی ل سالا 1967 بو ریزین شورهشا کوردی⁽¹⁰⁾، وهک مه دلایهريت بوویدا دیارکری دوژمنکارییهکا توند دناقبهرا شیخین بریفکا ومالا حهجئ مهئوی ههبوو ژ پهرفئ یهکئ دهست ژ ریزین شورهشئ بهردان، حسو میرخان وعیسا سوار ژبو چارهسهکرنا قئ کیشهیئ هاتنه راسپاردن وچهندیئ جارا ههولدان دهست ژیریارا خو بهردهت لئ سهکرهفتن نهئینان⁽¹¹⁾، ژ بهرهندي بریار دان هیرشئ بکهنه سهر جهئ ناقبری کو خو ل گوندئ دزئ ل دهقهرا مزیریا ئاسئ کر بوو ول دهورو بهری بنگههئ خو خندهق کولاً بوون⁽¹²⁾.

هوسا حکومهتا عیراقئ لهشکهر قریکهر دهقهرا مزیریا داکو هاریکاریا غازی حهجئ مهئو بکهت ودهقهرئ بهرنه دهن، لئ پیشمههرکه ریک لئ کرتن و نههیلان بگههنه دهقهرا دهستنیشان کری ناچار دبن بو دهقهرا بهرواری ژیری بچن⁽¹³⁾، گرنکیا مانا هیژا غازی ل دزئ بو هیژین حکومهتئ قهدهگریت بو خالاً ژیک جوداکرنا دهقهرا دهشتا میسل ودهقهرین ژیر سنورئ هیژا شیخان – ئاکرییه . پیلانا پیشمههرگهئ نهو بوو غازی ژدهقهرئ بی شهر دویریکهن هوسان پیلان دانا کو ب تنئ ژلایهکئ هیرشئ ببهن و ژلایئ روزههلاتا گوندئ بهیلنه قهکری دا غازی وچهکداریت خو بهرهفئ تهتریش بچن، هوسا هیرش ب سهکرادیهتیا حسو میرخان وتومه سادق توماس ونهعمو سهمهده وشیخ موحهمهده رههتگی وعیسا سوار چوونئ، ب

قى شيوهى پيلان ب سهركهفتيانه هاته نه نجام دان⁽¹⁴⁾، وپشتى كههشتنا غازى بو
لايى حكومهتى ل سالا 1969 د بيته ريژه بهرى ناحيا نه تريش⁽¹⁵⁾.

دوو: دهستيكرنا شهري

ل كانونا دووى 1969 چه ندين پيكدادانييت بچوويك ژلايى چه ته
وجه لاليان دا دژى پيشمه رگه هاتنه نه نجام دان هه تا بوويه نه گه رى هيرشا
حكومهتى ل ئادارا 1969⁽¹⁶⁾ ده سپيكا هيرشى ل ده قهرا به هدينان بو سهر هيرزا
ئاكرى - شيخان بوو، وهه ر هيرشه كا حكومهتى برىا سهر ده قه ره كى ئي كسه ر
هيژين شوره شى به رسقا وي ددا ويه روفاژى هه ر وه سا، دقى ده مي دا حكومهتى
يه كه يين هيژين خو زيده كرن، وهك ل مرييا دوو ره بيه زيده كرن ژ بهر هندى
پيشمه رگه ه هيزهك ئاماده كرن بو هيرش كرنى سهر مرييا، ل پيش هيرش كرنى
بو سهر مرييا هيرش كرنه سهر گوندى پيربوبي ژ بهر كو ژماره كا چه تين زيباريا
وگوندى ب خو ل گه ل حكومهتى بوون وپاشى هيرشا ئاماده كرى توپه كا 106ئى
برنه چيا پانكى به رامبه ر مرييا وتوپه كا 120 ژى برنه پشتا مه لكوشان، ود ماوى
چه ندين روژا هيرشا توپ وپياده به رده موام بوو نه شيان بگرن⁽¹⁷⁾. پشتى قى هيرشى
هيرشه كا دى بو سهر كورى كوخي ئى ب سهر كرداتيا ته يمور عه بدال شيخى
وتومه سادق توماس برن، گوندى ناقبرى هيژين حكومهتى وچه تيه ان دناقدا بوون
ب قى هيرشى شيان گوندى بگرن و د نه نجام دا دوو پيشمه رگه هاتنه كوشتن وژ
لايه نى دى چه ته يه كى ده يته كوشتن⁽¹⁸⁾.

دقى ماوه ييدا پيشمه رگه يا پتر هيرش دكرن حكومه تا عيراقى
به لگه نه مه كا حكومى دا ديار دكه ت كو، مه لا مسته فا بروسكه بو هه مى هيژان
هنارديه تي دا داخواز هاتيه كرن كو ل 22/ گولانى ده ست ب هيرشان بكه ن ژ بهر
ب جه نه ئينا نا به ندين به ياننا ما خزي رانا/ 1966 ژ لايى حكومه تى قه⁽¹⁹⁾. هوسا هه ر
ل گولانا / 1969 ل ناميدى هيرش كرنه سهر پينج ره بييت حكومه تى ل گوندى

بیبادی بهرامبەر هندی لهشکهری حکومهتی بهرسفا هیرشا وان دا وپشتی قی پینگاشی لهشکهری بو جارا دووی هیرش کره سهر رهبیته وان⁽²⁰⁾. دقئ ماوهیبید لهشکهری شورهشی چه ندین جها مین (الغام) ل سهر جادهیان ددان ژبو پهقاندنا وسهرکهفتن ئینا، وههر وهسا ل جادهیا هاقینگهها سیلاقی دانان لی ترومیلهکا هه لگریین سقیل هاته پهقاندن، دیسان ل دهقهره فهیدی ئی ژئ تهقه مه نیه ل جادهیا ژلایی ستافی لهشکهری ئیک دهاته دانان چونکی ریکا دهوک - میسل رۆژانه بارین لهشکهری عیراقی هاتن وچوون دکرن، ل تیرمه هی هه مان سیسته م ل دهقهره زومار وعهین زاله ب کارئینا لی ههردوو ههولان سهرکهفتن نه ئینا⁽²¹⁾.

ههر دقئ ده میدا پیشمه رگه یی هیزا ئامیدی ئی ب توپ وپیاده هیرش کرنه سهر رهبیته حکومه تی ل کانی سنجی، ولهشکه ری حکومه تی ل بیبادی، ل ههوارا وان چوون ودئه نجام دا ئیک ژ چه کدارین لهشکه ری حکومه تی دهیته کوشتن⁽²²⁾، ول هه مان دهقهره وههر ل خزیرانی حکومه ت هیرش دبه ته سه ری ئامیدی ل چیا یی بالول، سه رکرداتیا لهشکه ری ئیک داخازی ژ هیزا زاخو دکه ت وهک هاریکاری د ههوارا هیزا ئامیدی بچن⁽²³⁾ هیزا زاخو لهشکه ره کی ب سه رکرداتیا عیسا سوار وعه بدولرهمان دینو سندی ئاماده دکه ت ونیزیک چیا یی بالول ب هه قکاری دکه ل هیزا ئامیدی پیلانا کرتنا جیا یی ناقبری دهن⁽²⁴⁾، دوو ره بیه ل جیا یی بوون شیان ههردووکا بگرن ولهشکه ری عیراقی خوفه دکیشن بو شکه فته کی ل نیزیک جیا یی⁽²⁵⁾، وههر دهقهره ئامیدی ئی ل 4 / تیرمه هی پیشمه رگه ی ل گوندی قه دش ره بیته لهشکه ری عیراقی توپاران کرن وههر وهسا کاروانه کی هه مان لهشکه ری ریکا هاقینگهها سیلاقی توشی توپارانا پیشمه رگه ی بوون، ههر وهسا ل 12 / تیرمه هی هیرش برنه سه ری ئامیدی ئی و دهه مان دم دا فهرمانده حه فت یا حکومه تی ل ناحیا بامه رنی توشی توپارانا پیشمه رگه ی دبیت⁽²⁶⁾. ول دهقهره دهوک گوندی بیرومهرا ل 6 / خزیرانی توشی توپارانا لهشکه ری حکومه تی بوون ژ فهرمانده یا دهوک، بهرامبەر هندی پیشمه رگه یین هیزا دهوک رابو ب توپارنگرنا فهرمانده یا دهوک ودئه نجام دا چه کداره کی حکومه تی دهیته کوشتن⁽²⁷⁾. ول

دهقەرا زاخو پێشمەرگە ژلایێ حکومەتی قە هاتنەدیتن وهاتنە توپبارانکردن⁽²⁸⁾. وههروهسا پێشمەرگە ههولدان کەرن بۆ جارا دووی هێرشێ بکەنە سەر بێرین گازی ل عەین زاله ب سەرکرداتیا کەسەکی ب ناغی سەید عەبوو مەرەم ژێ خراب کرنا پێشەسازیا گازی وچاندنا مینا ل ریکا عەین زاله دا، لی ئەق ههولدانە سەر نەگرت ژ بەر کو هیزین حکومەتی زی پی ئاگەهدار بوون وریک لی گرتن⁽²⁹⁾.

هوسا حکومەتا عێراقی پشتگیریا جه لالیان دکرن ب چەک و قە کرنا بنگههین نۆی بۆ جه لالیان ل تیرمهها / 1969 بنگهههکی نۆی بۆ جه لالیان ل سیمیلی ب سەرکاتیا عەلی عەسکەری قە کەرن و نیزیکی 100-150 چە کدار هەبوون و فەرماندەیا چار یا لەشکەری یا حکومەتی پشتەقانیانیا بنگههکی دکرن⁽³⁰⁾، هەژێ گوتنیه دیاریکەین کو ل سالا 1968 ژێ ههولاً قە کرنا بنگهههکی جه لالیان ل سیمیلی کربوون لی ههولاً وان سەر نه کەفت، ژبەر کو پێشمەرگە ی هیزهک چیکر دژی وی بینگافی، وپشتی هینگی ل 1969 دا بنگهههکە جه لالیان ل زاخو قە کەن لی سەرکەفتن نەئینا ژبەر کو ل زاخو پێشوازیا جه لالیان نەهاتە کەرن و ژمارهکا کیم جه لالی ههبوون و ژلایهکی دی قە وهک م دیارکی چەتەین دهقەری دوژمنکا ریهکا توند دکەل جه لالیان لایهنی ههبوون، بشار ئاغایی سندی چوو دهق فەرماندی فەرماندە یا لەشکەری حکومەتی ل زاخو وگوتی (ئەگەر هین دی بنگههکی جه لالیان ل زاخو قە کەن ئەزدی گهههه عیسا سوار)⁽³¹⁾.

پشتی قان پینگافا وهیرشین پێشمەرگەیا بین بەردەوام بۆ سەر بنگههین حکومەتی، حکومەتا عێراقی بریاردان کو ل 26/ گۆلانی باژیری دهوکی ببیتە پارێزگه⁽³²⁾ و زیده کرنا دوو ناحییا سەر ب قە زا شیخان قە ناحییا مریبا و باعەدری بوون و گریدایی ب پارێزگهها میسل (نەینەوا) قە بن⁽³³⁾، وهک نمونەک ژبو دیارکرنا کو ئنیهتا پاقر بەرامبەر کیشا کوردی ههیه⁽³⁴⁾، و ئەق دەستکەفتە دهیتە هژمارتن ژ دەستکەفتین شورهشا ئیلونی ژبەرکو ئیک ژ داخازییت سەرکرداتیا شورهشی بوو و ئیک ژ بەندی نەینی بین بهیاناما 29 ی خزیرائی بوون⁽³⁵⁾. ول 1/ چریا دووی ب

و پاش ب ریکا فروکەیان جهی پێشمەرگەیا وگوندین ناڤبری توب باران کرن،
پینگاڤا دوماهی هیرش ب پیاده بهرهڤ دهڤهری جوون⁽⁴²⁾.

دهکان گوندهکی بچویکه نیژیکی 20-30 مال (خیزان) لی ههبوون،
دهمی ئەڤ هیرشه نیژیکی گوندی بووی زهلامیت گوندی بهرهڤ چیاپی چوون و ژن
وزاروک بهرهڤ شکهفتهکی نیژیک گوندی چوون کو ژمارا وان (67) کەس
بوون⁽⁴³⁾ دهمی لهشکهری حکومهتی هاتینه د گوندی دا گوند سوتن وبهرهڤ لای
شکهفتی چوون، پێشمەرگه ل سهری جیاپی ل هنداق شکهفتی بوون هوسا تهقه ل
وان کرن ئاگر بهر بوو گیایی هسک ل بهردهری شکهفتی دهمی ژنهکی ههولدی
برهڤیت هاته بهردهری شکهفتی وههوارکرن لهشکهری حکومهتی گرتن وکوشتن
هوسا کەس نهشیا خو قورتال بکهت ب فی شیوهی ل 18/ تهباخی هه 67 کەس⁽⁴⁴⁾
دشکهفتی ڤه خهندقین وییت دهری شکهفتی دا سوتن ژوان 37 زاروک 29 ژن و
پیرهمیڤهک بوون⁽⁴⁵⁾، پشتی بورینا چهند روژان چهند پێشمەرگەیا هیرش برنه سه
گوندین کونس خور و جهلوو کو گوندین ههركیا بوون و سوتن و تالان کرن
وهک تولشهکرن بوو رویدانا شکهفتا دهکان⁽⁴⁶⁾.

کوشتارهکا دی ب ههمان شیوه ل گوندی سوڤیا ل دهشتا سلێڤانهیا سه
ب قهزا زاخو ڤه⁽⁴⁷⁾ پتیا گوندیا مهسیحی بوون ونیژیکی 20 مالا بوون، ل
16/ئیلونا/ 1969 دهمی گوهورینا کاروانی لهشکهری فهماندهیا عیراقی ژناسهی
بوو پێشابیری ل نیژیک گوندی بومبهک ب ترومبیلهکی ڤه پهقی و د ئهنجام دا
ئهفسهههک ب ناڤی عهبدووهاب هاته کوشتن⁽⁴⁸⁾ ب فی شیوهی تولهیین فی
رویدانی ل گوندی سوڤیا هاته ستاندن کو دههمان روژا چهند ئهفسههه
لهشکهری عیراقی بهرهڤ گوندی چوون و د ئهنجام دا 38 کەس کوشتن و 22
کەس بریندار بوون⁽⁴⁹⁾.

روئی پارتی دیموکراتی کوردستان وسهکرداتیا شورهشی د بهلاڤکرنا
ههردوو کوشتارا ههبوویه لی کارتیکرنهکا مهزن لسهر ئاستی نیڤ دولهتی نهبوو،

ل دەستیکی ب ریکا راگهاندنا شورەشی وهك ئیزگی دەنگی کوردستان⁽⁵⁰⁾ و روزناما خەبات و دەنگی بېشمەرگه و گوڤارا کوردستان یا لقی ئیک ویا مەشخەل یا لقی 3 کەرکوکی، ب شیوهکی بەریه لاق بە لاق کرن و ب ریکا مەلای مستەفای یا داشتنامەك ل چریا ئیکی / 1969 بو سکرتری نەتەوهیین ئیگرتی یو ئانت (U Thant) (1961-1971) وچەندین ریکخراو و کومەلین مافی مروڤ و جوار و جور ییت جیهانی کازیگرن، وتیدا باسی هەردوو کوشتاران کریه، و هەر وەسا ب ریکا بەرپرەسین کورد یین ل دەرڤه بە لاق کرن وهك شەمسەدین موفتی نوینەری پارتی ل تەهران و ب ریکا کومەلا خویندکارین کورد ل ئەوروپا و محەمەد سەعید دوسکی نوینەری پارتی ل ئەمریکا و هەر وەسا عزیز شیخ رەزا نوینەری پارتی ل بەیروتی ...، لی امکانیاتیت وی دەمی دکیم بوو و کارتیکرنا خو کیم هەبوو بە لی رویدانا کوشتارا سوڤیا پتر کارتیکرنا خو هەبوو ژ بەر کو مەسیحی بوون وچەندیین کەنسیت مەسیحی ل جیهانی لایەنگری کریه⁽⁵¹⁾.

پشتی ڤان رویدانا هەر ل ئیلونا هەمان سال حکومەتا عیراقی پشنیارا دان وستاندن⁽⁵²⁾ دا نابەر سەرکردایەتیا شورەشی ژ بو جی بەجی کرنا بەندیت بەیانناما 29/ خزیرانا/ 1966 ول چریا دووی / 1969 دەست ب دان و ستاندنا دکەن . وشاندی شورەشی بودان و ستاندنی ژ (سالح یوسقی، مەحمود عوسمان، نافز جەلال، دارا تەوفیق، سامی عەبدولرەحمان، موحسین دزەیی، نوری شاوہیس، ئیدریس مەلا مستەفا بارزانی و مەسعود بارزانی) پیک دەات⁽⁵³⁾.

تهومری دووی

پیشھاتیین سیاسی وله شھری ل دهقھرا بهھدینان

1975– 1970

ئیک: بارو دوخین دهقھری ل 11/ئادار / 1970 - 11 / ئادار / 1974

دان وستاندین دناقبھرا حکومهتا عیراق وسه رکرداتیا شورهشا کوردی بهردھوام دبیت تا کوئادار / 1970، هه رچه نده هزر و بیرین ههردوو لایان جیاوازییه کا مهزن تیدا بوو ب تایبته پرسا ئوتونومی بو کوردان ودهست نیشان کرنا سنورین دهقھرا ئوتونومی ی، هوسا ل شهفا 11/10 ئاداری ههردوو لا گههشتنه ئه نجامه کی ول سپیدهیا 11 ئاداری ریکهفتنامه ک دناقبھرا ههردوو لایان هاته گریدان⁽⁵⁴⁾.

ریکهفتنامه ژ 15 مادهییان پیک دهات، ژ خالا هه میا گرنگتر یا 14 بوو کو پیک دهات، ژ " و مرگرتنا حوکمی ئوتونومی بو کوردان ل دهقھری پتريا کورد نشین ب پی ی راپرسینی کو دهقھری پتريا کورد لی بن " ⁽⁵⁵⁾، وهزیرین کورد د حکومهتا عیراقی دا هاتنه دامه زانندن ژوان (سالح یوسفی) بوویه وهزیری دموهلت، موحه مه د مه حمود عهبدو لره حمان (سامی شنکالی) وهزیری کاروبارین باکوور، نوری سه دیق شاپیس وهزیری ئا فادان کرنی، نافز جه لال حویزی وهزیری

کشتوکال، ئحسان شیرزاد و مزیری کاروبارین شارهوانی و دیهات⁽⁵⁶⁾، وزیده‌باری هندی مه‌حموود عوسمان دیاردکەت کو بریار دان گونگری هه‌شتی ی پارتی دی هیته‌گیردان و دی کهسه‌کی کورد هه‌لبژیرن ژ بو هندی بییتی جیگری سه‌روک کوماری⁽⁵⁷⁾.

سه‌بارەت هه‌لوستی خه‌لکی به‌هدینان ژریکه‌هفتناما 11 ی ئاداری، دیده‌قان دیار دکەن کو نه‌ب تنی ل به‌هدینان به‌لکو ل عیراقی هه‌می که‌یفخوشیاخو دیارکرن ب ئاهه‌نگ و ریپیشانا، بریار هاته‌دان ئاهه‌نگا مه‌زن یا سه‌رانسه‌ری عیراقی ل 11 ی ئادارا / 1970 ل گوره‌پانا نازادی ل به‌غدا به‌یته‌گیران، هوسا سه‌رکرداتیا شوره‌شی داخازا ژ له‌شکه‌ری ئیک کر ل به‌هدینان نیزیکی (250) که‌س به‌ره‌ق به‌غدا بچن هوسا ئه‌و که‌سانه‌ ب به‌ریرساتیا مه‌لا عه‌لی به‌روشکی وعه‌بدو له‌مزاق که‌رمافی کو پتر یاوان ب جل و به‌رگین کوردی ل ئاهه‌نگا گوره‌پانا نازادی به‌شداربوون⁽⁵⁸⁾، وه‌روه‌سا ده‌مان روژدا خه‌لکی به‌هدینان ل باژیران ریپیشان کرن لی ئاهه‌نگا مه‌زن یا قی هه‌لکه‌فتی کرنه 21/ ئاداری ل روژا نه‌و‌روژ⁽⁵⁹⁾.

هوسا هه‌ر بقی هه‌لکه‌فتنی هیزا ده‌وک ب هه‌فکاری دگه‌ل پارێزگه‌ها ده‌وکی ئاهه‌نگ ل ده‌شتا سیجی ل روژ ئاقایی ده‌وکی گیران و ژماره‌کا مه‌زن یا خه‌لکی ده‌وک و میسل تیدا به‌شدار بوون⁽⁶⁰⁾. وه‌روه‌سا له‌شکه‌ری ئیک ئاهه‌نگ ل باژیری بامه‌رنی گیران⁽⁶¹⁾ و ل ئامیدی ی ب ئاماده‌بوونا قائمقام وفه‌رماندی هیزا ئامیدی ی ئاهه‌نگ ل بانیا می‌رسته‌کی کرن⁽⁶²⁾. وه‌روسا ل زاخو ب ئاماده‌بوونا قائم قام وفه‌رماندی هیزا زاخو وخه‌لکی ده‌قهری ل هیزاوا ئاهه‌نگ گیران⁽⁶³⁾، ول قه‌زا شیخان ب ئاماده‌بوونا نینه‌رین پارتا به‌عس وفه‌رماندی هیزا ئاکری – شیخان ونینه‌رین ئاینی ئیزدی ومه‌سیحی ئاهه‌نگه‌کا به‌رفره‌ه ل باعه‌دری گیران⁽⁶⁴⁾، وه‌روه‌سا لقا ئیک یا پارتی بنگه‌هی خو قه‌دگوه‌یزنه باژیری میسل و ئاهه‌نگه‌کی لی دگیرن⁽⁶⁵⁾، پشتی به‌یانناما 11/ ئاداری پارتی موله‌تا فه‌رمی ژ حکومه‌تی و مرگرت و گونگری هه‌شتی ل ژیر دروشمی ناشتی – برایه‌تی – ئیکگرتنا وولاتی ل

1- 10/7/1970 ل دهقەرا گالە هاتە رێقەبرن و بریارا گوهرینا بەرپرسی لقی ئیک دان ژ پیش نەعمان عیسا بارزانی عەلی شنگالی بو بەرپرس⁽⁶⁶⁾.

هەرچاوابیت ل دیف ریکەفتناما 11/ ئاداری گوهبیت لەشکەری ل دهقەری پەیدا بوون، هیز کرنا بەتەلیون یین پاسەوانین سنوری (فوج حرس حدود) و دوازدە بەتەلیون ل دهقەری ئوتونومی ریکخستن ژوان و هەر ئیک 500 چەکار هەبن و دگەل جیدارەکی حکومەتا عێراقی وەک سەرپەرشت، ولەشکەری پلە و مرگرتن فەرماندیت بەتەلیونا پلەیی نەپێشەنگ و پێشرو و مرگرتن⁽⁶⁷⁾.

و ل دهقەرا بەهیدیان ژێ چار بەتەلیون دانان ژوان بەتالیونا هەشت یا دھوک ب سەرکردایەتیا عەلی خەلیل خوشەفی ب پلا پێشرو و بنگەھی وی برنە ناحیا مانگیشکی⁽⁶⁸⁾، و بەتالیونا چاری زاخو سەرکردایەتیا پێشەنگ عیسا سوار و بنگەھی بەتەلیونی ئینا دباژیری زاخودا⁽⁶⁹⁾، و بەتەلیونا نەه ئاکری - شیخان ب سەرکردایەتیا پێشەنگ حسو میرخان دولەمەری و بنگەھی وی دانا باژیری شیخان⁽⁷⁰⁾ و بەتەلیونا سی ئامیدی ب سەرکردایەتیا پێشەنگ سەلیم ئەسەد و بنگەھی وی ل فروکەخانا بامەرنی بوو ول دهق هیزا لەشکەری ئیک⁽⁷¹⁾. ولەشکەری ناقری ژێ دگەل لەشکەری دوو و سی ل هەولیر و سلیمانی دبنە پولیسین سنوری و پلەبیت پولیس و مرگرتن⁽⁷²⁾.

ل دیف خالین ریکەفتنامی پارێزگاری دھوکی کەسەکی سەر ب پارتي قە بەیتە دانا هوسا ل چرییا دووی / 1970 ب ئامادەبوونا سەرۆک کومار ئەحمەد حەسەن بەکر و سەعدون غەیدان (1969- 1974) وەزیری نافخو، بریار ل سەر هاشم حەسەن ئاکرە وەک پارێزگاری دھوکی بەیتە دانان و سیندا دەستوری بەردەم ئامادەبوویا دخییت، ول هەمان دەم دا دەست ب کاردکەت و بەرامبەر هندی پوستی قائم قامیت قەزاییان هەر بو حزباً بەعسی دمییت لی هاریکاری پارێزگاری بو پارتي دمییت ئەوژی عەلی شنگاری وی پوستی و مرگرتن⁽⁷³⁾.

سهبارت لایه‌نین شهر دژی شوره‌شا کوردی کری مه‌لا مسته‌فا بارزانی بریارا لیبورینی بو وان دهرکر و ژوان ئیبرهیم ئەحمەد و وجە‌لال تالەبانی پشتگیرییا خو به‌رامبەری به‌یاننامی راگە‌هاندن⁽⁷⁴⁾، وژلایه‌کی دی چەتە ژی د کومبونه‌کا به‌رفره‌ ل باره‌گای سەرکرداتیا شوره‌شی سەرۆک چەتە کوم کرن وژلایی مه‌لا مسته‌فا بارزانی قە لیبورین⁽⁷⁵⁾ وبریاردان قوناغە‌کادی یا بزاقا کوردی دەست بی بکەت و هەر دوولا یه‌کبگرن وپیکشه‌ کاریکەن⁽⁷⁶⁾، ئەڤ هە‌لوێستی مه‌لا مسته‌فا بارزانی دزقريت بو هندی کو هیژیت وان ژ حکومه‌تا عیراقی دیریکەت خو ئەگەر بو بزاقا کوردی ژی کارنە‌کەن⁽⁷⁷⁾، ول به‌هیدنان ژی هیژین چەتە‌ییان هاتنه‌ ژ ناقبرن وچە‌کی وان ژی ستاندو زقیرینه‌ میسل⁽⁷⁸⁾.

ل گولانا 1970 زییر مه‌حمود ئاغا زیباری سەرهدانا باره‌گایی مه‌لا مسته‌فا بارزانی دکەت و داخوازی وی دکەت بچنە ناف ریزین شوره‌شیدا، ودان و ستاندنی ل سەر چاره‌نقیسی باژیری ئاکری کرن، مه‌رم ژی هیزه‌کی بو زیباریا دامه‌زرین⁽⁷⁹⁾، پشتی قی بینگافی ل خزیرانا /1971، ناکوکی دناقبەرا زییر ومحیه‌ددین هەرکی (سەرۆک چەتە‌یی هەرکیان بوو) زیده‌ دبیت، ودگه‌هیتە سنوریی رویدانا شهری دناقبەرا وان سەرا ب دەست‌هێنا هنده‌ک گوندان، ب قی چەندی پیشمه‌رگا له‌شکه‌ره‌کی نیزیکی 500 چە‌کدارا ل هیژا ئاکری -شیخان ب فه‌رمانا سەرکردایه‌تیا شوره‌شی بوهاریکاریا زیباریا چن ودشین وان گوندان بزقیرین⁽⁸⁰⁾.

ل سالا 1972 ب فه‌رمانا سەرکردایه‌تیا ئیک ل به‌هیدنان هیژا ئاکری ده‌یتە دامه‌زراندن وژ هیژا ئاکری - شیخان جودا دبیت، وسنوری وی پیک دهات ژ ده‌قەرا زیباریا هەتا گوندی زیناقا نیزیکی شیخان⁽⁸¹⁾. وبنگه‌هی وی ل گوندی شه‌رمنی بوو ب سەرکرداتیا زییر مه‌حمود ئاغا زیباری بوو، وجیگری هیژی مسته‌فا خالد ئاغا زیباری بوو، وژ جوار قولاً پیک دهات ژوان قولاً ئیک ب سەرکرداتیا مسته‌فا دوسته‌کی و یا دووی ب سەرکرداتیا سماییل کادانی وسی یا عەبدوللاً دویانی بوو ویا چاری ب سەرکرداتیا سه‌عید عەبی زیباری بوو کووی دوماهیی بتنی

بهري دامه‌زاندنا هيڙي سه‌ر ب هيڙين پيشمرگهيا ڦه بوو⁽⁸²⁾. ته‌گهري دامه‌زاندنا هيڙا ٽاكري دزقريت بو به‌رفرهيا سنوري هيڙا ٽاكري - شيخان ب تايهت پشتي باڙير كهفتينه ژير دهسته‌لاتا هيڙا نافبري، وسه‌رکرداتيا شوره‌شي دڦيا پيگهيه‌كي بو زيباريا چيگه‌ن و پهيوه‌نديا وان دگه‌ل حڪومه‌تا عيراقى نه‌خوشبیت ونه‌زڦرته لايى حڪومه‌تى ڦه⁽⁸³⁾، و هه‌روهسا دا ئه‌ڦ هيڙه كونترولى سه‌ر ده‌ڦه‌رين هه‌ركيا وزيباريا بگه‌ن كو به‌رده‌وام شه‌ر پهيدا دبوون ب ڦى چهندي مه‌زني‌ت هه‌ركيا به‌ره‌ڦ ميسل جوون⁽⁸⁴⁾، هه‌تا كو سالا 1973 ب فه‌رمانا سه‌رکرداتيا شوره‌شي فه‌رماندى هيڙا ٽاكري دهيتته ڦه‌گوهاستن بو ڦه‌لادزى⁽⁸⁵⁾ و ته‌ته‌ر محمود ئاغا زيبارى دبیتته فه‌رماندى هيڙا ٽاكري⁽⁸⁶⁾، پشتي ڦى گوه‌رينى پيگول هاتنه‌گرن ژلايى پاريزگارى ميسل و فه‌رماندى هيڙا نافبري و وبه‌رپرسى پارتا به‌عس ل ميسل وقائتمقامى ٽاكري ب هه‌ڦكاري دگه‌ل موحه‌مه‌د كه‌لحى ريكانى كو هيڙه‌كا سه‌ر ب حڪومه‌تى ڦه ب سه‌رکرداتيا زيبارى ئاغا زيبارى ب دامه‌زيرين لى ژيه‌ر به‌رژه‌وه‌نديين حڪومه‌تى ل كوردستانى و ژيه‌ر پتر له‌شكه‌رى عيراقى ل شه‌رى ئوكتوبه‌رى⁽⁸⁷⁾ دا بوون، نه‌ دشيايه به‌رگري ي بگه‌ن دگه‌ل نه‌خوشبوونا بارودوخى، ب ڦى چهندي ئه‌و پيگوله هاته ژ نافي‌رن⁽⁸⁸⁾.

ل 29 / ئيلونا / 1971 درويدانه‌كى دا ل حاجى ئومران، هه‌ولا تيروركرنا مه‌لا مسته‌فا بارزانى هاته‌گرن ژلايى دهسته‌يه‌كا حڪومه‌تى كو پيگ دهات ژ كومه‌كا مه‌لايان⁽⁸⁹⁾، د ئه‌نجام دا مه‌لا مسته‌فا بارزانى ب سڦكى بريندار دبیت وچايچى ي وى دهيتته كوشتن⁽⁹⁰⁾، د هه‌مان رۆژدا ده‌نگ و باسه كه‌هسته‌هه‌لكى ده‌ڦه‌را به‌هدينان وپتريا خه‌لكى ل هه‌ر پينچ قه‌زاين برياردا به‌ره‌ڦ حاجى ئومران بچن ژ بو پشت راستبوون ژ سلامه‌تيا مه‌لا مسته‌فا بارزانى لى فه‌رمانده ييت به‌ته‌ليونا رازى نه‌بوون، ژ له‌شكه‌رى ئيگ ئه‌سه‌د خوشه‌ڦى كه‌سه‌ك ب ناقى غه‌ريب مزيرى هنارته حاجى ئومران وده‌مان رۆژدا زڦرى دا كو خه‌لكى ده‌ڦه‌رى پشت راست بگه‌ت ژ ده‌نگ وياسى⁽⁹¹⁾، و هه‌روهسا ژماره‌كا خه‌لكى به‌ره‌ڦ باره‌گايى لقبا ئيگ چوون دا تشته‌كى زى بزنان ژ به‌ره‌ندى عه‌لى شنكالى زى ده‌مان رۆژدا به‌ره‌ڦ

باره‌گای مه‌لا مسته‌فا بارزانی دچیت ل حاجی ئومران وده‌مان روژدا دزقریت⁽⁹²⁾، و دگه‌ل هندئ باره‌گایئ ناڤبری بروسکه‌یا بو هه‌می به‌ته‌لیونا ده‌نی‌ریت و ساخی و سلامه‌تیا مه‌لا مسته‌فا بارزانی پشت راست دکه‌ن و داخازی ژئ دکه‌ت کوخه‌لک به‌ره‌ف حاجی ئومران نه‌چن وه‌روه‌سا ل پتریا روژنامه وگوفاریت کوردی دا نه‌ف دهنگ و باسه به‌لاف کرن، لئ خه‌لکئ به‌هدینان روژانه ده‌سته‌یین خه‌لکئ سڤیل و به‌رپرستین پارتی و له‌شکه‌ری و زانایین ئاینئ ئیسلامی و ده‌سته‌یه‌کا قه‌شه‌و مه‌ترانا ژ مانکی‌شکی ... به‌ره‌ف باره‌گای دچوون و بوماوی هه‌یه‌که‌کی به‌رده‌وام بوو⁽⁹³⁾ و دگه‌ل هندئ ل باژیران خو پیشاندن کرن و بروسکه‌یین نه‌رازیبوونئ ژ قی رویدانی بو بنگه‌ه‌یین پارتی و باره‌گای مه‌لا مسته‌فا بارزانی ده‌نارتن⁽⁹⁴⁾.

ده‌مان ده‌می دامه‌زاندنا هی‌زا ئاکری و ده‌مان ده‌قەر دا، هی‌زا حه‌مرین ب فه‌رمانا مه‌لا مسته‌فا بارزانی ده‌یته دامه‌زاندن، پشتی به‌یاناما 11/ ناداری هی‌زا هه‌لگورد هاته ژ ناڤبرن ول سالا 1972 به‌ته‌لیونا 3 یا هی‌زا ناڤبری ب ناڤئ حه‌مرین وه‌ر ب فه‌رمانده‌یا عه‌بدو له‌رحیم جه‌سیم ل ده‌قەرا ئاکری هاته ری‌کخستن⁽⁹⁵⁾، بنگه‌ه‌ی وی ل گوندئ که‌لاتئ ناحیا سورجیا بوو، سنورئ هی‌زی ژ ده‌قه‌رین سورجیا و باژیری ئاکری تاکو به‌رده‌رمش و به‌شه‌ک ژ ده‌قەرا گورانا ب خوڤه‌دگریت، نه‌که‌ری دامه‌زاندنا وی دزقریت بو کونترۆل کرن ل سه‌ر ده‌قەرا سورجیا کو به‌رده‌وام شه‌ر دناڤه‌را عه‌شیره‌تین هه‌رکی و سورجی - زیباری هه‌بوون، ل سه‌رده‌می ده‌سته‌لاتا ئوتونومی باردوخ ئارام بوو لئ به‌رده‌وام شه‌ر دسنورئ هی‌زا حه‌مرین رویدان⁽⁹⁶⁾، ژوان شه‌ران مه‌زنیین عه‌شیره‌تا سورجیا به‌رده‌وام هی‌رش دبرنه سه‌ر هی‌زی، ده‌یره‌که‌کی شه‌ره‌کی مه‌زن رویده‌ت کو عه‌بدو له‌رحیم جه‌سیم هه‌می له‌شکه‌ری کوم دکه‌ت و هی‌رشئ دکه‌نه‌سه‌ر چه‌کدارین سورجیا و ل ده‌قەرا ناڤبری دا پاشقه‌برن، ژ به‌ره‌ف چهندي کۆ زوژا پاشتر ژ شه‌ری ده‌سته‌یه‌ک ژ حکومه‌تا عیراقئ ده‌یته جه‌ئ ناڤبری کو ب به‌رپرستیا (سه‌عدون غه‌یدان وچه‌ندین و مزیرین حکومه‌تا تیدا بوون . ژ بو چاره‌سه‌رکنا قئ ئیشئ هوسا بو ماوه‌کی شه‌ر دناڤه‌را هه‌ردوو لا یان هاته‌راوستاندن⁽⁹⁷⁾، وژ شه‌ریت گرنگ دسنورئ هی‌زی دا رویدانی ل

سال 1973 دهمی رابووین ب گرتنا چیاپی سه ری ئاکری کو د دهستی حکومتی دا بوو، دقئ ههومیی دا قولهك ژ هیزا زاخو سه رکرداتیا هه مید هه فزولا بو هاریکاریا هیزی هاتن وپشتی وی شیان پیکشه گوندی باشقالا ژ ی بگرن⁽⁹⁸⁾.

ههژی گوتنییه کو هیزا هه مرین ژ سی قولاً پیک دهات قولاً نیکی ب فه رماندمیا عریف سلیم بوو وبنگه هی وی ل گوندی جونه له بوو، قولاً دووی ب فه رماندمیا موحه مه د عه بدولا بامه رنی بوو وبنگه هی وی ل گوندی بجیل بوو، قولاً سی ب فه رماندمیا ره ئیس عه ره فات هه سن وبنگه هی وی ل گوندی تیشکی بوو، وقوله كا دی ل گوندی خه رج ئاقا ب فه رماندمیا فه ق موحه مه د كادانی دانان لی دهه مان سألدا ژ ئا ق برن⁽⁹⁹⁾. سنوری د ئا قبه را هیزا ئاکری وحه مرین جاده یا ریكا میسل – هه ولیر ل ده قه را ئاکری دا، و سنوری د ئا قبه را هیزا ئاکری وشیخان روباری خازره⁽¹⁰⁰⁾.

دقی ده میدا باردوخ ل ده قه را شنغال ئالوزدبن وپارتا به عس نه خوشی بو کوردان چیدکرن د رویدانه کی دا 2 تیرمه ها 1972 ل ناحیا سنونی شه ره ك د ئا قبه را هیزه كا کوردین ئیزدی ب سه روکاتیا قاسم شه شو و به رپرسه کی به عسی وریشه به ری ناحیا سنونی ژ به رکو عه ردی هنده ك ژ کوردین ئیزدی هاتیه ده سته سه رکر، دئه نجام دا پولیسه ك دهیته كوشتن وریشه به ر و به رپرس برینداردبن، وقاسم شه شو هیزا خو به ره ق چیاپی شنگالی دمه رکه قیت، ب قئ چه ندی قائم مقامی شنگالی غانم عه لی ل 3/ تیرمه هی ژبو توله یا وان كوشتیا فه كه نو دچنه جهی روویدانی وهیزا قاسم شه شو هی رشی دكه ته سه روان د ئه نجام دا قائم مقام دهیته كوشتن⁽¹⁰¹⁾.

هوسا باردوخ ئالوزترلی دهین، ووه زاره تا نافخو فه رمانه کی دمه رکه ت وتیدا 56 ئه ندام ولایه نگرین پارتی ب كوشتنا قائم مقامی تومه تبارکرن وهك، عه لی شنگالی به رپرسی لقا ئیک کو بنگه هی وی ل میسل بوو، خودیدا به سی ژ مه زنتترین خودان عه رد بوو ل ده قه را شنغال و لایه نگری پارتی بوو وعیسا سوار

وئەسەد خوشەفی و قاسم شەشو و مەلای حسین مارونسی، ب قی چەندی پەییوەندی دناقبەرا پارتا بەعس و پارتی دیموکراتی کوردستان نەخوش دبن و دگەهیتە رادەیی پەیدا بوونا بێکدادانیت لەشکەری دناقبەرا هیژین حکومەتی و هیژین عەشائیری بیّت ئیزدییان و هیژا شنکال ئەوا ل سالا 1971 ب سەرکردایا حەجی عەلی سالح خسولی ژلایئ سەرکراتیا شورەشیفە هاتبوو دامەزراندن⁽¹⁰²⁾، هەر چاوابیت هیژین حکومەتی هومیین خو بەرفەرە دکەن ل سەر ناحیە و گوندین ل دەقەری و چەندی خیزانیت کورد ژ گوندیت وان دیرکرن و تا کو 7/ تیرمەهی حکومەت رابو ب کوشتنا هەژدە کەسان و برینداربوونا 25 کەسا و گرتنا نیزیکی (250) کەسان⁽¹⁰³⁾، ب قی چەندی مەلای مستەفا بارزانی بروسکەیهک بو سەرۆک کۆماری عێراقی نارد و جەخت ل سەر هندی کر کو پارتی چ پەییوەندی ب قی رویدانی نیە و هەر وەسا موحمەد مەحمود عەبدولرەحمان (سامی شنکالی) وەزیری کاروبارین باکوور هەنارته دەقەرا ناقبەری دا هاریکاریا پارتا بەعس بکەت ژبو گرتنا تومەتباری⁽¹⁰⁴⁾.

دگەل هندی لقا ئیک ژ بروسکەیهکی بو پارتا بەعس فریدکەت و وی رویدانی شەرمزار دکەت، لی حکومەت یا رژد بوو ل سەر کارین گرتن و ئیشاندنا خەلکی دەقەری ژ ریکخستیت پارتی و سخیلان⁽¹⁰⁵⁾، ب قی چەندی بارەگایی لقی ئیک دەهیتە قەگواستن بو سیارەتیکا و پاشی بو سەرسنکی⁽¹⁰⁶⁾، و هەر وەسا خەلکی دەقەرا بەهیدینان ل دەهوک و ئاکری و شیخان و زاخو و ئامیدی دژی هەومیین حکومەتی بوون ل شنکالی⁽¹⁰⁷⁾، لی کارتیکرنا وی ل سەر قەزا شیخان و ئامیدی و ئاکری کیم بوو ژبەر نەبوونا هاتن و چوونی و دیریا دەقەری⁽¹⁰⁸⁾، لی ل زاخو و دەهوک پتر کارتیکرن هەبوو و رابوون ب گرتنا بازاری بو ماوی دوو رۆژا و هەر وەسا خوبیشاندنیت نەرازیبوونی کرن⁽¹⁰⁹⁾.

پشتی پیکولین حزبا بەعس ژ بو ژناقبەرا شورەشا کوردی سەرکەفتن نەئینای، ژ بو قی چەندی ب جەه بینیت پشتگیریا پارتین دی کرن، ژوان پارتا شوعی یا عێراقی کو شیان پارتا ناقبەری ل 17 تیرمەها\ 1973 رازی بکەن ژبو ئیمزاکرن ل

سەر بەرمیا نیشتمانی و نەتەوا پێشکەفتن خواز⁽¹¹⁰⁾ و پێکەشە بەشداری بەرهی بوون، هوسا سەرکردایەتیا شورهشا کوردی دژی قی پینگاڤا پارتا شوعی راوستیان و دیارکرن ئەڤ پینگاڤە دبیتە ئەگەری لاوازییا وان وستاندنێ د ناڤهرا بزاقا کوردی و حکومەتی ژ بو ب دەستەئینان دەستەلاتا ئوتونومی⁽¹¹¹⁾، ب تاییهت ئیک ژ خالین ریکهفتنا پارتا بەعس وشوعی ئەو بوو کو پارتا دەستەلات پشتگیریا شیوعیا بکەن کو ریکخستنێن خو ل باکوری عێراقی بکەن ول ناڤهراست و باشوور چ ریکخستنا نەکەن⁽¹¹²⁾.

ب قی چەندی سەرکرداتیا شورهشی بریاردان هیرشا لەشکەری بکەنە سەر بنگەهین شیوعیان ل دەڤهرا بەهیدینان بەتالیونا نەه (شیخان) هەبوون، وەک شەکر عەبدال شیخکی دیار دکەت کو بەتالیونا ناڤیری هەولدان کەرن ئەڤ کیشیه ب ریکا ئاشتی چارهسەربیت ژ بەرهندی کومبونهکا ب لەز دناڤهرا تومە سادق توماس و حسو میرخان ل بنگەهی بەتالیونی ل شیخان کەرن و داخواز ژ شیوعیا کەرن دوو خالا ب جە بینن ئیک: دەڤهرا ل بن دەستەلاتا وان بەردەن، دوو: جەکین بەتالیونی ئەوی ل بنگەهین وان ب زفرین، سەرکرداتیا شوعی ل سەر خالا ئیک رازی نەبوون و بوخالا دووی داخازا مولهتی کەرن تا خو رادهستی بەتالیونی بکەن، ب قی چەندی حسو میرخان بریارا هیرشی دان ب سەرکرداتیا تەیمور عەبدال شیخکی بەرهڤ ئەلکیش برن⁽¹¹³⁾، وشیان چیا ئەلکیش و دیرا سەیدە بگرن و پێگول کەرن بەرهڤ ناحیا ئەلکیش بچن لی شیوعیا هیرشهکا مەزن بره سەر هەردوو دەڤهرا و وشیان چارهکادی ب زفرینه ڤه⁽¹¹⁴⁾ و هەروەسا رابوون ب گرتن و کوشتنا شیوعیا ژماره کازو ل دەڤهرا شیخان گرتن و برنه گرتیخانا سەرسنگی ژوان شیخ عەبوو باعەدری کو کەسایهتیهکا کوردین ئیزدی بەرنیاس بوو⁽¹¹⁵⁾، و هەروەسا ل سنوری بەتالیونا چوار (زاخو) ئەڤ رویدانه پەیدا بوون، دەمی سەرکردایەتیا بەتالیونی رابوون ب گرتنا ئەندامەکی شوعی ب ناڤی تاها مەلا حەسەن و دکوژن⁽¹¹⁶⁾، و هەروەسا یازده ئەندامیت شیوعیا (ژ کورد و عەرەبا پیک دهاتن) ل سنوری دەڤهرا پێشاییری دەمی ل ئیکهتیا سوفیهت دزفرین دگرن ول گوندی پی بزنی دکوژن⁽¹¹⁷⁾. دڤی

ماوهی دا ل سەنتەری باژیری دەقەیدا قوتابیین ریکخستی د هەردوو پارتادا ب شەردچن و پتیریا ریکخستیین پارتا شیوعی ناچار دبن بەرهف باژیری میسل دچن⁽¹¹⁸⁾. ئەف رویدانە بەردەوام دبن تا کو مەلا مستەفا بارزانی و عەزیز شەریف وەزیری داد ل حکومەتا عیراقیدا ل 20 / چرییا دووی / 1973 بەیاننامەیهکا هاوبەش بە لاق دکن کو کیشەیا دناقەبرا هەردوو پارتا ب ئاشتیا نە بەیتە چارەکرن، و مەلا مستەفا بارزانی بروسکە بو هەمی هیزو بەتالیونا ەنارتن کو شەر ل سەربنگەهین شیوعیا بەیتە راوستاندن⁽¹¹⁹⁾. پستی فان رویدانا قوناغەکا دی یا پەیوەندیین هەردوو پارتا دەست پی دکەت کوشەری رۆژنامەگەری ی دناقەبرا زمانحالیت پارتا ژوان (طریق الشعب) یا شیوعا (التأخي) یا پارتی و کوتارین توند دژی ئیک بە لاقکرن، و خەلکی دەقەرا بەهیدینان دژی هەومیین رۆژناما (طریق الشعب) و رۆژناما (التأخي) ول شواتا / 1974 ل باژیری دەوک و زاخو و ئاکری خویشاندان دژی کرن⁽¹²⁰⁾.

هەر چاواپیت ل دەقەرا بەهیدینان دناقەبرا سالیین 1970 – 1974 م گوهرینیین مەزن پەیدا بوون و حکومەتی دەست ب چاکسارییان کرن ژلایێ ئافاکرن و ئیداری و خزمەتگوزارییا گشتی، ژوان عەردی ل سەر ژمارەکا زۆرا پیشمەرگا دابەش کرن دگەل 300 دینارین عیراقی وی دەمی بو ئافاکرن، و هەروەسا مۆچەییین مانگانە بو خیزانیین قوربانین شەریین سالیین دناقەبرا 1961 – 1970 مەزاختن⁽¹²¹⁾، و خانی بو فەرماندی بەتالیونا نەه ل شیخان ئافاکر و بو فەرماندین بەتالیونیت سی و هەشت ل بامەرنی ئافاکرن و فەرماندی بەتالیونا چار ل زاخو و بامەرنی خانی بو هاتە ئافاکرن⁽¹²²⁾، و (26) خانی ل دەوربەریین زاخو ل گوندین بیتاس و ئیبراھیم خەلیل و حەسەن ئافا هاتنە ئافاکرن و 140 خانی ل گوندی کورا و 40 ل بامەرنی و هەروەسا 35 خانی ل گوندی کورەمارکی⁽¹²³⁾، تا کو ژمارا خانین ل پارێزگەها دەوکی گەشتە 863 یا ودگەل ئافاکرنا چەندین پروژەییین تەندروستی ژ نەخوشخانا و بنگەهین ساخلەمی و رابوون ب

قه‌گرنا کارگه‌هین ئاڤا باجانئ ومه‌حضران وپه‌روکین جل و به‌رکین کوردی ل دهوکی⁽¹²⁴⁾ ودگه‌ل قئ چه‌ندی سه‌رکردایه‌تیا شوره‌شی ژئ پی‌کول کرینه کارگه‌هان ل ده‌قه‌ری قه‌که‌ن⁽¹²⁵⁾، وه‌روه‌سا رابوون ب ئاڤاگرنا ئاڤاهیین خاندنگه‌هان ل گوندو باژیران کو دقئ ماوه‌ی دا 178 ئاڤاهئ بو خاندنگه‌هان ل پارێزگه‌هئ هاتنه ئاڤاگرن⁽¹²⁶⁾، وه‌روه‌سا ماموستانین شوره‌شی ییت دهرچوویین خولین ماموستایان ژئ وه‌ک (مرشد) دامه‌زراندن ول سه‌ر خاندنگه‌هین گوندان دابه‌شکر⁽¹²⁷⁾، ورېقه‌به‌ریا خاندنا کوردی قه‌که‌رن و خاندنگه‌هین نۆی خاندن ب زمانی کوردی قه‌که‌رن⁽¹²⁸⁾، ئاڤین خاندنگه‌ها هاتنه گوهرین ژ زمانی عه‌ره‌بی بو ئاڤین جوگرافی ومیژووئ ییت کوردی وه‌ک (ئامادمییا دهوکی بو ئامادمییا گاره، (دهوکی الاولی) بو سه‌لاحه‌دین، (دهوکی الثانیه) بو نه‌ورۆز، ئاڤنجیا (عمادیه) بو ئاڤنجیا مه‌تین، عمادیه یا سه‌ره‌تایی بو قوباد یا سه‌ره‌تای، زاخو الاولی بو بوتان، زاخو الثانیه بو خابۆر، زاخو الثالثه بو زوزان ...)⁽¹²⁹⁾.

ژلایئ چاندنئ قه‌ ل ده‌قه‌را به‌هدینان گوهرینه‌کا مه‌زن ب سه‌رداهات و ریژه‌یا عه‌ردئ چاندنئ ئیکجار بلند دبیت چاکسازیی چاندنئ جئ یه جئ کرن ل سه‌ر خودان عه‌ردین مه‌زن هه‌ر به‌شه‌کی ژ عه‌ردی سئ چاریک ل سه‌ر جوتیار دابه‌شکر و ئه‌ف یاسایه پتر ل ده‌قه‌را شیخان و ده‌شتا سلێشانه یا هاته جئ به‌جئ کرن جونکی ئه‌ردئ چاندنئ لی زۆرتره⁽¹³⁰⁾، دگه‌ل قئ چه‌ندی ده‌شتین ل سنورئ به‌تالیونا هه‌شت (دهوکی) ژلایئ به‌تالیونئ قه‌ ده‌اته ریژه‌برن و به‌ره‌مه‌ئ وی چاندنئ ل کوگه‌هین مه‌زن راکرن کو گه‌هه‌ک یا گه‌نمی ل فروکه‌خانا بامه‌رنئ ویا برنج و چاو ئازوقه‌هیین جودا جودا ل شیڤا هرچا ل بامه‌رنئ بوون، هه‌ژئ گوتنیه دیاریکه‌ین کو ژبه‌ر هه‌بوونا زور یا ئازوقه‌ئ ل ده‌قه‌را به‌هدینان ل قئ ماوه‌ی ئازوقه‌ نه‌دکرین و پی‌دقین ده‌قه‌ری و زور جارا یین ده‌قه‌را سوران ب جه‌ دئینان⁽¹³¹⁾.

دوو: دوماهیك قوناغ ژ شهرین شورهشا ئیلونی 11ی ئادرا

1974 – 6ی ئادارا 1975

سهرکردایهتیا شورهشا کوردی د ماوهیی دهستهلاتا ئوتونومی دا پروژی ئوتونومی پیشکیشی حکومهتا عیراقی کر لی هاته رهدکر، حکومهتی ژی راستهوخوب سهرپهرشتیا سهدام حسین جیگری سهروک کومار بروژه یهکی نۆی ئی لایک لایی ئامادهکر وسهرکردایهتیا شورهشی ژلایی خوقه چهنین خال دانانه بهر دهستی حکومهتی لی نههاتنه وهرگرتن، کیماسیین مهزن دپروژهیی حکومهتی دا بوون لی خالا بو یه نهگهری رهدکرنا دان وستاندنی ل سهر پروژی سهرکردایهتیا شورهشی داخازا زیدهکرنا پاریزگهها کهرکوک و باژیترین خانهقین وشنکال وشیخان⁽¹³²⁾ بوو بو سهر پروژی⁽¹³³⁾. ژ لایهکی قه حکومهتی ل 11 / ئادارا / 1974 پروژهیی خو یی ئوتونومی جی بهجی کر وئهنجومهنی تهشریعی ب سهروکاتیا بابهکر پشدهری وئهنجومهنی جی بهجی کرن ب سهروکاتیا هاشم ئاکرهی ل ههولیری هاتنه راگههاندن⁽¹³⁴⁾.

سیستهمی لهشکهری ئی پاسهوانین سنوری هاتنه ژناق برن و عهشیرهتین بهری ریکهفتنا 11 ئاداری د سوارین سه لاههدين(چهته) دا ل سالأ 1974 کرنه سه ب هیزین پاسهوانین سنوری و حکومهتی پیشقهچوونا لهشکهری بو باژیرو قهزا وناحیا کرن وئیکهه پیشقهچوون بهرهف باژییری شیخان چوون کرن لی نهشیان بهردموام بن و خوقه کیشان⁽¹³⁵⁾. و حکومهت بهردموام بوو تا کو گههشتیه باعهدری وشهرهکی چهند سهعهتی ل باعهدری روی ددهت و حکومهت دشیت کونترول بکته، پاش پیشمههرگهیا پیکول کرن باعهدری ب ستین وهیرش برهسه نهشیان بهردموام بن وفهرماندی پیشمههرگهیا تهیمور عهبدال شیخی ودگهل چهند چهکارهکا دهینه کوشتن⁽¹³⁶⁾.

به‌شدارین دمرکر⁽¹⁴⁵⁾ و لى دگهل هندى ژماره‌کا ئىكجار زور ياخه‌لكى ده‌قهرى گه‌هشتنه ريزين شوره‌شى ژ قوتابى وله‌شكهرى وبوليسا وماموستا يا ونوژدارين بزيشكى دگه‌هنه ريزين شوره‌شى⁽¹⁴⁶⁾، ديدمه‌قان دياردكهن كو باژيرى دهوكى دا ژماره‌كا زور كيم يا بوليسين كورد ومابوونه دباژيرى دا وهه‌مى گه‌هشتبوونه ريزين شوره‌شى⁽¹⁴⁷⁾ ژ بهر زوريا ژمارا وان هيزه‌كا تايه‌ت يا پوليسان ب فه‌رمانده‌يا پيشه‌نگ عه‌دنان سليقانه‌ى هاته دامه‌زاندن⁽¹⁴⁸⁾، مه‌حمود عوسمان دياردكته كو ل بهرى سالاً 1970 ل سه‌رانسه‌رى ده‌قهرين شوره‌شى لى ب تنى دوو نوژدارين بزيشكى هه‌بوون لى پشتى ئادارا 1974 د بنه 110 نوژدار⁽¹⁴⁹⁾، وژماره‌كا زور ل ده‌قهره به‌هدينان بوون ژ بهر قى چهندي رادين ب دامه‌زاندنا نه‌خوشخانا ئينيشكى ل شكه‌فتا ئينيشكى، ب فه‌رمانا ئه‌سه‌عد خوشه‌فى و سه‌رپه‌رشتيا په‌رستار موشى رابوون دروست كرنا نه‌خوشخانى⁽¹⁵⁰⁾ وكرنه سى پشك (گشتى، نه‌شته‌گه‌رى، ژنان) ونه‌خوشخانه‌كا كشتى بوو نه ب تنى بو له‌شكهرى بوو، فه‌گوه‌استنه ئاهاى ل نه‌خوشخانا سه‌رسنگى فه‌كو وى ده‌مى دبن كونترولاً پيشمه‌رگه‌ى بوو لى ژ بهر حكومه‌تى به‌رده‌وام تو ب باراندكر ناچاربوون فه‌گوه‌استنه شكه‌فتا ئينيشكى ئه‌و تاكو ئادارا / 1975 ده‌اته ب ريژه‌برن⁽¹⁵¹⁾.

و ژ بهر كو ريژه‌كا زور يا قوتابيا گه‌هشته شوره‌شى رابوون ب فه‌كرنا ژماره‌كا زورا خاندنگه‌هان وپه‌يمانگه‌ها ماموستايان فه‌كرن ل سه‌رسنگى كو سه‌ر ب ريژه‌به‌ريا په‌روه‌ردى - به‌هدينان وبنگه‌هى وى ل سه‌رسنگى بوو وهه‌روه‌سا به‌شين نافخوى ل سه‌رسنگى ئاماده‌كرن، وقوتابين دشيان بچنه دچه‌په‌رين شه‌ريدا د برنه خولين له‌شكهرى و ب كارئينانا چه‌كى ل باتيفا، وهه‌روه‌سا لژنين ئيكه‌تيا قوتابيا سه‌ر ب شوره‌شى فه‌ فه‌كرن ولژنا ناوجين دهوك وميسل كرنه ئيك وبنگه‌هى وى ل سه‌رسنگى بوو⁽¹⁵²⁾. دگهل گه‌هشتا قى ژمارا زور خه‌لكى دريزين شوره‌شا كوردى دا ن حكومه‌تا عيراقى ده‌ست ب سه‌ر مال ومولكى وان دگريت كوب به‌لگه‌ناما حكومه‌تى دا دياردكته ب سه‌ر (الاموال المنقوله وغير المنقوله) ددهت⁽¹⁵³⁾.

هه‌ژی گوتنیه دیاریکه‌یهین هه‌ر ل ئادارا 1974 سه‌نگیا هه‌رشه‌یهن حکومه‌ته‌ی پتر بو سه‌ر ده‌قهره سوران سنوره‌ی هه‌زا باله‌کایه‌تی بو کو بنگه‌یه‌یهن سه‌رکردایه‌تیه‌یا شوره‌شی و مه‌کته‌با سیاسی یا پارتی لی بوون⁽¹⁵⁴⁾ لی ل ئیلونی تا چرییا دووی هه‌رش زور دژوار دبن و ب تایه‌ت هه‌رشا فروکه‌یا به‌رده‌وام بنگه‌یه‌یهن په‌شمه‌رگه لی بومباران دکرن⁽¹⁵⁵⁾، ژبه‌رکو حکومه‌ته‌ی پتریه‌یا هه‌زه‌یهن خو بو ویره‌ی بریوون و سه‌نگیا شه‌ری بو سه‌ر ده‌قهره به‌هدینه‌ان کیم بوو، مه‌لا مسته‌فا بارزانی بروسه‌کیه‌ک بو له‌شکه‌ری ئیک نارد داخاز ژێ کر هه‌زه‌یهن هاریکاری بو ده‌قهره باله‌کایه‌تی ب هه‌نه‌یهن ب تایه‌ت په‌شته‌ی هه‌زه‌یهن حکومه‌ته‌ی گه‌ه‌شته‌یهن گه‌روویا عومه‌ر ناغا و چیا‌یه‌ی سه‌رتیزی کو دکه‌قیته‌ هنداقی باژیره‌ی دیا‌نا، ب قی چه‌ندی ئه‌سه‌ده خوشه‌قی هه‌زه‌ک ب سه‌رکردایه‌تیه‌یا عه‌لی خه‌لیل خوشه‌قی دکه‌ل به‌تالیونا ته‌یه‌مه‌ز ئاره‌ب سیلکی ژ ئامیده‌ی⁽¹⁵⁶⁾ و به‌تالیونا سه‌ید عه‌بوش سه‌لیقانه‌ی ژ هه‌زا زاخو به‌ره‌ف ده‌قهره ناقه‌ری فره‌یکرن، و په‌شته‌ی ستاندنا وان ده‌قهره به‌ری هه‌زه‌یهن به‌هدینه‌ان خو قه‌کیشه‌ن ل ده‌می خارنی حکومه‌ته‌ی بنگه‌یه‌ی له‌شکه‌ری بومباران دکه‌ت و ژماره‌کا له‌شکه‌ری به‌هدینه‌ان ده‌ینه‌ کوشتن و برینه‌دار دبن ژوان سه‌ید عه‌بوش سه‌لیقانه‌ی ب سه‌ختی برینه‌دار ده‌یت⁽¹⁵⁷⁾.

هه‌ژی گوتنیه‌یه دیاریکه‌یهن ناکوکی دکه‌قیته‌ دنه‌قهره لایه‌نه‌یهن پارتیدا ل ده‌قهره به‌هدینه‌ان ده‌یه‌ته‌ ئه‌گه‌ری په‌یده‌ابوونا گوهرینه‌ا د پسته‌یهن پارتی دا ژوان ل 11 خه‌زیرانا 1974 ژ ئه‌گه‌ری ناکوکیا دنه‌قهره لژنا ناوچا ئامیده‌ی کو بنگه‌یه‌ی وی ل گوندی بی‌باده‌ی بوو و لقا ئیک بنگه‌یه‌ی وی ل په‌شته‌ی گوندی به‌ری که‌ر بوو چه‌فت ژ ئه‌ندامیه‌ن لژنا ناقه‌ری ده‌ست ژ کارکیشه‌ان⁽¹⁵⁸⁾ و دو‌باره لژنه‌ ده‌یه‌ته‌ ره‌یکه‌ستن و هه‌روه‌سا ژ به‌ر چه‌ند ئه‌گه‌ریه‌یهن نه‌دیاریکه‌ری به‌ره‌رسی لقا ئیک هاته‌ گوهرینه‌ن ژچه‌ی عه‌لی شه‌نگالی موچه‌مه‌د مه‌لا قادر بو به‌ره‌رسی و ل 1 کانونونا دووی 1975 ده‌ست ب کار کر⁽¹⁵⁹⁾.

وه‌ک مه‌دیاریکه‌ری ده‌قی ماوه‌یدا چه‌په‌ریه‌ن په‌شمه‌رگه به‌ره‌ره‌ه دبن ب تایه‌ت کو ئیره‌ان په‌شته‌فانیا شوره‌شی دکر وتوپه‌یهن وی ده‌چه‌په‌ریه‌ن شه‌ریدا بوون ده‌ی

عیراقی، هەر ل دەسیکا سالا 1974 سەدام حسین جیگری سەروکی عیراقی پیکول دکرن پەیوهەندیا دگەل ئیرانی خوشبکەت تا دوماهیا سالی تارادەکی دەرگەھ بو عیراقی قەدبیت کو بشیت هەلوستی ئیرانی بەرامبەر شۆرەشی بگوهریت⁽¹⁶⁰⁾.

هەرچاوابیت د ئەنجام دا هەردوو وولآت دگەهنە گریدانا ریکەفتنامەکی د کونگری ئوییک دا ل جەزائیر ل 6 ئادارا 1975 ب ناھی ریکەفتناما جەزائیر⁽¹⁶¹⁾، بەرامبەری قی چەندی ویلایەتین ئیکگرتیین ئەمریکا⁽¹⁶²⁾ وئیرانی دەست ژ هاریکاریی بو شۆرەشی د بەردەت وئیران توپیت خو د قەکشیت و دەرگەهین سنوری دناقبەرا سنوری وی و شۆرەشی دگریت وبو سەرکرداتیی دیاردکەت کو هیزیت خو ل چەپەران قەکشین دگەل هندی دی بەشداربوویت شۆرەشی وهک پەنا بەر ل باژیرین ئیرانی هەوینن⁽¹⁶³⁾، و حکومەتا عیراقی کو پستی ترسا توپیت ئیرانی ل سەر نەمای ل 7 ی ئاداری هیرشا فروکەیا دەقەرین شۆرەشی بومباران کرن و شیان بگەهنە سنوری دناقبەرا ئیران و دەقەری رزگارگری و ل بەهیدینان شیان بارودوخی پیشمەرگا ل شیخان و ئاکری نالەبار بکەن هەرچەندە پیشمەرگە ی بەرگری کرن و پیلانا بەرگری دانان لی نەشیان بەردەوام بن⁽¹⁶⁴⁾، هوسا موئەت ژحکومەتا عیراقی وەرگرت تا کو 1 ی نیسانی دماهییک روژ بیت بو پیشمەرگە ی یان دقیت ببنە پەنا بەر ل ئیرانی یان ژ ی خو رادەستی حکومەتی بکەن، و سەرکردایەتیا شۆرەشی ل سەر قی چەندی رازی دبیت و بروسکە بو هەمی هیزین پیشمەرگە ی هەنارتن و پشنیارا هەردوو وەلاتان دانا بەر پیشمەرگە ی کو ئازادانە ب هەلبژیرن⁽¹⁶⁵⁾.

ل قی دەمی دا سەرکردایەتیا لەشکەری ئیک بریارا شەری پارتی زانیی دان و ئەسەد خوشەقی بو سەرکردایەتیا شۆرەشی دیارکر کو دشین بو ماوی سالاکی دەقەرین رزگارگری بریقه ببەن ژلایی چەکی و ئازوقە ی، لی سەرکردایەتیا شۆرەشی دوپاتی ل سەر خو قەکشانی کرن⁽¹⁶⁶⁾، ب قی چەندی ل 13 ی ئاداری سەرکردایەتیا لەشکەری ئیک ل مانگیشکی کومبوون ب سەرکردین لەشکەری و پارتی و رە سپین دەقەری کرن کو نیزیکی 60 کەسان بوون و

پهراویزین پشکا چواری

- (1) بو پتر پیژانین ل سهر کوده تایا 17 / تیرمه هی بنیره علیاء محمد حسین الزیدی، المصدر السابق، 538 – 562
- (2) المصدر نفسه، ص 543، 545؛ کاظم حییب، لمحات من...، المصدر السابق، ص 351؛ عصمت شریف وانلی، المصدر السابق، ص 372.
- (3) مسعود بارزانی، سهراوهی پیشوو، بهرگی سییهم، بهش یه کهم، ل 252 – 253؛ علیاء محمد حسین الزیدی، المصدر السابق، ص 546 – 547؛ علی سنجاری، القضية الكوردیه وحزب البعث العربی الاشتراکی فی العراق، الجزء الاول دهوك، 2006، ص 38.
- (4) بو پتر پیژانین بنیره : شیرزاد زکریا محمد، التربية والتعليم فی المناطق الخاضعة للثورة الكوردية (11 ایلول 1961 – 11 آذار 1970)، مجلة زانکویا دهوك، ژماره (13)، گولان – حزیران 2010، ص 70 – 86.
- (5) شیرزاد زکریا محمد، التربية والتعليم...، ص 74 – 75؛ دیدارا کهسایه تی دگهل هاشم شوشی، ل 2 / گولانا / 2015 ل دهوکی.
- (6) المصدر نفسه، ص 75، عبد الواحد دیبه کهیی، ماموستایانی شورشی مهزنی ئەیلوول کین، گوڤاری میژوو، ژماره 8 ن پایزی 2008، ل 337.
- (7) هاتیه و مرگرتن ژ، شکری هروری، (به دهستی جهک و به دهستی قه لهم) دروشمی شورشا ئەیلوول، گوڤاری په یامی ئەیلوول، ژماره 2، 2008، ل 39؛ دیدارا کهسایه تی دگهل ئەحمده بییری (احمد المختار) ل 11 / نادارا / 2015 ل دهوکی، ژدایک بوویئ سالا 1945 ل گوندی بییری ل دهقرا مزیری ژوری، ل سالا 1964 بو کادری پارتی دیموکراتی کوردستان، و ل 1969 بویه ماموستای شورهشا ئیلونی ل گوندی ههسنه کا ل دهقرا مزیری ژوری، نوکه خانه نشینه و ناکنجیه ل دهوکی.
- (8) دیدارا کهسایه تی دگهل ئەحمده بییری (احمد المختار) ل 11 / نادارا / 2015 ل دهوکی.

- (9) دیدارا کەسایەتی دگەل نەجمەدین یوسفی ل 21 / کانونا دووی / 2015 ل دھوکی، دیدارا کەسایەتی دگەل ئەحمەد عەبدوڵلا بێدوھی ل 7 / شواتا / 2015 ل دھوکی؛ دیدارا کەسایەتی ب پەییوەندییا تیلەفونی دگەل، مەحمود عوسمان ل 18 / شواتا / 2015.
- (10) دیدارا کەسایەتی دگەل خالد شلی ل 6 / چریا دووی / 2011 ل گوندی دوشیقان دەقەرا شیخان؛ دیدارا کەسایەتی دگەل ئەمین سەلیم ئەتروشی ل 26 / کانونا دووی / 2015 ل دھوکی.
- (11) تومە توماس (مذکرات) (9) علی [www. al-nnas.com](http://www.al-nnas.com)
- (12) دیدارا کەسایەتی دگەل ئەمین سلیم ئەتروشی ل 26 / کانونا دووی / 2015 ل دھوکی.
- (13) دیدارا کەسایەتی دگەل خالد شلی ل 6 / چریا دووی / 2014 گوندی دوشیقان سەر ب قەزا شیخان قە.
- (14) تومە توماس (مذکرات) (9) علی [www. al-nnas.com](http://www.al-nnas.com)
- (15) دیدارا کەسایەتی دگەل غازێ حەجی مەلو ل 12 / تەباخا / 2015 ل گوندی دزی.
- (16) شکیب عقراوی، المصدر السابق، ص 252؛ عبد الکریم فندی، المصدر السابق، ص 117.
- (17) ئیسفی سەعدوی ئەمین (ئیسف ترک) (بیرهاتن) زیدەری بەری، ل 138، 141.
- (18) هەمان ژێدەر، ل 144 ن 146، 148؛ دیدارا کەسایەتی دگەل شەکر عەبدال شیخی، ل 16 / شواتا / 2015 ل دھوکی.
- (19) مديرية الاستخبارات العسكرية، الشعبة الثانية، بتاريخ 1969/5/31، بحوزة شوان موحەمەد ئەمین خۆشناو.
- (20) المصدر نفسه.
- (21) مديرية الاستخبارات العسكرية، الشعبة الثانية، بتاريخ 1969/6/2، بحوزة شوان موحەمەد ئەمین خۆشناو؛ مدیریە الاستخبارات العسکریه، الشعبة الثانية، بتاريخ 14 / تموز / 1969، بحوزة شوان موحەمەد ئەمین خۆشناو؛ دیدارا

- كەسايەتى دگەل عەبدووللا حاجى ئەحمەد (عەبدووللا جىسى) ل 29 / كۆلانا / 2015 ل سەرسنكى.
- (22) مديرية الاستخبارات العسكرية، الشعبة الثانية، بتاريخ 1969/6/2، بحوزة شوان موحه مەد ئەمىن خۆشناو.
- (23) ديدارا كەسايەتى دگەل سەلىم ئەسەد خۆشەفى ل 14 / كانونا دووى / 2015 ل ھاڧىنگەھا پىرمام؛ جەمىل و حەمەد شىلازى، كوندى شىلازا زلايى (جوگرافى - ديروكى - ئابورى - جىاكى - راميارى) قە، كوردستان، 2012، ل 194.
- (24) عصمەت دىنو بەنستانى (بىرھاتن)، سەرىورا خەباتكەرەكى دشورشا ئىلونا كوردا دا 1991 - 1959، ومركيزان: أحمد عبد الله زمر، دهوك، 2014، ل 63 - 64.
- (25) ديدارا كەسايەتى دگەل سوار عيسا سوار، ل 14 / كانونا دووى / 2015 ل ھاڧىنگەھا پىرمام.
- (26) مديرية الأستخبارات العسكرية، الشعبة الثانية، بتاريخ 7/تموز/1969، بحوزة شوان موحه مەد ئەمىن خۆشناو؛ مديرية الاستخبارات العسكرية، الشعبة الثانية، بتاريخ 14 / تموز / 1969، بحوزة شوان موحه مەد ئەمىن خۆشناو؛ مديرية الاستخبارات العسكرية، الشعبة الثانية، بتاريخ 8 / تموز / 1969، بحوزة شوان موحه مەد ئەمىن خۆشناو.
- (27) مديرية الاستخبارات، الشعبة الثانية، بتاريخ 24/حزيران / 1969، بحوزة شوان موحه مەد ئەمىن خۆشناو.
- (28) المصدر نفسه.
- (29) مديرية الاستخبارات، الشعبة الثانية، بتاريخ 7/تموز/ 1969، بحوزة شوان موحه مەد ئەمىن خۆشناو.
- (30) مديرية الاستخبارات، الشعبة الثانية، بتاريخ 14/تموز/1969، بحوزة شوان موحه مەد ئەمىن خۆشناو.
- (31) ھاڧىنگەھا پىرمام، 2016 ل ھاڧىنگەھا پىرمام. ھاڧىنگەھا پىرمام، 20/كانونا دووى/2016 ل ھاڧىنگەھا پىرمام.

- (32) بۆ پتر بیزانین ل سەر پارێزگهه بونا دهوکی بنیره هلز عثمان میرو، المصدر السابق، ص 177 - 178؛ رشید فندي تشكيل محافظة دهوك وجولة في تاريخها المعاصر، مجلة دهوك، عدد 31، تموز 2006، ص 53 - 58.
- (33) طارق جمباز، مراسم و قرارات مجلس قيادة الثورة (1968 - 2003) المتعلقة بكوردستان - العراق، الطبعة الثانية، اربيل، 2004، ص 21، 14.
- (34) دیدارا كهسایهتی دگه‌ل رهشید فندي ل 3/ ئادارا / 2015 ل دهوکی؛ سعد ناجی جواد، المصدر السابق، ص 159.
- (35) دیدارا كهسایهتی دگه‌ل رهشید فندي ل 3/ ئادارا / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا كهسایهتی دگه‌ل بارزان مه‌لا خالد ل 13/ كانونا دووی / 2015 ل هه‌ولیر، ژ دایك بووی سا‌لا 1945، خاندنا ئاماده‌یی ل هه‌ولیر ته‌مام كریه ول سا‌لا 1968 بیته بیژهری دهنگی كوردستان ل سا‌لا 1991 دبیته كارگیری لقا دوو ول 1992 دبیته په‌رله‌مانتاری په‌رله‌مانا كوردستانی، 1996 خانه‌نشینه وئاكنجیه ل هه‌ولیر.
- (36) دیدارا كهسایهتی دگه‌ل رهشید فندي ل 3/ ئادارا / 2015 ل دهوکی.
- (37) بیشتەر نه‌ف جوره كوشتاره ژلایی چه‌ته‌یان ل بادینان هاتیه رویدان وه‌کی نه‌وا ل باژییری ئاكری هاتیه رویدان ده‌می هاوولاتیه‌کی ل باژییری ژیه‌ر هه‌بوونا كیشه‌کی دناقبه‌را وی جه‌عصر ئاغا زیباری وده‌ستیت هاوولاتی دا ده‌یته كوشتن وه‌ك توله ستاندن بو كردارا وی هاوولاتی ئاغا یین زیباریا ل به‌ارا 1967 رادین ب ئاكر به‌ردانا كه‌ره‌كه‌كا ته‌مام یا مالا هاوولاتی لی وده‌نجام دا 7 كه‌سیت سقیل هاتنه كوشتن، بنیره: مسعود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی دووم، ل 12.
- (38) شكیب عقراوی، المصدر السابق، ص 353.
- (39) دیدارا كهسایهتی دگه‌ل دمویش ئسماعیل سه‌فتی ل 28/ ئیلونا / 2016 ل قه‌زا خه‌بات - هه‌ولیر؛ وصفی حسن ردینی، كوشتارا ده‌كان ل ته‌باخا 1969، دهوك، 2006، ل 15.
- (40) هه‌مان ژیدم، ل 20؛ مسعود بارزانی، سه‌رچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی دووم، ل 10؛ پیشمه‌رگین سوپایی 12 یین قی شوره‌شی ل ده‌قه‌را شیخان

- بیرهوه‌رییێن خوساخ دکه‌نه‌قه، گوڤاری دهنگی پێشمه‌رگه، ژماره 33، ئه‌یلوولی 2000، ل 27.
- (41) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل شه‌کر عه‌بدال شیخکی ل 16 / شواتا / 2015 ل دهوکی.
- (42) وصفی حسن ردیئی، کوشتارا ده‌کان...، ل 25 – 26.
- (43) دهنگی پێشمه‌رگه، ژماره 24، ته‌شرین دوهمه‌م 1969، ل 11؛ ناری که‌ریم، چه‌ند لاپه‌ره‌یه‌کی زیندو له شوێرشێ ئه‌یلوول دا، دهوکی، 1999 ل 153.
- (44) بنییره پاشکوییی ژماره 4.
- (45) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل حاجی میرخان دوله‌مه‌ری ل 29 / چریا دووی / 2014 ل هاقینگه‌ها پیرمام؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل خالد شلی ل 6 / چریا دووی 2014 ل گوندی دو شیخان سه‌ر ب قه‌زا شیخان؛ دهنگی پێشمه‌رگه، ژماره 24، تشرینی دوهمه‌م 1969، ل 12.
- (46) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل خالد شلی ل 6 / چریا دووی 2014 ل گوندی دو شیخان سه‌ر ب قه‌زا شیخان
- (47) بو پتر بیژانین ل سه‌ر کوشتاری بنییره: روژین چلبی منیر، ژیدهری به‌ری، ل 189 – 192؛ حبیب توفی، المصدر السابق، ص 577، 581.
- (48) مسعود بارزانی، سه‌رجاوه‌ی بیشو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی دووم، ل 11؛ دهنگی پێشمه‌رگه، ژماره 24، ل 12؛ یونان هورمز، ایامی فی ثوره‌ کوردستان، الطبعة الثانية، دهوکی، 2013، ص 76.
- (49) صلاح زه‌رو، مذبحه‌ قریه‌ صورییا 1969/9/16، مجله‌ متین، عدد 24، 24/ایلول/ 1993؛ ص 85؛ له یادی کوشتاره به کومه‌له‌که‌ی گوندی (صورییا) دا، ژ ئه‌رشیشی نشیسینگه‌ها سیاسی پارته‌ی دیموکراتی کوردستان؛ وه‌سفی هه‌سه‌ن ردیئی، کوشتارا گوندی صورییا ل 1969/9/16، گوڤارا دهوکی، ژمارا 25، کانونا ئیکی 2004، ل 25.
- (50) ل 28 / ئیلونا / 1963 ژ لایئ سه‌رکرداتیا شوره‌شا ئیلونی هاتیه دامه‌زراندن. بو پتر بیژانین بنییره: وریا جاف، میژووی دهنگی کوردستان، هه‌ولێر، 2002؛ چل و چوار ساله‌ی ئیزگه‌ی دهنگی کوردستان، گوڤاری دهنگی پێشمه‌رگه، ژماره 114، ئه‌یلوول 2007، ل 33.

- (51) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل بارزان مه‌لا خالید ل 13/ کانونا دووی/ 2015 ل هولیر؛ دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل فازل میرانی ل 20/ کانونا دووی (2016 ل هافینگه‌ها پیرمام؛ یاداشتناما نفسینگه‌ها پارتی دیموکراتی کوردستان بونه‌ته‌وه‌یی‌ت یه‌گرتی ل نافه‌راستا چریا دووی / 1969، ل 2 - 3، ژئه‌رشیفن نفیسینگه‌ها سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان.
- (52) بو پتر بیزانین ل سهر داناستاندنان بنیره مسعود بارزانی، سهرچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی دووم، ل 21 - 40؛ فه‌ره‌یدوون عه‌بدوئرهمیم عه‌بدووللا، بارودوخ‌ی سیاسی کوردستان - عی‌راق 11 ی مارتی 1974. توژیینه‌وه‌یه‌کی میژوو‌ی و سیاسی، هه‌ولیر، 2005 ل 15 - 32.
- (53) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل ب په‌یوه‌ندییا تیله‌فونی دگه‌ل مه‌حمود عوسمان ل 18/ شواتا / 2015.
- (54) هه‌مان سهرچاوه، ل 47؛ محمد صالح زییاری، بیره‌اتنا ریکه‌فتنا 11 ی ئاداری و 6 ئاداری، گو‌قارا گازی، ژمارا 51، ئادارا 1999، ل 8.
- (55) کریس کو‌چیرا، کورد ل سه‌ده... سهرچاوه‌ی پیشوو، ل 358.
- (56) گو‌قاری هاوکاری، ژماره 11، 3/ نیسان / 1970، ل 8؛ دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل ره‌شید حاجی به‌دری سندی ل 23/ چریا دووی / 2014 ل زاخو؛ دیدارا کهسایه‌تی ب په‌یوه‌ندییا تیله‌فونی دگه‌ل مه‌حمود عوسمان ل 18/ شواتا / 2015.
- (57) جریده‌ الثوره، العدد 555، 24 / حزیران / 1970.
- (58) مسعود بارزانی، سهرچاوه‌ی پیشوو، به‌رگی سییه‌م، به‌شی دووم، ل 46؛ دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل خالید تاها ل 4/ نیسانا / 2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عه‌بدوئرهمیم گه‌رماقی ل 24/ نیسانا / 2016 ل دهوکی.
- (59) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل محسن سالح ئامیدی ل 27/ ئادارا / 2015 ل ئامیدی ی؛ دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عه‌بدوئرهمیم ته‌وفیق زاویته‌ی ل 3/ کانونا دووی / 2015 ل دهوکی.
- (60) دیدارا کهسایه‌تی دگه‌ل عه‌بدوئرهمیم گه‌رماقی ل 24/ نیسانا / 2016 ل دهوکی.

- (61) دیدارا ره‌جەب جەمیل حەبیب دگەل فەیسەل حەسەن نزارکی ل 17/ ئادارا / 2010 ل دھوکی.
- (62) دیدارا کەسایەتی دگەل سەلیم ئەسەد خوشەفی ل 30/ چریا دووی / 2014 ل ھاقینگەھا پیرمام؛ دیدارا کەسایەتی دگەل ئەحمەد عەبدوڵا بیدوھی ل 7/ 2/ 2015 ل دھوکی.
- (63) دیدارا کەسایەتی دگەل ئەحمەد یوسف قاسم ل 13/ کانونا ئیکی / 2014 ل زاخو، ژ دایک بووی سا 1946 ل ناحیا ئاسەھێ ل دەفەرا سلێشانەیی، ل سا 1963 دبیتە کادر د پارتی دا ونوکە ئاکنجیە ل زاخو؛ دیدارا کەسایەتی دگەل حەسەن حەجی خەلیل ل 4/ کانونا ئیکی ل زاخو، ژ دایک بووی سا 1937 ل زاخو، خاندنا دوانانجی ل زاخو تەمام کریه، ل سا 1958 دبیتە ریکخستی ی پارتا شوعی ونوکە خانەنشینە وئاکنجیە ل زاخو.
- (64) دیدارا کەسایەتی دگەل خالد شلی ل 6/ چریا دووی / 2014 ل گوندی دوشیقان سەرب قەزا شیخان قە، دیدارا کەسایەتی دگەل خرتو حەجی سمایل (بابە شیخ) ل 7/ گولانا 2015 ل شیخان.
- (65) دیدارا کەسایەتی دگەل نەجمەدین یوسفی ل 21/ کانونا دووی / 2015 ل دھوکی؛ دیدارا کەسایەتی دگەل سەلاح موحمەد کواشی ل 28/ نیسانا / 2015 ل قەزا سیمیلی، ژ دایک بووی سا 1957 ل میسل و خاندنا سەرتابی ئی تەمام کریه ل سا 1974 دگوهیتە ریزین شورەشا ئیلونی، فەرمانبەرە ل ریکخستیا ئافی ل سیمیلی وئی ئاکنجیە.
- (66) محسن دزمی (مذکرات)، احداث عاصرتها، الجزء الثاني، اربیل، 2002، ص 205؛ جريدة التأخي، العدد 470، 24/ خزيران / 1970؛ جريدة الثورة، العدد 555، 24/ خزيران 1970؛ دیدارا کەسایەتی دگەل عەلی شنگالی ل 17/ کانونا دووی / 2015 ل دھوکی؛ کریس کو تشیرا، مسيرة الكرد الطويلة: 40 سنة من التحقيقات الصحفية في كردستان، ترجمة: ديانا حبيب حرب، اربیل، 2014، ص 13.
- (67) دیدارا کەسایەتی دگەل موحمەد شەریف عەبدوخالق، ل 20/ شواتا / 2015 ل دھوکی، ژ دایک بووی سا 1956 ل گوندی شاوریکی دەفەرا دوسکی ژیری، ل سا 1967 دبیتە ئفیسەری بەرپرسی کوگەهین هیزا ئیک ول

- 1973 دبیتە بەرپرسی وێ، نوکە خانەنشینە ول دەوکی ئاکنجیە دیدارا
 کەسایەتی دگەل سەلیم ئەسەد خوشەفی ل 14/ کانونا دووی / 2015 ل
 هاقینگەها پیرمام؛ دیدارا کەسایەتی دگەل ئسماعیل یاسین (سمو گوران)
 ل 22/ خزیران/ 2015 ل پیرمام.
- (68) دیدارا کەسایەتی دگەل موحمەد شەریف عەبدوڵخالق ل 20/ شواتا / 2015
 ل دەوکی.
- (69) دیدارا کەسایەتی دگەل ئەحمەد یوسف قاسم ل 13/ کانونا ئیکی / 2014
 ل زاخو؛ دیدارا کەسایەتی دگەل حەمید شەریف موسا سندی ل 7/ کانونا
 ئیکی / 2015 ل زاخو؛ دیدارا کەسایەتی دگەل عومەر عەلی هالو ل 9/
 کانونا ئیکی / 2014 ل زاخو.
- (70) دیدارا کەسایەتی دگەل حاجی میرخان دولەمەری ل 29/ چریا دووی / 2014
 ل هاقینگەها پیرمام؛ دیدارا کەسایەتی دگەل دەرویش ئسماعیل سەفتی ل
 28/ ئیلونا / 2016 ل قەزا خەبات – هۆلیر.
- (71) دیدارا کەسایەتی دگەل سەلیم ئەسەد خوشەفی ل 14/ کانونا دووی /
 2015 ل هاقینگەها پیرمام.
- (72) دیدارا کەسایەتی دگەل موحمەد شەریف عەبدوڵخالق ل 20/ شواتا /
 2015 ل دەوکی.
- (73) گوڤارا هاوکاری ژمارە 43، 31/ تشرینی یەكەم / 1970 ل 3؛ گوڤاری
 هاوکاری ژمارە 44، 7/ تشرین / 1970، ل 1؛ دیدارا کەسایەتی دگەل رەشید
 فندی ل 3/ نادارا / 2015 ل دەوکی؛ فاروق محمود ئاکرمی (مذکرات)،
 المصدر السابق، ص 60.
- (74) جەمال نەبەز، کوردستان وشۆر شەکە، وەرگیران: کوردو.
 هۆلیر. 2007. 202.
- (75) ژههژیه دیاریکەین کول دەڤهرا بادینان هه می جته ته ئاماده نه بپوون ژوان، له تیف
 ئەحمەد زیباری و عەبدوڵقەهار فارس زیباری، وەر لسا 1970 هاتنە
 کونەهبارکرن ب هه ولدا کوشتننا ئدریس مه لا مسته فا بارزانی ل به غداو د
 ئەنجام دا حەمید بەرواری ئەندامی لژنا ناوەندی یا پارتی بگرانی هاتە

- (86) دیدارا کهسایهتی دگهل حاجی رهمهزان زیباری (حهجی خهنجهر) ل 14 / خزیرانا / 2015 ل ئاکری؛ دیدارا کهسایهتی دگهل جهمیل شههاب شهرفانی ل 22 / شواتا / 2015 ل شیخان.
- (87) شهری ئوکتوبری یان شهری تشرینی ل سالا 1973 دناقبهرا دموهتین عهرهبی ژلایهکی و ئیسرائیل ژلایهکی دی، و عیراق زی رابویه بهنارتنا چهنه دین هیژین لهشکهری بو بهروکین شهری دزی ئیسرائیلی، و شهر ل چریا دووی 1973 بدوماهی هات. بو پتر پیزانین بنیره: سعد الشاذلی، مذکرات حرب اکتوبر، الطبعة الرابعة، سان فرانسیسکو، 2003.
- (88) بنیره پاشکویی ژماره 5 و 6.
- (89) کریس کوچیرا، کورد لهسهدهی...، سهراوهی پیشوو، ل 363 – 364.
- (90) مسعود بارزانی، سهراوهی پیشوو، بهرگی سییهم، بهشی دووهم، ل 69.
- (91) دیدارا کهسایهتی دگهل غهریب یوسف مزیری ل 14 / کاننا دووی / 2015 ل هافینگهها پیرمام، دیدارا کهسایهتی دگهل سهلیم ئهسههد خوشهقی ل 14 / کانونا دووی / 2015 ل هافینگهها پیرمام.
- (92) دیدارا کهسایهتی دگهل ئهحمهد یوسف قاسم، ل 13 / کانونا ئیکئی / 2014 ل زاخو، دیدارا کهسایهتی دگهل فازل میرانی ل 20 / کانونا دووی / 2016 ل هافینگهها پیرمام.
- (93) دیدارا کهسایهتی دگهل فازل میرانی ل 20 / کانونا دووی / 2016 ل هافینگهها پیرمام. دیدارا کهسایهتی دگهل دمویش ئسماعیل سهختی ل 28 / ئیلونا / 2016 ل قهزا خهبات ل ههولیر؛ دیدارا کهسایهتی دگهل حهیب کهلهش ل 15 / شواتا / 2015 ل دهوکی.
- (94) جریده التاخی، العدد 892، 16 / تشرین الاول / 1971؛ دیدارا کهسایهتی دگهل عهلی شنگالی ل 17 / کانونا دووی / ل دهوکی.
- (95) دیدارا کهسایهتی دگهل خالد تاها 4 / نیسانا / 2015 ل دهوکی، دیدارا کهسایهتی دگهل شوان عهبدوهرهحیم جهسیم ل 23 / 2 / 2015 ل هولیر؛ دیدارا کهسایهتی دگهل خالد حهسهن گوئی ل 10 / ئادار / 2015 ل دهوکی.

- (96) دیدارا کەسایەتی دگەل سەلاح سادق بێدوھی ل 12 / ئادارا / 2015 ل دھوکی؛ دیدارا کەسایەتی دگەل فازل میرانی ل 20/1/2016 ل ھافینگەھا پیرمام؛ دیدارا کەسایەتی دگەل مام عەلی سەلیم ل 20 / شواتا / 2015 ل دھوکی.
- (97) دیدارا کەسایەتی دگەل مام عەلی سەلیم ل 20 / شواتا / 2015 ل دھوکی.
- (98) دیدارا کەسایەتی دگەل خالد حەسەن گوئی ل 10 / ئادارا / 2015 ل دھوکی.
- (99) دیدارا کەسایەتی دگەل خالد حەسەن گوئی ل 10 / ئادارا / 2015 ل دھوکی؛ دیدارا کەسایەتی دگەل سادق بێدوھی ل 12 / ئادارا / 2015 ل دھوکی؛ دیدارا کەسایەتی دگەل یاسین تاھا مەولود گوران ل 14 / خزیرانا 2015 ل ئاکری.
- (100) دیدارا کەسایەتی دگەل خالد حەسەن گوئی ل 10 / ئادارا / 2015 ل دھوکی.
- (101) علی سنجاری (مذکرات) المصدر السابق، ص 66، 67.
- (102) مذکرات عزیز شریف، تقدیم: عصام عزیز شریف، 2010، د.م، ص 401؛ دیدارا کەسایەتی فازل میرانی ل 20 / کانونا دووی / 2016 ل ھافینگەھا پیرمام؛ دیدارا کەسایەتی دگەل رەشید حاجی بەدەری سەندی ل 23 / چرییا دووی / 2014؛ أحمد مارونسی، شی من التاریخ: نبذة عن حياة ملا حسین مارونسی، دھوک، 2011، ص 40.
- (103) بیان رقم (4) عن الحملة العسكرية الارهابية في سنجار، الفرع الاول للحزب الديمقراطي الكردستاني في نينوى ودهوك، أواخر تموز / 1972 ص 1 - 2، وثيقه محفوظه في المكتب أرشيف مكتب سياسي للبارتي.
- (104) بروسکەهی بارزانی تیکۆشەر بو سەرۆک کومار، ژ ئەرشیفی مەکتەبا سیاسی یا پارتي دیموکراتی کوردستان.
- (105) جریدا التآخي، العدد 1078، تموز / 1972؛ علی سنجاری (مذکرات)، المصدر السابق، ص 67.
- (106) دیدارا کەسایەتی دگەل نەجمەدین یوسفی ل 21 / کانونا دووی / 2015 ل دھوکی.

- (107) جريدة التأخي، العدد 1422، 29 / ثاب / 1973.
- (108) دیدارا کهسایهتی دگهل خرتو چهجی سمايیل (بابه شیخ) ل 7 / گولانا / 2015 ل شیخان؛ دیدارا کهسایهتی دگهل موحسین سألح نامیدی ل 27 / ئادارا / 2015 ل ئامیدی.
- (109) دیدارا کهسایهتی دگهل ههمید شهریف موسا سندی ل 7 / کانونا ئیکی / 2015 زاخو؛ دیدارا کهسایهتی دگهل موحهمد خالد بو سه لی ل 2 / کانونا ئیکی / 2014 ل زاخو؛ جریده التأخي، العدد 1431، 9 / ایلول، 1973.
- (110) بو پیزانین بنیره: سیف عدنان القیسی، الحزب الشیوعي العراقي فی عهد البکر 1968 – 1979، تقدیم أسامة عبد الرحمن الدوري، لندن، 2014، ص 401 – 422.
- (111) دیدارا کهسایهتی ب پهیههندییا تیلهفونی دگهل عهزیز موحهمد ل 22 / نیسانا / 2015؛ اوراق تومة توماس (15) (مذکرات) علی www.al-nnas.com؛ ژیلوان عبدالله احمد، حزبی شیوعی عیراق و روئی له بزووتهوهی رزگاربخوازی گهلی کورد له باشووری کوردستاندا (1975 – 1991) لیکولینهوهیهکی میژووی سیاسییه، نامه ی ماستره نه بلاوکراوه، زانکوی سه لآحه دین، 2008، ل 29.
- (112) بنیره پاشکویی ژماره 6.
- (113) دیدارا کهسایهتی دگهلدا ل 16 / کانونا ئیکی / 2014 ل دهوکی.
- (114) دیدارا کهسایهتی دگهل موحهمد میرزا روژبه یانی ل 16 / نیسانا / 2015 ل ناحیا که له کچی، ژ دایک بووی سالا 1950 ل گوندی چه مهرهش سه رب قهزا شیخان، ل سالا 1967 گه هشتیه ریزین شورهشا ئیلونی، ل سالا 1975 دبیته په نابهر ل وولاتی ئیرانی، ل سالا 2016 مرییه.؛ اوراق تومة توماس (15) (مذکرات) علی www.al-nnas.com.؛ دیدارا کهسایهتی دگهل توما داوود ئەلقس (ابو نضال) ل 8 / ئادارا / 2015 ل دهوکی.
- (115) دیدارا کهسایهتی دگهل عهبدو لکه ریم سلیمان ل 7 / گولانا / 2015 ل شیخان.

- (116) دیدارا کهسایه‌تی دگهل رۆژانی مه‌حموود قه‌ساب ل 6 / کانونا دووی / 2015 ل دهوکی، ژ دایک بوویا سالاً 1952 یه ل زاخو ته‌مام کریه و ل سالا 1972 ل کولیزا په‌رومردی کولیزا به‌غدا دهرچوویه، نوکه ئاکنجیه ل دهوکی.
- (117) دیدارا کهسایه‌تی دگهل هه‌مان ژیدهر؛ اوراق تومه توماس (15) (مذکرات) علی www.al.nnas.com؛ مذکرات عزیز شریف، المصدر السابق، ص 413.
- (118) دیدارا کهسایه‌تی دگهل موحه‌مه‌د ئەمین ته‌وفیق زاویته‌ی ل 8\کانونا دووی\2015 ل دهوکی، ژ دایک بوویا سالاً 1957 ل دهوکی، ل سالا 1978 ناماده‌یی ل دهوکی ته‌مام کریه وپه‌یمانگه‌ها بزیشکی ل میسل ته‌مام کریه، نوکه ئاکنجیه ل دهوکی؛ دیدارا کهسایه‌تی دگهل عه‌بدوولاً سألح حه‌فزولاً ل 18\کانونا دووی\2015 ل دهوکی، ژ دایک بووی سالا 1952 ل ده‌قه‌را سلیقانه‌یا ل سالا 1967 بوویه ئەندامی ئیکه‌تیا قوتابیان 1974 بوویه پێشمه‌رگه نوکه خانه‌نشینه لسه‌ر په‌رله‌مانی عیراقی و ئاکنجیه ل دهوکی.
- (119) جریده‌ التآخی عدد 1488، 17 / تشرین الثاني / 1973؛ جریده‌ التآخی عدد 1492، 21 / تشرین الثاني / 1973؛ جریده‌ التآخی عدد 1493، 22 / تشرین الثاني / 1973.
- (120) جریده‌ التآخی، العدد 1551، 31\کانون الثاني\1974؛ جریده‌ التآخی، العدد 1557، 10\شباط\1974.
- (121) جریده‌ التآخی، العدد 437، 15 / آيار / 1970، ص5؛ دیدارا کهسایه‌تی دگهل ئیسماعیل موحه‌مه‌د به‌رواری ل 6 / کانونا دووی / 2015 ل زاخون ژ دایک بووی سالا 1943 ل گوندی بیگ داود ل ده‌قه‌را به‌رواری ژووری خاندنا نافنجی ل زاخو ته‌مام کریه ول سالا 1958 دبیه‌ ریکخستی پارتی دیموکراتی کوردستان، ل سالا 1975 دبیه‌ په‌نا به‌ر ل ئیرانی ونوکه ئاکنجیه ل زاخو؛ دیدارا کهسایه‌تی دگهل موحه‌مه‌د میرزا رۆژبه‌یانی ل 16 / نیسانا / 2015 ناحیا که‌له‌کچی.
- (122) دیدارا کهسایه‌تی دگهل هه‌مید شه‌ریف موسا سندی ل 7 / کانونا دووی / 2015 ل زاخو؛ دیدارا کهسایه‌تی دگهل ئەمین ته‌وفیق زاویته‌ی ل 8 / کانونا دووی / 2015 ل دهوکی،

- (133) فهلهكهدين كاكهیی، دهوری بزووتنهوهی كورد ومافی كهلی كورد، گوڤاری كادر، ژماره 28، حوزیرانی / 1992، ل 81، 81، 84؛ دیدارا كهسایهتی ب ریبیا تیلهفونئ دگهل مهحموود عوسمان ل 8 / شواتا / 2015؛ دیدارا كهسایهتی دگهل مام عهلی سهلیم ل 20 / شواتا / 2015 ل دهوكئ.
- (134) جریده الوقائع العراقية، العدد 2337، 11 / آذار / 1974؛ جریده الثورة، العدد 1710، 12 / آذار / 1974؛ مجلة السياسة الدولية، العدد 99، القاهرة، 1990، ص 194.
- (135) دیدارا كهسایهتی دگهل محهمهد كهلحئ ناغا ریکانی ل 29 نیسانا\2015 ل دهوكئ؛ دیدارا كهسایهتی دگهل عهبدولكهریم تهوفیق زاویتهی ل 3 / كانونا دووی / 2015 ل دهوكئ.
- (136) دیدارا كهسایهتی دگهل حاجی رهمهزان زیباری (حهجی خهنجهر) ل 14 / خزیرانا / 2015 ل ئاكړئ؛ دیدارا كهسایهتی دگهل دهرویش ئسماعیل سهفتی ل 28 / ئیلونا / 2016 ل قهزا خهبات ههولئیر.
- (137) دیدارا كهسایهتی دگهل ئوسمان قاسم حسو ل 7 / كانونا ئیكئ / 2014 ل زاخو؛ دیدارا كهسایهتی دگهل عومهر عهلی هائلو ل 9 / كانونا ئیكئ / 2014 ل زاخو.
- (138) دیدارا كهسایهتی دگهل ههمید شهریف موسا سندی ل 7 / كانونا دووی / 2015 ل زاخو؛ کریم حبیب حاجی (مذکرات)، مذکراتی فی الثورتین ایلول وطلون المجیدتین، دهوك، 2013، ص 27.
- (139) آیوب بارزانی، المصدر السابق، ص 399؛ دیدارا كهسایهتی دگهل سهلیم ئهسهعد خوشهقی ل 14 / كانونا دووی / 2015 ل هاقینگهها پیرمام.
- (140) عبد الرحیم بادی، لبرموهریا داستانا کوپی رهش، گوڤارا مهتین، ژماره 70، چریبا دووی / 1997، دهوك، ل 8-9.
- (141) احمد بداخ، شهرئ کوپی رهش، گوڤارا پیشمههرگه، ژماره 3، كانونا ئیكئ، 1996، ل 9؛ عبدالرحیم عبدالکریم بادی، سیاک الحبر الاسود، تقدیم: عبالفتاح علی یحیی، دهوك، 1999، ص 33.

- (142) عبد الرحيم بادی، ژیدمیری بهری، ل 10، 11، 12؛ عهلی تاهر، پیشمه‌رکی هه‌ردوو شوره‌شا (یوسف عهلی فندی) و دیداره‌ک، گوفا‌را ده‌نگی پیشمه‌رکه، ژماره 101، ئابی 2006، ل 52 – 53.
- (143) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل محسن سألح ئامیدی ل 27 / ئادارا / 2015 ل ئامیدی ئی.
- (144) ژ به‌رکۆ وولاتی ئیرانی پشتگیریه‌کا مه‌زن ژ لایئ جه‌کی فه ل شوره‌شا کوردی دکر وله‌شکه‌ری عیراقی بیهنه‌ده‌دان نه‌بربوو دماوه‌یی راوستاندنا شه‌ری توشی قی هه‌لوسته‌ی ببون. بنیره‌ آمین مشاقبه، السیاسه‌ الخاریجه‌ الأردنیه: واقع وتکلعات، عمان، 1999، ص 279.
- (145) طارق جمیاز، المصدر السابق، ص 40 – 41.
- (146) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل عه‌بدولعه‌زیز ته‌یبب ل 29 / نیسانا / 2015 ل ده‌وکی، ژ دایک بوویئ سالا 1954 ل ده‌وکی، دمرچوویئ به‌یمانگه‌ها ماموستان ل 1976 – 1979، ل 1992 دبیته‌ پاریزگاری ده‌وکی ل سالا 1999 دبیته‌ ومزیری خاندنا بلند یا حکومه‌تا هه‌ریمما کوردستانی، ول سالا 2007 دبیته‌ ومزیری چاندنی، و نوکه‌ خانه‌نشینه‌ و ل ده‌وکی نیشه‌ته‌جی یه‌.
- (147) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل موحه‌مه‌د ئەمین ته‌وفیق زاویه‌تی ل 8 / کانونا دووی / 2015 ل ده‌وکی.
- (148) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سه‌لأح موحه‌مه‌د کواشی ل 28 / نیسانا / 2015 ل سیه‌یلی.
- (149) دیدارا که‌سایه‌تی ل به‌یوه‌ندییا تیله‌فونی دگه‌ل دا ل 8 / شوپاتا / 2015.
- (150) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ته‌یبب ئەلکیشکی ل 4 / کانونا ئیکئ / 2014 ل ده‌وکی؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل یوشیا ئودیشو ومرده‌ ناسیار ب د. یوشی، ل 27 ئادارا / 2015 ل گوندی بییادی سه‌ر ب قه‌زا ئامیدی، ژ دایک بوویئ سالا 1938 ل سه‌رسنکی، خاندنا دوانا‌فنجی ل سالا 1957 ل میسل ته‌مام کریه، دمرچوویئ کولیزا بزیشکی یه‌ ل ئیکه‌تیا سو‌قیه‌ت سالا 1967، ل سالیئ 1970 – 1974 بزیشک بول نه‌خوشخانا ئامیدی ئی، ل سالا 1974 که‌هسته‌یه‌ ریزین شوره‌شا ئیلونی، ل 1975 دبیته‌ په‌نابه‌ر ل ئیرانی، نوکه‌ خانه‌نشینه‌ ول بییادی نیشه‌ته‌جی یه‌.

- (151) دیدارا کەسایەتی دگەل یوشیا ئۆدیشو وەردە (د. یوش) ل 27 / ئادار / 2015
 ل گوندی بییادی ل قەزا ئامیدی ئ.
- (152) دیدارا کەسایەتی دگەل عەبدوڵعەزیز تەیب ل 29 / نیسان / 2015 ل
 دھوکی.
- (153) کتاب من اللجنة العليا لشؤون الشمال، الى وزارة الداخلية / وزارة المالية، المرقم
 592/2، بتاريخ 18/ تموز / 1974؛ كتاب وزارة العدل، العدد 21 / س / 824،
 بتاريخ 26 / آب / 1974، وثيقتان بحوزة خرتو حەجی سەمایل (بابە شیخ).
- (154) مسعود بارزانی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی سییەم، بەشی دووهم، ل 154؛ دیدارا
 کەسایەتی دگەل بارزان مەلأ خالد ل 13\کانوونا دووی\ 2015 ل هەولێر.
- (155) عومەر عوسمان، ژبانی کوردیک، هەولێر، 2005، ل 89 - 90؛ وەسفی حەسەن
 ،داستانی چپای سەرتیز لێ پایزی سالی 1974، کوفاری پەیمای ئەیلوول، ژمارە
 10، تەموزی 2009، ل 60 - 61.
- (156) دیدارا کەسایەتی دگەل سەلیم ئەسەد خوشەفی ل 14\کانوونا دووی\ 2015
 ل هافینگەها پیرمام.
- (157) دیدارا کەسایەتی دگەل نەجیب سەید عەبووش (کوردو سلیقانەهی) ل
 25\چریبا دووی\ 2014 ل دھوکی.
- (158) ئەندامین دەست ژکارکیشایین تەیب ئەلکیشکی (بەرپرس)، ژئەنامین لژنی
 ئەحمەد عەبدووللا بیدوھی، جەعفەر هروری، جەعفەر توفی، محسن سألح
 ئامیدی، ئەحمەد شالی، مستەفا سلیمان). دیدارا کەسایەتی دگەل ئەحمەد
 عەبدووللا بیدوھی ل 7\شوباتا\ 2015.
- (159) دیدارا کەسایەتی دگەل موحەمەد مەلأ قادر ل 14\کانوونا دووی\ 2015 ل
 هافینگەها پیرمام، ژدایک بووی ساڵا 1934 ل هەولێر، دەرچوویی خولأ
 پەروردی ییە، ل ساڵا 1958 بوویە ریکخستیی پارتی دیموکراتی کوردستان،
 ل ساڵا 1961 گەشتییە ریزین شورەشا ئیلونی پشتی کونگری حەفتی بوویە
 ئەندامی نقیسنگەها ساسی یا پارتی و نوکە ئاکنجیە ل هافینگەها پیرمام؛
 دیدارا کەسایەتی دگەل عەلی شنگالی ل 17\کانوونا\ 2015 ل دھوکی.
- (160) عومەر عوسمان، سەرچاوی پێشوو، ل 92؛ مسعود بارزانی، سەرچاوی پێشوو،
 بەرگی سییەم، بەشی دووهم، ل 167 - 168.

- (161) سه‌دام حوسین دشیته سه‌روکی جه‌زائیر هواری بومدین (1965- 1978) بکه‌ته ناقه‌هر بو ولاتی ئیرانی تاکو رازی بووی ل سه‌ر ئیمزاکرنا ریککه‌فتنامی و ریککه‌فتن ل سه‌ر چه‌ندین خالان دهیته کرن لی یا گری‌دایی ب کی‌شا کوردی شه به‌رامبه‌ری هندی ک ئیران هاریکاری هه‌می هاریکاریته شه‌ری و مروقیایه‌تی بوکوردان شه‌کی‌شیت دی به‌رامبه‌ری هندی غی‌راق ده‌ست به‌شه‌کی مه‌زن ژ شه‌تولعه‌ره‌ب به‌رده‌ت و ری‌زا تالوک بی‌یته سنور دناقه‌هرا هه‌ردوو وولاتان.. بو پتر پی‌زانین بنی‌ره: عیسی بژمان، نه‌ینی یه‌کانی به‌ستنی په‌یمانی 1975 - ی نه‌لجه‌زائیر، وه‌رگی‌ران: ناسر ئیبراهیمی، سوید، 1997، ل 104- 115. ؛ فلاح خلف محمد، اتفاقیه‌ الجزائر 1975 مقدماتها ونتائجها: دراسته تاریخیه، رساله‌ ماجستیر غیر منشوره‌ مقده‌ الی مجلس المعهد العالی بجامعه‌ المستنصریه، 2006، ص 61- 75.
- (162) ویلایه‌تین ئیکگرتیین نه‌مریکا ب شیوه‌کی نه‌ینی شه هاریکاری به شوره‌شی فری‌دکرن، ژبو هندی دا هاوسه‌نگی دناقه‌هرا هی‌زین عی‌راق و شوره‌شی هه‌بن و ئیکه‌تیا سوقیه‌ت دیر بی‌ت ژ هاریکاری بو هه‌ردوو لایان. بو پتر پی‌زانین بنی‌ره: ماریانا خاروداکی، الکرد السیاسه‌ الخاریجیه‌ الامریکیه‌: العلات الدولیة فی الشرق الاوسط منذ 1945، ترجمه‌: خلیل الجیوسی، ارپیل، 2013، ص 300 - 304.
- (163) المصد‌ر نفسه، ص 302؛ مسعود بارزانی، سه‌رچاوی پی‌شوو، به‌رگی سی‌یهم، به‌شی دووم، ل 170؛ دیدارا که‌سایه‌تی ب ری‌یا په‌یوه‌ندی تیله‌فونی دگه‌ل مه‌حمود عوسمان ل 18\شواتا\2015.
- (164) کریس کوچی‌را، کورد له سه‌ده‌ی...، ل 422، 425؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل موحه‌مه‌د مه‌لا قادر ل 14\کانوونا دووی\2015 ل هاقینگه‌ها پیرمام.
- (165) دیدارا که‌سایه‌تی ب ری‌یا په‌یوه‌ندی تیله‌فونی دگه‌ل مه‌حمود عوسمان ل 18\شوباتا\2015؛ کریس کوچی‌را، کورد له سه‌ده‌ی...، ل 427.
- (166) دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل سه‌لیم شه‌سعد خوشه‌فی ل 13\کانوونادووی\2015 ل هاقینگه‌ها پیرمام؛ دیدارا که‌سایه‌تی دگه‌ل ته‌یبب نه‌لکیشکی ل 4\کانوونا\ئیکي\2014 ل ده‌وکی.

(167) دیدارا کهسایهتی دگهل موحه مهه مهلاً قادر ل 14\کانوونا دووی\2015 ل هافینگهها بیرمام.

(168) دیدارا کهسایهتی دگهل شهکر شیخی ل 16\شوباتا\2015 ل دهوکی.

(169) ل دو ماهیا سالا 1974 ژمارا په نابهرین کوردین کوردستانا باشوور ژ نه گهری ته عریب کرنی دگه هشتنه نیزیکی 145000 کهسان لی پشتی نه مانا شوره شی ل دو ماهیا نادارا\1975 دگه هشتنه نیزیکی 300ههزار کهس. بنیره: کندان - عصمت شریف وانلی و مصطفی نازدار، مصدر پیشین، ص 212.

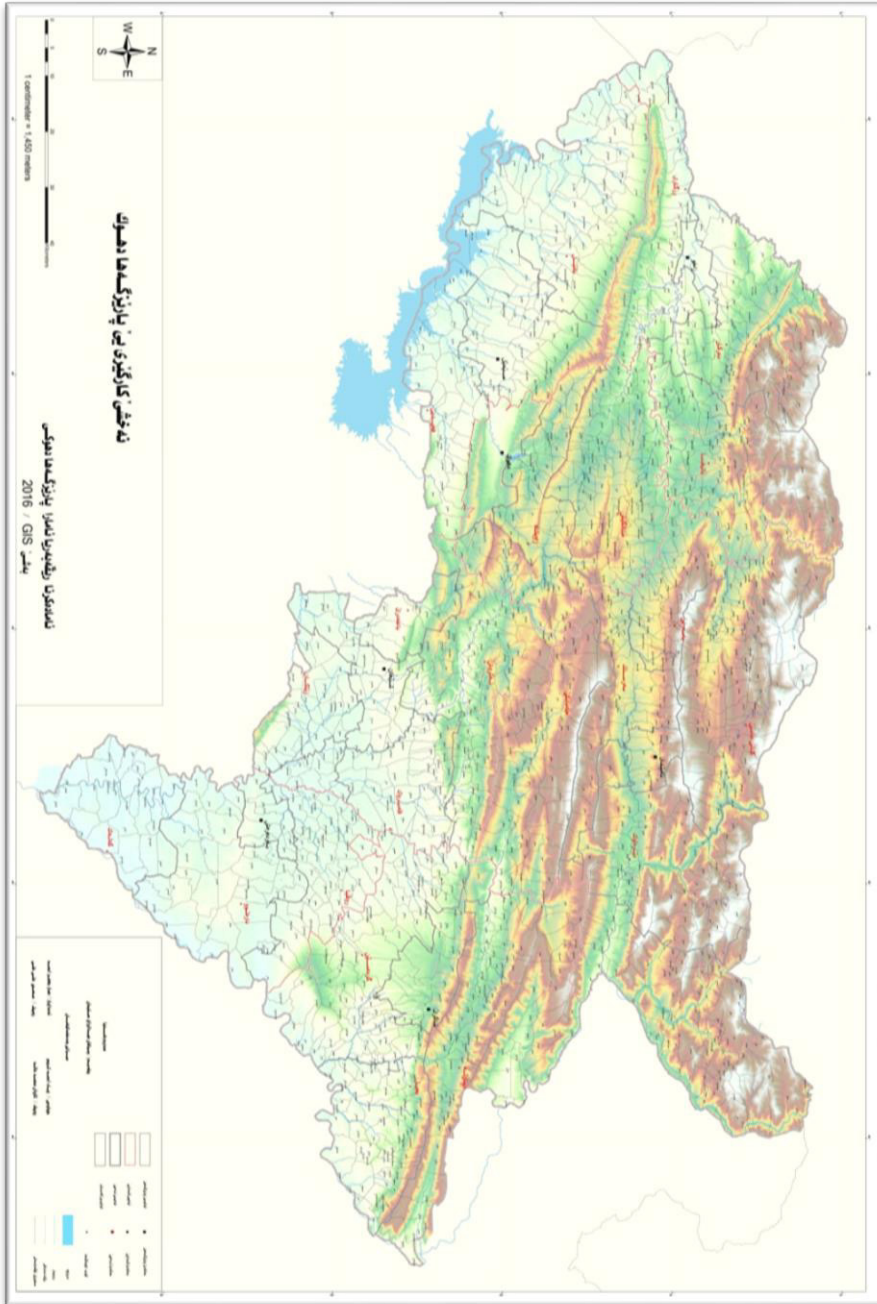
(170) تا نوکه نه کهری کوشتنا وی نه هاتیه دیار کرن. دیدارا کهسایهتی دگهل نه جیب سهید عه بوش (کوردو سلێشانه ی) ل 25\چرییا دووی\2014 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل سوار عیسا سوار ل 14\کانوونا دووی\2015 ل هافینگهها بیرمام؛ کریم حیب حاجی (مذکرات)، المصدر السابق، ص 21.

(171) دیدارا کهسایهتی دگهل موحسین مهلاً تاها بوسه لی ل 16\کانوونا دووی\2015 ل دهوکی، ژدایک بووی سالا 1960 ل گوندی بوسه لی دهقرا سنڊیا، دهرجوی کولیژا نه ندازیاری یا نهفتی یه و دگهل باومرنا ماسته ل روسیا ته مام کرینه، و نوکه ئاکنجیه ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل حه بیب که لهش ل 15\شوباتا\2015 ل دهوکی.

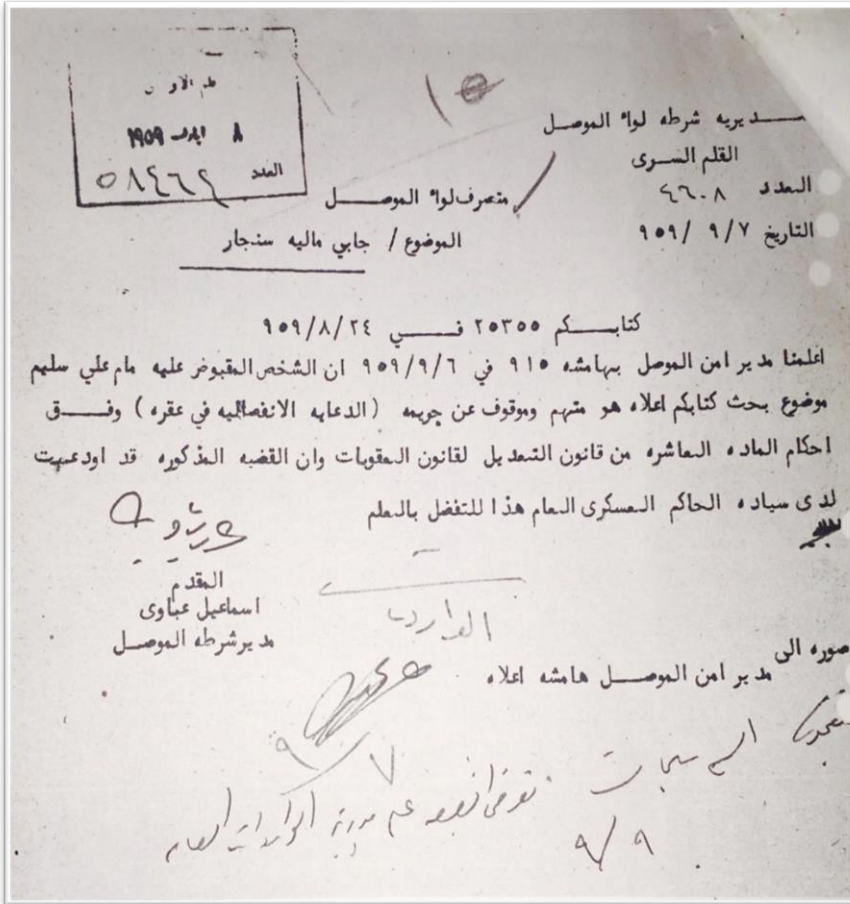
(172) دیدارا کهسایهتی دگهل عه لی عوسمان ئیتیتی ل 1\ئادارا\2015 ل دهوکی؛ دیدارا کهسایهتی دگهل موحه مهه مهه مین توفیق زاویته ی ل 8\کانوونا دووی\2015 ل دهوکی .

پاشکۆ

پاشکۆیی ژماره (2)

پاشکوییی ژماره (3) (1)

پاشکۆیی ژماره (4) (2)

1	زولهیخا ئیبراهیم	21	لوقمان عهلی	41	عیسا جههوه	61	یوسف عهبدولا
2	حاجی دهرویش	22	ئهحمده عهلی	42	ستی حسین	62	شوکریا عهبدوللا
3	عائیشا دهرویش	23	ئامینا عیسا	43	هویری عیسا	63	بهسنا ئهحمه
4	خانئ سوئے	24	فهتھی محمده ئهمین	44	خهجیجا محمده	64	نهبی یهعقوب
5	غازی حهقو	25	حسین محمده ئهمین	45	شهریف محمده	65	ناهیك
6	فاتما ئهحمده	26	عهیشا ئیبراهیم	46	سالح محمده	66	لائئ خان
7	غوریهت رههزان	27	فهریق بایهزید	47	مهیان سیتو	67	کسهکی بتهمه
8	بشار عهزیز	28	سهدیق بایهزید	48	زهینهب عهزیز		
9	سهفهه رههزان	29	شهکروک ئهحمده	49	ئامینا رهسول		
10	رهمزیا رههزان	30	مهزیمه ئیبراهیم	50	ئهلفا رهسول		
11	مههدیا رههزان	31	جهمیل عهبدوللا	51	فاتما رهسول		
12	بهلقیس سهلیم	32	زهکیا عهبدوللا	52	ئیسماعیل رهسول		
13	سهباح یونس	33	خانئ محمده	53	ئهحمده رهسول		
14	سهبیحا یونس	34	خانئ مهحمود	54	زلفئ رهسول		
15	لهزیزا یونس	35	پیروز سالح	55	فاتما محمده		
16	زهری ئهحمده	36	عوبهید یونس	56	فهوزی محمده		
17	بنهفش ئیبراهیم	37	مهریمه مستهفا	57	سابق محمده		
18	سالحا حاجی	38	حهسهن عهلی	58	حوسنی ئیسلام		
19	خانئ یهحیا	39	ئهسما مهلا مهجید	59	ئاسیا مهحمود		
20	نازهنین عهلی	40	سهبیحا عهلی	60	سورمئ عیسا		

پاشکویی ژماره (5) (3)

بسم الله الرحمن الرحيم
 السيد مصطفى البارزاني الميرزا
 بعد التقييم والاعتقاد
 سببه ان ارسلت لكم الة حول تشكيل جمعية الوحدة العراقية والامر
 عنقلا بكم والى انكم ما يملكه السيد السورجى ووافقته بصدوره
 ١- الطلب الذي طلبته من انتم في تشكيل الجمعية هو ان
 يدنيه بصفته العم حقاً في السيرة عليه قوا قوماً وهو في
 ٢- اجمع الكلمة الشيوعيين حسب انفاقهم في الجبهة هو ان الشيوعيين
 لا يكونون منتظمين في المنطق السالفة على ان لا يقدموا شيئا في التنظيم
 الذي هو في الجبهة من انتم المكون وقد وضعا اللطيفة في انهم
 ٣- كنت اراد على النفاذ او التنازل الذي جعلنا النفاذ ان لا يكون
 ان لم اتي الجميع هم يفتين حذيرين فعلا وهناك عدد قليل انتم زيارين
 او مستخدمين في الوظيفة مما اردت لا السيد بركاتي
 ٤- ارسلت مع عطفه شخصين ان اسمهم فينا كليل لا اطلع على تطبيق
 بهيئة محمداً كما به كلتي انا واصداً الذي ياريدون بالحق انكم تشرهونوا لا
 فانه الجماعة في عطفه بعد اقتناعي الكثرة مما ندمتهم بالعيشة الان
 انكم ان كان السبب لعدم ان كان في ذلك
 ٥- عند ما علمت في ذلك ارسلت انتم شخصين للتخفيف من المراتبه فوجدت
 في محمداً انما الربو كان وزيله الذي ياريد قد دخل عند السيد الحانزلا كما ياريد
 هو بدوره مع تانذ الفتره واحضر المذول الذي بالكلت، وفي هذا الاثناء
 حضر لدى المحافظ السيد قاسم عطفه وكان يفتن الغايه وكانه الجوار
 القاطع لهذه الاطراف هو ان الوضع الراهن لا يخلص متى جسد في السبب
 معه وصارتهم البقاء السيد زهر انا ومجايعته في الملتقى ريثما يحل ابد
 المساعداً او اني شئ آخيه كما واخذهم بان الجبل في المكدم واقفت
 قبول تحويل رصيده في البنك لا احدى البنوك في لبنان
 هذا ما لزم ودقم بالحقه والعافيه - ١٥ / ١٩٧٢
 تحياتي الى الجميع
 الحاج يونس خلدن بالله

پهراویزین پاشکوی

- (1) نهخشه
- (2) نهخشه
- (3) کتاب مدیریة شرطه لواء الموصل، الى متصرف لواء الموصل، العدد 4608، التاريخ 7\9\1959، وثيقة محفوظة بحوزة مام علي سليم.
- (4) قوریانیین کوشتارا گوندی دهکان، دهنگی پینشمه رگه، ژماره 24، تشرینی دوومهی 1969.
- (5) رساله مؤرخه 19\10\1973 من ملا مصطفی البارزانی الی الحاج یونس خلف بالطة، محفوظة فی ارشیف مکتب سیاسی لحزب الديمقراطي کوردستان.
- (6) رساله مؤرخه 2\11\1973 من ملا مصطفی البارزانی الی الحاج یونس خلف بالطة، محفوظة فی ارشیف مکتب سیاسی الحزب الديمقراطي کوردستان.

ئەنجام

- دقئ قهكولینئ دا ئەوا ل سهر شورەشا ئیلونئ ل دهقەرا بهەدینان 1961 –
1975 قوتابی گههشته چه‌ندین ئەنجاما ژوان:

1. شورەشا ئیلونئ ژبەر ئەمانا باومرئ دناقبەرا بزاقا رزگاربخوازا کوردی ئەوا ب سەرۆکاتیا مەلا مستەفا بارزانی و حکومەتا عێراقی ب سەرۆکاتیا عەبدوڵکەریم قاسم هاتە روویدان.

2. زور بوچونین جیاواز هەنە ل سەر روژا هەلگیرساندنا شورەشی لی بومە دیاربوو کو چه‌ندین شەرو پیکدادان دناقبەرا پێشمەرگیا و لەشکەری حکومەتی لی میژوو یا دروست یا هەلگیرساندنا شورەشی دزقیرت بو 11 ی ئیلونا 1961.

3. شورەش ئەیا گریڤایی بو ب جەهکی دیارکری قە بەلکو پتیریا دهقەرا بهەدینان بەشداربووینە ژ گوند و ناحیە و باژیران، و هەرۆسا ستراتیجیەتا شورەشی ل دهقەری ئەوبوو کو شورش یا دیربوو ژ سەنتەری باژیران و بنگەهین هیژان لگوند و ناحیا بوو.

4. گەلەك روویدانین مەزن و بچیک ل دهقەری پەیدابوون لی پتر باس ل شەر و روویدانین بچویک هاتیە کرن ژبەر بین مەزن د چه‌ندین نامە و پەرتوکی ئەکادیمی دا هاتیە نقیسین بو نمونە شەری عین زالە ئیک ژ گرنگترین شەری شورەشا ئیلونئ یە لی پێشتر نامەکا ماستەری هاتیە نقیسین مە ب کورتی ل سەر نقیسیە.

5. نەبەس حکومەتا عێراقی دژی شورەشی راوستیا بەلکو پالپشتیا حکومەتین دەرقلی عێراقی ژی هەبوو بو نمونە ل سالا 1963 سوپایی

سوریا دگهل سوپایی عیراقی بهژداری کریه کریه ژبوو مه‌ره‌ما ژناقبرنا شورەشی ل ده‌قەری، و هه‌روه‌سا حکومه‌تا ئیرانی ل سالا 1975 دەست ژ هاریکاریان بو شورەشی به‌ردا و ب په‌یمانا جه‌زائیر6ی ئادارا 1961 پالپشتیا حکومه‌تا عیراقی کر.

6. د قی ماوه‌یی شورەشی حکومه‌تا عیراقی چەندین کوشتار دژی خەلکی سڤیل ئەنجام داینه وه‌ک کوشتارین ده‌کان و سو‌ریا ل سالا 1969.

7. زور پی‌زانین هیشتا نه‌هاتینه نڤیسین و هه‌ر پی‌شمه‌رگه‌یه‌کی چەندین بیره‌اتن هه‌نه دوان روویدانا دا و ئەڤ بابەته پیدڤی هیشتا نڤیسینی یه، و وه‌ک پی‌شنیار ددانینه به‌رده‌م جه‌ین شوله‌ژی کو سه‌نته‌ره‌ک به‌یته ڤه‌کرن ژبو نڤیسینا بیردانکا به‌شداربووییت وان روویدانین به‌ری نوکه ل کوردستانی روویدان و نه‌هینه به‌رزه‌کرن و دا دئاماده‌بن بو نڤیسینا ڤه‌کولینین بڤی شیوه‌ی، چونکی به‌ه‌لگرتن و پاراستنا وان پی‌زانینا به‌شه‌کی گرنک ژ می‌ژوویا کوردی یا نوی وه‌ه‌ڤچه‌رخ دی پاراستی مینیت، ورۆلی وان که‌سین به‌شداری دشوره‌شی کری دی پتر خویابیت، ودی ئەڤ به‌شه ژمی‌ژوویا راستیا خه‌باتا که‌لی کورد بو نه‌ویین نوی دیاربییت.

لیستا ژیدمران

■ به‌لگه‌نامه‌یێن نه به‌لافکری

به‌لگه‌نامه‌یێن حکومی یێن جودا جودا پاراستینه لدهف فان کهس ولایه‌نان:

1. نهرشیفی مه‌کتبه‌با سیاسیا پارتی دیموکراتی کوردستان ل هافینگه‌ها پیرمام.
2. خرتو سماییل (بابه شیخ).
3. ره‌جبه جه‌میل حه‌یب .
4. سه‌نته‌ری فه‌کوئینیت کوردی و پاراستنا به‌لگه‌نامه‌ن زانکویا دهوک.
5. شوان موحه‌مه‌د نه‌مین خوشناو.
6. مام عه‌لی سه‌لیم.

■ به‌لگه‌نامه‌یێن به‌لافکری

● په‌رتوکێن به‌لگه‌نامه‌یی

1. ب زمانێ کوردی

1. شازین هیرش، شورشی نه‌یلول له چه‌ند به‌لگه‌نامه‌یه‌کی میژوویدا 1961 - 1963، سلیمانی، 2001 .
2. که‌مال مه‌زه‌هر، کورد و کوردستان له به‌لگه‌نامه‌ نه‌ینیه‌کانی حکومه‌تی به‌ریتانیا دا، به‌رکی دووم، هه‌ولێر، 2014 .

2. ب زمانێ عه‌رمبی

1. عبدالفتاح علی البوتانی، الحركه القومية الكوردية التحررية، دراسات ووثائق، دهوك، 2004.
2. من ارشيف جمهورية العراق الاولى الحركه الشوعية في تقارير مديرية الامن العامة 1958 - 1962: دراسة تاريخية، اربيل، 2010.
3. وفاق عن الحركه الكوردية التحررية : ملاحظات تاريخية ودراسات اولية، اربيل، 2001.
4. وليد حمدي، الكرد وكردستان في الوثائق البريطانية : دراسة تاريخية ووثائقية، لندن، 1991.

▪ به لاقوکیڻ پارٽین سیاسی

- بیان پارٽی حول اتفافیة المشیر - بارزانی الصلح ام الاستسلام، 19 نیسان 1964.

• یاداشتنامہ یڻ کہ سوکی

نہ بہ لاقوکی

1. ب زمانی کوردی

1. نەسەد عەدۆ، نەوانەهی تەنیا بو کورد و کوردستان ژیان، بیرەومەرییەکانی عومەر ئاغا دولەمەری، نە بلاوکراوە.
2. شوکت ئاقدەل نیرومی، بیرەاتنڻ شوکت ئاقدل نیرومی، نە بہ لاقوکیڻە و پاراستیە دەف خیزانا وی.

2. ب زمانی عەربی

1. طە بامرڻی، مەزکرات غیر منشورە، یڻ مکتبە مرکز الدراسات و حفظ الوثائق یڻ دھوک.
2. عثمان قاضی، مەزکراتی، غیر منشورە، مسودە بحوزة عائلتە.
3. مەزکرات جلال محمد بالته، غیر منشورە، مسودە بحوزة عائلتە.
4. ملا احمد دوتازا، مەزکرات ملا احمد دوتازا . غیر منشورە بحوزة عائلتە.

• به لافكرى

1. ب زمانى كوردى

1. ئىسقى سەعدو بى ئەمىن (ئىسفى ترك) (بىرهاتن)، پىشمەرگى بى سنوور، ب.س، دهوك.
2. جگرخوين، ژينه نگاريا من، سويد، 1995.
3. خورشيد سه ليم شېره (بىرهوهرى)، خهبات و خوڤن بىرهوهره كانى خهباتى پىشمەرگايه تى، ههولير، 2008.
4. شهوكهت مه لا اسماعيل حسن، روزانى له ميژووى شوڤشى ئەيلول (1961 – 1975)، ههولير، 2007.
5. شعبان سعيد محمد، ئەز وهه فكرى وپىلئيت خه ما، به رهه فكرن: شېخ موسى ومريمىلى، دهوك، 2000.
6. عصمهت دينو به نستانى (بىرهاتن)، سه ريوڤا خهباتكه ره كى دشوڤشا ئيلونا كوردا دا 1991 – 1959، ومركيڤان : أحمد عبد الله زهرو، دهوك، 2014.
7. عومهر عوسمان، ژيانى كوردىك، ههولير، 2005.
8. مسته فا نېروهى (بىرهاتن)، بو ئازادى يا وهلاتى، ئاماده كرن: يوسف صبرى و دلوفان مسته فا، پشكا ئىكى، دهوك، 2012.

2. ب زمانى عه ره بى

1. سعيد حمو، مذكرا ت امر لواء المشاة، بغداد، 1977.
2. عبدالكريم فرحان (مذكرا ت)، حصاد الثورة: تجربة السلطة في العراق (1958 - 1968)، الطبعة الثانية، لندن، 1996.
3. حازم جواد، الرجل الذي قاد البعث العراقي الى السلطة في عام 1963، د. م، 2004.
4. على سنجاري (مذكرا ت)، صفحات من نبع ذاكرتى في الحزب الديمقراطي الكوردستاني، دهوك، 2015.
5. فارس كورة ماركى (مذكرا ت)، سيرة النضال مع البارزاني، تقديم وتعريب: جاسم الياس مراد، دهوك، 2002.

6. فاروق محمود ناكرقى . من ذاكرة ناشط PDK (ثارتى)، دهوك، 2012.
7. محمد حديد، مذكراتي الصراع من أجل الديمقراطية في العراق، بيروت، 2006.
8. مذكرات اوراق تومة توماس، متاح على الموقع www.al-nnas.com.
9. مذكرات عزيز شريف، تقديم : عصام عزيز شريف، د.م، 2010 .
10. مذكرات فؤاد عارف، تقديم وتعليق : كمال مظهر احمد ، الطبعة الثانية، اربيل، 2011.
11. نوري شاويس، من مذكراتي، من منشورات حزب الشعب الديمقراطي الكردستاني. د.ت، د.م.

ديدارين كهسايهتي

1. نهحمهد بيرى (احمد المختار) 11/ ئادارا / 2015 ئ دهوكى.
2. نهحمهد يوسف قاسم 13/ كانونا ئيكي / 2014 ئ زاخو.
3. نهكرم سولهيمان نهحمهد كواشى 28\ نيسانا 2015 ئ سيميلئ
4. نهكرم عهبدوئرهحمان ناميدي ئ 8\ نيسانا 2015 ئ دهوكى.
5. نهمين صالح موحههمهد نهمين بامهرنى 5 / ئادارا/ 2015، ئ دهوكى.
6. ئيسماعيل مهلا عهلى ئيسماعيل بهروشكى 8\ نيسانا\ 2015 ئ دهوكى.
7. ئيسماعيل موحههمهد بهروارى ئ 6 / كانونا دووى / 2015 ئ زاخو.
8. ئيسماعيل ياسين اسماعيل (سمو گوران) 22/خزيرانا/ 2015 ئ هافينگهها پيرمام.
9. نهحمهد عهبدوئلا زهرو 2\شوباتا\ 2015 ئ دهوكى.
10. بارزان مهلا خالد 13/كانونا دووى/ 2015 ئ ههولير.
11. باسل جوقى درويش 3/ ئادارا / 2015 ئ دهوكى.
12. بهشير سهعيد سليثانهى 14/شواتا/ 2015 ئ دهوكى.
13. بههرم موحموود قهساب 5\كانونا دووى\ 2015 ئ زاخو.
14. بههيا نهمين نهحمهد 25\كانونا دووى\ 2014 ئ زاخو.
15. تارق كامل ناكرهبي 23 \شواتا\ 2015 ئ ههولير.
16. تاهر عومهر تاهر (مهلا تاهر رهشاقهه) 11\كانونا ئيكي\ 2014 . 25\شواتا\ 2015 ئ دهوكى.

17. ته‌ته‌ر ته‌وفیق نێروهیی 31/كانونا دووی/2015 ن دهوکی.
18. توما داوود ئەلقس (ابو نچال) 8/ ئادارا/ 2015 ن دهوکی.
19. پولس هه‌نا هوزی (قه‌شه پولس) 9/كانونا ئیکێ 2014 ن زاخو.
20. جانگیر سی‌شوجانگیر 6\نیسانا\2015 ن زاخو.
21. جبرائیل محمد حسن سیلکی 30\چریا دووی\2014 ن هافینگه‌ها پیرمام.
22. جه‌میل شه‌هاب عوسمان شه‌ره‌فانی 22\شواتا\2015 ن شیخان
23. حاجی ره‌مه‌زان زیباری (حه‌جی خه‌نجه‌ر) ن 14/حزیرانا 2015 ن ئاکری
24. حاجی میرخان دوله‌مه‌ری 29/11/2014 ن هافینگه‌ها پیرمام
25. هه‌بیب که‌له‌ش عه‌لی خالد 15\شواتا\2015 ن دهوکی
26. هه‌سه‌ن جه‌مه‌به‌لی عه‌به‌دو‌للا 10\كانونا دووی/2015 ن هه‌ولێر
27. هه‌سه‌ن خه‌لیل حاجی 4/ كانونا دووی/ 2014 ن زاخو
28. هه‌سه‌ن یوسف شیلانی 28\خزیرانا\2015 ن زاخو
29. هه‌مید شه‌ریف موسا 7/كانونا دووی/ 2015 ن زاخو
30. خاستی فرمان ره‌شید 3/كانونا دووی/2015 ن زاخو
31. خالد ته‌ها عه‌لی دهوکی 4\نیسانا\2015 ن دهوکی
32. خالد هه‌سه‌ن ئیبراهیم گو‌لی 10/ئادارا/2015 ن دهوکی
33. خالید شلی 6/ چریا دووی / 2014، ن گو‌ندی دووشیقان
34. خه‌لیل سلیمان خه‌لیل (پیرخه‌لیل) 22\شواتا\2015 ن شیخان
35. خرتو هه‌جی سماییل (بابه‌ شیخ) 7\گو‌لانا 2015 ن شیخان
36. خودیدا سه‌لمان هه‌سه‌ن ئسیانی 20/ كانونا دووی/ 2015 ن شیخان
37. خورشید سه‌لیم شه‌یره 12\كانونا دووی\2015 ن هه‌ولێر
38. خورشید عارف ره‌شید ئاغا 10\شواتا\2015 ن دهوکی
39. مه‌حمود عوسمان 18/ شواتا 2015.
40. دیندار سه‌عید خه‌لیل خوشه‌قی 11/چریا دووی/2015 ن هافینگه‌ها پیرمام
41. ره‌شید حاجی به‌دري سندی 23/ چریا دووی/ 2014 ن زاخو
42. رشید مسته‌فا نامیدی 7\كانونا ئیکێ 2015 ن دهوکی
43. روژانی مه‌حمود قه‌ساب 6/ كانونا دووی / 2015 ن دهوکی
44. روزا جورج دوری 14\چریا ئیکێ\2016.
45. سالح حسین عیسی (سأح حجی حسین) 27\چریا دووی\2015 ن دهوکی

46. سه‌دیق مسته‌فا ستوپه‌ی 11/ چرییا دووی / 2015 ن هافینگه‌ها پیرمام
47. سه‌ردار مه‌همه‌د خزر 7\ گولانا\ 2015 ن شیخان
48. سه‌عدون مشیر سماییل گوران 14\ خزیرانا\ 2015 ن گوندی بامهرزی
49. سه‌فه‌ر ئلیاس سه‌فار 13/ کانونا دووی/ 2015 ن ئەلکیش
50. سه‌لاح سادق عومه‌ر بیدوهی 12/ ئادارا/ 2015 ن دهوکی
51. سه‌لاح موحه‌مه‌د کواشی 28/ نیسانا/ 2015 ن قه‌زا سیمیلی
52. سه‌لاح ئەحمه‌د زه‌رۆ 26/ چرییا دووی/ 2014 ن دهوکی
53. سه‌لیم ئەسه‌عه‌د خوشه‌قی 30 چریا ئیکی\ 14.2014\ کانونا دووی 2015 ن هافینگه‌ها پیرمام
54. شاکر عه‌بدال عبدالقادر (شه‌کر شیخکی) 16/ کانونا ئیکی\ 2014 ن دهوکی
55. شوان عه‌بدول ره‌حیم جه‌سیم 11\ چریا دووی\ 2015 ن هه‌ولیر
56. گورگیس سلیمون (ئه‌بو ئاشور) ن 23\ ئیلونیا\ 2016 ن دهوکی
57. عارف عبدالرحمن بادی 27\ چریا دووی\ 2014 ن دهوکی
58. عه‌بدولکه‌ریم ته‌وفیق زاویته‌ی 3\ کانونا ئیکی\ 2015 ن دهوکی
59. عه‌بدول رحمان شه‌عبان بیرو 8 ئادارا 2015 ن ئاکری
60. عه‌بدولجه‌بار ده‌رویش عه‌بدولا بی‌تاسی 18\ کانونا دووی\ 2015 ن دهوکی
61. عه‌بدولمه‌زاق حاجی عبدالله (عه‌بدولمه‌زاق گه‌رمافی) 28\ چریا دووی\ 2014. 18\ کانونا دووی\ 2015. 3\ ئادارا\ 2015. 24\ نیسان\ 2016 ن دهوکی.
62. عه‌بدولعه‌زیز ته‌یبب 29 / نیسانا / 2015 ن دهوکی
63. عه‌بدولکه‌ریم سلیمان حاجی(که‌ریم سلیمان) 7\ گولانا\ 2015 ن شیخان.
64. عه‌بدولکه‌ریم مشیر ئسماعیل گوران 14/ خزیرانا/ 2015 ن گوندی بامهرزی.
65. عه‌بدوللا حاجی ئەحمه‌د (عه‌بدوللا جقسی) 25/ گولانا/ 2015 ن سه‌رسنگی.
66. عه‌بدوللا سألح هه‌زوللا ن 18\ کانونا دووی\ 2015 ن دهوکی.
67. عه‌بدوللا میرزا جه‌رجیس روژیه‌یانی 23/ شواتا/ 2015 ن هه‌ولیر.
68. عه‌زیز محه‌مه‌د 22\ نیسان\ 2015.
69. عه‌لی شنگالی 17\ کانونا دووی\ 2015 ن دهوکی.
70. عه‌لی عوسمان ئیتیتی 1/ ئادارا/ 2015 ن دهوکی.
71. عه‌ونی موحه‌مه‌د جوئه‌ید 18\ چرییا دووی\ 2014 ن زاخو.
72. عریف ده‌رویش یوسف 9\ کانونا ئیکی\ 2014 ن زاخو.

73. عسمهت دینو بنستانی 23/چریا دووی/2014 ل زاخو.
74. عومهر شورو نیروهی ل 24 / 11 / 2015 ل دهوکی.
75. عومهر عهلی هالو ل 9 کانونا ئیکئی 2014 ل زاخو.
76. غازی حه جی مه لو 12\تهباخا\2015 ل گوندی دزی.
77. غه ریب یوسف حه سهن مزوری ژووری ل 14/1/2015 ل هافینگه ها بیرمام.
78. فازل میرانی 20 / کانونا دووی/ 2016 ل هافینگه ها بیرمام.
79. کاروان رهشید ئاکره ی 23\شوباتا\2015 ل ههولیر.
80. لهیلا تهها بامهرنی 22\کانونا دووی\2016 ل دهوکی.
81. مام عهلی سه لیم ئاکره ی 20 شواتا 2015 ل دهوکی.
82. مه سعود حازم حه جی نه نومر گر فه قیری 7\گولانا 2015 ل شیخان.
83. مه لا سه لیم هه سنه بکه ری 27 / ئادارا / 2015 ل دیره لوک.
84. محهمه د تاهر عهلی مبارک (ابو باومر) 19\شواتا\2015 ل دهوکی.
85. محهمه د عهبدو لره حمان سادق برو 7\نیسانا 2015 ل باتیفا.
86. محهمه د که لعی تاهر ئاغا ریکانی 29\نیسانا\2015 ل دهوکی.
87. مسته فا حسین بابیر ئامیدی 3\کانونا دووی 2015 ل دهوکی.
88. مسته فا سالح نیروهی 24/چریا دووی/2014 ل دهوکی.
89. مسته فا عهبدو لره حیم نه رهدنی 13 / شواتا / 2016 ل دهوکی.
90. موحه مه د عهبدو لئا ئاغا شه ره فانی 7\گولانا 2015 ل مریبا.
91. موحه مه د تاهیر عومهر نه عمان ئاغا چه مانکی 15/2/2015 ل دهوکی.
92. موحه مه د سالح ستوپه یی 11 / چریا دووی / 2015 ل هافینگه ها بیرمام.
93. موحه مه د شه ریف عهبدو لخالق 20/شواتا / 2015 ل دهوکی.
94. موحه مه د مه لا قادر 14\کانونا دووی\2015 ل هافینگه ها بیرمام.
95. موحه مه د مسته فا دهوکی (موحه مه دی ستی یی) 25 / کانونا دووی/ 2015 ل دهوکی.
96. موحه مه د میرزا رۆژ به یانی 16 / نیسانا / 2015 ل ناحیا که له کچی.
97. موحه مه د ئه مین ته و فیق زاو یته ی 8\کانونا دووی\2015 ل دهوکی.
98. موحسین مه لا تاها بوسه لی 16\کانونا دووی\2015 ل دهوکی.
99. میرخان موحه مه د ئه مین میرگه سوری 11/ چریا دووی / 2015 ل هافینگه ها بیرمام.

100. نادره مه محمود عهزو 10/كانونا دووی/2015 ل ههولتیر.
101. نهجیب سهید عهبوش (كوردو سلێشانه‌ی) 25/چریا دووی/2014 ل دهوكی.
102. یاسین ته‌ها مولود گوران 14/خزیرانا/2015 ل ناکری.
103. یوسف ئیسحاق هه‌نا (یوسف زه‌یا) 13/چریا دووی/2015 ل ئەلكیش.
104. یوشییا ئودیشو وهرده (د. یوشی) 27 ئادارا / 2015 ل گوندی بیبادی.

● دیدارین هاتینه ئەنجام دان ژلایی م. رجب جمیل حبیب

1. فهیسه‌ل حه‌سه‌ن نزارکی 17 ئادارا 2010 ل دهوكی.
2. ماجد موختار 27\6\2010 ل ئامیدی.
3. مه‌لا حه‌مدی سه‌له‌ه 11/كانونا دووی/2010 ل سه‌رسنگی.
4. محمد صالح سیاری 24\كانونا دووی\2010 ل دهوكی.
5. حه‌سه‌ن موحه‌مه‌د هروری 4\نیسان\2010 ل دهوكی.

● دیدارین هاتینه ئەنجام دان ژلایی م. هلز عثمان میرو

1. جه‌میل محه‌مه‌د مسته‌فا 16 خزیرانا 2010 ل دهوكی.

● دیدارین هاتینه ئەنجام دان ژلایی سالح مه‌حمود بارزانی

1. محمد عیسی بارزانی 19/كانونا دووی/1998، ل گوندی سیلشانا .
2. عه‌بدوولره‌حمان بناقی ل 8/كانونا دووی/1998 .

● دیدارین هاتینه ئەنجام دان ژلایی سه‌لیم ئەسه‌عد خوشه‌قی

1. عه‌بدوولواحید ئیبراهیم عه‌بدوسه‌لام بارزانی 2014.

▪ نامەیین زانکویی

• ب زمانئ کوردی:

1. ابراهیم حمید ابراهیم پنداوی، رۆئی ئەفسەرین کورد دشورەشا ئەیلوولی دا 1961 – 1970، نامەیا ماستەری نەبە لافکرییە، هاتیە پیشکیشکرن بۆ کولێژا بەرومردی، زانکویا زاخۆ، 2011.
2. رۆژین چلبی منیر، زاخۆ 14 تیرمەها 1958 – 11ی ئادارا 1970: فەکوئینەکا میژوووی – سیاسی، نامەیا ماستەری نەبە لافکرییە، هاتیە پیشکیشکرن بۆ کولێژا زانستین مروقاییەتی، زانکویا زاخۆ، 2016.
3. ژیلوان عبدالله احمد، حزبی شیوعی عێراق و رۆئی لە بزوو تنەوهی رزگارێخواری گەلی کورد لە باشووری کوردستاندا (1975 – 1991) لیکولینەو مەیه کی میژوووی سیاسییە، نامەیا ماستەرە نە بلاوکراوه، زانکوی سە لاهەدین، 2008.

• ب زمانئ عەرەبی:

1. فلاح خلف محمد، اتفاقیە الجزائر 1975 مقدماتها ونتائجها: دراسة تاريخية، رساله ماجستير غير منشوره مقدمه الى مجلس المعهد العالی بجامعه المستنصریە، 2006.
2. هلز عیمان میرو، دهوك 1945 – 1975: دراسة تاريخية ميدانية، رساله ماجستير غير منشوره، مقدمه الى کلیه اداب قسم التاريخ، جامعه زاخۆ، 2011.
3. ویلیام زیمان، التدخل السری للولايات المتحدة في العراق خلال فتره 1958-1963، ترجمه عبدالجلیل البدری، رساله ماجستير، کلیه الجامعه البولیتکنیکیە فی ولایه کالیفورنیا، قسم التاريخ 2006.

▪ پەرتوک

• پەرتوکین بزمانئ کوردی و وەرگیرای بو کوردی:

1. ئەحمەد شەریف عەلی، بڕایم ئەحمەد ژیان و.. بەهرمو .. داهینانی، سلیمانی، 2002.
2. ئاری کەریم، چەند لاپەرەیه کی زیندو لە شۆرشێ ئەیلول دا، دهوك، 1999.

3. ناسی ره‌بانی، هه‌لۆیستی یه‌کییتی وتاله‌بانی دهرباره‌ی شورش‌ی کوردستانی باشوور، به‌شی یه‌که‌م، چاپی دووم، سوید، 1990.
4. تریفه‌ دوسکی، ژیا‌نامه‌ییا دینوالی دوسکی سیاسی وکومه‌لایه‌تی دهوک، 2010.
5. جه‌لیلی جه‌لیل و هنده‌کین دی، شوژشه‌کانی کورد له‌ سه‌رده‌می نویدا، وهرگی‌ران به‌هادین جه‌لال مسته‌فا، هه‌لوئیر، 2013.
6. جه‌مال نه‌به‌ن، کوردستان وشورشه‌که‌ی، وهرگی‌ران: کوردۆ هه‌لوئیر، 2007.
7. حکیم لقمان، شه‌ره‌فانی، دهوک، 2009.
8. ره‌فیک ره‌حمان مام خول، مسته‌فا بارزانی رۆل و هه‌لۆیستی له‌ پێش‌هاته سیاسی‌ه‌کاندا 1958-1970، چاپی دووم، هه‌لوئیر.
9. رزا زبیر زبیری، زبیری و دیروک راستی و رویدان، دهوک، 2012.
10. روناهی عه‌لی حه‌مدی، له‌ عه‌لی حه‌مدی سیمبولی کوردایه‌تی؛ ئاماده‌ کردنی: م. عه‌لی، کفری، 2013.
11. سیامه‌ند مه‌حمود سیلکی، کاروانی سه‌ره‌رازیی، هه‌لوئیر، 2006.
12. شه‌وکه‌ت سه‌رنی وه‌ه‌ژار به‌روشکی، شه‌هید هورموز مه‌لک چه‌کو، دهوک 2008.
13. شوان محه‌مه‌د ئه‌مین ته‌ها خوشناو، هوئیر له‌ نیوان سالانی (1958-1963) لیکولینه‌وه‌یه‌کی له‌ بارودوخی سیاسی، هه‌لوئیر، 2012.
14. شیخ موری وهرمی، شوره‌شا ئه‌یلوئی ل ده‌قه‌را زاخو، کوردستان، 2002.
15. صادق برو گولی به‌رده‌وامیا که‌لا شابانی، دهوک، 2000.
16. شیمال زبیر محمود (شیمال زبیری)، هنده‌ک راستیین فه‌شارتی دشوره‌شا گولانی دا، هه‌لوئیر، 2015.
17. عاصم مایی، گوندی مایی ل ده‌قه‌را به‌رواری بالا، دهوک، 2014.
18. عیسی بژمان، نه‌ینی یه‌کانی به‌ستنی په‌یمانی 1975-ی ئه‌لجه‌زائیر، وهرگی‌ران: ناسر ئبیراهیمی، سوید، 1997.
19. فاتیح ره‌سول، بنجینه‌ی بیروکه‌ی چه‌پ له‌ کوردستان، سوید، 2001.
20. فه‌رمیدوون عه‌بدوئرعه‌حیم عه‌بدووللا، بارودوخی سیاسی کوردستان - عیراق 11 ی مارتی 1974: توێژینه‌وه‌یه‌کی میژووی و سیاسی، هه‌لوئیر، 2005.
21. فه‌یسه‌ل ده‌باغ، بو شینوادی میژوو ئه‌وه‌ی فازل به‌راک پی نه‌کرا. ره‌وشه‌ن ده‌یه‌وی بی‌کات، پیرمام، 1995.
22. فره‌نسو هه‌ریری، بو ئه‌وه‌ی میژوو به‌جه‌واشه‌یی نه‌نوسری، هه‌لوئیر، 1995.

23. م. عهلی، عهلی حهمدی سیمبولی کوردایهتی، کفری، 2013 .
24. مهلا عهبدو لا حاجی ئسماعیل، سهبردهی ژبانی سیاسیم، بهرگی یهکهه، بهغداد، 1990.
25. محمد ملا قادر، خهباتنامه : کورته میژووی پارتی وکهلتوری بارزانی نهمر، دهوک، 2000.
26. مسهدهق توقی، زفرینهفا بارزانی و بارزانیان ژئیکهتیا سوڤیهت، ههولیر، 2013 .
27. مسعود بارزانی، بارزانی و بزووتنهوهی رزگاربخوازی کورد 1958 - 1961، بهرگی یهکهه، بهشی دووهم، ههولیر، 2012.
28.، بارزانی و بزووتنهوهی رزگاربخوازی کورد 1961 - 1975، بهرگی سییهه، ههولیر، 2012 .
29. مصطفی نوری بامه رنی، ئەڤهیه بامه رنی، دهوک، 2004 .
30. مومتاز حیده ری وهیرش سنجاوی - کاروان قاسم، قاموسی ناوه نهمرهکان، ههولیر، 2014.
31. نهوشیروان مستهفا، له پیاوانامه، گولبژیژیکی ژباننامهی شهیدی نهمر عهلی عهسکه رییه، سلیمانی، 2004.
32. هاوکار کریم حمه شریف، شورش ئیلوول: لیکولینهوهیهکی میژووی له ریکخستن وچالاکیه سهربازییهکان (1961 - 1970)، ههولیر، 2012.
33. وریا جاف، میژووی دهنگی کوردستان، ههولیر، 2002.
34. وصفی حهسهن ردینی، داستانا لوماننا - کهڤله سنئ ب سهرکیشیا مهلا مستهفا بارزانی ل 12/12/1961، دهوک، 2009.
35.، پینچ داستانیته دهستپیکا شورهشا ئیلوول ل دهڤهرا بههدینان 1961 - 1963، دهوک 2012.
36.، دهسپیکا شورهشا ئیلوول ل دهڤهرا بههدینان 1961 - 1963، دهوک 2012.
37.، شهیدی کوردستانی هورموز مهلک چهکو 1930 - 1963، دهوک، 2008.
38.، داستانا گهلیی زاخوا نیسانا 1962، دهوک 2011.

• پهرتوكين بزمانى عهريى و وهركييراي بو عهريى

39. أحمد فوزى، عبدالسلام محمد عارف.. سيرته..محاكمته..مصرعه، بغداد، 1989 .
40.، قاسم والاكراد - خناجر و جبال، دم، 1982 .
41. أحمد مارونسي، شئ من التاريخ : نبذة عن حياة ملا حسين مارونسي، دهوك، 2011.
42. اديث و ايي. ايض، بنيروز، العراق : دراسة في علاقاته الخارجية وتطوراته الداخلية، ترجمة:عبدالمجيد حسين القيسي، الجزء الاول، بيروت، 1989.
43. امير فندي، المير:صفحات من التاريخ الكوردي المعاصر، اربيل، 1991.
44. أمين مشاقبة، السياسة الخارجية الأردنية : واقع وتطلعات، عمان، 1999.
45. انور مايى، محاضرة في الصين الكورد، الطبعة الثانية، دهوك، 1995.
46. اوريل دان العراق في عهد قاسم، ترجمة: جرجيس فتح الله، اربيل، 2012.
47. ايمان عبالحميد الدباغ. الاخوان المسلمون في العراق 1959 -1971 بيروت، 2012 .
48. ايوب بارزاني، الحركة التحررية الكوردية وصراع القوى الاقليمية والدولية 1958 -1975، جنيف، د.ت .
49. باقيل بيثانوفيتش ديمچينكه، كردستان الملتهبة: استعراض صحفي لاحدى مراحل نضال الشعب الكردي، ترجمة: جرجيس حسن، دم، 1984.
50. تةلار على امين عزيز، موقف تركيا من القضية الكردية في العراق 1937 - 1975، السليمانية، 2011.
51. تشارلز تريب، صفحات من تاريخ العراق المعاصر، ترجمة: زينة جابر ادريس، بيروت . 2006 .
52. جرجيس فتح الله المحامى، العراق في عصر قاسم اراء وخواطر، جزء الثاني، سويد، 1989 .
53. جلال الطالباني، كردستان والحركة القومية الكردية، بيروت، 1969.
54. جون بلوك وهارفى موريس، لا أصدقاء سوى الجبال: التاريخ الماساوي للكورد، ترجمة حكيم عبدالله، دهوك، 2009.
55. جيرالد جالياند، شعب بدون وطن: الكرد وكردستان، ترجمة: عبدالسلام النقشبندى، اربيل، 212 .

56. حامد مصطفى مقصود، ثورة 14 تموز مدارات الاخوة الاعداء، اربيل، 2001.
57. حبيب محمد كريم، تاريخ الحزب الديمقراطي الكوردستاني - العراق : في محطات رئيسية 1946 - 1993، كوردستان، 1998.
58. حنا بطاطو، العراق : الشوعيون والبعثيون والضباط الاحرار. ترجمة: عفيف الرزاز، الكتاب الثالث، بغداد، 2006.
59. خليل ابراهيم حسين، موسوعة 14 تموز ثورة الشواف في الموصل : الصراع بين عبدالكريم قاسم والشوعيين وعبدالوهاب الشواف وضباط الموصل الوجوديين، جزء الرابع، بغداد، 1988.
60. ديزيد ادامس، الحرب الكردية وانشقاق 1964 ترجمة وتقديم: جرجيس فتح الله؛ اربيل، 2012 .
61. ديزيد مكدول، تاريخ الاكرد الحديث، ترجمة: راج ال محمد، بيروت، 2004.
62. راهي مزهر العامري، مسعود محمد ودوره السياسي في العراق 1919 - 1968: دراسة تاريخية، بغداد، 2008.
63. رجب جميل حبيب، ثاميدى (العمادية) 1921 - 1975: دراسة في التاريخ السياسي، دهوك، 2012.
64. رزطار محمد، عملية دجلة: حملة الحكومة العراقية على كردستان عام 1963، اربيل، 2001.
65.، ملحمه عين زاله في زاكره البيشمرکه، دهوك، 1997.
66. سعد الشاذلي، مذكرات حرب اكتوبر، الطبعة الرابعة، سان فرانسيسكو، 2003.
67. سعد ناجي جواد، العراق والمسألة الكردية 1958 - 1970، لندن، 1990.
68. سعيد خديده علو، العلاقات العراقية الايرانية وابرها في الفقيه الكورديه في العراق 14 تموز 1958 - 8 شبآك 1963، دهوك، 2006.
69. سيف عدنان القيسي، الحزب الشيوعي العراقي في عهد البكر 1968 - 1979، تقديم أسامة عبد الرحمن الدوري، لندن، 2014.
70. شرفخان البدليسي، شرفنامه في تاريخ الدول والامارات الكردية، ترجمة: محمد علي عونى، الجزء الاول، الطبعة الثانية، دمشق، 2006 .
71. شكيب عقراوي، سنوات المحنة في كردستان : اهم الحوادث السياسية والعسكرية في كردستان العراق من 1958 الى 1980، اربيل، 2007.

72. شلومو نكديمون، الموساد في العراق ودول الجوار: انهيار الامل الاسرائيلية والكردية، ترجمة: بدرعقيلي، عمان، 1997.
73. الشيخ سالار الحفيد، على العسكري، والحكم للتاريخ، كردستان، لا. ت.
74. شيرزاد زكريا محمد، الحركة القومية الكوردية في كردستان العراق 8 شباط 1963 - 17 تموز 1968، دهوك، 2006.
75. مجلس القيادة الثورة في كردستان العراق 1964 - 1970 (دراسة تاريخية سياسية عامة)، دهوك، 2010.
76. شيركو فتح الله عمر، الحزب الديمقراطي الكوردستاني والحركة التحررية الكوردية في العراق 1946 - 1975، السليمانية، 2004.
77. صالح حسين الجبوري، ثورة 8 شباط 1962 في العراق نهاية حكم عبدالكريم قاسم، بغداد، 1990.
78. صلاح الخрсان، صفحات من تاريخ الحركة الشيوعية في العراق، بيروت، 1991.
79.، التيارات السياسية في كردستان العراق: قراءة في ملفات الحركات والاحزاب الكردية في العراق 1946 - 2001، بيروت، 2001.
80. طارق جمباز، مراسيم وقرارات مجلس قيادة الثورة (1968 - 2003) المتعلقة بكوردستان -العراق، الطبعة الثانية، اربيل.
81. عادل تقي عبد محمد البلداوي، نضال الشعب الكردي وموقع البارزاني في الوثائق العراقية السرية، تقديم ومراجعة: عبد الفتاح علي البوتاني، دهوك، 2013.
82. عبدالستار طاهر شريف، الجمعيات والمنظمات الكردية في نصف قرن 1908 - 1958، بغداد، 1989.
83. عبدالرحيم عبدالكريم بادي، سيات الحبر الاسود، تقديم:عبدالفتاح علي يحيى، دهوك، 1999.
84. عبدالسلام علي، صفحات من نضال الشهيد صالح اليوسفي، اربيل، 1992.
85. عبدالفتاح علي البوتاني وشيرزاد زكريا محمد، اتفاقية 10 شباط 1964 بين الحكومة العراقية وقيادة الثورة الكوردية الاسباب والنتائج دراسة تاريخية وثائقية، دهوك، 2013.
86. عبدالفتاح علي البوتاني، التطورات السياسية الداخلية في العراق 14تموز 1958 - 8 شباط 1963، دهوك، 2007.

87.، ملا مصطفى البارزاني قائد الثورة الكوردية وملهمها، دهوك، 2012 .
88.، من كان وراء حوادث الموصل وكركوك الدامية 8 اذار 14- تموز 1959، دهوك، 2000 .
89. عبدالقادر البريفكاني، مصطفى البارزاني زعيم الحركة الكردية المعاصرة، القاهرة، 1996
90. عبدالكريم فندي، فصول من ثورة ايلول في كردستان العراق، دهوك، 1995 .
91. عبداللطيف الشواف، عبدالكريم قاسم وعراقيون آخرون : ذكريات وانطباعات، بيروت، 2004 .
92. عزيز سباهي، عقود من تاريخ الحزب الشوعي العراقي. الجزء الاول والثاني والثالث، دمشق، 2003 .
93. عصمت شريف وانلى، كردستان العراقية هوية وطنية: دراسة في ثورة 1961، ترجمة: سعاد محمد مضر، السليمانية، 2012 .
94. علي سنجاري، القضية الكوردية وحزب البعث العربي الاشتراكي في العراق، الجزء الاول دهوك، 2006 .
95.، حقيقة مسيرة ثورة ايلول 1961، دهوك، 2013 .
96. علي عبدالله، الحزب الديمقراطي الكردستاني -العراق حتى انعقاد مؤتمره الثالث، الطبعة الثانية، كوردستان، 1991 .
97. علياء محمد حسين الزبيدي، العهد العارفي في العراق 1963 - 1968، بغداد، 2013 .
98. عماد غانم الربيعي، بيوتات موصلية، ج1، موصل، 2002 .
99. عمار علي السمر، شمال العراق 1958 -1975 دراسة سياسية، بيروت، 2012
100. غانم محمد الحفو و عبدالفتاح علي البوتاني، الكورد والاحداث الوطنية في العراق خلال العهد الملكي 1921 -1958، دهوك، 2005 .
101. فاضل ميراني، قراءة في فكر الحزب الديمقراطي الكوردستاني الاختلاف والبناء، بيروت، 2014 .
102. فيبي مار، تاريخ العراق المعاصر: العقد الجمهوري، ترجمة: مصطفى نعمان احمد، الاول، القاهرة، 2009 .

103. كاظم حبيب، لمحات من تاريخ عراق قرن العشرين العراق في العهد الجمهوري نهوض وسقوط الجمهورية الاولى في العراق 1958 -1963، الكتاب السادس، اربيل، 2013.
104. كاميران عبدالصمد احمد الدوسكي، بهدينان في اواخر العهد العثماني (1876 - 1914): دراسة تاريخية، اربيل، 2007.
105. كاوس قفطان، الحركة القومية التحررية الكردية في كردستان العراق 1958 - 1964، سليمانية، 2004.
106. كريس كوتشيرا، مسيرة الكرد الطويلة : 40 سنة من التحقيقات الصحفية في كردستان، ترجمة : ديانا حبيب حرب، اربيل، 2014.
107. م. س لازاريف وآخرون، تاريخ كوردستان، ترجمة: عبيد حاجي، دهوك، 2011.
108. ماريانا خاروداكي، الكرد السياسة الخارجية الامريكية: العلاقات الدولية في الشرق الاوسط منذ 1945، ترجمة: خليل الجيوسي، اربيل، 2013.
109. مجيد خدوري، العراق الجمهوري، ايران، 1376 .
110. محمد احسان، الصمت: الابداء الجماعية في كردستان العراق، بيروت، 2015.
111.، كردستان ودوامه الحرب، لندن، 2000 .
112. محمود الدر، ثورة الموصل القومية 1959، بغداد، 1987.
113.، القضية الكردية، الطبعة الثانية، بيروت، 1966.
114. مؤتمر الذكرى المئوية لميلاد البارزاني الخالد، الجزء الاول، اعداد: ممتاز حيدري وكوردستان موكرياني ودلير اسماعيل حقي شاويس، هولير، 2003 .
115. مؤيد شاكر كاظم الطائي، الحزب الشيوعي العراقي 1935 -1949: دراسة تاريخية، دمشق، 2013.
116. مير بصري، اعلام الكرد، لندن، 1991.
117. ميثان عارف بادى، الحركه القوميه الكوردية التحررية في كوردستان العراق 1958 -1963، دهوك، 2005.
118.، موقف الاحزاب السياسية العراقية من القضية الكوردية 1946 - 1970: دراسة تاريخية، اربيل، 2008 .
119. نبيل يونس دمان، القوش حصن نينوى المنيع، كاليفورنيا، 2014 .
120. نوري عبدالحميد العاني وآخرون، تاريخ الوزارات العراقية في العهد الجمهوري 14تموز 1958 -7شباط 1963، ج1، بغداد، 2000.

121. هوزان سليمان ميرخان، جمهورية كوردستان 22 كانون الثاني 1946 -17 كانون الاول 1946:دراسة تاريخية -سياسية .دهوك، 2005.
122. وديع جويده، الحركة القومية الكردية: نشأتها وتطورها. بيروت، 2013.
123. وصفية محمد شيخو السندي، زاخو في العهد الملكي 1921 -1958:دراسة تاريخية في اوضاعها العامة، دهوك، 2014.
124. وليام ايغلتن الابن، جمهورية مهاباد، ترجمة وتعليق جرجيس فتح الله، اربيل 2012.
125. يونان هورمز، ايامي في ثورة كوردستان، الطبعة الثانية، دهوك، 2013.

• پەرتوکیڤ بزمانی ئنگلیزی

1. Susan Meiselas, Kurdistan in the shadow of history, the university of Chicago.

• ب زمانی فارسی

1. ادگار أبالاس، جنبش كردها، ترجمة: اسماعيل فتاح قاضي، تهران، 1377.
2. كندال -عصمت شريف وانلي و مصطفى نازدار، كردها، ترجمة، ابراهيم يونسى، تهران، 1379.

▪ فهكۆلین وگوتار

1. نه به لاقكري

• ب زمانئ كوردی:

1. وهصفی حهسه ن رديتهیی، هیژا هه لگورد، نه به لاق كریه پاراستییه ل دهف نفیسه ری.
2. دهشتا سلیمانیهیا ل سهر ده مئ شوره شا ئه یلولئ 1961 - 1975 فهكۆلینه كا نه به لاق كریه ل دهف نه جیب سهید عه بوش سلیمانیه یی.

• ب زمانئ عه ربی:

1. خالد احمد سندوری، كورد و خه بات، بحپ غیر منشور بحوزه المؤلف.
2. علی صالح میرانی، محمد علی خوجه حیا ته، ونشاته بحپ غیر منشور بحوزه المؤلف.

2. به لاقكري

• ب زمانئ كوردی

1. ئه حمهد بادی وهاشم شوشی، شه كر عه بدال عبدالقادر، گو قاری په یامی ئه یلول، ژماره 19، كانونی دووم 2011.
2. ئیدریس شعبان، دیداره ك دگه ل پيشمه رگه هئ هه ر دوو شوره شان، گو قاری دهنگی پيشمه رگه، ژماره 119، شوبات 2008.
3. أحمد بداخ، شه رئ كوی رهش، گو قارا پيشمه رگه، ژماره 3، كانوونا ئیكئ، 1996.
4. پيشمه رگین سو پایئ 12 بین قئ شوره شئ ل ده فه را شیخان بیرمه ریین خوساخ دكه نه فه، گو قاری دهنگی پيشمه رگه، ژماره 33، ئه یلولئ 2000.
5. تاهر خورکی، داستانا كه لای زاویته ل شوره شا ئیلونا مه زن سه ر كیشی وه شدارییا (بارزانئ نه مر) ل كانوونا ئیكئ سالا 1961ئ، خه له كا دووی، گو قاری دهنگی پيشمه رگه، ژماره 128، تشرینی دووم 2008
6. حسن محمد حسن، ژبیره اتنی ت شوره شا مه زنا ئه یلووی، گو قاری په یامی ئه یلول، ژماره (5)، ئه یلولئ 2008.
7. خلات موسا، هی رشا له شه كه رئ سوری بو سهر ده فه را به هدینان ل سالا 1963، گو قارا دهوك، ژماره 24، ئادارا 2007.

8. خوشهوی عه‌لی باپیر، دیداره‌کا تایبەت دگەل خەباتکار وکولنەدەری شوره‌شین ئەیلوول وکولانی ئەحمەد مستەفا کانیه‌لینجی، گوڤاری پەيامی ئەیلوول، پشکا دووی، ژماره 23، نازاری 2012.
9. داستانی زاویته ل یادهوه‌ری پیشمه‌رگه‌ی دیرین مام ئەحمەد حاجی شیخ عومەر تانگی دا، گوڤاری دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 58، تشرینی یه‌که‌می 2002.
10. دلشاد خەلیل، به‌ریه‌رەك ژشوره‌شا ئیلوونی: شه‌ری گه‌لیی زاویته‌ی 12/2/1961، گوڤاری دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 38، شوبات 2001.
11. دیداره‌ك دگەل كادری شوره‌شا ئەیلوولی مه‌لا قاسم ئیمینی، گوڤاری دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 45، ئەیلوولی 2001.
12. دیداریکی تایبەت له گەل تیکو شه‌ری ناسراوی کورد (عه‌زیر محەمه‌د) دا، گوڤاری k21، ژماره 9، 2010.
13. زبیر هۆستانی، سه‌ره‌تای بلیسه‌ی شو‌رسی ئەیلوولی مه‌زن وچه‌ند یادهوه‌رییه، گوڤاری دەنگی پیشمه‌رگه، به‌شی یه‌که‌م، ژماره 1، حوزەیران 2008
14. زهینه‌ب نه‌زار، پیشمه‌رگی دیرین سلیمان حاجی به‌دری سندی، گوڤارا دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 167، شواتا 2012.
15. سالار ته‌یمور شیخکی، شه‌ری شه‌مکانی ل سالی 1963، گوڤاری دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 40، نیسانی / 2001.
16. سه‌دیق عوسمان، داستانی گه‌لیی زاخو، گوڤاری دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 40، نیسانی\ 2001
17. شه‌فیق حسین شه‌تونس، دیداره‌ك دگەل خەباتگیر وه‌ره‌مانده‌یی شوره‌شا ئیلونا مه‌زن ماموستا مه‌لا حەمدی عەبدوڵه‌جید ئسماعیل، گوڤارا دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 43، شوباتا 2010
18. شکری ه‌رووری، (به‌ ده‌ستی چه‌ك و به‌ ده‌ستی قه‌له‌م) دروشمی شو‌رشا ئەیلوول، گوڤاری پەيامی ئەیلوول، ژماره 2، 2008.
19. چل و چوار ساله‌ی ئیزگه‌ی دەنگی کوردستان، گوڤاری دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 114، ئەیلوول 2007.
20. گه‌رمیان چنارتووی، روژی گه‌رانه‌وه‌ی ئومیدی نه‌ته‌وه‌یه‌ك، گوڤارا دەنگی پیشمه‌رگه، ژماره 151، چریا ئیکی 2010

21. گۆزان ئەحمەد، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى هەشتەم، ژمارە 13، كانوونى دووهمى 2010.
22.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون پەيدا بوو، بەشى دووهم، پەيامى ئەيلوول، هژمارە (7)، كانوونى دووهم، 2009.
23.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى حەوتەم، ژمارە 12، تشرىنى دووهم / كانوونى يەكەم / 2009.
24.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى شەشەم، ژمارە 11، ئاب و ئەيلوولى 2009
25.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى پینجەم، ژمارە 10، تەمموزى 2009 .
26.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى سێيەم، ژمارە (8)، ئادارى 2009.
27.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى چوارەم، ژمارە 9، نيسانى 2009،
28.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى نويەم، ژمارە 14، شوبات 2010
29.، شۆرشى مەزنى ئەيلوول چوون بەرپا بوو، گوڤارى پەيامى ئەيلوول، بەشى دەيەم، ژمارە 15، 2010
30. عبد الرحيم بادی، لېرمومريا داستانا کوپى رمش، گوڤارا مەتین، ژمارە 70، چرييا دووى / 1997.
31. عبد الواحد ديهه گهیی، مامۆستایانى شۆرشى مەزنى ئەيلوول کین، گوڤارى میژوو، ژمارە 8 ن پایزی 2008.
32. عەلى تاهر خورکى، پيشمەرگى هەردوو شۆرهشا (يوسف عەلى فندی) و دیدارهك، گوڤارا دەنگى پيشمەرگه، ژمارە 101، ئابى 2006.
33.، پيشمەرگى هەر دوو شۆرهشا خورشید حەکیم تەلوهی و دیدارهك، گوڤارى دەنگى پيشمەرگه، ژمارە 97، نيسان 2006.
34. فەله کەدین کاکهیی، دەورى بزوو تەوهی کورد و مافی گەلى کورد، گوڤارى کادر، ژمارە 28، حوزیرانى / 1992 .

35.، دهورى بزووتنهوهى كورد ومافى كهلى كورد، ومركيران: نهژاد عهزیز سورمى، بهشى يهكهه، گوڤارى كادر، ژماره 27، نيسانى 1992.
36. قارهمان مهدي، كهراڤهوهى بارزانی كهراڤهوهى ئوميد وئيرادهى خهبات، گوڤارا دهنگى پيشمهركه، 91، چريا ئيكى 2005
37. محهمد ئهحمده مستهفا، بارزانی نهمر و دوو كهراڤهوهى پيروز له شهشى تشرین دا 1958 - 1993، دهنگى پيشمهركه، هژماره (67)، چريا ئيكى 2003
38. محهمد ئهمین ميرخان ميرگهسۆرى، بهشى سييهه، گوڤارى پهيامى ئهیلول، ژماره 22، تشرینی يهكهه مى 2011.
39. محمد صالح زيارى، بيرهاتنا ريککهفتنا 11 ی نادارى و 6 نادارى، گوڤارا گازى، ژمارا 51، نادارا 1999.
40. ناجى كه بهروارى، ههڤچهپهري بارزانی نهمر عهزیز قازى بيرهاتنيت خو قهدگهریت، گوڤارا مهتین، هژماره 49، شوات، 1996.
41. وهسفى حهسهن ردینى، كوشتارا گوندى سوريا ل 16/9/1969، گوڤارا دهوك، ژمارا 25، كانونا ئيكى 2004.
42.، داستانى جياى سهرتيز له پايزى سالى 1974، گوڤارى پهيامى ئهیلول، ژماره 10، تهموزى 2009
43.، قهزا شيخان ل سهردهمى شورهشا ئيلوونى (1961 - 1975)، گوڤارى پهيامى ئهیلول، ژماره 34، نيسان ومايس وخوزهيرانى 2014
44. وهلى زبير هوستانى، سههتای بليسهى شورشى ئهیلوولى مهزن وچهند يا دهمهرييهك، گوڤارى دهنگى پيشمهركه، ژماره 125، ئابى 2008.
45.، شورهشى ئهیلوول وداستانى جياى پيرس ل 27/6/1963، گوڤارى دهنگى پيشمهركه، ژماره 75، حوزهيرانى 2004.

• بزمانى عهرهبى:

- بنيامين مراد الخوري پولس بيدارى، في كتاب : من بحوث الادب السريانى الخامس، السلیمانيه، 2008.
1. رشيد فندي، تشكيل محافظة دهوك وجولة في تاريخها المعاصر، مجلة دهوك، عدد 31، تموز 2006.

2. رياض السندي، هرمز ملك ضكو لحن اشوري على قيثاره كوردية، مجلة متين، العدد 77، حزيران 1998.
3. سعدون ثامر، محكمة المهداوي، جريدة المؤتمر، العدد (2983)، 5\حزيران\ 2014 .
4. شيرزاد زكريا محمد، التربية والتعليم في المناطق الخاضعة للثورة الكوردية (11 ايلول 1961 – 11 آذار 1970)، مجلة زانكويها دهوك، ذمارة 13 ن طولان – حزيران 2010 .
5. صلاح زقرو، مذبحه قريه سوريا 16/9/1969، مجلة متين، عدد 24، 24/ايلول/ 1993.
6. عبدالفتاح علي البوتاني، رأي حزب البعث الصريح في (فرسان صلاح الدين) اعداء حركة شعبهم الكوردي التحررية؛ مجلة الصوت الاخر، العدد 21، 24 / 9 / 2008 .
7. صادق برو كولي مرجعية ثورة 11 ايلول 1961 في منطقة بههدينان عند قيامها، مجلة صوت الاخر، العدد 503، 29/10/2014 .
8. كريم شارزا، المناضل الوطني ميرحاج احمد، الصوت الاخر، العدد 162، 12 ايلول 2007 .
9. مشروع الاكراد المعدل، طوظاري كادر، ذمارة 29، ئةيلولي 1992.

▪ روزنامه و كوڤار

1. روزنامهى خهبات
2. كوڤارى هاوكارى
3. جريده البلد
4. الوقائع العراقيه
5. جريده الجماهير
6. جريده صدى خهبات
7. جريده الپوره
8. جريده التآخى
9. مجله السياسه الدوليه

■ كهنالین ئهسمانی

1. بهرنامهکی تایبته ئدور ژيانا ئهحمدهده بهبوئلا ئامیدی ل كهنالی كوردسات، پاراستیه ئدهف سهدیق عهلی ئامیدی.
2. بهرنامهی تایبته ب میژووی ئقی یهکی پارتی، كهنالی زاگروس، 11/ شوات/ 2015

■ ویبسايتین ئهنترنیتی

1. [www. Al-nnas.com](http://www.Al-nnas.com)
2. www.iqwww.com
3. www.iraqja.iq
4. www.omarahaleb.com
5. www.sotakhr.com

ناقهرۆك

پیشهکی 7

بهشی ئیکی

بههدینان ل دهستیپکا دهستلالتا عهبدو لکه ریم قاسم 1958 - 1961

- 17 تهومری ئیکی: هه لویستی دهقهره بههدینان ژ شورهشا 14 ی تیرمهها 1958
- 21 تهومری دووی: پشکدارییا خه لکی بههدینان د پیشوازییا مه لا مستهفا بارزانی
- 24 تهومری سییی: رولی بههدینان د ژناقبرنا بزاقین یاخیووونی
- تهومری جوارئ: تیکچوونا په یوهندیان دناقبهرا حکومهتا عیراقی و پارتی دیموکراتی
- 30 کوردستان و کارتیکرنا وی لسه ردهقهرئ

بهشی دووی

بهریا بوونا شورهشا ئیلونی ل دهقهره بههدینان 1961 - 1963

- 57 تهومری ئیکی: ناماده کاریین شورهشی ل دهقهرئ
- 61 تهومری دووی: بهریابوونا شورهشی ل دهقهره بههدینان
- 68 تهومری سییی: چوونا مه لا مستهفا بارزانی بۆ دهقهره بههدینان

بهشی سییی

پیششه چوئین شورشا ئیلونئ ل دهقهره بههدینان 1963 . 1968

107	تهومری ئیکئ
107	ل سهردهمی دهستهه لاتا بهعسی 8 شوبات 1963 - 18 چریا دووی 1963
129	تهومری دووی
	بارؤدوخین سیاسی ولهشکهری ل دهقهره بههدینان ل 18 / چریا دووی 1963 - 17 / تیرمهها /
129	1968

بهشی چواری

شورمش لدهقهره بههدینان دماوی دهستهه لاتا حکومتا بهعسی دا ل 1968 - 1975

169	تهومری ئیکئ: شورمش ل دهستپیکا هاتنا بهعسیان بؤ سهردهستهه لاتی 1968 - 1970
178	تهومری دووی: پیشهاتیین سیاسی ولهشکهری ل دهقهره بههدینان 1970 - 1975
215	پاشکؤ
225	ئهنجام
229	لیستا ژیدهران

ئەڤ پەرتووگە

بابەتتى شۆرەشا ئیلونى ل دەڤەرا بەھدینان (1961 - 1975) ڤەکولینى ل سەر ماومیهکى گرنگ دمیزوویا کوردستانى ب گشتى و دەڤەرا بەھدینان کو لدویف سنورى لەشکەرى ئیک (دھوک، زاخو، ئامیدی، شیخان وئاكرى) ب تایبەتى دکەت. کو ل سالا 1961 دەستپیکا شۆرەشا ئیلونى چریسکا ئیکى یا شۆرەشى ل دەڤەرا بەھدینان دەست پیکریه، و ل سالا 1975 ب ریککەفتنامەکا نیڤدمولەتى یا ب ناڤى ریککەفتنا ما جه زائیر (عیراق - ئیران) شۆرەش ب دووماهیك هاتیه.

هۆژین مسعود سەرنى

- ل سالا (1987) ئى ل وهلاتى ئیرانى ل باژیرى قەزوين ژدايك بوویه.
- لگەل سەرھەلدانا سالا (1991) ئى هاتیه کوردستانى.
- باومرناما بەکالریوسى ل سالا (2009) ئى ل پشکا میژوو، کولیزا ئاداب، زانکویا دھوک ب دەستڤههینایه.
- باومرناما ماستەرى ل سالا (2017) ئى ل پشکا میژوو، فەکولتیا زانستین مرؤڤایهتى، زانکویا زاخو ب میژوویا هەڤجەرخ ب دەستڤههینایه.
- نوکە مامۆستایه (سەر ب ومزارەتا پەرورەده).

© مافى چاپى بن پاراستیه بو
سەنتەرى زاخو بو ڤهکولینى کوردى

✉ zcks@uoz.edu.krd ☎ +964 (0) 751 536 1550
📍 Iraq-Kurdistan Region, Zakho- University of Zakho

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرى زاخو بو ڤهکولینى کوردى

ISBN 978-9933-9265-0-2

9 789933 926502